

Leiden er meer wegen naar Rome?

Een vergelijking van drie Europees gefinancierde probleemwijken.

Leiden er meer wegen naar Rome?

Een vergelijking van drie Europees gefinancierde probleemwijken.

Marcel Jansen
Studentnummer: 0415502
November 2009

Masterthesis Sociale Geografie
Economic Geography

In opdracht van: Radboud Universiteit Nijmegen.
In samenwerking met: ERAC
Faculteit der Managementwetenschappen.

Begeleider: Dhr. prof. dr. Huib Ernste

Correspondentieadres auteur:
Groesbeeksedwarsweg 248
6521 DV Nijmegen
E. marceljansen73@hotmail.com
T: 06-13683040

Afbeelding voorkant: Gerenstein gallery, een appartementengebouw aan de Bijlmerdreef.
Foto: Marcel Jansen.

Samenvatting.

Het onderzoek dat voor u ligt zit ietwat complex in elkaar. Dat komt omdat dit onderzoek twee doelen nastreeft. Om het ene doel te bereiken moet het andere doel eerst bereikt zien te worden. Deze constructie heeft geleid tot een drietal hoofdvragen. De eerste twee hoofdvragen dienen ervoor het 'subhoofddoel' te beantwoorden, en de laatste hoofdvraag beantwoordt het uiteindelijke doel van dit onderzoek.

Dat uiteindelijke doel is het achterhalen in hoeverre wetenschappelijke inzichten met betrekking tot wijkverval kunnen worden teruggevonden in de praktijk, vertaald naar acties die in de wijk worden ondernomen om ervoor te zorgen dat deze zich verbetert. Om dit te bereiken zullen drie gebieden die in dezelfde periode financiële steun hebben gekregen vanuit Europa, met elkaar worden vergeleken. Dit is het eerste doel dat bereikt dient te worden alvorens de echte hoofdvraag beantwoord kan worden. De drie hoofdvragen zijn als volgt geformuleerd:

- *Welke relaties die worden beschreven in de wetenschap met betrekking tot wijkverbetering kunnen terug worden gevonden in gevoerd beleid?*
- *Wat zijn de verschillen in effecten tussen de drie Europese programmegebieden in Amsterdam?*
- *Hoe staan theorie en praktijk met betrekking tot wijkverval met elkaar in verband?*

Dit onderzoek is relevant om verschillende redenen. Dit onderzoek maakt ten eerste inzichtelijk waar en hoe de EU haar geld spendeert. Dit is relevant omdat iedereen, indirect, geld afdraagt aan de EU.

Ook kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan de leefomgeving van veel mensen. Hier wordt onderzocht in hoeverre theoretische inzichten worden gebruikt in de praktijk. Als duidelijk wordt welke theoretische inzichten leiden tot een beter resultaat in de wijken, dan kan daar in de toekomst beleid op worden aangepast. Een effectiever beleid zal dan leiden tot een betere leefomgeving voor bewoners van wijken in problemen.

Tenslotte is dit onderzoek ook relevant voor de relatie wetenschap en praktijk. Sluiten deze partijen wel goed op elkaar aan, en wat moet er veranderd worden om een soepele samenwerking te bewerkstelligen?

Zoals vele onderzoeken begint ook dit onderzoek met een literatuurstudie. Ten eerste is in hoofdstuk twee het concept wijkverval uitgediept. Dit is een centraal concept in dit onderzoek. Wat is het precies, wat zijn oorzaken, wat gevolgen? Al snel blijkt dat het een complex begrip is, en alleen de definitie geven, geeft die complexiteit niet voldoende weer. Bovendien wordt aangegeven dat wijkverval een subjectief begrip is, en dat daarom een definitie alleen tekortschiet. Uit de theorieën blijkt dat wijkverval zich voornamelijk uit op het sociale vlak, en dat het een proces is dat vaak meerdere oorzaken kent en meerdere gevolgen heeft.

In hoofdstuk drie worden modellen behandeld. Deze zijn complexer dan theorieën, zij gebruiken meerdere factoren om wijkverval te verklaren. In dit hoofdstuk staat de tekst '*Theories of neighbourhood change and neighbourhood decline: Their significance for post-WWII large housing estates*' centraal. Beckhoven, Bolt en van Kempen behandelen hierin vijf modellen die wijkverval op een eigen manier verklaren. In hoofdstuk drie worden deze modellen bestudeerd om te kijken of deze modellen in de praktijk terug kunnen worden gevonden. Er wordt een selectie gemaakt om de drie modellen te selecteren waarmee in dit onderzoek de praktijk mee wordt getoetst. Oplossingen die het model aandraagt moeten gemakkelijk naar de praktijk te vertalen zijn. Deze drie modellen zijn geselecteerd:

- Het model van Anne Power. Dit model stelt dat fysieke eigenschappen van een wijk leiden tot problemen op sociaal vlak. Als de wijk fysiek in orde blijft, zal wijkverval zich niet voordoen en problemen zullen oplossen. Het aanstellen van wijkmanagers die ervoor zorgen dat kleine fysieke problemen niet uitgroeien tot grotere en sociale problemen, is de oplossing die dit model aandraagt.
- Het model van Temkin & Rohe ziet het heel anders. Het model van Temkin & Rohe legt de macht juist bij de sociale component in de wijk. Niet het fysieke, maar de sociale structuren bepalen of wijkverval plaatsvindt in de wijk. Het creëren of versterken van een sociale structuur, zal dan wijkverval voorkomen of de al aanwezige problemen zullen verdwijnen.

Meer praktisch kan dan worden gedacht aan het inzetten op meer gezamenlijke ruimtes voor bewoners of het organiseren van activiteiten.

- Het derde model dat zal worden getoetst in de praktijk is die van Hans Skifter Andersen. Dit model maakt niet echt een keuze tussen fysiek en sociaal. Het is de samenstelling van de wijk die ervoor zorgt dat een wijk wel of niet in verval raakt. Segregatie leidt tot sociale problemen, en dus moet segregatie voorkomen worden. Dit kan gedaan worden door ervoor te zorgen dat voorzieningen en de woningvoorraad gemêleerd blijft in de wijk. Zo blijft de buurt aantrekkelijk voor verschillende groepen mensen.

In het vervolg van dit onderzoek zal gekeken worden in hoeverre de praktische implementaties van deze drie modellen in de wijken terug te vinden zijn. Hiermee is het eerste theoretische deel van dit onderzoek afgerond.

In hoofdstuk vier worden de drie gebieden geïntroduceerd die in dit onderzoek met elkaar worden vergeleken. De beschrijving maakt duidelijk dat het hier om achterstandsgebieden gaat die daarom recht hebben op steun uit Europa. Het gaat om drie gebieden in Amsterdam die in de periode 2000-2008 financiële steun hebben ontvangen van de EU via het D-2 programma of het Urban II programma. Het gaat om de volgende drie gebieden:

- Amsterdam Groot Oost. Het gaat hier grofweg om het gebied ten oosten van het centrum. Ook een klein gedeelte van de binnenstad valt hier nog onder.
- Amsterdam Bijlmer & Amstel III. De bekende wijk Amsterdam Zuidoost valt hier voor een groot gedeelte binnen.
- Amsterdam west binnen de ring. Het gebied ten westen van de binnenstad tot aan de ringweg A10. Dit gebied was Urban II, de andere vielen onder D-2.

Een precieze beschrijving van de gebieden staat in hoofdstuk vier.

De programma's die in de gebieden draaien zijn wat betreft opzet identiek. Alle drie werken ze met een drietal prioriteiten en een negental maatregelen waar geld aan uit wordt gegeven. Uit een analyse blijkt dat Groot-Oost veel geld uitgeeft aan fysieke ingrepen, Bijlmer & Amstel III juist veel sociale investeringen doet en West binnen de ring daar tussenin zit. Tenslotte wordt in dit hoofdstuk nog geanalyseerd in hoeverre de drie gebieden met elkaar te vergelijken zijn. Natuurlijk zijn de drie gebieden niet exact hetzelfde, maar geconcludeerd wordt dat de verschillen tussen de gebieden niet de resultaten op een verkeerde manier beïnvloeden.

In het vijfde hoofdstuk wordt gekeken wat het effect is geweest van acht jaar financiële steun uit Europa. Natuurlijk is dit lastig te controleren, want er gebeurt nog zoveel meer in die gebieden dan alleen deze programma's. De conclusie is dat het gebied Amsterdam Groot-Oost de meeste progressie heeft geboekt in deze periode. Maar alle drie de gebieden zijn naar het Amsterdamse gemiddelde toegegroeid.

Met deze conclusie is het tweede deel van dit onderzoek afgerond, de praktijk. In het derde en laatste deel worden de resultaten van de praktijk uit hoofdstuk vijf gecombineerd met de informatie verkregen uit interviews. Het gaat hier om een zestal beleidsmakers (twee uit elk gebied) en een drietal wetenschappers. Hierdoor kunnen conclusies worden getrokken. Met betrekking tot de modellen zijn de meningen redelijk divers, maar het model van Temkin & Rohe geniet over het algemeen de voorkeur. Als er wordt gekeken naar de modellen in de praktijk, dan moet worden geconcludeerd dat het beleid in de wijken niet kan worden toegeschreven aan een van de modellen. Alle drie de modellen komen in alle drie de gebieden voor. Vooral projecten, die het beleid moeten verwezenlijken kunnen worden verbonden met de praktische implementaties van de modellen. Toch wordt ook hier het model van Temkin & Rohe het vaakst teruggevonden. Belangrijk is te vermelden dat het aanpakken van wijkverval maatwerk is. Dit houdt in dat men niet één model kan aanwijzen als zijnde de beste. Elke wijk heeft een andere aanpak nodig. Dus het gebruik van wetenschappelijke inzichten verklaart niet het verschil in regionale ontwikkeling zoals die in hoofdstuk vijf naar voren kwam. Hiermee is de 'subhoofddoelstelling' beantwoord.

Nu kunnen er zinnige dingen worden gezegd over de relatie wetenschap en praktijk met betrekking tot wijkverval. Deze samenwerking kan worden omschreven als een lastige. Beide partijen zitten ingebed in andere organisaties met verschillende doelstellingen. Deze zitten een soepele samenwerking in de weg. Toch gaat de samenwerking steeds beter. Wetenschappers lijken steeds meer moeite te doen om handreikingen te geven in hun teksten. Maar deze wetenschappelijke inzichten lijken meer op hun plaats te zijn op een hoger niveau. Op het niveau waar hier onderzoek naar gedaan is, komt het tegengaan van wijkverval vooral op maatwerk neer.

Voorwoord.

Als eerste- of tweedejaarsstudent, keek ik af en toe op de website van sociale geografie om eens rond te neuzen in de sectie masterscripties. Ik was dan altijd erg onder de indruk van de omvang van deze onderzoeken. Het was voor mij op dat punt onvoorstelbaar dat ik meer dan 70 kantjes vol kon schrijven over één onderwerp. Wat me ook tegenstond, was dat de titels die deze scriptie hadden meegekregen mij absoluut niet geïnteresseerd maakten in de inhoud van het onderzoek –als ik de titel al begreep. Ik nam me toen voor om later een scriptie te schrijven waar iedereen geïnteresseerd in zou zijn, als ze de titel zouden lezen.

En hier ligt hij dan. Inmiddels weet ik dat het niet zo simpel ligt als ik me voorstelde toen ik andermans masterscripties bekeek. Ik ben er inmiddels van overtuigd dat een merendeel van de eerste- en tweedejaarsstudenten doorscrollen als ze de titel van mijn onderzoek lezen. En daar heb ik mij bij neergelegd. Ik heb in het afgelopen jaar geleerd dat als je je ergens echt in wilt verdiepen, als je een specifiek onderwerp wilt behandelen, dat je dan vanzelf een weinig aansprekende titel moet hebben. Als de titel de lading tenminste goed wil dekken. Ik heb me dit laatste jaar van mijn studie, net zoals alle andere studenten die een masterscriptie schrijven, ergens in verdiept. Wat mij betreft heeft dit een erg interessante scriptie opgeleverd, maar er zullen vast mensen zijn die daar anders over denken. Ik lig er niet meer wakker van.

Deze scriptie is natuurlijk niet puur het werk van een persoon. Zonder namen te noemen wil ik op deze plek iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan dit onderzoek.

Marcel Jansen, november 2009.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	III
Voorwoord.....	V
Inhoudsopgave.....	VI
1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding.....	1
1.2 Probleemstelling.....	1
1.2.1 Doelstelling.....	1
1.2.2 Vraagstelling.....	1
1.3 Relevantie.....	2
1.3.1 Maatschappelijke relevantie.....	2
1.3.2 Wetenschappelijke relevantie.....	4
1.4 Methode.....	4
1.5 Opzet scriptie.....	5
DEEL I De theorie	
2. Wijkverval.....	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 Wijkverval.....	7
2.3 Factoren die een rol spelen bij wijkverval.....	8
2.3.1 Fysieke factoren.....	8
2.3.2 Sociale factoren.....	10
2.3.3 Voorwaarden voor wijkverval.....	12
2.4 Beleid met betrekking tot wijkverval.....	12
2.4.1 Geschiedenis Grotestedenbeleid (GSB).....	13
2.4.2 Bestuurlijke structuur.....	14
2.5 Conclusie.....	16
3. Het verbeteren van een wijk.....	17
3.1 Inleiding.....	17
3.2 Het vervalmodel van Prak en Priemus.....	17
3.2.1 Beschrijving van het model.....	18
3.2.2 Kritiek op het model.....	20
3.3 Anne Power.....	20
3.3.1 Beschrijving van het model.....	21
3.3.2 Kritiek op het model.....	23
3.4 William G. Grigsby.....	23
3.4.1 Beschrijving van het model.....	23
3.4.2 Kritiek op het model.....	25
3.5 Temkin & Rohe.....	26
3.5.1 Beschrijving van het model.....	27
3.5.2 Kritiek op het model.....	28
3.6 Hans Skifter Andersen.....	28
3.6.1 Beschrijving van het model.....	29
3.6.2 Kritiek op het model.....	30
3.7 Het selecteren van de modellen.....	31
3.7.1 Praktische implementaties van de modellen.....	31
DEEL II De praktijk	
4. Analyse situatie 2000 in de drie gebieden.....	34
4.1 Inleiding.....	34
4.2 Schets Amsterdam.....	34
4.3 Amsterdam Groot Oost (Doelstelling 2).....	35
4.3.1 Beschrijving van het gebied.....	35
4.3.2 Sociaal-economische status.....	36
4.4 Bijlmer & Amstel III (Doelstelling 2).....	38
4.4.1 Beschrijving van het gebied.....	38
4.4.2 Sociaal-economische status.....	39
4.5 Amsterdam west binnen de ring (Urban II).....	41
4.5.1 Beschrijving van het gebied.....	41
4.5.2 Sociaal-economische status.....	42

4.6	Vergelijking tussen de inzet van de middelen.....	44
4.7	Gelijkenissen tussen de drie gebieden.....	46
5.	Analyse situatie 2008 in de drie gebieden.....	48
5.1	Inleiding.....	48
5.2	Sociaal-economische ontwikkeling in de drie gebieden.....	48
5.3	Resultaten.....	54
5.3.1	Welk gebied heeft de meeste progressie geboekt?.....	54
5.3.2	Verklaring verschillen/ bruikbaarheid informatie.....	54
DEEL III	Theorie in de praktijk?	
6.	Kunnen de verschillende cijfers worden verklaard door te wijzen op het gebruik van andere wetenschappelijke inzichten?.....	57
6.1	Inleiding.....	57
6.2	Verantwoording interviews.....	57
6.3	Een kritische blik op de modellen.....	57
6.4	De modellen in de praktijk.....	61
6.5	Verklaart de kwalitatieve analyse de kwantitatieve gegevens?.....	64
6.6	Samenwerking wetenschap-beleid.....	64
7.	Beantwoording hoofd- en deelvragen en aanbevelingen.....	66
7.1	Inleiding.....	66
7.2	Beantwoording hoofd- en deelvragen.....	66
7.3	De wisselwerking tussen wetenschap en de praktijk.....	68
7.4	De beperkte mogelijkheden van het onderzoek.....	68
7.5	Ingangen voor verder onderzoek.....	69
	Literatuur.....	70
	Websites.....	72
	Figuren.....	72
	Tabellen.....	72
	Grafieken.....	73
	Bijlage I: Interview met Dr. K. Dekker.....	74
	Bijlage II: Interview met mevr. E ten Voorde.....	82
	Bijlage III: Interview met dhr. P. Koeneman.....	88
	Bijlage IV: Interview met dhr. W. van Gent.....	94
	Bijlage V: Interview met mevr. F. Pinkster.....	100
	Bijlage VI: Interview met dhr. J. Kempen.....	105
	Bijlage VII: Interview met dhr. M. van Essen.....	111
	Bijlage VIII: Interview met mevr. Y. Sevriens.....	116
	Bijlage IX: Interview met mevr. V. Janjac.....	122
	Bijlage X: Verdeling EU-gelden in de drie gebieden.....	128
	Bijlage XI: Interviewopzet beleidsmakers.....	129
	Bijlage XII: Interviewopzet wetenschappers.....	130

1. Inleiding

1.1 Aanleiding.

Stedelijke problemen zijn al jaren een heet hangijzer. Problemen van allerlei aard komen vaak aan de oppervlakte in steden, puur om het feit dat een stad een concentratie van mensen inhoud en daarmee een concentratie van problemen. Binnen steden zijn er weer gebieden te vinden waar problemen zich meer voordoen dan in andere gebieden. Vaak zijn dit gebieden met goedkope (huur)huizen, lager opgeleide mensen en een hoge bevolkingsdichtheid.

We kennen de verhalen allemaal, de schietincidenten in Amsterdam Zuidoost, bussen die niet door Goudse wijken willen rijden en rellen in de Utrechtse wijk Ondiep. Deze lijst kan nog met vele incidenten worden aangevuld.

Het mag geen verassing heten dat deze wijken extra aandacht verdienen van de overheid. Dit onderzoek tracht meer helderheid te geven in de manier waarop deze gebieden worden ondersteund.

Echter, het hoofddoel van dit onderzoek is er een van een hele andere aard. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is te achterhalen hoe theorie en praktijk op het gebied van wijkverval met elkaar in verband staan. Om hierover zinnige uitspraken te kunnen doen, worden drie probleemwijken in Amsterdam onderzocht en met elkaar vergeleken. Alle drie de gebieden hebben over een periode van acht jaar (2000-2008) geld gekregen van de EU om de problematiek aldaar het hoofd te bieden. Door middel van een statistische analyse zal worden onderzocht of theoretische modellen invloed hebben op het oplossen van de problematiek.

ERAC, het bedrijf waar het onderzoek is geschreven, is voor alle drie de gebieden betrokken geweest bij de dagelijkse uitvoering van het programma. Hierbij ging het vooral om de financiële afwikkeling en monitoring. Voor ERAC is het interessant hoe de drie gebieden in deze periode gepresteerd hebben, en hierin lag ook een aanleiding voor dit onderzoek. Daarnaast bestaat er ook een interesse in stedelijke problematiek bij de onderzoeker.

1.2 Probleemstelling.

1.2.1 Doelstelling.

Doel van het onderzoek is te achterhalen in hoeverre instrumenten om wijkverval te bestrijden die in modellen worden aangedragen, in de praktijk worden toegepast. Door een vergelijking te maken tussen drie Amsterdamse gebieden die kampen met sociaal economische problematiek en geld ontvangen van de EU, moet een beeld worden geschetst in hoeverre de theorie in de praktijk wordt teruggevonden en in hoeverre verschillen in effect van de programma's daarmee kunnen worden verklaard.

Het vergelijken van de drie gebieden is dus een instrument om te onderzoeken in hoeverre de wetenschap op dit gebied in de praktijk terug te vinden is. Aan het eind van het onderzoek zullen er conclusies worden getrokken over de mate van succes die de programma's hebben gehad in de gebieden, maar die resultaten zijn maar een bijproduct. Waar het in dit onderzoek om te doen is, is de relatie wetenschap-praktijk onderzoeken.

1.2.2 Vraagstelling.

Deze constructie heeft geleid tot een drietal hoofdvragen en elf deelvragen.

Eerste verkennende hoofdvraag:

Welke relaties die worden beschreven in de wetenschap met betrekking tot wijkverbetering kunnen terug worden gevonden in gevoerd beleid?

De eerste hoofdvraag heeft een verkennend karakter. Het zijn vragen die vooral beantwoord zullen worden middels literatuurstudie. De praktijk, te weten de Amsterdamse gebieden, zal niet in dit gedeelte voorkomen.

Deelvragen:

- *Wat is wijkverval?*
- *Welke verschillende modellen zijn bekend over sociaal-economische ontwikkeling op wijkgebied en hoe verklaren deze wijkverval?*
- *Welke praktische implementaties hebben deze modellen?*
- *Welk beleid is gevolgd met betrekking tot het helpen van gebieden met sociaal-economische achterstanden?*

Tweede hoofdvraag:

Wat zijn de verschillen in effecten tussen de drie Europese programmagebieden in Amsterdam?

Deze tweede hoofdvraag geeft antwoord op hoe de gebieden zich hebben ontwikkeld in de periode dat het programma heeft gedraaid. Hier wordt dus echt de praktijk ingedoken en alle deelvragen hebben dan ook betrekking op de drie gebieden die in Amsterdam recht hebben (gehad) op Europees geld. Nu wordt er geen aandacht besteed aan de modellen uit het eerste deel.

Deelvragen:

- *Wat was de situatie in de drie gebieden op het moment dat de programma's begonnen te draaien (2000)?*
- *Wat is de situatie eind 2008 in deze wijken, het moment dat de programma's ten einde liepen? Wat zijn de verschillen tussen de wijken toen en nu? Wat zijn de verschillen tussen de wijken nu onderling? Analyse van de statistieken.*
- *Hoe is de verdeling van het geld geweest? Wat is hierbij de achterliggende gedachte geweest?*
- *Welke type projecten hebben er gedraaid?*
- *Hoe past het programma binnen het beleid van het gebied?*

Derde hoofdvraag:

Hoe staan theorie en praktijk met betrekking tot wijkverval met elkaar in verband?

De derde hoofdvraag pakt de eerste en de tweede deelvraag samen, en bekijkt hoe de theorie uit deel 1 en de praktijk uit deel 2 met elkaar in verband staan.

Deelvragen:

- *Kunnen de praktische implementaties die de modellen aandragen worden teruggevonden in de praktijk van de drie gebieden?*
- *Zo ja, hebben verschillende implementaties uit de modellen geleid tot een verschil in regionale ontwikkeling (koppeling naar statistische gegevens)?*

Het hoofddoel van dit onderzoek komt naar voren in de derde hoofdvraag. De twee hoofdvragen die daaraan vooraf gaan, zijn van belang om de derde hoofdvraag te beantwoorden.

1.3 Relevantie.

1.3.1 Maatschappelijke relevantie.

Dit onderzoek behandelt twee zaken waar de maatschappij van kan leren.

Afdragen Europees geld

Belastingen zijn ooit in het leven geroepen om er voor te zorgen dat collectieve voorzieningen door de overheden konden worden gerealiseerd. Individueel zouden deze voorzieningen niet kunnen worden gerealiseerd, omdat de kosten ervan te hoog zijn en individuen niet gemotiveerd raken om deze voorzieningen te realiseren. Belastingen worden vooral gebruikt door het Rijk, de provincie, de gemeente en het waterschap.

Direct of indirect, iedereen draagt ook geld af aan de Europese Unie. Landen die lid zijn van de Europese Unie moeten een percentage van hun BNP afdragen aan de EU (<http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vgaaaujza2vo> 15-12-'08).

Het 'probleem' met belastinggeld is natuurlijk altijd dat de mensen willen dat er ook echt iets nuttigs met het geld wordt gedaan. Dit geldt in nog grotere mate voor geld dat 'naar Europa gaat'. Vooral in Nederland bestaat het idee dat het geld dat naar Europa gaat, niet ten goede komt van de Nederlander. Dit komt omdat Nederland een nettobetaler is. Nederland droeg in 2006 ca. 6,8 miljard af aan de EU (6,1 miljard na correctie voor onder meer begrotingsoverschotten). In hetzelfde jaar ontvingen we 2,1 miljard aan Europese steun. Deze positie als nettobetaler bestaat voor Nederland sinds 1991 (<http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vh9w9l2qtnwn> 19-12-'08).

Het betreft hier alleen directe betalingen. Het kan goed zo zijn dat de 2.1 miljard euro allerlei andere publieke goederen heeft gegenereerd en dat de economie meer baat heeft gehad dan de 2.1 miljard euro alleen. Er wordt geen rekening gehouden met secundaire geldstromen.

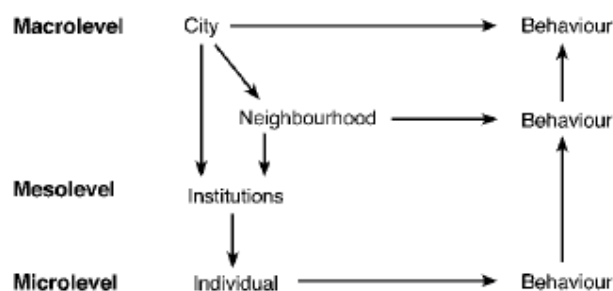
Ten eerste zal dit onderzoek inzichtelijker maken waar het geld vanuit Europa aan besteed wordt. Het is voor de belastingbetaler van groot belang te weten of zijn geld nuttig besteed wordt.

Daarnaast kunnen uitkomsten van dit onderzoek aanbevelingen zijn hoe Europese grotestedenprogramma's het beste functioneren. Met andere woorden, hoe kan zo'n programma zo worden ingericht dat je het meeste waar voor je geld krijgt? Het moet leiden tot een efficiënter gebruik

van Europees geld, dus indirect van belastinggeld. Het onderzoek kan van waarde zijn voor beleidsmakers die dergelijke programma's inrichten en sturen. Het gaat hier dan voornamelijk om inrichten op thematisch gebied. En uiteindelijk zal ook de belastingbetaler ervan profiteren.

Verbeteren leefomgeving.

Er is veel geschreven over de vermeende relatie tussen een wijk en de sociale status van de mensen die in de wijk wonen. De wijk zou invloed hebben op de economische en sociale perspectieven, maar ook op de gezondheid van bewoners en de fysieke omgeving waarin mensen wonen heeft effect op crimineel gedrag (Friedrichs ea, 2003:804). Het individu is omgeven door structuren die allemaal invloed op hem of haar hebben. Deze complexe structuur wordt in figuur 1.1 schematisch weergegeven. De wijk wordt beïnvloed door zaken die op macroniveau spelen, zoals de-industrialisatie. Na de de-industrialisatie werden er andere vaardigheden van de werknemers verlangd. Hierdoor kunnen de kansen voor mensen op een baan veranderen, maar ook heeft het effect op de perceptie van de wijk. Als bijvoorbeeld veel mensen werkloos zijn in een wijk, leidt dit tot een negatief beeld van dit gebied. Behalve dat de wijk direct invloed heeft op het individu, heeft de wijk ook een indirect effect. Dit gebeurt via instituties zoals scholen, politie en 'peer groups'. Maar ook faciliteiten in de wijk zoals winkels en mogelijkheden om te recreëren worden beïnvloed door de wijk en hebben invloed op individuen en hun kansen. Al deze instellingen worden beïnvloed door de wijk waarin zij gesitueerd zijn. De bewoner wordt op haar beurt weer beïnvloed door de instelling waar zij gebruik van maakt (Friedrichs ea, 2003:801).

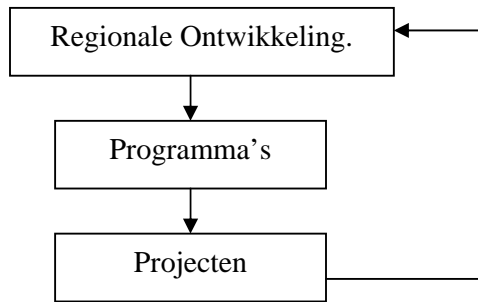
Figuur 1.1: Wijkeffecten op verschillende niveaus.

Dit onderzoek zal inzichtelijk proberen te maken in hoeverre de in de theorie aangedragen instrumenten om wijkverval tegen te gaan ook in de praktijk worden ingezet. Wijkverval wordt gezien als een negatieve verandering in een wijk op sociaal, economisch en fysiek vlak. In het theoretisch kader wordt dieper op de complexiteit van de term ingegaan. Het is gemakkelijk te veronderstellen dat een wijk in verval, volgens figuur 1.1 leidt tot negatieve invloeden op instellingen en individuen. Beleid op dit gebied is dan van wezenlijk belang. Door bij drie gebieden in één stad te toetsen of theorieën in de praktijk voorkomen, moet de conclusie een zinnig statement zijn in hoeverre de theorie in de praktijk terug kan worden gevonden en welke theorieën tot meer regionale ontwikkeling leiden. Doordat er drie gebieden uit één stad worden vergeleken, wordt ervoor gezorgd dat er zoveel mogelijk externe factoren gelijk zijn. Hierdoor kunnen de gebieden zo goed mogelijk worden vergeleken.

Met de resultaten van dit onderzoek zouden overheidsinstanties een effectiever beleid kunnen implementeren dat beter bijdraagt aan een goede leefomgeving. Met de uitkomsten van dit onderzoek zullen zowel de beleidsmakers als de bewoners van dergelijke wijken geholpen worden.

Verbeteren beleid.

Op de twee voorgaande zaken (afdragen geld en verbeteren leefbaarheid) heeft dit onderzoek een indirect effect. Beide indirecte effecten worden tot stand gebracht omdat dit onderzoek direct invloed denkt te kunnen uitoefenen op het beleid dat de grotestedenprogramma's voeren. De Europese programma's proberen op de volgende manier invloed uit te oefenen op regionale ontwikkeling:

Figuur 1.2: Proces van regionale ontwikkeling van (Europese) subsidies.

Uit de programma's die in de bewuste gebieden draaien, vloeien projecten. Deze projecten moeten de regionale ontwikkeling die beoogd is, zien te bereiken. Projecten zijn veel praktischer dan de programma's. De projecten moeten er ook voor zorgen dat het beter gaat met de regionale ontwikkeling in het gebied. Het gebrek aan regionale ontwikkeling was in eerste instantie de reden voor de start van het programma.

Beleid wordt natuurlijk altijd op verschillende manieren uitgevoerd. Het is maar net wat de heersende gedachte is over een bepaald onderwerp, en daar wordt beleid op aangepast. Beleid staat altijd ter discussie, en altijd wordt onderzocht hoe beleid effectiever haar doelen kan bereiken. En daar is dit onderzoek niet anders in.

1.3.2 Wetenschappelijke relevantie.

Het onderzoek zal gaan toetsen of hetgeen er in de wetenschappelijke literatuur wordt geschreven, ook terug te vinden is in de praktijk. De positie van de literatuur over wijkverval voor de praktijk zal worden onderzocht.

In dit onderzoek staat de praktijk centraal. Wetenschappelijke theorieën zouden moeten worden gebruikt om de werkelijkheid beter te begrijpen en deze zo mogelijk te verbeteren. De wetenschap veronderstelt een aantal relaties als het gaat om het verbeteren van een wijk. Interessant is nu te kijken in hoeverre die relaties worden erkend in de werkelijkheid. Houdt beleid rekening met deze relaties?

De scriptie zal een aantal modellen naast elkaar leggen die wijkverval proberen te verklaren. De eerste stap van het oplossen van het probleem is het vinden van de oorzaak. Nu is dit met wijkverval zoals gezegd een lastig verhaal. Dit is waarschijnlijk ook de reden waarom er veel kritiek is op het beleid. Een aantal van deze theorieën zal de oorzaak van wijkverval bij menselijk handelen leggen en een aantal theorieën ziet de oorzaak van wijkverval bij fysieke kenmerken van de wijk en veranderingen daarin.

In het praktische deel van dit onderzoek zal worden nagegaan hoe het verval van de gebieden is benaderd en getracht op te lossen. In het beleid wordt over het algemeen uitgegaan van een aanname van (causale) relaties die in de werkelijkheid aanwezig zijn. Doordat er ook wordt gekeken naar de resultaten die dit beleid heeft gehad, kunnen nieuwe inzichten worden verkregen omtrent de bruikbaarheid van modellen die wijkverval proberen te verklaren en te verhelpen.

1.4 Methode.

Een onderzoek doen in wijken levert vele problemen op, die niet allemaal kunnen worden opgelost. Zo wordt hier het effect van een bepaald subsidieprogramma onderzocht in een wijk. In de ideale situatie zou je een situatie moeten creëren waarin alle andere factoren die een invloed uit kunnen oefenen op de wijk niet aanwezig zijn. Maar het gaat hier om een wijk, en het subject van onderzoek kan niet in een laboratorium worden geplaatst. Er zal bij het doen van het onderzoek rekening moeten worden gehouden dat nooit met een 100% zekerheid kan worden geconcludeerd dat de waargenomen verandering bij een bepaalde variabele veroorzaakt is door hetgeen dat onderzocht wordt, namelijk het Europese programma. Wel zijn er omstandigheden die ervoor zorgen dat de uitspraken 'zo waar mogelijk' zijn. Zo zijn de drie gebieden die worden vergeleken in dezelfde stad aanwezig, namelijk Amsterdam. Hierdoor zullen een aantal 'ongewenste' effecten op de wijken in ieder geval hetzelfde zijn, waardoor de vergelijking nog steeds zo goed mogelijk kan worden gemaakt. Te denken valt

bijvoorbeeld aan het feit dat de drie gebieden onder hetzelfde gemeentelijke bestuur vallen. Ondanks dat de deelgemeentes in Amsterdam een bepaalde mate van autonomie hebben, zijn bepaalde factoren voor de gebieden dan gelijk.

Verantwoording gekozen methode.

Er zijn natuurlijk vele manieren om onderzoek te doen, maar als het onderwerp van onderzoek is vastgesteld, blijven er vaak niet veel opties meer over. Al snel werd duidelijk dat dit onderzoek zou gaan over de drie Amsterdamse gebieden die financiële steun uit Europa hebben gekregen, en een casestudy is dan de meest logische optie. Dit onderzoek moet uiteindelijk leiden tot uitspraken in hoeverre theoretische inzichten in de praktijk worden gebruikt, en het onderzoek is dan ook vrij praktijkgericht. De literatuurstudie en de interviews zijn bestudeerd of afgenomen met deze praktijk in het achterhoofd. Verschuren en Doorewaard stellen dat voor een praktijkgericht project een casestudy voordelen kan hebben. Het belangrijkste voordeel ten opzichte van een survey is dat de resultaten door 'het veld' eerder zullen worden geaccepteerd. Bij een casestudy zullen de resultaten een meer 'alledaags' karakter hebben waardoor resultaten herkenbaarder zullen zijn (Verschuren en Doorewaard, 2005:175). Dit is van belang, want het is belangrijk dat de resultaten uit dit onderzoek de praktijk ook kan veranderen. Dat de resultaten leiden tot een herziening van de manier waarop theorieën naar de praktijk worden vertaald.

Het onderzoek is begonnen met een literatuurstudie. Al snel bleek dat de term wijkverval niet eenduidig is, en het alleen geven van de definitie de term per definitie te kort doet. Nadat dit gedaan was, is een beschrijving gegeven van een vijftal modellen die wijkverval proberen te verklaren. Modellen geven niet één, maar meerdere oorzaken van wijkverval, en dit vergroot de verklaringskracht. Doel van deze beschrijving van de modellen is te komen tot hoe deze modellen te vertalen zijn naar de praktijk. Kunnen in de praktijk maatregelen worden herkend die terug te leiden zijn naar de praktische implementaties van de modellen? Hierna zijn er drie praktische implementaties over die de praktijk ingaan.

Het theoretische gedeelte van het onderzoek is daarmee afgerond. Nu moeten de drie gebieden met elkaar worden vergeleken. Dit dient te gebeuren op twee momenten in tijd, namelijk 2000 (het jaar dat het programma begon te draaien) en 2008 (het jaar dat het programma eindigde). Vervolgens werd middels het afnemen van interviews onderzocht in hoeverre de verschillen tussen de drie gebieden in de periode 2000-2008 te verklaren waren door te wijzen naar verschil in gebruik van theoretische inzichten.

1.5 Opzet scriptie.

De hoofdstukindeling van deze scriptie is als volgt. Na deze inleiding volgt in hoofdstuk 2 een uitgebreide conceptualisering van de term wijkverval. Het alleen geven van de definitie wordt niet als voldoende beschouwd, omdat het een complex begrip is. In het hoofdstuk dat daar op volgt worden een vijftal modellen beschreven die schematisch aangeven wat het is dat wijkverval veroorzaakt en wat daaraan gedaan kan worden. Na deze beschrijving, waarin ook kritiek wordt opgenomen vindt er een selectie plaats. Drie modellen blijven over die worden getoetst aan de praktijk. Hiermee is het theoretisch gedeelte van dit onderzoek afgerond.

In hoofdstuk 4 worden de situatie van de drie gebieden in 2000 (het jaar dat de programma's begonnen te draaien) met elkaar vergeleken. Ook wordt de verdeling van het geld tussen de prioriteiten behandeld. In hoofdstuk 5 wordt de situatie van de gebieden in 2000 vergeleken met de situatie in 2008, het jaar dat de programma's worden afgerond. Mogelijke verklaringen worden dan ook aangedragen.

Dan wordt in hoofdstuk 6 onderzocht of de waargenomen verschillen in de drie gebieden kunnen worden verklaard door te wijzen naar verschillend gebruik van wetenschappelijke inzichten. Hiervoor wordt onder andere informatie verkregen uit interviews gebruikt. In hoofdstuk 7 worden dan tenslotte nog de hoofd- en deelvragen beantwoord.

Deel I: De theorie.

"Eigenlijk is wijkverval te complex om in een werkbaar model te gieten." (Kempen, 2009: 110)

2. Wijkverval

2.1 Inleiding.

Het mag nu duidelijk zijn dat deze scriptie over wijken gaat, en in het bijzonder wijken met sociaal economische problemen, oftewel wijken in verval. Voordat in het volgende hoofdstuk middels vijf modellen dieper op de materie in wordt gegaan, is het eerst nuttig een omschrijving te geven wat in de wetenschap nu wordt verstaan onder de term 'wijkverval'. Een voorwaarde om dit onderzoek goed te begrijpen, is kennis te hebben van wat nu de processen zijn geweest die ervoor gezorgd hebben dat wijken in het algemeen tot wijken met problemen hebben gemaakt. Hiervoor worden in dit hoofdstuk verschillende theorieën aangehaald. Modellen, die rekening houden met meer factoren die van invloed zijn op wijkverval, worden nog buiten beschouwing gelaten. Het volgende hoofdstuk wordt hieraan geweid. Op deze manier wordt langzaam de transitie naar de praktijk gemaakt.

Over deze materie is al erg veel geschreven, vooral de laatste honderd jaar (Beckhoven ea. 2008: 15). Natuurlijk heeft al deze literatuur niet direct betrekking op de gebieden die centraal staan in deze scriptie. Veel aandacht in de literatuur is er voor naoorlogse wijken en woongebieden in de Verenigde Staten. Dit leidt in sommige gevallen tot een beperking, maar in het kader van buurtverval lijken de oorzaken en gevolgen redelijk identiek te zijn voor verschillende soorten wijken. Vaak komt het neer op 'common sense', wanneer theorieën niet passen in de casus hier.

Dit hoofdstuk is als volgt opgedeeld. In de volgende paragraaf wordt de definitie van wijkverval behandeld. Een conceptualisering is in een wetenschappelijk onderzoek van groot belang, zodat de lezer weet wat precies onder wijkverval wordt verstaan. Ook wordt aangegeven dat wijkverval als subjectief kan worden geïnterpreteerd. Daarna worden oorzaken aangedragen die ertoe leiden dat wijken in verval raken. Deze oorzaken zullen worden ingedeeld in fysieke factoren en sociale factoren. Modellen in het volgende hoofdstuk houden niet met alle factoren die van invloed zouden kunnen zijn rekening. Per model wordt slechts een selectie van deze oorzaken meegenomen. Een opsomming van deze oorzaken is zinnig omdat op deze manier de complexiteit van wijkverval goed wordt aangegeven. Vanwege de complexiteit geeft alleen een definitie van de term daarom ook geen helder beeld. De factoren bepalen mede de definitie. Ten slotte wordt nog beschreven hoe het beleid met betrekking tot wijkverval is ontstaan en welke structuur deze nu heeft.

2.2 Wijkverval.

Van Beckhoven, Bolt en van Kempen zien buurtverval als een negatieve vorm van buurtverandering. Onder buurtverandering wordt het volgende verstaan: veranderingen in de fysieke, economische en sociale karakteristieken van een buurt (Beckhoven ea. 2008: 15). Deze karakteristieken hebben betrekking op de leefbaarheid van een wijk. De term leefbaarheid is een gevaarlijk begrip. Want wat is leefbaarheid? Bodd en Hofman beschrijven leefbaarheid als "...de meetlat die aangeeft dat het goed toeven is in een buurt" (Bodd ea. 1999: 6). Maar goed toeven is natuurlijk een begrip dat iedere bewoner op een andere manier invult. Niet iedereen heeft hetzelfde beeld bij 'leefbaarheid'. Achter het ogenschijnlijk rechtdoorzee karakter van het begrip leefbaarheid schuilt een enorme complexiteit. Leefbaarheid is dan ook geen vast gegeven, maar een verzamelbegrip. De interpretatie ervan kan van persoon tot persoon en van plek tot plek verschillen. Wat voor de één leefbaar is, is dat voor de ander niet en andersom. Mensen beleven en waarderen plekken immers zeer verschillend. Wat men precies onder leefbaar verstaat hangt dus in sterke mate af van de normen en waarden waarmee iemand een buurt of plek beoordeelt (Ministerie VROM 2004: 7).

Als leefbaarheid een subjectief begrip is, dan kan het geval zich voordoen dat een vervallen wijk niet als dusdanig wordt ervaren. Andersom kan een wijk die niet als vervallen wordt bestempeld, wel zo worden ervaren door de bewoners. De heer van Gent van de Universiteit in Amsterdam ziet wijkverval als een subjectief begrip. Hij stelt dat het zowel door de politiek en het publiek geconstrueerd wordt. Dit kan, omdat er een verschuiving heeft plaatsgevonden van fysiek naar sociaal-economische factoren die bepalen of een wijk in verval is. Het publieke discours bepaalt over welke wijken het gaat in de media en dus in verval zijn (van Gent, 2009: 94).

Er is een verschil tussen objectief en subjectief wijkverval. Een kraker vindt een villawijk niet leefbaar, terwijl een bewoner uit zo'n wijk uiteraard een andere mening is toegedaan. Maar het is natuurlijk niet zo dat wat een bewoner leefbaar vindt, een pure willekeurige mening is. Aan de

invulling van de term liggen objectieve kenmerken van de woonomgeving ten grondslag (Ministerie VROM, 2004: 7). In dit onderzoek zullen deze objectieve kenmerken centraal staan. Dit wordt gerechtvaardigd door het gegeven dat bij de drie karakteristieken die door van Beckhoven, Bolt en van Kempen worden onderscheiden, het 'common sense' is welke situatie als positief en welke als negatief worden ervaren. Er wordt uitgegaan van wat een 'gemiddelde Nederlander' onder leefbaar zal verstaan. Wijkverval leidt tot een daling van de leefbaarheid, zo is de aanname hier.

De vraag is nu hoe wijkverval zich uit. Opvallend is dat in de literatuur bij kenmerken van wijkverval vrijwel alleen sociale kenmerken worden genoemd (Kullberg, 2006, van Kempen en Bolt, 2003, ministerie VROM, 2004). In de jaren tachtig en negentig is er veel geschreven over verval van wijken. Toen werden de volgende indicatoren aangedragen: Een hoge verhuisgraad, toenemende overlast, onveiligheidsgevoelens onder bewoners en daling van het sociaal-economisch niveau van bewoners werden toen als uitingen gezien van een wijk in verval (Kullberg, 2006: 14). Van Kempen en Bolt benoemen zes manieren hoe sociaal verval zich uit:

- Vertrek van traditionele winkeliers, gevolgd door de komst van marginale bedrijvigheid.
- Vertrek van daadkrachtige bewoners, gevolgd door de komst van huishoudens met een laag inkomen, waaronder werklozen, eenoudergezinnen en soms drugsverslaafden, ex-gedetineerden en ex-psychiatrische patiënten.
- Vertrek van sociale bewoners, gevolgd door de komst van bewoners die het niet zo nauw nemen met de algemene waarden en normen met betrekking tot bijvoorbeeld vervuiling en overlast.
- Toename van onveiligheid en criminaliteit.
- Desinvestering in woningen: woningcorporaties en/of particuliere eigenaren zien het niet meer zitten om veel geld te steken in een wijk, waar alleen maar negatieve ontwikkelingen zijn te constateren.
- Veranderend gedrag van mensen, waaronder overlast op publieke plekken.

(Bolt en van Kempen, 2003: 15,16).

Natuurlijk kan hier geen uitputtende lijst worden gegeven met kenmerken. Deze opsomming dient als illustratie.

Buurtverval, dat zich onder andere uit in de bovenstaande kenmerken, kan dus ontstaan op drie verschillende vlakken, te weten op sociaal, fysiek en economisch vlak. Sociale en economische oorzaken zijn uit praktisch oogpunt samengevoegd, hier is overlap in te herkennen. De twee vlakken die over zijn zullen hier worden beschreven.

2.3 Factoren die een rol spelen bij wijkverval.

In de wetenschap wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen fysieke en sociale oorzaken met betrekking tot wijkverval. Men is het er over het algemeen wel over eens dat de twee soorten oorzaken met elkaar verweven zijn, maar de vraag wat verval in gang zet, dat lijkt op het kip en ei verhaal (ten Voorde, 2009: 82). Het is hier niet de bedoeling om deze vraag op te lossen, maar deze tweedeling tussen fysiek en sociaal kan wel goed worden gebruikt om inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij wijkverval. Naast deze tweedeling, wordt in deze paragraaf ook de voorwaarden voor wijkverval beschreven.

2.3.1 Fysieke factoren.

Onder fysieke factoren vallen alle tastbare kenmerken van een wijk. Naast de woonomgeving, waar openbare ruimtes, voorzieningen en de infrastructuur toe behoren, spelen natuurlijk de woningen zelf ook een belangrijke rol. Het wordt aangenomen dat fysieke factoren in een wijk zoals veroudering, of een aanbod die niet aan de vraag voldoet tot problemen in de wijk kunnen leiden (van Kempen ea. 2006: 98).

Woonomgeving.

Onder woonomgeving wordt hier verstaan de fysieke eigenschappen van de wijk anders dan de woningen. Hieronder valt dus de openbare ruimte, de voorzieningen (winkels, publieke gebouwen), bedrijven en de infrastructuur (Bolt en van Kempen, 2003: 5).

In de literatuur wordt een menging van verschillende functies als wonen werken en voorzieningen gezien als een manier om ervoor te zorgen dat de wijk het goed blijft doen. Hierdoor ontstaat namelijk een soort sociale veiligheid (Jacobs, 1961; Coleman, 1985; Jacobs en Appleyard, 1987 in Bolt en van Kempen, 2003: 18).

Bij de volgende theorieën wordt het onderscheid woningvoorraad en woonomgeving niet altijd even helder geschetst. Hier is besloten deze theorieën onder de noemer woningvoorraad te laten vallen.

Woningvoorraad.

Onder woningvoorraad wordt verstaan de hoeveelheid en het soort woningen dat in een wijk aanwezig is. De woningvoorraad kan een rol spelen in wijkverval als deze bijvoorbeeld niet meer aansluit bij de behoefte van de bewoners (push-factor). Na verloop van tijd gaan mensen andere eisen stellen aan woningen en leegstand is dan een gevaar. Dit heeft ook te maken met externe factoren, vaak is dan een woning buiten de wijk aantrekkelijker geworden (pull-factor).

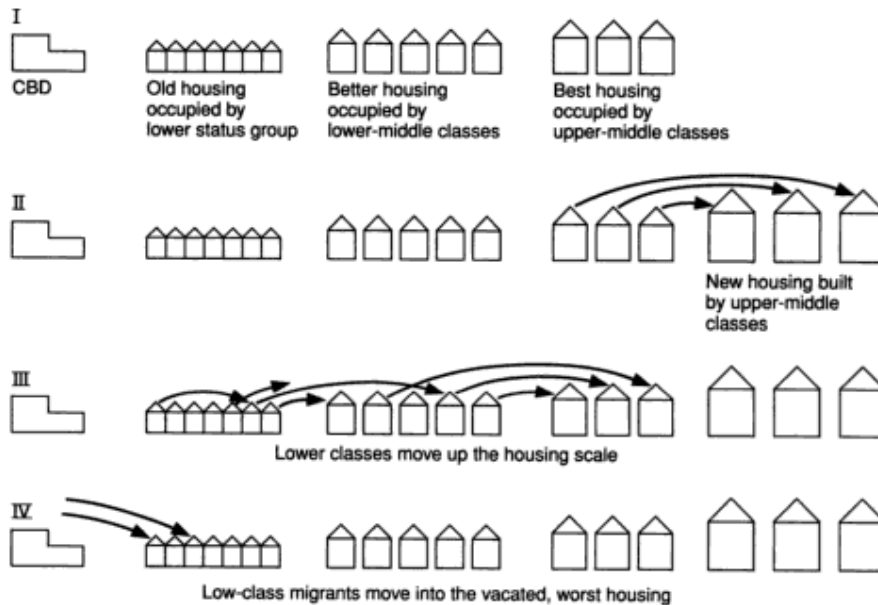
Oscar Newman erkent ook een relatie tussen de fysieke woningen en (sociale) problemen. Hij stelt dat hoge bebouwing voor wijkverval kan zorgen. Hoge bebouwing is een vorm van anoniem wonen, wat criminaliteit in de hand werkt. Newman beargumenteert dit door te stellen dat als kenmerken als kleinschaligheid, overzicht in de wijk en een gevoel van 'horend bij ons' niet in de buurt aanwezig zijn, de bewoners geen band met de buurt krijgen. Er ontstaan geen 'defensible spaces', zoals hij dit omschrijft. De drempel om de buurt schoon te houden ligt hoog, het wordt niet als een gemeenschappelijk territorium ervaren en dit gebeurt dan ook niet (Newman, 1997: 1).

Behalve de beleving van de woningvoorraad, is ook het onderhoud van belang in het kader van wijkverval. Leegstand en braakliggende terreinen worden gezien als zwakke plekken van een wijk waar wijkverval begint. Ongebruikte terreinen vallen 'buiten herkenbare territoria' en worden overgenomen 'door de straat'. Graffiti neemt toe, lege panden worden ingenomen door daklozen, drugsdealers en drugsgebruikers. Taylor omschrijft deze neergaande spiraal die, in combinatie met ongunstige sociaal-economische omstandigheden, en de aanwezigheid van veel jeugd, in gang wordt gezet zodra er woningen (of winkels) leegstaan. Nu ontstaat er een sneeuwbal effect die de hele wijk meeneemt. De directe omgeving daalt in waarde en aantrekkelijkheid, leegstand breidt zich uit en de neergaande spiraal zet zich voort (van Gemerden ea. 2006: 17). Uit deze theorie blijkt de verwevenheid van het fysieke met het sociale aspect. Zonder de ongunstige sociaal-economische omstandigheden was de leegstand niet een probleem geworden volgens deze theorie.

Een bekende theorie omtrent fysieke gevolgen als oorzaak van wijkverval, is de 'broken window theory' van Wilson en Kelling. In 1982 schreven zij het artikel 'Broken windows. The police and neighbourhood safety'. Hierin stellen zij dat chaos, zoals een kapotte ruit, graffiti, daklozen en rommel, een signaal afgeeft aan potentiële criminelen dat het in deze buurt geoorloofd is dit soort gedrag te vertonen. Dit heeft dan weer tot gevolg dat bewoners binnen blijven en er geen sociale controle meer is. De wijk komt ook hier terecht in een vicieuze cirkel. De theorie houdt ook impliciet in dat als er wel orde wordt gehouden in de buurt, deze vicieuze cirkel niet zal plaatsvinden. Orde leidt tot sociale controle dat op zijn beurt weer tot voorkomen, of verplaatsen van crimineel gedrag leidt. Deze theorie heeft onder meer geleid tot een verhoogde politiepatrouille in New York in de jaren negentig. Dit leidde tot een sterke afname van criminaliteit aldaar (Thacher, 2004: 384). Deze theorie sluit aan bij die van Taylor.

Aan het begin van de twintigste eeuw werd wijkverval gezien als een proces waar niets aan gedaan kon worden. Alle buurten zullen uiteindelijk met wijkverval worden geconfronteerd, omdat wijken nu eenmaal verouderen en kwaliteit moeten inleveren. Dit gegeven zorgt ervoor dat mensen die de mogelijkheid hebben een rationele keuze maken en vertrekken naar een betere woning.

Hoyt hanteert deze veronderstellingen en bedacht het proces van 'filtering'. Hij laat het proces van filteren starten bij de bouw van nieuwe woningen buiten de stad. Deze hebben een hogere kwaliteit, en mensen met een hoger inkomen zullen de oudere wijk (en dus kwalitatief mindere) verlaten. Economisch zwakkeren, zoals immigranten, vullen de plekken van de buurtverlaters op. Op deze manier gaat ook de sociale status van de wijk achteruit (Short, 1996: 181). Er bestaat ook het proces van 'gentrification', maar daar wordt hier niet op ingegaan, omdat dit een positieve uitkomst heeft voor de wijk. Figuur 2.1 maakt het proces van 'filtering' duidelijker.

Figuur2.1: (Short, 1996: 181)

2.3.2 Sociale factoren.

Naast de bovengenoemde fysieke factoren in de wijk worden ook sociale factoren onderscheiden. Hierbij gaat het om de bewoners zelf, en de relatie die zij hebben met elkaar.

Sociale cohesie.

Sociale cohesie is een term die erg populair is, zowel bij beleidsmakers als bij wetenschappers. Het is ook een term die vele definities kent. Schuyt definieert sociale cohesie als volgt: "de interne bindingskracht van een sociaal systeem" Dit sociale systeem kan dan allerlei vormen aannemen. Een groep, een gezin, een organisatie een stad en dus ook een wijk (Schuyt, 1997 in van Marissing, 2006: 15). Deze definitie is bruikbaar omdat zij zowel op een positieve als negatieve manier kan worden geïnterpreteerd.

Sociale cohesie kan op verschillende niveaus voorkomen, op zowel hoge schaal (internationaal, tussen landen) als op een lage schaal (individueel, tussen mensen). De sociale cohesie die in het licht van dit onderzoek interessant is, is de laatste. De samenhang tussen mensen binnen een wijk. Volgens Bolt en Torrance zijn drie componenten van belang op dit niveau van sociale cohesie. Ten eerste de mate van sociale participatie via sociale interactie (meedoen). Contact tussen mensen bevordert de betrokkenheid met elkaar en met de buurt. Ten tweede de mate waarin gelijkgerichte opvattingen ontstaan over regels in de buurt. Hierbij gaat het om normen en waarden. Als mensen dit onderling overeenkomen, leidt dat tot sociale cohesie. Tenslotte is ook de identificatie met de buurt van belang. Dit leidt tot een band met de wijk zelf (Van Kempen en Bolt 2003, 21).

Niet al deze drie componenten blijken van invloed te zijn op de kwaliteit van de buurt. Het hebben van sociale contacten met buurtbewoners blijkt helemaal niet veel effect te hebben op de waardering van de wijk. Ook de sociaal-economische karakteristieken van de bewoners is niet van invloed op het leggen van sociale contacten. Belangrijker is de identificatie die de bewoners met de wijk hebben. Deze identificatie hangt weer samen met tevredenheid over de bevolkingssamenstelling en het goed kunnen opschieten met de buurt (Van Bergeijk e.a., 2008: 11).

Problemen in een wijk zoals etnische conflicten, veiligheidsproblemen of een vervallen fysieke staat van de wijk kunnen een oorzaak vinden in een gebrek aan sociale cohesie in dat gebied (van Kempen ea. 2006: 131). De heersende gedachte is dat in een wijk waar er sociale cohesie is, er geen wijkverval kan plaatsvinden. De bewoners hebben volgens de definitie van Schuyt een binding met de wijk, waardoor verloedering niet snel zal plaatsvinden. Bovendien hebben de mensen een binding met elkaar, waardoor sociale controle plaats zal vinden. Deze gedachte komt ook terug in het stedelijk vernieuwingsbeleid. Projecten en initiatieven zijn veelal gericht op het

verbeteren van de leefbaarheid en sociale cohesie (Vromraad, 2006: 7; interviews met ten Voorde, Koeneman, Kempen, van Essen, Sevriens en Janjac, 2009).

Toch is sociale cohesie niet altijd een goede zaak. Het gaat hier namelijk per definitie om een scheiding. Een voorbeeld hiervan is een buurt van migranten in Siirt een stad in Oost-Turkije. Hier worden buitenstaanders uitgesloten van het sociale leven en de leden van de eigen groep staan bloot aan een sterke sociale controle. De migranten hebben verder ook nauwelijks banden met de rest van de stad. De buurt kan worden gezien als een veilig eiland, maar voor de ontplooiingskansen van de bewoners zou meer openheid beter zijn. (Ogdul, 2000: 321)

Algemeen wordt aangenomen dat sociale cohesie steeds minder voorkomt, mede door het proces van individualisering. Ook wordt aangenomen dat een stad door haar fysieke kenmerken sociale cohesie niet in de hand speelt. De dichtheid, de veelheid aan functies en de ruimtelijke scheiding van functies zorgen voor oppervlakkige, onpersoonlijke en tijdelijke relaties. (Van Kempen en Bolt, 2003: 22) Gesteld kan dus worden dat de fysieke stad sociale cohesie moeilijker maakt.

Sociale Segregatie.

Met sociale segregatie wordt het gescheiden wonen van groepen binnen een grotere populatie bedoeld. Hoe hoger de concentratie van een groep, des te hoger de mate van segregatie. Nederlands beleid met betrekking tot sociale problematiek is er al jaren op gericht om mensen in een zo divers mogelijke omgeving te laten wonen. "Voor een gezonde toekomst van de stad is een gedifferentieerde samenstelling van bevolking en woningvoorraad noodzakelijk" (Ministerie VROM 1997: 20). Er kan natuurlijk bij segregatie onderscheid worden gemaakt naar allerlei kenmerken van bewoners, maar in de praktijk gaat het meestal om lage sociaal-economische status en de etniciteit. Deze vormen van segregatie worden als problematisch gezien. Het belangrijkste gevolg van segregatie dat in de literatuur naar voren komt, is dat het de maatschappelijke kansen van deze groepen verkleint. Mensen worden niet gestimuleerd om werk te gaan zoeken als veel mensen om hun heen ook werkloos zijn, zo is de redenering (Kempen, R. van en Ozuekren, A.S. 1998: 1632-1636).

Er wordt ook vanuit gegaan dat mensen die met een gemeenschappelijke eigenschap (eticiteit, armoede) bij elkaar wonen, dat doen omdat zij geen andere keuze hebben. Segregatie is dan het gevolg van een beperkte keuze op de woningmarkt (Kempen, R. van en Ozuekren, A.S. 1998: 1632-1636). Verder komt naar voren dat een sterke segregatie het draakvlak van voorzieningen kan aantasten. Dit geldt voor zowel commerciële als niet-commerciële voorzieningen.

Een concentratie van bewoners die het niet ruim hebben, kan ook effect hebben op de fysieke ruimte. Deze bewoners zullen minder snel geneigd zijn het aanzien van hun woning te onderhouden. Dit kan variëren van het aanharken van de voortuin tot het verven van de kozijnen. Het aanzicht van de wijk zal verminderen en dit zet een zichzelf versterkend proces in gang: Steeds meer mensen investeren niet meer in hun woning. Dit kan ook gevolgen hebben voor de huizenprijzen (Massey, 1990: 491). Ook de heer Kempen ziet dit proces in zijn wijk. "Hoe minder kansen de mensen voor zichzelf zien, des te minder goed zij hun buurt schoon houden. Ze hebben een mindere band met hun omgeving. En dat is niet gek, want ze zijn bezig met overleven" (Kempen, 2009: 108).

Eerder werd al de theorie van Hoyt vermeld. Deze ging uit van een rationele mens en dat het ouder worden van een wijk een proces is dat de kwaliteit doet dalen en waar niets aan gedaan kan worden. Burgess stelt dat (kansarme) nieuwkomers in een stad zich alleen de goedkoopste woning kunnen veroorloven, onvrijwillige segregatie. Zij komen dan terecht in een verouderde wijk. Deze invasie leidt tot een competitie voor de beschikbare woningen. Bewoners die het zich kunnen veroorloven zullen vertrekken naar een betere buurt. Zo ontstaan verhuisgolven naar gebieden buiten de stad, omdat woningen nabij het centrum het eerst verouderen (Beckhoven ea. 2008: 20). Deze theorie lijkt sterk op de theorie van Hoyt, die eerder is beschreven. Verschil is dat Burgess de 'vervalcyclus' laat starten met de komst van nieuwkomers. Hij stelt dat er sprake is van 'push-factoren, waar Hoyt 'pull-factoren' gebruikt om wijkverval te verklaren. Burgess laat het proces van 'filtering' bij fase 4 beginnen, waardoor wijkverval een sociale oorzaak krijgt.

Segregatie is vaak iets dat vermeden moet worden, zo is de algemene aanname. Beleid is dan ook vaak gericht op het mengen van mensen met een verschillende sociaal-economische status. Maar over het effect van de maatregel zijn veel twijfels. Er wordt gesuggereerd dat deze maatregel vooral wordt genomen om de problemen te 'verdunnen', zodat er behapbare situaties blijven bestaan (Uitermark, 2003:546).

Management

Anne Power legt in haar boek *Estates on the edge: The Social Consequences of Mass Housing in Europe* de nadruk op het belang van management als het gaat om buurtverval. Hoewel ze de primaire oorzaak van buurtverval bij de fysieke component van de wijk legt, stelt ze dat slecht management een belangrijke oorzaak van verval is en dat goed management een wijk er weer bovenop kan helpen. Eigenaren van woningen zijn verantwoordelijk voor het tegengaan van verval. Door de fysieke structuur van de wijk ontstaan er sociale problemen. Deze problemen worden steeds erger, als eigenaren van de gebouwen (bijvoorbeeld woningcorporaties) niet snel iets aan de fysieke omgeving doen (Power, 1997: 111). Ze stelt dat een nieuw geveerde muur niet alleen het aanzien verbetert, maar ook de tevredenheid van de bewoners en hun band met de buurt. Managers van de buurt moeten er voor zorgen dat ze dicht op de plek zitten waar moet worden ingegrepen, anders is de kans op verval groot. Ook moeten de gebouwen niet worden gezien als 'een onderdeel van de portefeuille'. Directe aandacht is van groot belang volgens Power (van Beckhoven ea, 2008: 33). In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het werk van Anne Power en haar model om wijkverval te verklaren.

2.3.3 Voorwaarden voor wijkverval.

Van Kempen en Bolt stellen in *Bloei en verval van vroeg na-oorlogse wijken* dat de bovengenoemde fysieke en sociale oorzaken niet per se leiden tot wijkverval. Vaak is er sprake van een zogenaamde drempelwaarde. Het is natuurlijk wel erg lastig een omslagpunt aan te wijzen waarop het opeens bergafwaarts gaat met de wijk. Meestal wordt er vanuit gegaan dat er sprake is van lineaire effecten. Meer kansarmen leidt tot een steeds verder verval van de wijk. Het is volgens de heren echter geloofwaardiger dat zolang het aantal kansarmen onder een bepaald niveau blijft, de problemen nog goed te behappen zijn. Pas als er een drempelwaarde wordt overschreden, dan nemen de problemen ineens exponentieel toe. Het is erg lastig om deze drempelwaarden te bepalen, maar het zou van grote waarde kunnen zijn voor beleidsmakers. Zo zou het mogelijk moeten zijn om vervalspiralen voor te blijven (Beckhoven ea, 2008: 42).

Daarnaast lichten zij nog toe dat bij veel theorieën de focus te veel naar de wijk zelf is gericht. Zij stellen dat zaken die buiten de wijk plaatsvinden van even groot belang kunnen zijn. Factoren als economische groei, kwaliteit van woningen buiten de wijk en bijvoorbeeld het beleid dat gevoerd wordt met betrekking tot wijken minstens zo belangrijk zijn als endogene factoren (Beckhoven ea, 2008: 42).

2.4 Beleid met betrekking tot probleemwijken.

Aanname in dit onderzoek is dat achter beleid met betrekking tot probleemwijken een wetenschappelijke gedachte zit over de relaties in de wijk. 'Als we nu dit doen in de wijk, dan zal er dat gebeuren,' Het is daarom zinnig om te beschrijven welk beleid de laatste jaren is gevoerd met betrekking tot wijken met problemen. In deze paragraaf zal dan ook een beschrijving worden gegeven van beleid dat gevoerd is met betrekking tot stedelijke problemen. Daarna zal de bestuurlijke structuur aan bod komen van het beleid met betrekking tot wijkverval. Het gaat hier om de Europese structuur van regionale ontwikkeling en het Grotestedenbeleid in Nederland. Aangezien deze vormen van beleid plaats hebben gevonden in de drie gebieden die bestudeerd worden, is het zinnig hier een beschrijving van te geven.

Uit een recent onderzoek van de heer van Gent, is gebleken dat een strategie om wijkverval aan te pakken altijd wordt gevormd door processen en structuren op meerdere niveaus. Er zijn altijd meerdere actoren bij betrokken en acties van die actoren hebben weer effect op andere actoren. Elke wijkaanpak heeft een eigen karakter die voortkomt uit de geschiedenis van de instituties (van Gent, 2008: 24). Daarom is een beschrijving van beleid op een hoger niveau zinnig. Het geeft een perspectief en wat er op wijkniveau gebeurt, is hiermee verweven.

Tot begin jaren zeventig lag bij beleid met betrekking tot steden de nadruk op de rol die de steden hadden als economische centra. De nadruk werd gelegd op ontwikkeling van het centrum van de stad, waar deze economische functies meestal gevestigd waren. De woonfunctie van de steden werd bijna genegeerd (Aalbers ea. 2004: 6).

Aan het einde van de jaren zeventig en in het begin van de jaren tachtig was het doel van het beleid juist het tegenovergestelde: De nadruk werd gelegd op de kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van de woonfunctie van steden. Deze benadering werd 'stadsvernieuwing' genoemd. Nadruk lag op de woonlocaties van de armere bewoners van de stad. Beleid was gericht op de bewoners van de stad, en niet op potentiële bewoners (Aalbers ea. 2004: 6).

Aan het eind van de jaren tachtig realiseerde men dat de steden aan kracht hadden verloren. Dit was mede gekomen door het proces van suburbanisatie. Beleid was nu gericht op gebieden in de stad met een veelvoud aan problemen. Beleid hier had als doel de participatie in de maatschappij van de bewoners van deze gebieden te verhogen. Deze benadering werd 'stedelijke vernieuwing' genoemd. Dit beleid werd vervangen door het Grotestedenbeleid (Aalbers ea. 2004: 6).

2.4.1 Geschiedenis Grotestedenbeleid (GSB).

Beleid specifiek voor de grote steden start midden jaren zestig al, als de drie grootste steden van het land een brief schrijven aan de ministers van BZK en Financiën. In deze brief wordt een verband gelegd tussen de grote tekorten op de begrotingen van de steden en de afwijkende omvang, structuur en problemen van de grote steden (Ministerie VROM, 2007: 5). In deze periode waren Nederlandse steden een stuk minder populair dan dat nu het geval is.

Het Rijk ziet de ernst van de zaak en in 1973 ontstaat er een loket specifiek voor grootstedelijke problemen (Ministerie VROM, 2007: 5). Deze oplossing bleek niet erg ingrijpend en in deze periode groeien de problemen dan ook alleen maar. In het begin van de jaren tachtig wordt dit ingezien en men constateert dat deze problematiek schuilt in de omvang en cumulatie van de maatschappelijke en bestuurlijke problemen. Tot grofweg 1990 beperkte het Grotestedenbeleid zich dan ook vooral tot bestuurlijk-financiële problemen (Ministerie VROM, 2007: 5).

In 1989 worden de sociaal-economische problemen van steden echt op de kaart gezet, door het rapport 'Grote steden, grote kansen', van de commissie Montijn. Echte stadsvernieuwingoperaties beginnen dan ook plaats te vinden. Nadruk ligt hierbij bij de woningkwaliteit. Voor leefbaarheidsaspecten is dan nog weinig aandacht. Rond deze periode komt ook het begrip 'sociale vernieuwing' in zwang. Hierbij wordt uitgegaan van eigen initiatief van mensen uit achterstandswijken, met hulp van de overheid (Ministerie VROM, 2007: 5).

Toch kampen de grote steden nog altijd met grote problemen in de jaren negentig. Zo is de werkloosheid er meer dan het dubbele van het landelijk gemiddelde, is er een eenzijdige voorraad woningen en zijn er grote groepen kwetsbare personen als verslaafden en dak- en thuislozen (Ministerie VROM, 2007: 6). Door de concentratie van de problemen worden de problemen bovendien alleen maar groter. In 1994 komt er een Deltaplan voor de steden. Dit is het begin van het 'echte' GSB. Doel ervan is het wegwerken van achterstanden, om zo gebruik te kunnen maken van de voordelen die steden ook bieden: Het zijn de motoren van de Nederlandse samenleving. Hierin wordt sociale vernieuwing gezien als randvoorwaarde voor economische vernieuwing (Ministerie VROM, 2007: 6). Het GSB wordt gekenmerkt door een integrale aanpak, en dit wordt verwoord door samenhangende beleidsdoelstellingen. Er worden een drietal pijlers onderscheiden: economie en werkgelegenheid, sociale infrastructuur en fysieke infrastructuur. Deze doelstellingen kunnen alleen verwezenlijkt worden door een pakket van samenhangende maatregelen. Om de integrale aanpak nog meer kracht bij te zetten, worden ook inspanningen verwacht van actoren als bewoners, gemeentelijke overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), afdeling grotestedenbeleid, 2000: 45).

Eind jaren negentig waren steden aantrekkelijker geworden, maar de problemen waren nog lang niet uit de wereld. Uitstroom van midden- en hoge inkomens is in deze periode onverminderd doorgegaan. Bovendien is de bereikbaarheid van de steden onder druk komen te staan. In deze periode kwam er vooral een grote groep kansarmen op de steden af. Het integreren van deze groep in de samenleving was in deze periode dan ook een prioriteit (Ministerie VROM, 2007: 6).

In de periode van eind jaren negentig tot 2005 heeft er een kentering plaatsgevonden. Discussies over veiligheid, sociale samenhang en integratie domineren de politiek en dit zie je terug in het GSB. Segregatie wordt een belangrijk thema (Ministerie VROM, 2007: 7).

Zoals uit de geschiedenis van het Nederlandse GSB blijkt, is er vaak voor een andere aanpak gekozen. Dan weer waren de fysieke ingrepen vooral in trek, dan weer de sociale. Natuurlijk liepen deze ingrepen ook door elkaar heen, het is niet zo dat er periodes louter of fysieke of sociale ingrepen plaatsvonden. Uit deze beschrijving kan in ieder geval de conclusie worden getrokken dat men vaak op verschillende manieren de oplossing probeerde te vinden voor wijkverval. Ook is duidelijk dat algemene trends op een hoger niveau, zoals globalisering vaak een rol speelden in de keuze voor de oplossing.

2.4.2 Bestuurlijke structuur.

Voordat een inzicht wordt gegeven in hoe de gebieden ervoor stonden op het moment dat de programma's begonnen, is het zinnig ten eerste te beschrijven op welke manier in deze gebieden beleid wordt gevoerd. Hieronder worden twee programma's beschreven die middels financiële steun hun doelstellingen in deze gebieden willen bewerkstelligen.

Europese structuur.

De Europese Unie zoals wij die nu kennen, is voortgevloeid uit De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal. Deze was ten eerst opgericht om oorlogen zoals de Eerste en Tweede Wereldoorlog te voorkomen. Landen die voorheen vijanden waren gingen nu samenwerken om op economisch gebied vooruitgang te boeken (http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_1/index_nl.htm 12-03-'09).

Doelstelling 2.

De Europese Unie is tot stand gebracht vanuit de politieke doelstelling om vrede te behouden, maar dankt haar dynamiek en haar succes aan economische activiteiten (http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_1/index_nl.htm 12-03-'09). Zo heeft de Unie verschillende soorten beleid op dit gebied. Een daarvan is regionaal beleid. Hoofddoel van het regionale beleid van de Europese Unie is het bevorderen van de economische en sociale cohesie. Regio's in de Europese Unie die een ontwikkelingsachterstand hebben, in een omschakelingsproces verkeren, of het hoofd moeten bieden aan een bijzondere geografische, economische of sociale situatie komen in aanmerking voor financiële steun. De EU heeft een drietal doelstellingen bepaald, waarvan alleen de tweede voor Nederland interessant is: Ondersteuning van de economische en sociale omschakeling van zones die in structurele moeilijkheden verkeren. Deze zones kunnen onder ander in stedelijke gebieden liggen. Elk land kreeg vervolgens een potje met geld (Nederland 676 miljoen euro, 192 miljoen voor stedelijke gebieden) om doelstelling 2 te behalen (<http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/g24206.htm> 12-03-'09).

Nu was het aan Nederland om dit geld over de stedelijke gebieden te verdelen. Het ministerie BZK heeft een studie laten uitvoeren naar de Nederlandse stedelijke gebieden die aan de strenge Europese eisen voldeden om voor financiële hulp in aanmerking te komen. Uiteindelijk zijn er elf stedelijke gebieden geselecteerd, waaronder Amsterdam Bijlmer & Amstel III en Amsterdam Goot Oost. Samen kregen zij iets meer dan 34,5 miljoen euro (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), afdeling grotestedenbeleid 2000: 7).

Urban II

Naast de doelstelling 2 gebieden bestaan er ook Urban II gebieden. Deze hebben dezelfde doelstelling vanuit Europa meegekregen, alleen hier staat het innovatieve karakter van het programma centraal. De stedelijke gebieden moeten op een innovatieve manier de problematiek aanpakken. Het is een soort proeftuin voor stedelijke ontwikkeling. Nederland ontving 34 miljoen euro voor dit programma, waarvan Amsterdam west binnen de ring bijna negen miljoen euro mocht uitgeven (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, afdeling grotestedenbeleid 2001:8).

Beide type programma's hebben dezelfde structuur. Binnen de programma's worden vier prioriteiten onderscheiden, waarvan er een technische bijstand is. De drie inhoudelijke prioriteiten en de technische bijstand hebben vervolgens een aantal maatregelen onder zich. Aan deze maatregelen worden bedragen toegekend. De prioriteiten en maatregelen staan hieronder weergegeven:

Prioriteit I. 'Stedelijke economische omgeving'

Economische ontwikkeling wordt vooral gestimuleerd door het realiseren en verbeteren van de fysieke bedrijfsomgeving.

Maatregel 1.1: Verbeteren fysieke bedrijfsomgeving.

Binnen maatregel 1.1 staat het aanbieden van voldoende bedrijfslocaties en huisvestigingsmogelijkheden aan nieuwe en bestaande bedrijven centraal. Ook het ontwikkelen van woon-werk ruimtes vallen in deze maatregel.

Maatregel 1.2 Verbeteren duurzame economische kwaliteit en bereikbaarheid.

Bij deze maatregel worden acties ondernomen die de ruimtelijke kwaliteit van het gebied verbeteren, met als doel de economische aantrekkingskracht van het programmagebied te verhogen. Te denken valt aan herinrichting van openbare ruimten, maar ook het verbeteren van de infrastructuur (zowel fysiek als digitaal) valt hieronder.

Prioriteit II. 'Bevorderen bedrijvigheid'

Bij prioriteit 1 wordt met name aandacht besteed aan de fysieke randvoorwaarden voor stedelijke economische ontwikkeling. Maar deze component kan niet los worden gezien van het direct stimuleren van de bedrijvigheid in het gebied.

Maatregel 2.1 Versterken bedrijfsleven en stimuleren ondernemerschap.

Het bevorderen van bedrijvigheid heeft vooral betrekking op deze maatregel. Hierdoor ontstaan nieuwe werkgelegenheidskansen voor de bewoners van het gebied. De maatregelen moeten ervoor zorgen dat er werkgelegenheid ontstaat die aansluit bij de potenties van de inwoners van het gebied. Maatregelen hebben vooral te maken met het stimuleren, faciliteren en ondersteunen (begeleiding en advies) van bedrijvigheid.

Maatregel 2.2 Stedelijke uitstraling en informatie- en kennisnetwerken.

Binnen deze maatregel worden projecten ondersteund die tot doel hebben de programmagebieden beter te profileren en netwerken op te bouwen met andere gebieden om op die wijze via ervaringsuitwisselingen elkaar te ondersteunen bij de beleidsvorming. Dit draagt bij aan de promotie van het gebied, de ontplooiing van nieuwe economische initiatieven en het zelfbewustzijn van bewoners in het gebied

Maatregel 2.3 Verbeteren werking arbeidsmarkt.

De kwaliteit van het arbeidspotentieel in een gebied sluit vaak niet aan bij de eisen vanuit het bedrijfsleven. Een betere afstemming tussen vraag en aanbod op de (lokale) arbeidsmarkt is daarom belangrijk. In deze prioriteit kunnen projecten worden gefinancierd die de werking van de arbeidsmarkt verbeteren. Er kan hierbij worden gedacht aan de ontwikkeling van scholingsinfrastructuur, hulp bij beroep- en schoolkeuze gericht op het tekort op de arbeidsmarkt, maar ook meer faciliterende diensten zoals kinderopvang kunnen bijdragen aan een betere werking van de arbeidsmarkt.

Prioriteit III. 'Versterking sociaal-economisch potentieel'

Een leefbare en sociaal vitale stad vormt een belangrijke voorwaarde voor economische revitalisering.

Maatregel 3.1 Lokale betrokkenheid, milieu en veiligheid.

Hier worden onder meer (fysieke) veiligheidsbevorderende maatregelen gestimuleerd. Ook acties die vervuiling tegengaan en de milieukwaliteit verbeteren kunnen geld van deze maatregel verwachten. Samenwerking tussen verschillende instanties is hierbij van belang.

Maatregel 3.2 Sociaal economische activering.

Hier worden maatregelen gestimuleerd om de sociale cohesie in het gebied te vergroten door activering en participatie van kwetsbare groepen in het economische, sociale en maatschappelijk leven. Dit wordt gezien als een noodzakelijke voorwaarde voor economische participatie. Er worden projecten ondersteund die kwetsbare groepen helpen aan werk. Ook kunnen multifunctionele voorzieningen die in een brede maatschappelijke behoefte voorzien worden ondersteund. Bijvoorbeeld in het helpen met de integratie van minderheden.

(Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), afdeling grotestedenbeleid 2001: 57-64)

De drie gebieden die in Amsterdam geld vanuit Europa krijgen zullen worden bestudeerd in dit onderzoek. Dit houdt in dat deze geografische afbakening wordt gehanteerd.

Nederlandse structuur.

Naast dit Europese programma is er ook nog een nationaal programma om stedelijke gebieden op sociaal-economisch vlak te verbeteren. In 1994 ging het grotestedenbeleid van start. Hierin zaten eerst de G4 (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag), maar later kwamen daar nog 27 steden bij. De overheid wil samen met bewoners en maatschappelijke organisaties de leefomgeving in de wijken verbeteren. Daarom is gekozen voor een sterke wijkenaanpak om van probleemwijken weer aantrekkelijke wijken (krachtwijken) te maken. Gemeenten, woningcorporaties, bedrijfsleven, politie, welzijnswerkers en scholen werken hiervoor samen met de inwoners van de wijken. (<http://www.postbus51.nl/nl/home/themas/wonen-en-leefomgeving/wijkverbetering/wat-houdt-het-grotestedenbeleid-gsb-in.html> 12-03-'09)

Het programma komt erop neer dat op landelijk niveau alleen geld wordt uitgedeeld. Hoe de steden resultaten op de verschillende terreinen willen bereiken, laten zij aan de steden zelf over. Het programma zit inmiddels in haar derde periode (2005-2009).

2.5 Conclusie.

In dit hoofdstuk is een begin gemaakt van het theoretisch kader. Aangezien in het onderzoek een vergelijking van gebieden met sociaal-economische problemen wordt gemaakt, is het zinvol te elaboreren over wijkverval. Hieruit is duidelijk naar voren gekomen dat wijkverval een complexe materie is.

Uit dit hoofdstuk blijkt dat in de literatuur er vaak vanuit wordt gegaan dat wijkverval zich uit op het sociale vlak. Iets kan wel een fysiek gevolg hebben, maar vaak wordt verondersteld dat deze fysieke verandering dan weer tot sociale problemen leidt. De oorzaken van wijkverval worden op twee vlakken beschreven: De sociaal/economische en de fysieke oorzaken van wijkverval. Het is een vrij arbitraire zaak onder welk kopje welke oorzaak staat. De oorzaken die Hoyt bijvoorbeeld aandraagt om wijkverval te verklaren, zou men ook onder sociale oorzaken kunnen scharen. Het zijn immers de mensen die besluiten uit de wijk te vertrekken. Echter, dit besluit wordt genomen na een fysieke verandering in de wijk. Aangezien wordt aangenomen dat de bewoner een rationeel besluit maakt, is hier geen sprake van een vrije wil. Daarom is besloten de theorie van Hoyt te scharen onder de kop fysieke oorzaken. De theorie van Burgess komt in principe op hetzelfde neer, alleen wordt de oorzaak net iets anders gelegd. Daarom staan de twee theorieën in andere paragrafen.

Het bovenstaande stuk illustreert hoe lastig het is een eenduidige oorzaak aan te wijzen van wijkverval. Wijkverval is een proces dat vaak meerdere oorzaken kent, en vaak is er sprake van een 'kettingreactie'. Een oorzaak heeft meerdere gevolgen en meerdere oorzaken kunnen ook een enkel gevolg hebben. Dit maakt definiëren lastig in dit hoofdstuk. Een oorzaak is bijna altijd ergens een gevolg van en een gevolg is vaak de oorzaak van weer iets anders. Daarom is hier ook geen genoegen genomen met een definitie van de term. Hieruit wordt niet de complexiteit duidelijk.

Ondanks dat definiëren lastig blijkt, geeft dit hoofdstuk een goed beeld van de problematiek die kan spelen in wijken. In het volgende hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op de oorzaken en gevolgen van wijkverval. Hierin worden een vijftal modellen beschreven die wijkverval proberen te verklaren. De modellen maken gebruik van verschillende theorieën die in dit hoofdstuk zijn behandeld. Dit hoofdstuk is de vijver waar de modellen uit hoofdstuk drie uit gevestigd hebben. Modellen houden met meer factoren rekening en hebben daarom een grotere verklaringskracht. De modellen verklaren wijkverval op een hoger niveau, en sluiten beter aan op de praktijk. Uit deze modellen zullen dan ook de praktische implementaties worden geselecteerd die in de praktijk moeten worden teruggevonden.

3. Het verbeteren van een wijk

3.1 Inleiding.

Om te achterhalen in hoeverre instrumenten die in de literatuur met betrekking tot wijkverval worden genoemd, ook in de praktijk worden toegepast, is een beschrijving van deze literatuur onontbeerlijk. De literatuur aangaande wijkverval heeft als doel de problematiek in wijken op te lossen. Door een vergelijking te maken tussen drie gebieden zal blijken of dit ook echt het geval is. Leiden verschillende aannames over wijken in de literatuur ook tot verschillen in aanpak van wijken? In hoeverre wordt de wetenschap gebruikt om de echte omgeving te verbeteren? Wordt er beleid gevoerd met in het achterhoofd de causale relaties die in de literatuur worden verondersteld?

In het voorgaande hoofdstuk zijn al een aantal theorieën behandeld om inzichtelijk te maken wat wijkverval is, hoe het ontstaat en wat gevolgen kunnen zijn. Maar binnen de literatuur die zich bezighoudt met wijkverval, wordt er vaak gebruik gemaakt van modellen om de werkelijkheid mee te vereenvoudigen en te verklaren. Deze modellen geven in schematische relaties aan wat het is dat wijkverval veroorzaakt en hoe dit kan worden voorkomen en aangepakt. Omdat, zoals aangegeven in het voorgaande hoofdstuk, bij wijkverval vaak niet duidelijk is wat de oorzaak is en wat het gevolg, zijn modellen een goede manier om deze wetenschappelijk in kaart te brengen. Er wordt namelijk in een model niet één oorzaak aangedragen, maar er worden omstandigheden geschetst waaronder wijkverval kan ontstaan. Deze insteek vergroot de verklaringskracht, het geeft een genuanceerder beeld.

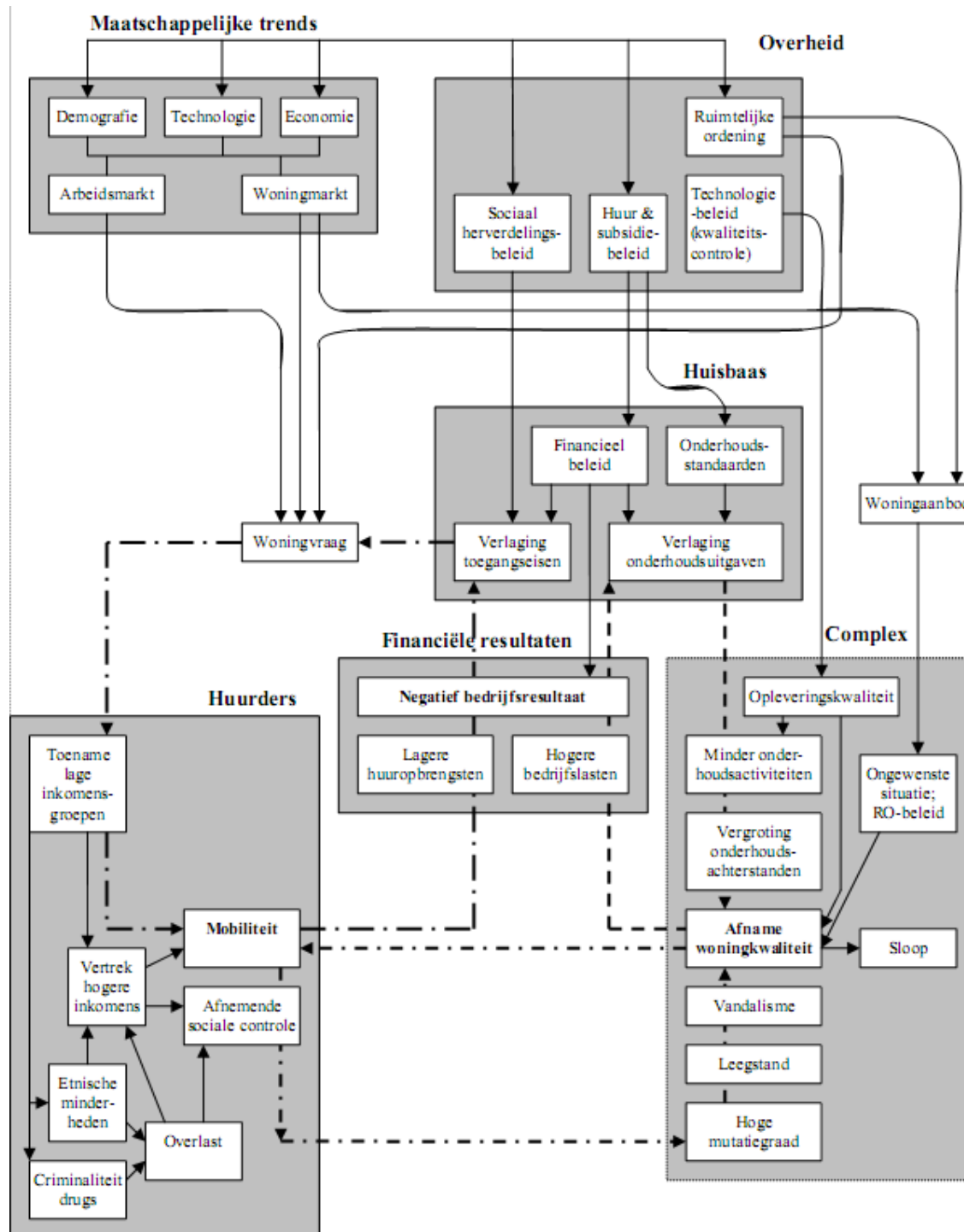
In dit tweede deel van het theoretisch kader wordt een selectie van deze modellen behandeld. Tot deze selectie is gekomen door vijf modellen over te nemen die van Beckhoven, Bolt en van Kempen hebben behandeld in hun paper '*Theories of neighbourhood change and neighbourhood decline: Their significance for post-WWII large housing estates*'. Met deze vijf modellen worden de belangrijkste en beste behandeld. De modellen die aan bod komen hebben allemaal een eigen visie hoe wijkverval ontstaat en hoe deze het beste kan worden verholpen. Modellen zijn vereenvoudigde representaties van de werkelijkheid. Doel van deze beschrijving van de modellen is te komen tot hoe deze modellen te vertalen zijn naar de praktijk. Kunnen in de praktijk maatregelen worden herkend die terug te leiden zijn naar de praktische implementaties van de modellen?

Om de modellen te beschrijven en begrijpbaar te maken, zullen soms concepten moeten worden verhelderd die centraal staan in het model. Zo wordt bij het model van Grigsby eerst de term 'successie' geconceptualiseerd, en bij Skifter Andersen is een uitleg over de term segregatie essentieel om het model juist te plaatsen.

Het hoofdstuk is als volgt ingedeeld: hierna worden de vijf modellen uitvoerig beschreven. Na deze beschrijving zullen de modellen verder worden ontleed, met als doel te komen tot praktische implementaties die men in de wijk kan tegenkomen. Doel van dit hoofdstuk is het versimpelen van de modellen tot deze praktische implementaties, omdat deze in de praktijk kunnen worden herkend. Deze praktische implementaties worden in paragraaf 3.7 beschreven.

3.2 Het vervalmodel van Prak en Priemus.

Niels Prak en Hugo Priemus hebben in 1986 een model ontwikkeld dat speciaal geënt is op de Nederlandse woningvoorraad van vlak na de Tweede Wereldoorlog. Het model richt zich speciaal op sociale huurwoningen, maar op wijkniveau heeft het model ook nog verklaringskracht. Het model heeft in 1993 nog een aantal kleine veranderingen ondergaan op het gebied van urban design en reputatie/imago (van Beckhoven ea. 2005: 15). In het model komt goed naar voren dat er een verband bestaat tussen de verschillende vormen van verval en de invloed die zij op elkaar hebben.

Figuur 3.1: Het vervalmodel van Prak & Premus.

3.2.1 Beschrijving van het model.

Zo op het eerste gezicht ziet het model er erg ingewikkeld uit. Het is gebaseerd op een model van Priemus uit 1978, dat wijkverval probeerde te verklaren door economische activiteiten met de huizenmarkt te koppelen. Het model kreeg echter veel kritiek omdat het zich teveel met de economische kant bezighield. Dit 'vervolgmodel' van Prak en Priemus is een reactie op deze kritiek. In het model wordt verondersteld dat wijkverval uit drie aspecten bestaat:

- Sociaal verval.
- Economisch verval.

- Technisch verval.

Deze drie aspecten zijn de vervalspiralen, en worden later beschreven.

Trends op hoger niveau.

Het model 'begint' linksboven met trends op hoger niveau die volgens Prak en Priemus van invloed zijn op wijkverval. Niet direct, deze trends hebben ten eerste invloed op de arbeids- en woningmarkt in de wijk. Drie trends worden onderscheiden:

Bij demografische trends kan worden gedacht aan een krimp in de bevolking door een krappe arbeidsmarkt in dat gebied. Hierdoor zal de vraag naar woningen afnemen. Ook vergrijzing, wat een probleem is dat zich relatief snel zal voordoen, kan leiden tot een mindere vraag naar woningen.

Onder technologische trends worden zaken verstaan zoals het verbeteren van de mobiliteit en communicatievormen. Hierdoor kunnen grotere afstanden overbrugd worden en soms is reizen zelfs helemaal overbodig geworden.

In economisch goede tijden zal er een grotere doorstroom zijn op zowel de woningmarkt als de arbeidsmarkt (Prak en Priemus, 1986:2). Dit heeft gevolgen voor wie in een wijk wonen.

Overheidsbeleid.

Overheidsbeleid kan wijkverval op verschillende manieren beïnvloeden. Beleid bepaalt in eerste instantie waar wordt gebouwd, en hoeveel daar wordt gebouwd. Dit is van invloed op de vraag naar woningen in een wijk. Ook kan de verdeling van woningen leiden tot een concentratie van een groep mensen, bijvoorbeeld mensen met een laag inkomen. Ten slotte kan beleid met betrekking tot subsidies de eigenaren beletten de huur sterk te verhogen. Al deze vormen van beleid heeft invloed op het aanbod van woningen, de vraag naar woningen en de activiteiten van huisbazen (Prak en Priemus, 1986: 4).

Woningaanbod en vraag.

Het woningaanbod kan op verschillende manieren beïnvloed worden. Ten eerste kunnen er in de buurt van een wijk nieuwe woningen worden gebouwd die bijvoorbeeld van hogere kwaliteit zijn en een betere prijs-kwaliteit verhouding hebben. De locatie van de wijk is van invloed op de plek die de woningen innemen op de woningmarkt. Als voorzieningen als scholen werk en winkels niet dichtbij liggen, maakt dat de woning minder aantrekkelijk. Bepaalde kenmerken van de wijk, zoals veel hoogbouw, kan de vraag naar de woningen in de wijk ook negatief beïnvloeden.

Effecten van een dalende vraag naar woningen in een wijk staan in het model onder de noemer 'huurders'. Aanname van dit model is dat een lagere vraag naar woningen in een wijk, leidt tot de komst van mensen met minder keuze op de woningmarkt. Dit leidt dan weer tot het vertrek van bewoners die zich iets beter kunnen veroorloven. Deze gang van zaken leidt soms tot een instroom van etnische minderheden, en soms tot een toename van gebruik van drugs, dealen van drugs, alcohol misbruik, kleine criminaliteit en vandalisme. Het vertrek van de hogere inkomens leidt ook tot een daling van de sociale controle. Dit speelt bovenstaande zaken weer in de hand. Deze zaken spelen vooral op semipublieke plaatsen zoals galerijen, trappenhuisen en liften. Als dit proces zich voortzet, zal de wijk op den duur een slechte reputatie krijgen en meer huurders die het zich kunnen veroorloven, zullen vertrekken. Dit proces zal uiteindelijk leiden tot leegstand in de wijk, wat vandalisme weer in de hand speelt. De eigenaar wijk de woningen zal geen reparaties aan de huizen doen, omdat er niet genoeg geld binnenkomt (Prak en Priemus, 1986: 4).

Het financiële aspect.

De bovenstaande ontwikkelingen worden versterkt door financiële problemen. De huisbaas zal er alles aan doen om geen verlies te lijden. Om die reden zal de standaard voor bewoners omlaag gaan, om leegstand te voorkomen. Meestal leidt het verlagen van de standaarden slechts tot een tijdelijke opleving. Door de structurele leegstand komt de huisbaas in financiële problemen, die het eerst het hoofd wordt geboden door het nalaten van onderhoud. De kwaliteit van de woningen gaat dan natuurlijk achteruit en meer leegstand is het gevolg (Prak en Priemus, 1986: 5).

Vervalspiralen.

Nadat Prak en Priemus alle causale relaties die naar hun mening van invloed zijn op wijkverval hebben beschreven, hebben ze er drie vervalspiralen ingetekend. Deze zijn in het figuur te herkennen aan de dikgedrukte, afgebroken pijlen. Er ontstaat een 'sociaal verval' onder de huurders en een financieel en technisch verval voor de wijk. Deze drie vervalspiralen beïnvloeden elkaar wederzijds.

De sociale vervalsspiraal werkt als volgt. Een hoge mobiliteit van bewoners leidt tot een lager inkomen voor de huisbaas. Als gevolg hiervan zal de huisbaas de standaard voor nieuwe bewoners

verlagen. Meer mensen met een lager inkomen zullen zich vestigen in de wijk, waardoor bewoners met een hoger inkomen nog eerder geneigd zijn de wijk te verlaten. Bovendien speelt hier volgens Prak en Priemus ook nog mee dat bewoners met lage inkomens vaker moeite hebben met het (op tijd) betalen van de huur. Hierdoor zal de woningcorporatie ook in financiële moeilijkheden kunnen komen.

Ook de fysieke vervalspiraal begint met een verhoogde mobiliteit. Dit leidt tot een mindere sociale controle tussen de bewoners, omdat een korte periode van er wonen leidt tot een lage binding met de buurt. Leegstand, vandalisme en kleine criminaliteit zijn hier weer het gevolg van. Het mag geen verassing heten dat deze weer een verhoogde mobiliteit van bewoners tot gevolg heeft.

De derde vervalspiraal stelt dat een lage kwaliteit van de fysieke bebouwing leidt tot hogere onderhoudskosten. De huisbaas komt in financiële problemen waardoor deze zal besluiten op de kosten voor onderhoud te bezuinigen. Dit leidt uiteraard weer tot een lagere kwaliteit van de woningen (Prak en Priemus, 1986: 5).

Er zijn drie factoren die in twee van de drie vervalspiralen actief zijn. Mobiliteit, financiële problemen van de huisbaas en fysiek verval van de woningen. Op deze punten interacteren de drie vervalspiralen met elkaar.

3.2.2 Kritiek op het model.

Hoewel het model in de literatuur als zeer bruikbaar wordt aangeduid (oa Beckhoven ea, 2005: 16), zijn er ook geluiden van kritiek te horen. Vraagtekens worden vooral gezet bij het sociale aspect van het model. Het model stelt namelijk dat een wijk waarin weinig jongeren wonen, maar veel etnische minderheden en veel mensen met een uitkering automatisch een wijk in verval is. Een wijk met deze eigenschappen zou altijd problemen hebben. Maar feit is dat veel wijken juist geënt zijn op deze doelgroepen. De woningen zijn kleiner, waardoor de prijzen lager uitvallen en mensen met een lager inkomen deze kunnen betalen (Beckhoven ea, 2005: 16).

Een ander punt van kritiek op het model is het feit dat het model niet verklaart waarom sommige wijken wel in verval raken en andere niet. Er wordt niet aangegeven wanneer het proces van verval begint, drempelwaarden zijn niet in het model opgenomen. Ook de kwantiteit is een probleem. Nergens in het model wordt bijvoorbeeld aangeduid hoeveel lage inkomens leidt tot een groei aan mobiliteit.

Verder stelt men dat het model puur over verval gaat. Het is denkbaar dat met de juiste ingrepen een wijk er weer bovenop kan komen. Hoe dit zou kunnen gebeuren, wordt niet aangeduid. Ook kan een krappe woningmarkt problemen van wijken verbloemen. Ondanks de problemen in een wijk gebeurt er niets omdat mensen niet kunnen verhuizen. Ook hiervoor is geen plaats in het model. Ook houdt het model geen rekening met het de positie van de wijk op de woningmarkt en de ligging van de wijk in de stad (Priemus, 1995: 4,8,9).

Wat wel interessant is, is het feit dat dit model een link ziet tussen politiek en wijkverval. Vooral in het licht van dit onderzoek is dat interessant.

3.3 Anne Power.

Een veel gehoorde klacht bij het model van Prak en Priemus, is dat het vervalproces geen begin kent. Dit is wel het geval bij Anne Power. Zij ziet de fysieke omgeving als de oorzaak van de problemen die sommige wijken ondervinden. Zij stelt duidelijk dat de fysieke eigenschappen van een wijk, sociale problemen tot gevolg kunnen hebben (Beckhoven ea. 2005: 17).

In haar boek schetst Power ten eerste de situatie waaronder de woningen zijn gebouwd. Er kunnen volgens Power vijf argumenten worden onderscheiden om sociale huurwoningen te rechtvaardigen.

- Om het aanbod van woningen snel te laten stijgen;
- Om het niveau van woningen gelijk te trekken en op te krikken;
- Om de economie te stimuleren;
- Om ervoor te zorgen dat mensen die geen huis kunnen betalen zich toch een woning (met lage kosten) kunnen veroorloven;
- Om ervoor te zorgen dat lage inkomensgroepentoeegang tot de woningmarkt krijgen.

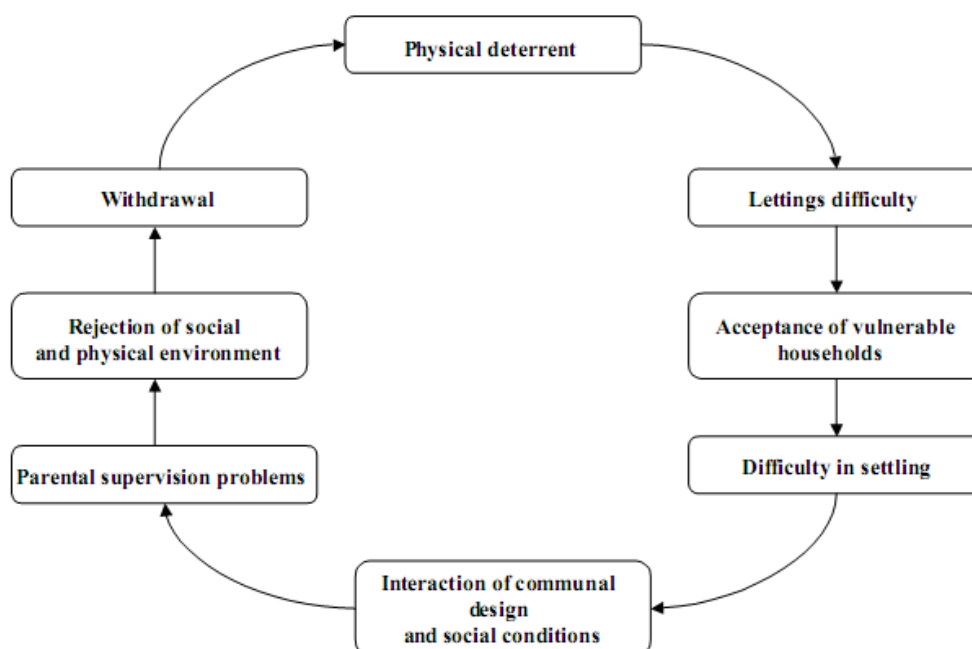
De bovenste drie argumenten waren het belangrijkste in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog. Veel van het woningbestand was verwoest en dat leidde tot een grote vraag naar woningen. Toen deze vraag beantwoord was, werd het steeds populairder om een woning in eigen bezit te hebben. Deze sector nam de rol als economische stimulator over van de overheid. In deze sector lag de kwaliteit over het algemeen hoger dan bij de huurwoningen. Toch bleef de huursector populair, omdat

veel mensen zich een koopwoning simpelweg niet konden veroorloven. De overheid nam de rol van het voorzien in 'lage kosten woningen' op zich (Power, 1997: 34).

Power onderzocht 20 wijken in Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Denemarken en Ierland. Deze wijken hadden redelijk dezelfde eigenschappen. Het waren grote gebieden, met gemiddeld 3500 woningen per wijk. Het merendeel van de wijken bevond zich aan de rand van de stad, en waren na de Tweede Wereldoorlog gebouwd (1960-1975). De wijken kampten met fysieke problemen, die uitmondde in sociale spanningen. Deze problemen waren vaak te wijten aan de methode van constructie en de schaal waarop de woningen zijn gebouwd. De woningen 'an sich' waren meestal redelijk populair. De wijken werden vaak gekenmerkt door hoogbouw. De omgeving was vaak vervallen en gedeelde ruimtes waren meestal niet onderhouden en beschadigd. Veiligheid was er vaak een probleem.

3.3.1 Beschrijving van het model.

Power visualiseerde ten eerste de relatie tussen de fysieke eigenschappen van de wijk en de sociale problemen die dat uiteindelijk met zich meebracht:

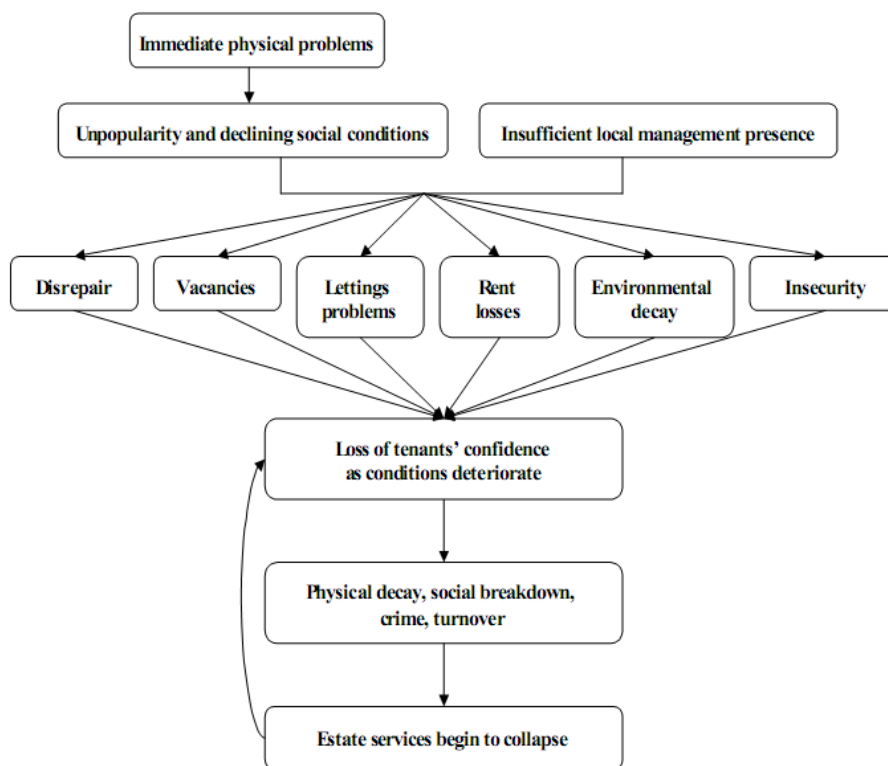

Figuur 3.2: Relatie fysieke eigenschappen en sociale problemen.

Hoewel hier sprake is van een vicieuze cirkel, kan er toch een beginpunt worden aangewezen. Deze ligt, zoals gezegd, bij het fysieke aspect. Power stelt dat de fysieke problemen de sociale problemen in gang zet. Maar nadat dit gebeurd is, zullen de sociale problemen via weer de fysieke problematiek, zorgen voor meer sociale problemen. Zo is dit proces niet een lineaire, maar een cirkelvormige en zorgt het voor steeds meer problemen. Power beschrijft dit proces aan de hand van een voorbeeld met alleenstaande ouders. Een moeder met een kind in een woning in een probleemwijk kan grote problemen hebben om een veilige omgeving voor haar kind te creëren. Ruimtes die normaal gesproken een veilige omgeving moeten zijn, worden nu 'bezet' door jeugdbendes. Gedacht kan worden aan galerijen en liften van het gebouw, maar ook speelplaatsen. De moeder zal het kind zoveel mogelijk binnen willen houden om haar zo te beschermen. Dit heeft weer effect op de ontwikkeling van het kind, ze wordt beperkt in haar sociale contacten. Het sociale klimaat in de wijk weerhoudt de ouder ervan iets aan deze situatie te doen. Zodra meer bewoners deze instelling krijgen, versnelt het verval omdat de bewoners de gezamenlijke gebieden niet meer onder controle hebben, zou luidt de verklaring van Power. De kwaliteit van de wijk gaat daardoor nog sneller achteruit, en leegstand groeit. De vicieuze cirkel van sociaal verval is in gang gezet (Power, 1997: 102).

Eerder in deze scriptie werd Power al eens aangehaald. Ze benadrukte namelijk het belang van management in relatie tot wijkverval. Hoewel ze de oorzaak van wijkverval nadrukkelijk neerlegt bij fysiek verval, kan dit in haar ogen niet los worden gezien van het management in de wijk. Als voorbeeld noemt ze een deur. Als een deur in een wijk een goede kwaliteit wil behouden zodat zij

haar functie kan vervullen, dan is het gebruik van goede materialen alleen niet voldoende. De deur heeft ook toezicht en onderhoud nodig. Behalve deuren gaat het hier natuurlijk om allerlei zaken zoals daken, liften, verwarmingssystemen en prullenbakken. In de praktijk komt dit neer op het gegeven dat de wijk dagelijks moet worden gecontroleerd. De lokale aanwezigheid van het management is van cruciaal belang voor de levensvatbaarheid van de wijk. Power stelt dat fysieke ingrepen alleen niet werken (Power, 1997: 66, 67). In haar model is een belangrijke plaats ingeruimd voor management. Naast het bovenstaande model waarin Power de relatie fysiek met sociaal verdiept, heeft ze nog een model ontworpen, waarin wijkverval wordt verklaard. Management speelt hierin een belangrijke rol. Het is namelijk volgens Power in staat om de vicieuze cirkel hierboven te doorbreken.

Figuur 3.3 Het vervalmodel van Power.

Het model laat zien wat er gebeurt als management niet voldoende haar werk doet. Het model begint met fysieke problemen die de wijk heeft. Dit leidt, volgens de vicieuze cirkel van Power, tot een verval in sociale condities in de wijk. Op dit moment kan goed management, of meer 'management input' nog voorkomen dat er grotere problemen ontstaan. (Power, 1997:109) Gebeurt dit niet, dan komt de wijk in een staat van verval terecht, waarin Power eerst een zestal kenmerken onderscheid, te weten een vervallen staat van de wijk, leegstand, verhuur problemen, verlies in huuropbrengsten, verval van de omgeving en een grotere onveiligheid. Deze zes eigenschappen hebben allen tot gevolg dat huurders hun vertrouwen verliezen in de wijk. Dit komt doordat het beeld dat zowel de bewoners als buitenstaanders van de wijk hebben, aangetast wordt. Negatieve beelden van de wijk gaan overheersen. (Beckhoven ea, 2005:19). Dit verlies van vertrouwen leidt weer tot meer fysiek verval, wat zoals eerder aangegeven tot sociale problemen zal leiden. Uiteindelijk zullen de voorzieningen in de wijk worden aangetast. Hier begint een vicieuze cirkel, want dit zal leiden tot meer verlies in vertrouwen bij de huurders (Power, 1997: 110).

Omdat het vervalmodel van Power een begin kent, is het mogelijk een oplossing aan te dragen. Dit doet Power dan ook. De schuld ligt bij de fysieke eigenschappen volgens haar. Uit het onderstaande model blijkt dat fysieke problemen (tot op zekere hoogte) onvermijdelijk zijn. Maar goed management kan wel voorkomen dat in de wijk de door haar gedefinieerde zes kenmerken gaan voorkomen (Power, 1997: 67).

Dit model is vooral gebaseerd op de wijken die Power tegenkwam in Groot-Brittannië en Ierland. Op het Europese vasteland voldeed een derde van de wijken die ze onderzocht heeft aan dit

model (Power, 1997:109). Het model is gebaseerd op wijken die na de Tweede Wereldoorlog zijn gebouwd. Dit wil echter niet zeggen dat het puur en alleen op deze wijken toepasbaar is. In de modellen komen geen eigenschappen voor die aan de wijk worden toegeschreven die specifiek gelden voor naoorlogse wijken, of wijken met alleen of voornamelijk hoogbouw.

3.3.2 Kritiek op het model.

In de literatuur wordt het model van Power als erg bruikbaar gezien. Vooral het feit dat zij fysiek verval niet als gevolg, maar als een oorzaak aanduidt, maakt haar model tot een bijzondere. Het geeft een andere kijk op hoe wijkverval kan ontstaan. Ook het belang van de organisatiegraad van de wijk is een aspect dat niet in alle modellen aanwezig is. Het feit dat er geen rol voor macrofactoren is weggelegd, zoals algemene trends en ontwikkelingen, doet niets aan de bruikbaarheid af. Het is al eerder vermeld, geen enkel model probeert de verklaring te geven voor wijkverval (Beckhoven ea. 2005: 19).

3.4 William G. Grigsby.

William Grigsby is een Amerikaanse professor, en zijn model is gebaseerd op de Amerikaanse situatie. Dit betekent dat er in het model sterk wordt uitgegaan van private actoren, en dat de rol die de overheid speelt, beduidend kleiner is (Bolt en van Kempen, 2003: 17). Het model heeft in 1987 haar definitieve vorm gekregen. In het model staat één term centraal: successie, of opvolging. Voordat het model van Grigsby en zijn collega's vorm kreeg, werd aangenomen dat woningen en wijken als vanzelf in waarde zou dalen, omdat het gebouwde ouder werd. Dit proces van waardedaling zou alleen niet plaatsvinden als er grote locatievoordelen waren, of als eigenaren van de woningen hun huis bleven 'upgraden'. Door de waardedaling van woningen, zullen de bewoners van de woning steeds een lager inkomen hebben. Dit proces wordt 'filtering' genoemd (Grigsby ea., 1987: 7). De term is in het vorige hoofdstuk ook al aan bod gekomen, maar toen werd niet de fysieke woning maar woningen elders aangeduid als oorzaak voor dit proces. Hieruit kan al worden opgemaakt dat er veel processen zijn die onder de noemer 'filtering' vallen.

Grigsby heeft dan ook een probleem met de term 'filtering'. Er is geen eenduidige definitie van, en daarom is er in de literatuur veel verwarring of dit proces überhaupt wel plaatsvindt. Grigsby en zijn collega's hebben daarom besloten om het concept van opvolging (succession) te gebruiken als basis voor zijn model. De gebruikte definitie van opvolging is de volgende: "Een verandering van de kenmerken van de bewoners over een bepaalde tijdperiode" (Leven et al. (1976) in Grigsby et al 1987:27). Er bestaan verschillende soorten opvolging, zoals naar inkomen, naar sociale klasse, naar etniciteit etcetera. Grigsby heeft het bij opvolging echter altijd over opvolging naar inkomen. Het gaat dus om een verandering in inkomen bij de bewoners. Opvolging wil niet altijd zeggen dat er een stroom van bewoners is. Het kan ook zo zijn dat de bewoner zelf in een andere 'inkomensgroep' raakt, door bijvoorbeeld het verliezen van een baan. De nadruk ligt dan ook op groepen in plaats van individuen. Als opvolging op individueel niveau wordt bekeken, dan lijkt het een willekeurig proces te zijn. Als in een of twee woningen in een wijk opvolging naar inkomen plaatsvindt, dan zal dit hoogstwaarschijnlijk geen invloed hebben op bijvoorbeeld de voorzieningen in de wijk (Grigsby ea. 1987: 27).

Bij opvolging naar inkomen moet er natuurlijk gekeken worden naar het inkomen van de bewoners. Veranderingen in het inkomen kunnen relatief en absoluut bestudeerd worden. Dit kan voor problemen zorgen. Als bijvoorbeeld in een heel gebied de gemiddelde inkomens met 10% zou stijgen of dalen, zou er dan opvolging plaatsvinden? En zou er opvolging plaatsvinden als in de wijk het gemiddelde inkomen met 10% steeg, maar in de rest van het gebied het inkomen met 20% zou stijgen? Zal er dan sprake zijn van opvolging 'naar boven' of 'naar beneden'? Een absolute stijging kan zo worden ervaren als een relatieve daling. Omdat Grigsby de relatie tussen opvolging en wijkverval wil bestuderen, worden alle absolute verandering in het inkomensprofiel van bewoners als opvolging beschouwd (Grigsby, 1987:27).

Grigsby heeft zelf de term van buurtopvolging gedefinieerd. Hij verstaat onder deze term "een verandering in inkomensprofiel van bewoners van een geografisch gedefinieerde wijk". Er wordt gesproken van een inkomensprofiel omdat er geen wijk bestaat waarin de bewoners allemaal hetzelfde inkomen hebben. Een wijk heeft een variëteit aan inkomens en een verandering in het algemene profiel van die inkomens is van belang voor de wijk, aldus Grigsby (Grigsby, 1987:27,28).

3.4.1 Beschrijving van het model.

Nu het concept van opvolging is beschreven, kan worden uitgelegd hoe het model van Grigsby in elkaar steekt. Het proces van buurtopvolging is lastig te omhelzen, omdat er zo veel variabelen

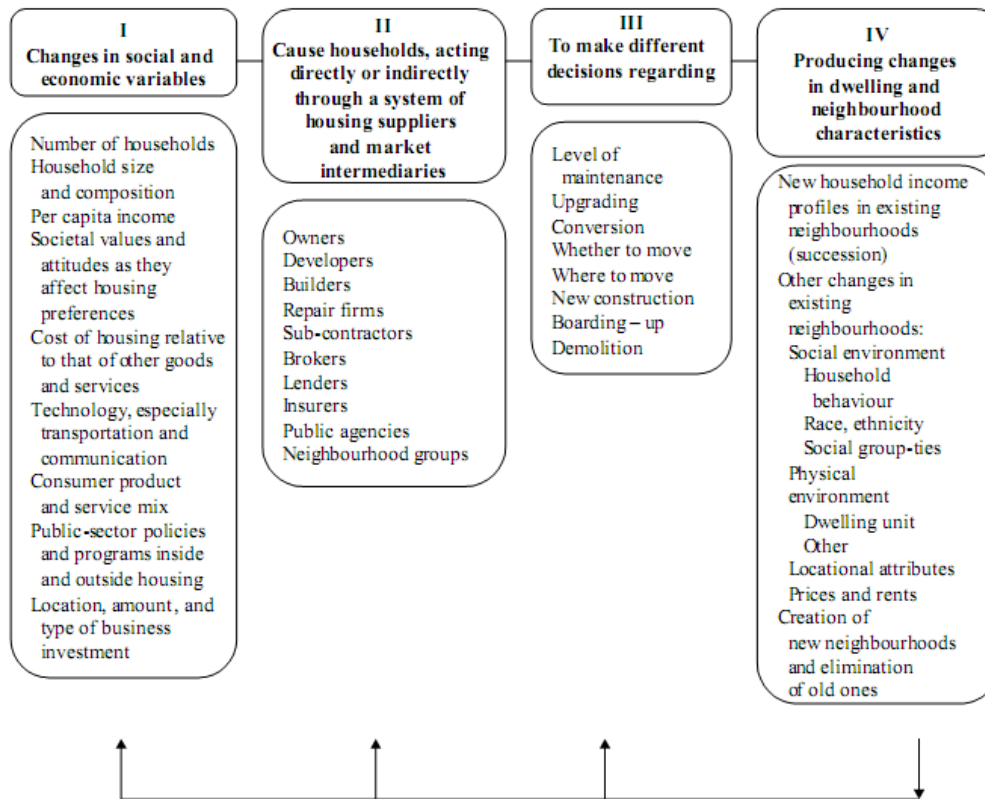
betrokken zijn bij het proces. Het zijn ook variabelen die erg verschillend zijn van elkaar. Zo hangt het samen met variabelen die plaats hebben binnen en buiten de wijk, met variabelen aan de vraag- en aan de aanbodzijde en met onafhankelijke variabelen en met variabelen die weer niet los te zien zijn van andere variabelen. Een model waarin dit geheel staat beschreven is dan ook altijd een versimpeling van de werkelijkheid. Belangrijk in het buurtopvolgingsmodel van Grigsby is dat de mens in staat wordt gesteld om keuzes te maken. Mensen hebben verschillende voorkeuren en maken daarom beslissingen op het woongebied. Zaken als het soort buurt, de voorzieningen die in de buurt moeten liggen, veiligheid, mate van privacy, ruimte etc. Deze voorkeuren worden verondersteld als zijnde stabiel, mensen hebben altijd behoefte aan deze voorzieningen en waarden. De voorwaarden aan de woning en buurt die de voorkeuren moeten waarmaken zijn wel aan verandering onderhevig. De manier waarop de voorkeuren worden geïnterpreteerd zullen veranderen in de loop van tijd (Grigsby ea. 1987: 29, 30).

Woningen in een buurt lijken vaak op elkaar. Dit komt natuurlijk omdat deze in dezelfde omgeving zijn gebouwd en vaak in dezelfde periode. De huizen zijn meestal ook even groot en zitten in dezelfde prijs categorie. Omdat in wijken woningen staan die dezelfde kenmerken bezitten, zullen deze gebieden ook mensen aantrekken die dezelfde voorkeuren en dezelfde sociaal-economische karakteristieken hebben. Maar het is natuurlijk nooit zo dat alle huizen in een wijk identiek zijn. Er zijn altijd verschillen tussen de huizen en dus ook de voorkeuren van de bewoners van de huizen. Grigsby heeft onderzocht en kwam tot de conclusie dat er meestal 2 of 3 soorten woningen in een wijk staan (Grigsby ea., 1987:31). Het komt nu vaak voor dat mensen met verschillende voorkeuren in dezelfde woningen wonen.

Verschillende wijken worden aan elkaar verbonden door de stroom van mensen naar en binnen de regio. Volgens dit model heeft deze constante stroom van mensen geen invloed op opvolging in wijken. Deze constante stroom zal veranderen als:

- Het aantal huishoudens dat verhuizen wil verandert, door een verandering in de bevolking, een verandering in inkomen, of een verandering in levensstijl.
- Het aanbod van wijken verandert. Dit kan gebeuren als er nieuwe wijken worden gebouwd waar nieuwere voorzieningen zijn en als bestaande wijken veranderen.

Deze veranderingen, aan de vraag- en aanbodzijde van de woningmarkt, dragen er aan bij dat stromen van huishoudens van een wijk naar een andere veranderen. Zo kan bijvoorbeeld door een economische crisis de stroom naar een villawijk stagneren, of door de bouw van een nieuwe wijk de stroom naar andere wijken iets afnemen. Als de stroom van mensen veranderd naar een wijk toe, dan zal wijkopvolging plaats gaan vinden.

Figuur 3.4. Het vervalmodel van Grigsby.

Het model moet gelezen worden met de klok mee, beginnend bij panel I. Een verandering in sociale of economische variabelen leidt via de huizenmarkt en actoren als projectontwikkelaars en banken naar een andere verhuisbeslissing. Ook kan in plaats van te verhuizen ervoor worden gekozen om te blijven zitten en de huidige woning op te knappen. Op deze manier wordt de structuur van de gebouwde omgeving en de wijk aangepast. Deze wijziging heeft op haar beurt weer invloed op de variabelen onder de 'panels'. Deze variabelen beïnvloeden de 'panels' weer en zo is de cirkel rond. Het is mogelijk dat verandering volgens dit model plaatsvindt zonder dat er opvolging plaatsvindt. Opvolging staat hier alleen gelijk aan als er bij panel I het inkomensprofiel wijzigt (Grigsby ea. 1987: 33).

Volgens dit model is fysiek verval een gevolg van opvolging, en geen oorzaak van sociale problemen, zoals Power dat ziet. Het model van Grigsby wijdt het verval van wijken niet alleen aan veroudering, en hierdoor wordt het ook niet een onvermijdelijk proces.

Grigsby legt de focus bij dit model op het inkomen van mensen, maar het model verklaart ook hoe wijken in samenstelling veranderen op andere eigenschappen, zoals leeftijd, sociale klasse en etniciteit (Megbolugbe ea. 1996: 1784). Een voorbeeld kan een en ander duidelijk maken. Door vergrijzing komen er steeds meer ouderen op de woningmarkt. Wanneer oudere huishoudens met een laag inkomen geïnteresseerd raken in een bepaald deel van de markt, bijvoorbeeld een wijk met overwegend flats, kan de woningcorporatie besluiten de wijk verder geschikt te maken voor deze doelgroep. Er komen liften, hoge drempels worden verwijderd, etc. De wijk wordt zo steeds meer het domein van de ouderen, omdat andere doelgroepen minder in de wijk geïnteresseerd raken. Er ontstaat een concentratie (Bolt en van Kempen, 2003: 16).

3.4.2 Kritiek op het model.

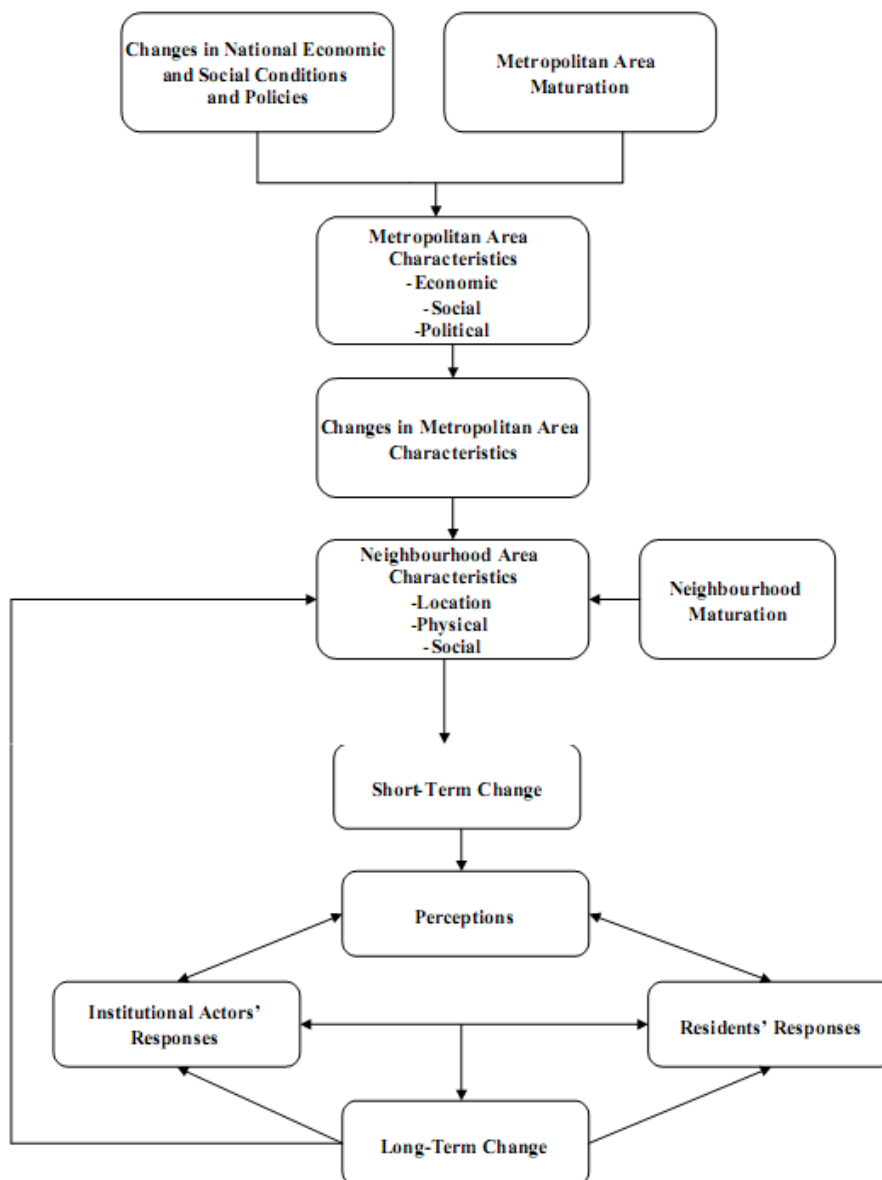
Het model heeft ook kritiek te verduren gekregen. Zo maakt het gebruik van de aanname dat de 'houdbaarheidsdatum' van een wijk oneindig is. Door onderhoud zou een wijk nooit gesloopt hoeven te worden. Dit is natuurlijk discutabel. Ook wordt aangenomen dat een concentratie van lage inkomens in de wijk per definitie slecht voor de wijk is. Dit terwijl veel van deze wijken juist voor deze doelgroep zijn gebouwd.

Een ander punt van kritiek is dat de krachten die wijkverval veroorzaken erg onpersoonlijk zijn. Het gaat om economische en demografische factoren, maar ook zaken als inkomen, grootte van het

huishouden en mate van veiligheid. Met meer subjectieve begrippen zoals meningen over de wijk, en houding naar andere bewoners wordt geen rekening gehouden (Beckhoven ea., 2005: 12). De sociale factoren zijn onderbelicht in het model. Volgens het model kunnen bewoners zich ook niet weren tegen de verandering die zich in hun wijk afspeelt. De bewoners reageren slechts op ontwikkelingen waar zij niets aan kunnen doen (Beckhoven ea. 2005: 12). In eerste instantie lijkt het erop dat in dit model huishoudens een dominante rol hebben. Deze hebben namelijk een centrale positie in het model. Maar een verdere bestudering leert ons dat beslissingen in veel gevallen door andere actoren worden gemaakt, zie panel III (Beckhoven ea. 2005: 12). Dit is dus een punt van kritiek op het ontwerp van het model, en niet zozeer op de inhoud ervan.

3.5 Temkin en Rohe.

Centraal in het model dat Kenneth Temkin en William Rohe in 1996 hebben ontwikkeld, staat multidisciplinariteit. Uiteraard geven alle modellen die besproken worden in dit hoofdstuk een veelzijdige kijk op wijkverval, maar het model van Temkin en Rohe is er meer dan bij andere modellen van dit principe uitgegaan. Het is een relatief nieuw model, en het is ook duidelijk dat de heren inspiratie hebben opgedaan bij Grigsby en zijn model.

Figuur 3.5. Het vervalmodel van Temkin & Rohe.

3.5.1 Beschrijving van het model.

Het model is in grote lijnen van boven naar beneden te lezen. Temkin en Rohe stellen dat er twee krachten zijn die wijkverval aandrijven. Enerzijds zijn dit landelijke veranderingen op economisch gebied, zoals sociale en politieke condities en anderzijds is dit de natuurlijke groei die het gebied waar de wijk ingebed in is, meemaakt. Dit kan een stad zijn, maar ook een nog groter gebied zoals een regio (Temkin en Rohe, 1996: 166). Als voorbeeld van de eerste kracht kan bijvoorbeeld de shift die heeft plaatsgevonden van produceren naar dienstverlening worden genoemd. Deze verandering op economisch gebied vergde een nieuwe structuur van de samenleving. Een ander voorbeeld is de urbanisatie en re-urbanisatie geweest. Deze sociale verandering (mensen kregen een nieuwe kijk op waar het goed wonen was) had overduidelijk gevolgen voor de gebouwde omgeving en dus het beleid dat de politiek voerde.

Nu gaan Temkin en Rohe ervan uit dat gebieden waar wijken ingebed in zijn, onafhankelijk van deze ontwikkelingen zich ook nog ontwikkelen, en zij noemen dit de natuurlijke groei. Kenmerken als de fysieke bebouwing en de demografie ontwikkelen zich vooral naar de mensen zelf. Mensen zitten in een 'levenscyclus', een aan de hand van hun positie daarin handelen zij. Het gaat hier om activiteiten als samenwonen, op kamers gaan, groter wonen in verband met een kindwens etc. Het maakt niet uit hoe de economische situatie een het land is, deze ontwikkelingen zullen altijd plaats vinden (Temkin en Rohe, 1996: 166).

De veranderingen die deze twee krachten teweegbrengen in de regio's hangt sterk af van de economische, sociale en politieke kenmerken van de regio. Om het voorbeeld van de verschuiving van produceren naar dienstverlening weer aan te halen, sommige regio's zijn van deze verandering beter geworden, en anderen juist niet. De kenmerken van een regio bepalen de invloed van de twee vastgestelde krachten, maar zij beïnvloeden deze kenmerken op hun beurt ook weer. De opleidingsgraad was een belangrijk kenmerk van de regio, om de transitie naar de diensteneconomie goed te doorstaan (Temkin en Rohe, 1996: 166).

Net zoals niet elk gebied in een regio op dezelfde manier wordt beïnvloed door deze twee krachten, zo wordt ook niet elke wijk in een stad op dezelfde manier beïnvloed. Een instroom van kansarmen in een stad zal niet op elke wijk hetzelfde effect hebben. Dit hangt weer van de fysieke, sociale en locatonele factoren af die de wijk bezit. Deze kansarmen zullen zich niet allemaal netjes over de stad verdelen (Temkin en Rohe, 1996: 166).

Behalve de regio maakt ook de wijk een natuurlijke groei door. De levenscyclus van mensen kan worden gezien als een belangrijke factor waarom mensen wegtrekken uit een wijk of juist komen naar een wijk (Temkin en Rohe, 1996: 166).

Nu de invloeden van de krachten die volgens Temkin en Rohe van invloed zijn op wijkverval zijn geschetst, begint het model met het 'echte' wijkverval. Het model maakt nu een onderscheid tussen veranderingen in de wijk op korte termijn en veranderingen in de wijk op lange termijn. Op korte termijn zal het gaan om kleine veranderingen in de wijk, op het fysieke en sociale vlak. Te denken valt hierbij aan een verandering in de werkloosheid, of een leegstaand pand. Deze veranderingen verleiden bewoners en andere actoren (huisbazen, politici, etc.) tot een reactie, maar in het model zit daar nog een relatie tussen. De mate van reactie hangt namelijk sterk af van hoe de verandering wordt gepercipieerd. Wordt de verandering gezien als iets dat geen kwaad kan, of iets waar toch niets aan te doen valt, dan zal er geen, of weinig reactie plaatsvinden. Wordt de verandering dusdanig gepercipieerd dat er wel actie wordt ondernomen, dan leidt dit tot verandering op lange termijn. Deze verandering heeft dan weer invloed op de fysieke, sociale en locatonele kenmerken van de wijk (Temkin en Rohe, 1996: 166).

Er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen reacties van bewoners en reacties van andere (institutionele) actoren. De reactie van institutionele actoren is er meestal een die de verandering verergert (bijvoorbeeld het verplaatsen van voorzieningen uit de wijk) of een die de verandering een halt probeert toe te roepen (zoals een verhoging in de investering). De reactie van bewoners is er een die versnelt (door bijvoorbeeld zelf te verhuizen) of vertraagt (door bijvoorbeeld georganiseerd actie te voeren tegen de verandering). Er is hier sprake van een vicieuze cirkel, omdat een reactie van een institutionele actor, kan leiden tot een reactie van bewoners. Bewoners kunnen het niet eens zijn met bepaalde beslissingen die zijn genomen met netrekking tot de wijk (Temkin en Rohe, 1996:166). In het model zijn verschillende cirkels mogelijk. Zo kunnen reacties van de bewoners en de andere actoren elkaar steeds opvolgen zonder dat er daadwerkelijk iets gebeurt in de wijk. Ook kan één kleine verandering leiden tot meerdere veranderingen op lange termijn.

Het interacteren van de actoren (inclusief bewoners) in de wijk is van groot belang voor de wijk. Gebieden met een zogenaamde sterke sociale structuur zullen resistent zijn tegen negatieve

veranderingen, zo kan worden geconcludeerd uit het model. Er wordt een voorbeeld aangehaald met een stoffen doek, waarbij de structuur soms heel stevig is, is dan weer wat losser. Een vloeistof zal over de stevige structuur heen vloeien, maar zich door de losse structuur zal het wel een weg weten te vinden. De sterkte van de structuur is een metafoor voor de sterkte van de sociale structuur. De vloeistof moet de negatieve verandering voorstellen (Temkin en Rohe, 1996:166).

Het model beschouwt wijkverval niet als iets deterministisch, het hoeft niet per se voor te vallen. Wijkverval wordt een soort 'dialoog': Krachten die wijkverval bepalen worden pas in een wijk zichtbaar na interactie tussen de actoren in de wijk en de sociale, fysieke en locationele kenmerken aldaar. Er wordt dus veel macht toegeschreven aan mensen. Mensen zijn geen passieve spelers in het wijkverval verhaal, maar kunnen echt invloed uitoefenen.

In relatie met beleid kan worden gezegd dat kennis van sociale structuren van essentieel belang is voor het slagen van publieke projecten. Ook wetenschap van de perceptie die er onder de bevolking heerst van een wijk is van belang om beleid aangaande deze wijk te laten slagen. Dit te weten te komen is natuurlijk erg lastig. Informatie over perceptie en sociale structuren zijn moeilijk in kaart te brengen (Temkin en Rohe, 1996: 168, 169).

3.5.2 Kritiek op het model.

Het model heeft vooral veel kritiek gekregen van de auteurs zelf (Beckhoven ea. 2005: 13). Hoewel ze zelf erg de nadruk leggen op de sociale structuur van een gebied, stellen zij zelf ook dat het belang hiervan ook niet moet worden overdreven. Er zijn voorbeelden te over van wijken met een sterke sociale structuur, waar het toch mis is gegaan (Temkin en Rohe, 1996: 167). Daarom vinden de auteurs zelf ook dat het model te weinig aandacht besteed aan fysieke kenmerken van een wijk, zoals de kwaliteit van de huizenvoorraad of de locatie van de wijk (Beckhoven ea 2005: 14).

Het model is interessant omdat het zowel macht bij de bewoners legt, die door middel van interactie met andere actoren wijkverval kan tegengaan, als bij de bovenliggende structuren, die in dit model de problemen, of eigenlijk veranderingen aansturen.

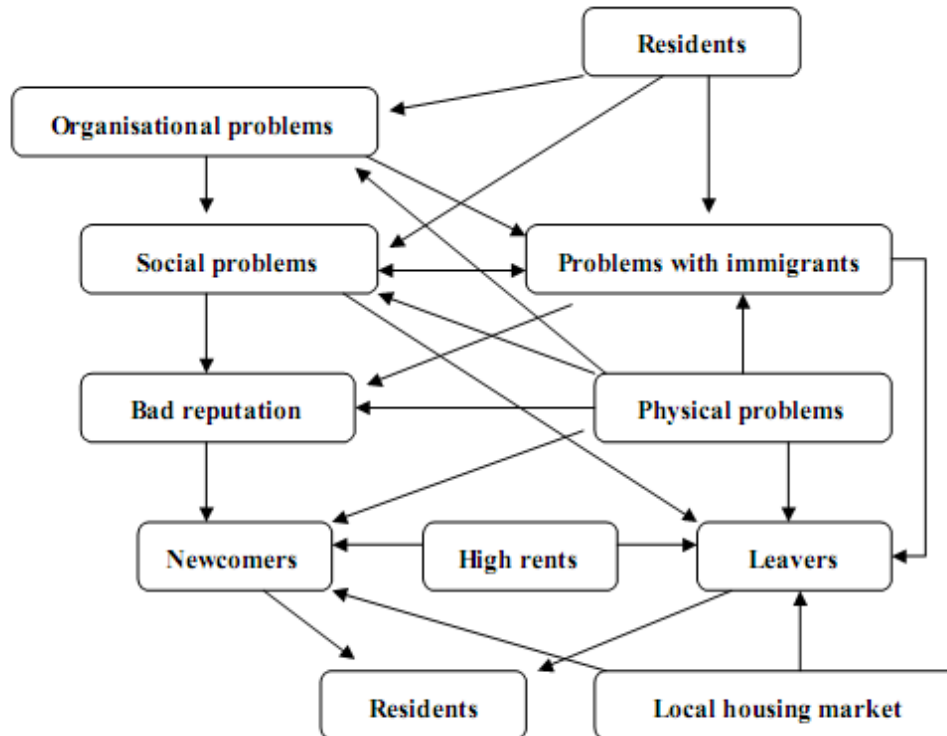
3.6 Hans Skifter Andersen.

Het laatste model dat in deze scriptie zal worden behandeld is die van de Deen Hans Skifter Andersen. Het model is dan ook gebaseerd op een Deense studie in 500 sociale woningbouw wijken. In deze studie is het model geformuleerd en getest (Skifter Andersen, 2003: 107). Net als Power en Prak en Priemus, concentreert dit model zich op een Europese situatie en op sociale woningbouw van na de Tweede Wereldoorlog. Het model vertoont gelijkenissen met die van Prak en Priemus.

Centraal in dit model staat segregatie. Onder segregatie wordt hier verstaan het feit dat verschillende soorten mensen op verschillende plekken in de stad wonen. Er is in geval van segregatie altijd sprake van een concentratie. Segregatie is pas segregatie als de groepen mensen verschillen op sociale of etnische kenmerken. Een meer wetenschappelijkere definitie van de term is: "Een ruimtelijke scheiding van groepen mensen die op etnisch of sociaal vlak verschillen waardoor er grotere sociale en culturele verschillen ontstaan" (Skifter Andersen, 2003: 13).

Onderzoek naar segregatie heeft meestal betrekking op hoe en of segregatie invloed heeft op de kwaliteit van het leven en de sociale omstandigheden van de groep. Er zijn zowel voordelen als nadelen op te sommen (Skifter Andersen, 2003: 13). Toch wordt de focus in het model gelegd op de negatieve gevolgen van het gescheiden wonen van groepen mensen.

Segregatie wordt verondersteld als een bewuste keuze van huishoudens. Zij hebben een keuze in hun zoektocht naar een woonlocatie, en laten zich beïnvloeden door een veelheid aan factoren, waar de sociale omgeving er een van is. Deze mensen kiezen er dan voor om te wonen in een gebied met veel gelijkgestemden (ethniciteit, inkomen etc.). Skifter Andersen ziet wel in dat niet iedereen evenveel keuze heeft, en als het verschil tussen de keuzes groter is, zal er meer segregatie zijn. Mensen met 'dezelfde hoeveelheid keuze' zullen bij elkaar in de buurt komen te wonen (Skifter Andersen, 2003: 126).

Figuur 3.6 Het vervalmodel van Skifter Andersen.

3.6.1 Beschrijving van het model.

Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Door de grote hoeveelheid pijlen die het model bevat, is het een moeilijk leesbaar model. Deze wir-war illustreert wel hoe complex de relaties liggen. Om orde in de chaos te creëren, maakt Skifter Andersen onderscheid tussen drie elementen die zijn model rijk is. Ten eerste zijn er drie gegeven omstandigheden:

- De conditie van de lokale huizenmarkt.
- Het huurniveau van de woningen aldaar.
- Het 'fysieke voorkomen' van de wijk en de aanwezige voorzieningen.

Ten tweede zijn er geobserveerde problemen:

- Een passieve houding en weinig binding met de buurt van de bewoners.
- Sociale problemen en gedragsproblemen door buurtbewoners (Zoals criminaliteit, vandalisme en drugsgebruik).
- Problemen met betrekking tot immigranten (allochtonen).
- De slechte naam die de buurt heeft.

Ten derde en als laatste heeft Skifter Andersen het nog over de demografie van de wijk en de veranderingen daarin. Verhuisgedrag van bepaalde groepen mensen worden als belangrijk aangeduid. Het model staat op de vorige pagina weergegeven.

De relaties in het model.

Hoe de organisatie in de wijk staat, hangt in grote mate af van de samenstelling van de wijk. Onder organisatie wordt hier verstaan de mate waarin bewoners energie willen steken in de wijk, en in hoeverre zij actief betrokken zijn bij het managen van de wijk. De fysieke omgeving is ook van belang. Als er gezamenlijke ruimtes in de wijk zijn, dan zal dit leiden tot een betere organisatie.

Sociale problemen zijn volgens dit model ook een product van de samenstelling van de bevolking, de fysieke staat van de wijk en de organisationele problemen die er zijn door een lage participatie van bewoners. Verder maakt het model nog onderscheid naar problemen met immigranten, wat ook sociale problemen zijn. Deze problemen leiden ook tot andere sociale problemen. Problemen met immigranten in de wijk worden vooral verklaard door de samenstelling van de wijk, met andere woorden, de maatschappelijke status van de bewoners. Maar ook de fysieke omgeving en de organisatie van de wijk oefent invloed uit op de problematiek met immigranten.

Een slechte reputatie van de wijk heeft met alle soorten problemen te maken die in de wijken volgens dit model kunnen voorkomen. Zowel sociale, als fysieke als problemen met immigranten.

De verhuismobiliteit hangt volgens Skifter Andersen met een aantal factoren samen. Bedoeld wordt hier het verhuisgedrag van mensen die niet tot een marginale groep van de samenleving behoren. Ten eerste is daar de fysieke omgeving, de sociale problemen en de aanwezigheid van allochtonen. Ook de prijs van de woning/de huurprijs in vergelijking tot woonkosten elders is van belang.

Ten slotte wordt het soort nieuwkomers dat zich in een wijk vestigt nog behandeld. De samenstelling hiervan hangt af van onder andere de reputatie die de wijk heeft opgebouwd. Problemen in de wijk hebben dus een indirecte invloed op het type nieuwkomers in de wijk. Daarnaast hebben ook de kosten en de situatie op de huizenmarkt invloed op het soort nieuwkomers (Skifter Andersen, 2003: 110). Nu de belangrijkste relaties zijn geschetst, kan de vervalspiraal worden omschreven.

Vervalspiralen.

Het model stelt dat een scheve samenstelling van de wijk (segregatie) leidt tot meer sociale problemen. Sociale problemen (ook die met betrekking tot allochtonen), zijn van invloed op de organisatie van de wijk (oftewel de organisatorische activiteiten van burgers), op de maatschappelijke status van nieuwkomers en het verhuisgedrag is van invloed op de fysieke omstandigheden van de wijk en op de positie van de wijk op de woningmarkt. Dit alles leidt tot een slechte reputatie van de wijk en bewoners die het financieel breder hebben zullen geneigd zijn te vertrekken. Deze worden vervangen door mensen met weinig keuze op de woningmarkt. De samenstelling van de wijk wordt zo nog schever en de vervalspiraal is rond. Er wordt hier dus een situatie geschetst die steeds erger wordt als er niets aan gedaan wordt.

Zoals al vermeld, is in de studie niet alleen dit model ontwikkeld, maar ook getest. Daaruit kwamen een aantal interessante resultaten.

- Hoe groter de wijk is, des te groter de problemen zijn in de wijk. Dit is uiteraard geen verrassende uitkomst.
- De organisatie van een wijk, de mensen die de meeste binding hebben met de wijk, zijn niet de mensen met het hoogste inkomen of het hoogst opgeleid, maar juist de mensen met modale inkomens. Vooral van parttimers moet een wijk het hebben.
- Gemeenschappelijke faciliteiten helpen sociale problemen te voorkomen. Ook de integratie van allochtonen verloopt dan soepeler.
- Een hoog percentage allochtonen is maar van minimale invloed op sociale problemen. Veel allochtonen leidt wel tot een bepaald soort nieuwkomers.
- Veel jongeren en veel allochtonen belemmert de integratie.
- Een slechte reputatie heeft te maken met het fysieke 'voorkomen' van de wijk, maar het belangrijkste is het aandeel minderheden in de wijk. De problematiek die in de wijk aanwezig is heeft vooral invloed op wat de bewoners zelf van de wijk vinden.
- Het verhuisgedrag van mensen die hoog op de maatschappelijke ladder staan heeft vooral te maken met de reputatie die de wijk heeft, de ligging van de wijk en de fysieke eigenschappen.

Sociale problemen en het aandeel minderheden in de wijk is van minder groot belang.

Natuurlijk zijn ook dit geen harde waarheden, maar puur resultaten uit een (klein) onderzoek. Toch is het interessant om te zien dat uit onderzoek blijkt dat gemeenschappelijke faciliteiten problemen kunnen voorkomen (Skifter Andersen, 2003: 123,124).

3.6.2 Kritiek op het model.

Het grootste punt van kritiek is dat het model niet een duidelijk beginpunt heeft. Centraal in het model staat segregatie, oftewel een scheve verdeling van mensen binnen de wijk. Maar het is niet duidelijk of de problemen hier ook beginnen. Verder is het model erg onoverzichtelijk. Segregatie is een belangrijk thema in het model, maar op het eerste gezicht zie je dit nergens terug. Dat het model een dynamisch proces weergeeft, is in eerste instantie ook niet goed te zien.

Ook maakt Skifter Andersen geen gebruik van macro factoren om wijkverval te verklaren. Hij gebruikt louter lokale factoren, en ontwikkelingen op nationaal en internationaal niveau laat hij links liggen (Beckhoven, 2005: 20). Het model is erg intern gericht, en dit zal de geloofwaardigheid en de verklaringskracht niet ten goede komen.

3.7 Het selecteren van de modellen.

Het probleem van modellen is dat het een versimpelde weergave is van de werkelijkheid. Hoewel dit natuurlijk voordelen met zich mee brengt –de werkelijkheid wordt simpeler en dus beter begrijpbaar- is het grote nadeel dat niet ‘alles’ wordt meegenomen door het model. En wijkverval is bij uitstek een proces waarbij het juist veel kleine factoren en processen zijn die het hem doen. Hier geldt dat een versimpeling wel moet leiden tot verlies in verklaringskracht. De makers van de modellen moeten alsmaar keuzes maken: Welke factoren neem ik op in het model en welke niet? Welke bepalen wijkverval meer en welke minder?

Om deze reden zijn de hierboven beschreven modellen allemaal niet waar. En tegelijkertijd zijn ze allemaal een beetje waar. Het feit dat de wereld zo vele malen complexer is dan de modellen doen geloven, geeft ruimte voor het naast elkaar bestaan van deze modellen. Natuurlijk stelt het ene model dat wijkverval fysieke oorzaken heeft en het andere stelt dat het juist de sociale factoren zijn die de oorzaak van wijkverval zijn, maar je kunt naar mijn mening geloven in de waarheid van het ene model zonder dat het andere model per se dan niet waar is. Geen enkele wijk is bovendien hetzelfde, en er zal daarom nooit een model worden ontwikkeld die voor alle gebieden waar is.

In deze scriptie wordt er wel vanuit gegaan dat de drie gebieden in Amsterdam te maken hebben met een gelijksoortige problematiek. Dit wordt bevestigd door de statistieken van de wijken, zie hiervoor ook hoofdstuk 4. Natuurlijk zijn de gebieden niet identiek, maar voor dit onderzoek, waarin de verschillende invalshoeken van het beleid aangaande wijkverval wordt onderzocht, is een verdere specificatie van de wijken niet nodig.

Geconcludeerd kan worden dat het een lastige opgave zal zijn om modellen te toetsen aan de werkelijkheid, om de redenen die hierboven zijn genoemd. Daarom is er in dit onderzoek voor gekozen om niet hele modellen, maar slechts de praktische implementaties uit de modellen aan de werkelijkheid te toetsen. Elk model heeft natuurlijk wel een eigen visie, en modellen hebben daarom ook een praktische implementatie die het kernidee van wijkverval typeert. In de volgende paragraaf worden uit de modellen deze praktische implementaties gedestilleerd, voor zover mogelijk.

3.7.1 Praktische implementaties van de modellen.

Niet elk model leent zich ervoor om te worden ‘vertaald’ naar de praktijk. Natuurlijk hebben elk van de vijf bovenstaande modellen als doel de praktijk te verbeteren, maar dat wil niet zeggen dat ook uit het model duidelijk wordt hoe dat precies kan worden gerealiseerd. Vaak worden wel problemen aangekaart waar volgens het model wat aan gedaan moet worden wil de wijk zich verbeteren, maar hoe precies is niet altijd even duidelijk. Deze paragraaf zal naast een beschrijving van een aantal praktische implementaties daarom ook tot een verdere selectie komen van de vijf modellen. Modellen waarvan er geen duidelijke praktische implementatie kan worden gemaakt, zijn niet bruikbaar voor dit onderzoek.

Prak en Priemus.

Ten eerste wordt het model van Prak en Priemus behandeld. In de literatuur wordt dit model vaak gezien als het beste en meest verklarende model, in ieder geval voor een Nederlandse situatie (van Beckhoven ea. 2005:15). Probleem bij dit model is echter, dat het verval beschreven door de beide heren, geen echt startpunt kent. Het wordt dus niet duidelijk bij welk proces het verval begint. Daarom is het ‘praktiseren’ van dit model ook vrijwel onmogelijk.

Anne Power.

Power is heel duidelijk in haar model. De fysieke eigenschappen van de wijk zorgen voor problemen op sociaal vlak. Als je ervoor zorgt dat de fysieke eigenschappen er goed uit blijven zien, dan zullen die sociale problemen verdwijnen of zich niet voordoen. Het is dus zaak om ervoor te zorgen dat de wijk fysiek in orde blijft. Ook hiervoor heeft Power een oplossing, namelijk het managen van een wijk. Het management moet op dagelijkse basis aanwezig zijn in een wijk, zodat voor de inwoners ook duidelijk is dat op de wijk wordt gelet. Het steeds maar herstellen van schade of vernielingen heeft niet eenzelfde effect, het feit dat mensen aanwezig zijn in een wijk is essentieel.

Het is natuurlijk duidelijk wat de praktische implementatie is die kenmerkend is voor het model van Power. De dagelijkse aanwezigheid van iemand in de wijk die ervoor zorg draagt dat er geen fysiek verval optreedt en daardoor ook sociaal verval wordt vermeden.

William Grigsby.

Het probleem dat bij Grigsby speelt is dat het model sterk is gebaseerd op het Amerikaanse model. Dit houdt in dat de rol die is weggelegd voor de overheid traditioneel klein is. Aangezien in dit onderzoek wordt bestudeerd hoe beleid middels modellen de praktijk kan beïnvloeden, is het feit dat overheden maar een kleine rol spelen niet voordelig. Bovendien wordt wijkverval verklaard door het aanhalen van factoren waar mensen op reageren, en niet zozeer invloed op hebben. Dit alles maakt dit model ongeschikt om verder gebruikt te worden in dit onderzoek.

Temkin en Rohe.

Het model van Temkin en Rohe staat haaks op dat van Power als het gaat om hoe wijkverval tegen te gaan. Waar Power stelt dat de fysieke eigenschappen de sleutel zijn tot het uitbannen van wijkverval, daar geven Temkin en Rohe die macht aan de mensen in de wijk. Wijkverval vindt pas plaats nadat de negatieve verandering 'langs' de sociale structuur van de wijk is gegaan. Een sterke sociale structuur kan ervoor zorgen dat de wijk resistent wordt tegen wijkverval.

Wat uit het model kan worden gedestilleerd, is minder tastbaar dan die van Power. Het model stelt namelijk dat een sterke sociale structuur wijkverval kan voorkomen en verhelpen. Hoe deze sterke structuur kan worden gerealiseerd, wordt niet duidelijk uit het model. Echter, het is wel goed voor te stellen wanneer een maatregel leidt tot een versterking van de sociale structuur. Er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan inzetten op meer gezamenlijke ruimtes in de wijk, of het organiseren van activiteiten speciaal voor bewoners.

Hans Skifter Andersen.

Het laatste model dat behandeld wordt, maakt niet een keuze tussen fysiek en sociaal als het gaat om waar primair de oorzaak van wijkverval ligt. Toch wordt wel de vinger op de zere plak gelegd. Dat is volgens dit model namelijk de samenstelling van een wijk. Segregatie leidt tot sociale problemen, zo luidt de stelling die verdedigd wordt. Het is dus zaak segregatie te voorkomen.

Ook hier is er weer geen sprake van kernachtige oplossingen die het model aandraagt. Maar ook hier kunnen de praktische oplossingen worden bedacht die in lijn liggen met wat het model over de oplossing stelt. Segregatie kan worden tegengegaan door ervoor te zorgen dat de wijk op het vlak van voorzieningen en woningvoorraad gemêleerd blijft. Hierdoor blijft de buurt aantrekkelijk voor verschillende groepen mensen en dit zal voorkomen dat er één groep is die de overhand krijgt in een wijk.

Dit hoofdstuk heeft geleid tot een drietal manieren hoe de modellen zich kunnen uiten in de praktijk. Er is weer een selectie gemaakt. Van de vijf modellen zijn er nu nog maar drie over, te weten het model van Anne Power, Temkin & Rohe en het model van Hans Skifter Andersen. Dit zijn de modellen die het meest geschikt zijn voor dit onderzoek, en niet zozeer modellen die de meeste verklaringskracht hebben of het meest geschikt zijn voor Amsterdamse wijken.

Nu is het tijd om de basiskennis over wijken vanachter het bureau mee te nemen naar het veld, en te kijken of met deze informatie zinnige dingen kunnen worden gezegd met betrekking tot de drie Amsterdamse wijken en of de literatuur gebruikt wordt in de werkelijkheid.

Deel II: De praktijk.

“De rol van beleidsmakers is om die complexiteit terug te brengen naar iets waar je wat aan kan doen.” (Pinkster, 2009: 102)

4. Analyse situatie 2000 in de drie gebieden.

4.1 Inleiding.

Nu een uitgebreide beschrijving is gegeven van wat in de literatuur wordt verstaan onder wijkverval, is het tijd om de praktijk in te duiken. Met de kennis die nu is meegenomen, kan wat in de praktijk in de periode 2000-2008 in de drie gebieden is gebeurd, op een wetenschappelijke manier worden verklaard en vergeleken.

Dit hoofdstuk zal moeten illustreren waarom de gebieden recht hebben gehad op Europese subsidie. Dit wordt gedaan door naar de sociaal economische problematiek te kijken, en dat steeds op een lager schaalniveau. Hierdoor nemen de relatieve problemen steeds meer toe naarmate het gebied dat wordt bestudeerd kleiner wordt. Deze cijfers zijn waar het mogelijk was steeds op hetzelfde moment in tijd genomen, maar soms verschillen de tijdstippen waarop de meting is gedaan. Doel hier is een beschrijving te geven van de situatie voorafgaand aan het programma, en op deze manier kan nog steeds een goede situatieschets worden neergezet. Behalve dat het hoofdstuk een soort rechtvaardiging toont voor het geld dat zij hebben mogen ontvangen, is het hoofdstuk ook een illustratie in hoeverre de drie gebieden voorafgaand aan het programma met elkaar te vergelijken waren. Dit is van belang, want hoe meer de gebieden op elkaar leken, des te zinniger de uitspraken over de verschillen achteraf zijn.

In dit hoofdstuk wordt ten eerste een beschrijving gegeven van de stad Amsterdam, aangezien alle drie de gebieden daartoe behoren. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de drie gebieden die in dit deel van de scriptie centraal staan. Daarna wordt er per gebied een beschrijving van de sociaal-economische status gegeven. Er is gekozen om 6 karakteristieken te gebruiken voor alle drie de gebieden, zodat de gebieden onderling ook vergelijkbaar worden. De zes karakteristieken hebben betrekking op zowel de economische situatie als de sociale stand van zaken.

Ook wordt in dit hoofdstuk een vergelijking gemaakt tussen de drie gebieden met betrekking tot de inzet van het Europese geld. Per prioriteit en maatregel wordt aangegeven hoeveel elk gebied uit denkt te geven. Deze gegevens zeggen al veel over hoe de beleidsbepalers denken de sociaal-economische problemen op te lossen. Tenslotte zal de situatie in de drie gebieden in 2000 worden vergeleken.

4.2 Schets Amsterdam.

Amsterdam is de hoofdstad van Nederland. De stad ligt in het zuiden van Noord-Holland en in het noordelijk deel van de Randstad, het verstedelijkte deel van Nederland. In het Nederlands maatschappelijk en cultureel leven vervult Amsterdam op zowel provinciaal, Randstedelijk als landelijk niveau een belangrijke rol. Daarnaast is de stad een van de economische zwaartepunten van Nederland. Zo herbergt het hart van de stad het Nederlands financiële centrum met de aandelen- en optiebeurs en de centrale bank. In de Amsterdamse regio liggen verder de tweede zeehaven van Nederland en de nationale luchthaven Schiphol (Decisio B.V., 2001:3).

Als het gaat om het aantal inwoners, is Amsterdam de grootste stad van Nederland. In 2000 woonden er 731.289 mensen in de hoofdstad (<http://www.os.amsterdam.nl/tabel/8777/> 16-03-'09). Qua oppervlakte moet de stad Rotterdam voor laten gaan.

Amsterdam heeft ook te maken met de typerende problematiek die in grote steden teruggevonden kan worden. De volgende sociaal-economische bedreigingen werden rond de eeuwwisseling opgemerkt:

- de *mismatch* tussen vraag en aanbod van arbeid op de arbeidsmarkt neemt verder toe. De groei van de werkgelegenheid zal nauwelijks effect hebben op het grote aantal laaggeschoolde werklozen in de stad;
- de armoede en uitzichtloosheid van groepen die geen plaats hebben in het arbeidsproces neemt toe. De uitzichtloosheid van de huidige generaties zet zich voort in toekomstige generaties en uit zich daar in vroegtijdig afgebroken schoolopleidingen;
- de problemen rond criminaliteit nemen toe en daarmee de gevoelens van onveiligheid. Dit uit zich vooral op wijkniveau als een probleem. Mensen trekken zich terug in de eigen woning, de straat achterlatend als 'domein van iedereen en niemand';

- de woningvoorraad van de stad sluit steeds minder aan op de woonwensen van een aanzienlijk deel van de bevolking. Om deze reden trekken steeds meer huishoudens met een modaal of hoger inkomen uit de stad. Hiermee verdwijnt het 'sociale cement' uit de wijken;
- de ontheemding neemt toe als gevolg van de snelle en grootschalige veranderingen in sommige wijken. De vertrouwde omgeving verdwijnt, met als gevolg een gebrek aan sociale samenhang;
- de overbelasting van het milieu neemt toe, waardoor een bedreiging ontstaat voor de kwaliteit van bodem, lucht, groen en water;
- de groei van de mobiliteit dreigt de stad onbereikbaar te maken. Dit leidt, naast de schade voor het milieu, tot hoge economische kosten.

(Decisio B.V. 2001:9)

De stedelijke problematiek is in bepaalde delen van de stad natuurlijk groter dan in andere delen van de stad. De gebieden waarnaar Europese steun gaat, zijn op een dusdanige manier geselecteerd dat de problematiek het grootst is. Dit is dus het geval voor de drie gebieden die hieronder worden beschreven.

4.3 Amsterdam Groot Oost (Doelstelling 2).

4.3.1 Beschrijving van het gebied.

Het gebied Groot Oost is samengesteld uit buurtcombinaties in verschillende stadsdelen. Het betreft hier de stadsdelen Oost/Watergraafsmeer en Zeeburg. Tevens maakt een deel van de Binnenstad onderdeel uit van het gebied. Van het stadsdeel Oost/Watergraafsmeer maken de buurtcombinaties Transvaalbuurt, Dapperbuurt, Oosterparkbuurt en Weesperzijde onderdeel uit van het gebied. Van het stadsdeel Zeeburg gaat het om de buurtcombinaties IJ-eiland en omstreken, Indische buurt West en Indische buurt Oost. Tenslotte is ook de in de Binnenstad gelegen buurtcombinatie Oostelijke Eilanden/Kadijken opgenomen in het gebied. De buurtcombinaties vormen gezamenlijk een aaneengesloten gebied (Decisio B.V. ea. 2001: 9).

De woongebieden in Groot Oost zijn grotendeels voor de Tweede Wereldoorlog - veelal eind 19^e eeuw begin 20ste eeuw - gebouwd. Het gaat veelal om etagewoningen in gesloten bouwblokken van meestal 4 etages. Een deel van deze woningen werd gebouwd voor de beter verdienende arbeiders, ambtenaren en zelfstandigen (Dapperbuurt, Weesperzijde). Andere delen bestaan uit typische volkswoningbouw van lagere kwaliteit (Oosterparkbuurt, Transvaalbuurt, Indische Buurt en Czaar Peterbuurt). In deze gebieden is de samenstelling van het woningenbestand eenzijdig. Hier is een relatief groot aanbod van woningen in laag kwalitatief segment, overigens wel met een goede prijs-kwaliteitverhouding. Het aanbod van woningen in de hogere prijs-kwaliteitsegmenten is relatief klein. Hierdoor kunnen inwoners die zoeken naar een grotere en betere woning geen 'wooncarrière' binnen het gebied maken (Decisio B.V. 2001:21).

Relatief veel woningen in het gebied - 30 tot 40 procent - zijn als 'klein' aan te merken (1 of 2 kamers). In het kader van de stadsvernieuwing zijn veel woningen opgeknapt of vervangen door nieuwbouw (huur en koop). De nieuwbouw is deels in kleine schaal toegepast (delen van woonblokken) en deels ook op grotere schaal (gehele woonblokken, zoals naast het Marine-etablissement op de Oostelijke eilanden). Het grootste deel van de woningen (ongeveer 70 procent) bestaat uit huurwoningen van woningbouwverenigingen (Decisio B.V. 2001: 21).

De bevolkingssamenstelling heeft redelijk veel overeenkomsten met Amsterdam gemiddeld. Wel is er een concentratie Turken en Marokkanen in het gebied te vinden. Dit gaat ten koste van het percentage Nederlanders.

Etniciteit bevolking Groot Oost, 1-1-1998	Groot Oost		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
1. Surinamers	9.104	13	70.379	10
2. Antillianen en Arubanen	775	1	10.718	2
3. Turken	5.355	8	31.822	4
4. Marokkanen	8.980	13	50.853	7
5. Zuid-europeanen	2.194	3	16.372	2
6. Overige personen niet geïndustrialiseerde landen	6.941	10	64.647	9
7. Overige personen geïndustrialiseerde landen	4.889	7	67.986	9
8. Nederlanders	30.275	44	405.398	57

Tabel 4.1.

Het gebied beslaat bijna 1900 ha. (ter vergelijking, Amsterdam is bijna 22.000 ha.) en er wonen op 1 januari 1998 68.513 mensen, tegenover 718.175 in heel Amsterdam op dat moment (Decisio B.V. ea. 2001: 11).

4.3.2 Sociaal-economische status.

Het eerste inkomensquintiel.

De inkomenspositie van bewoners in Groot Oost wordt in onderstaande tabel weergegeven. Het percentage huishoudens in het eerste inkomensquintiel geeft aan of er een grotere concentratie huishoudens in het gebied woont die bij de armste huishoudens van Nederland horen. Het percentage huishoudens in het eerste inkomensquintiel is relatief hoog in het programmagebied.

Procentuele aandeel huishouden in het eerste inkomensquintiel (1996).	%
Nederland	20
Amsterdam	34
Groot Oost	44.5

Tabel 4.2.

Gemiddeld besteedbaar inkomen per bewoner.

Het gemiddelde besteedbaar inkomen is gelijk aan het bruto inkomen verminderd met inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, ziektekostenverzekering en belasting over vermogen en inkomen (www.cbs.nl 18-03-'09). Het Nederlands gemiddelde ligt lager dan het Amsterdams gemiddelde. Dit komt hoofdzakelijk door het feit dat in Amsterdam de huishoudens kleiner zijn.

Het gemiddeld besteedbaar inkomen van de inwoners van Groot Oost ligt 1.400 euro onder het Amsterdams gemiddelde.

Gemiddeld besteedbaar inkomen per inwoner, 2000.	€ (x1000)
Nederland	11
Amsterdam	11.6
Groot Oost	10.2

Tabel 4.3.

Niet-werkende werkzoekenden.

Een persoon is een niet-werkende werkzoekende als hij of zij ingeschreven staat bij het CWI en geen werk heeft. Voor meer dan 1 op de 5 personen uit de beroepsbevolking is dit het geval.

Percentage NWW'ers (1998)	%
Nederland	6.9
Amsterdam	11
Groot Oost	21.1

Tabel 4.4.

Huishoudens naar type.

Het percentage van de verschillende type huishoudens zegt veel over de fysieke eigenschappen die een gebied heeft. Het programmagebied Groot Oost kent een hoog percentage huishoudens met

kinderen, namelijk 39% tegenover 23% voor heel Amsterdam. Een deel hiervan bestaat uit eenoudergezinnen. Dit aandeel ligt iets hoger dan het hoofdstedelijk gemiddelde. Het aandeel alleenstaanden is relatief klein.

Huishoudsamenstelling Groot Oost (1-1-1998)	Groot Oost	Amsterdam
(Echt)paar zonder kinderen	7	12
(Echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	22	12
Eenoudergezin met thuiswonend(e) kind(eren)	12	8
Alleenstaande	26	47
Alleenstaande met éénoudergezin	5	3
Twee alleenstaanden	12	12
Drie of meer alleenstaanden	5	2
Overig	10	3
Totaal	100	100

Tabel 4.5.

Aangiften per buurt.

Uit het aantal aangiften moet de objectieve veiligheid blijken. Natuurlijk is het aantal aangiften niet hetzelfde als het aantal delicten, maar op deze manier kan er wel een goede vergelijking worden gemaakt. De 'dichtheid' van aangiften ligt in het programmagebied boven het stedelijk gemiddelde.

Aangiften (2000)	Absoluut	Aantal inwoners per aangifte.
Amsterdam	125.744	5.8
Groot Oost	9702	7.1

Tabel 4.6.

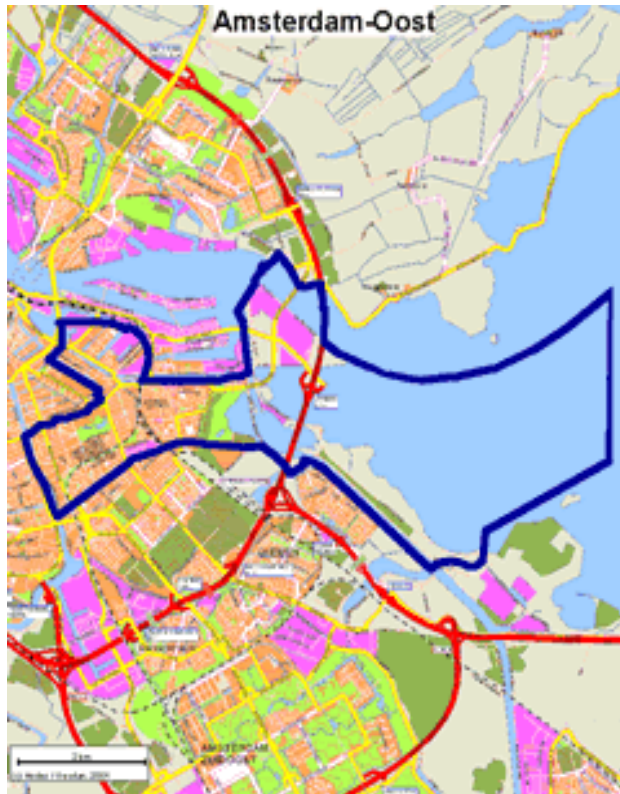
Migratie.

Cijfers met betrekking tot migratie kunnen veel vertellen over een wijk. Ten eerste wordt het onderscheid gemaakt tussen externe en interne migratie. Externe migratie heeft betrekking op verhuisbewegingen uit of naar het gebied. In het programmagebied ligt dit percentage twee keer zo hoog als het Amsterdams gemiddelde. Een hoog percentage vestigingen kan duiden op een relatief hoog percentage goedkope woningen. Gevolg hiervan is wel dat de doorstroom van inwoners erg hoog is. Als jaarlijks 13% van de bevolking nieuw is komen wonen, dan belemmert dat de sociale samenhang in de buurt. Het lage percentage interne verhuizingen bevestigt dit beeld. Dit kan twee oorzaken hebben. Ten eerste kan vanwege het eenzijdige woningaanbod er moeilijk een 'wooncarrière' worden gemaakt. Zodra mensen ruimer willen gaan wonen, dan zijn zij gedwongen de wijk te verlaten. Ook kan nu de lage sociale samenhang als oorzaak worden aangevoerd voor de lage verhuisbewegingen binnen de wijk. Mensen voelen zich niet verbonden met het gebied waarin ze wonen en zien geen reden om er te blijven.

De woonduur in het gebied is ook kort te noemen. Bovendien kunnen de personen die er wel langere tijd wonen, tot de kansarmen worden gerekend. Kansrijken vertrekken vaak zodra zij de mogelijkheid hebben (Decisio B.V. ea. 2001: 14). Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat het gebied aantrekkelijker wordt vanwege het feit dat het centrum van de stad zich steeds verder uitbreidt naar buiten toe (Gemeente Amsterdam, 2001:8).

Externe en interne migratie groot Oost, 1998	Groot Oost		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
<i>Externe migratie (buiten gebied dan wel gemeente)</i>				
Vestiging	9.019	13	45.073	6
Vertrek	8.869	13	39.663	6
<i>Interne verhuizing (binnen gebied dan wel gemeente)</i>				
Vestiging	3.131	5	84.091	12
Vertrek	3.131	5	84.091	12

Tabel 4.7.

Figuur 4.1: Kaart programmagebied Groot Oost.

4.4 Bijlmer & Amstel III (Doelstelling 2).

4.4.1 Beschrijving van het gebied.

Het gebied 'Bijlmer en Amstel III' is gelegen binnen het Amsterdamse stadsdeel Zuidoost. Het gebied 'Bijlmer en Amstel III' bestaat uit de buurtcombinaties Bijlmer Centrum, Bijlmer Oost en Amstel III/Bullewijk (Decisio B.V., 2001: 12).

Het grootste gedeelte van het oppervlak van het gebied bestaat uit woongebied. Dit woongebied is gelegen in de buurtcombinaties Bijlmer Centrum en Bijlmer Oost. Daarnaast is sprake van een omvangrijk werkgebied. Dit gebied is geconcentreerd in de buurtcombinatie Amstel III/Bullewijk. De woongebieden in het gebied 'Bijlmer en Amstel III' zijn in de jaren zeventig en tachtig gebouwd. Het idee was dat door een strikte scheiding van wonen, werken, verkeer en recreatie een ideale en hoogwaardige leefvorm zou ontstaan voor de na-oorlogse generatie. Met de bouw van 13.000 appartementen in honingraatvormige flatgebouwen diende de woningnood onder de lage middenklasse bestreden te worden. De woningen werden ontsloten door lange galerijen, liften en op de eerste verdieping gelegen binnenstraten, die via parkeergarages leidden naar een stelsel van halfhoog geleden wegen. Op het maaiveld werden fiets- en voetpaden aangelegd. De begane grond van de flatgebouwen werden voornamelijk benut voor (fiets)bergingen (Decisio B.V., 2001: 13).

In de praktijk bleek het resultaat verre van ideaal. Er was sprake van teveel ongedefinieerde openbare en semi-openbare ruimte. Hierdoor was de wijk slecht beheersbaar en sociaal controleerbaar. Daarnaast waren de gebouwde appartementen relatief duur. Zeker in vergelijking met de duizenden eengezinswoningen die in steden als Purmerend, Almere en Lelystad werden gebouwd. Deze woningen sloten ook veel beter aan op het ideaalbeeld van de gemiddelde Amsterdammer. De beschreven factoren leidden ertoe dat het gebied 'Bijlmer en Amstel III' niet de hoogwaardige en ideale wijk werd zoals gepland. In het gebied kwamen veel mensen wonen die op korte termijn elders geen woning konden krijgen. Het betrof hier mensen van buiten Nederland, in eerste instantie met name afkomstig uit Suriname en de Nederlandse Antillen en later uit Ghana en Pakistan (Decisio B.V., 2001: 13).

Het programmagebied Bijlmer & Amstel III kan met recht een multiculturele samenleving worden genoemd. Slechts 22% van de bevolking is van Nederlandse afkomst. Een meerderheid komt uit Suriname. Ook de personen uit de overige niet-geïndustrialiseerde landen zijn oververtegenwoordigd. Het gaat hier met name om mensen uit Pakistan en Ghana. Opvallend is verder het relatief geringe

aantal turken en Marokkanen. De etnische samenstelling van de bevolking heeft een belangrijke invloed op het functioneren van het gebied 'Bijlmer en Amstel III'. De bestaande verschillen in cultuur en taal vormen een handicap voor een voortvarende economische ontwikkeling van het gebied (Decisio B.V. 2001: 14,15).

Etniciteit bevolking Bijlmer & Amstel III, 1-1-1998	'Bijlmer en Amstel III'		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
Surinamers	17.646	35	70.379	10
Antillianen en Arubanen	3.787	8	10.718	2
Turken	755	2	31.822	4
Marokkanen	880	2	50.853	7
Zuid-europeaanen	796	2	16.372	2
Overige personen niet-geïndustrialiseerde landen	12.369	25	64.647	9
Overige personen geïndustrialiseerde landen	2.109	4	67.986	9
Nederlanders	10.946	22	405.398	57

Tabel 4.8.

Het gebied beslaat 12.249 ha. (Amsterdam: 21.886) en er woonden op 1 januari 1998 49.288 mensen (Amsterdam: 718.175) (Decisio B.V. 2001:14).

4.4.2 Sociaal-economische status.

Het eerste inkomensquintiel.

De inkomenspositie wordt weergegeven door middel van het aantal huishoudens dat binnen het eerste inkomensquintiel valt. Dit percentage ligt bijna twee keer zo hoog als het Nederlands gemiddelde, wat uiteraard 20% is.

Procentuele aandeel huishoudens in het eerste inkomensquintiel (1996).	%
Nederland	20
Amsterdam	34
Bijlmer & Amstel III	39

Tabel 4.9.

Gemiddeld besteedbaar inkomen.

Zoals de tabel aangeeft ligt het gemiddeld besteedbaar inkomen in het programmagebied maar liefst 2.100 euro onder het Amsterdams gemiddelde in 2000. Het is een gebied waar de mensen significant minder te besteden hebben.

Gemiddeld besteedbaar inkomen, 2000	€ (x1000)
Nederland	11
Amsterdam	11.6
Bijlmer & Amstel III	9.5

Tabel 4.10.

Niet-werkende werkzoekenden.

Het percentage niet-werkende werkzoekenden ligt in dit gebied op meer dan 27%. Meer dan 1 op de 4 personen uit de beroepsbevolking kunnen worden aangeduid als zijnde werkloos, op het moment dat het programma begon te draaien.

Percentage NWW'ers (1998)	%
Nederland	6.9
Amsterdam	11
Bijlmer & Amstel III	27.2

Tabel 4.11.

Huishoudens naar type.

Uit de huishoudgegevens blijkt dat er in het gebied relatief weinig echtparen wonen, met of zonder kinderen. Het aantal eenoudergezinnen is daarentegen erg groot te noemen. Maar liefst 19% van de huishoudens bestaat uit deze als problematisch aangeduide woonvorm. (Decisio B.V., 2001:15)

Huishoudsamenstelling Bijlmer & Amstel III (1-1-1998)	'Bijlmer en Amstel III'	Amsterdam
(Echt)paar zonder kinderen	6	12
(Echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	10	12
Eenoudergezin met thuiswonend(e) kind(eren)	19	8
Alleenstaande	39	47
Alleenstaande met éénoudergezin	6	3
Twee alleenstaande	10	12
Drie of meer alleenstaanden	3	2
Overig	6	3
Totaal	100	100

Tabel 4.12.

Aangiften per buurt.

Het aantal inwoners per aangifte ligt in het programmagebied lager dan in de hele stad. Een verklaring hiervoor is het feit dat het een zeer dichtbevolkt gebied is. Het veiligheidsgevoel is namelijk wel erg laag in de buurt (Decisio B.V 2001:25).

Aangiften (2000)	Absoluut	Aantal inwoners per aangifte.
Amsterdam	125.744	5.8
Bijlmer & Amstel III	10.336	4.7

Tabel 4.13

Migratie

De migratiecijfers voor Bijlmer & Amstel III vertellen eigenlijk hetzelfde verhaal als die van Groot Oost. Een hoog extern vestigingscijfer duidt op veel goedkope woningen. Een hoog vertrekcijfer en een laag percentage bewoners dat binnen het gebied verhuist, duidt op een lage sociale samenhang in de wijk. Hierbij moet wel worden aangetekend dat 10% zich nog binnen het gebied weer vestigt, wat niet heel veel onder het gemiddelde van Amsterdam ligt (Decisio B.V. 2001: 16).

De gemiddelde woontijd van mensen in het gebied is 4,6 jaar tegen 7,8 voor heel Amsterdam. Ook hier geldt weer dat het de kansarmen zijn die langer blijven en de kansrijken wegtrekken als zij de kans krijgen.

Externe en interne migratie Bijlmer & Amstel III	'Bijlmer en Amstel III'		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
<i>Externe migratie (buiten gebied dan wel gemeente)</i>				
Vestiging	7.357	15	45.073	6
Vertrek	8.347	17	39.663	6
<i>Interne migratie (binnen gebied dan wel gemeente)</i>				
Vestiging	5.014	10	84.091	12
Vertrek	5.014	10	84.091	12

Tabel 4.14.

Figuur 4.2: Kaart programmagebied Bijlmer & Amstel III.

4.5 Amsterdam west binnen de ring (Urban II)

4.5.1 Beschrijving van het gebied.

Het laatste gebied dat als casus voor dit onderzoek wordt gebruikt, is een Urban II gebied. Het betreft een gebied in Amsterdam ten westen van het centrum. 4 stadsdelen zijn hierbij betrokken: Westerpark, Oud-West, Bos en Lommer en De Baarsjes. Het gebied bestaat uit de volgende wijken: De Centrale Markt, Houthavens, Spaardammerbuurt/ Zeeheldenbuurt, Kinkerbuurt, van Lennepbuurt, Landlust, De Krommert en de van Galenbuurt. Deze 8 wijken wordt het gebied West binnen de ring genoemd (Gemeente Amsterdam, 2001: 8).

Het gebied bestaat vrijwel alleen uit woongebied, en het is daarom ook een erg dichtbevolkt gebied. In het Urban II-gebied staan veel kleine woningen. Het merendeel van de woningen is gebouwd tussen 1919 en 1960. In het gebied is zichtbaar sprake van verouderde en verloederde openbare ruimten. Het gebied maakt een 'stenen' indruk. Het percentage groen ligt in het gebied iets onder het Amsterdams gemiddelde. 10% tegen 11% gemiddeld. Kijken we echter wat beter, dan zien we dat bijna al het groen in één wijk te vinden is: de Spaardammerbuurt/Zeeheldenbuurt.

De woningmarkt is in deze buurten zwak, ook al is er door de enorme druk op de Amsterdamse woningmarkt ook in deze buurten geen structurele leegstand. De woningen zijn verouderd, van matige kwaliteit en goedkoop. De gemiddelde huur is 237 euro per maand (1999). Ze hebben daarmee een grote aantrekkingskracht op allochtonen, alleenstaanden en starters op de woningmarkt (Gemeente Amsterdam, 2001: 8)

In de bevolkingssamenstelling zijn dan ook veel allochtonen terug te vinden. Eén derde (32%) van de bevolking in het Urban II-gebied afkomstig is uit Suriname, de Antillen, Turkije of Marokko. Dit percentage is veel hoger dan in Amsterdam als geheel (22%). Ongeveer de helft van de bewoners zijn van Nederlandse afkomst (Gemeente Amsterdam, 2001: 9).

Etniciteit bevolking West binnen de ring, 1-1-1999	West binnen de ring		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
Surinamers	5.365	9	7.375	10
Antillianen en Arubanen	679	1	11.283	2
Turken	5.300	9	33.057	5
Marokkanen	7.932	13	53.008	7
Zuid-europeanen	1913	3	16.872	2
Overige personen niet-geïndustrialiseerde landen	5.552	9	68.932	9
Overige personen geïndustrialiseerde landen	4.702	8	68.910	9
Nederlanders	30.802	49	403.676	56

Tabel 4.15.

Het gebied beslaat 531 hectare grond. Dit komt neer op 2,4% van de totale oppervlakte van Amsterdam. In het gebied wonen op 1 januari 1999 62.245 mensen.

4.5.2 Sociaal-economische status.

Het eerste inkomensquintiel.

Het inkomen in het programmagebied wordt weergegeven aan de hand van het percentage inwoners dat bij de slechtst verdienende 20% van de Nederlandse beroepsbevolking hoort. In West binnen de ring is er sprake van een concentratie van lage inkomens.

Procentuele aandeel huishouden in het eerste inkomensquintiel (1999).	%
Nederland	20
Amsterdam	34
West binnen de ring.	43

Tabel 4.16.

Gemiddeld besteedbaar inkomen.

Het gemiddeld besteedbaar inkomen ligt weliswaar onder het Amsterdams gemiddelde, maar staat er in vergelijking met de andere 2 programmagebieden het beste voor.

Gemiddeld besteedbaar inkomen, 2000	€ (x1000)
Nederland	11
Amsterdam	11.6
West binnen de ring	11.2

Tabel 4.17.

Niet-werkende werkzoekenden.

Het percentage niet-werkende werkzoekenden is in het gebied hoger dan gemiddeld in Amsterdam, maar ook op dit punt is het van de drie programmagebieden, het best scorende gebied.

Percentage NWW'ers (1998)	%
Nederland	6.9
Amsterdam	11
West binnen de ring	15

Tabel 4.18.

Samenstelling bevolking.

Informatie over de type huishoudens waren niet voorhanden van voor het programma van start ging. Daarom wordt hier weergegeven hoe de samenstelling van de bevolking naar leeftijd is geweest.

Samenstelling van de bevolking naar leeftijd West binnen de ring, 1-1-1999	West binnen de ring		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
0- 14 jaar	9.674	15.5	114.907	15.8
15- 29 jaar	16.993	27.3	165.626	22.8
30- 44 jaar	18.337	29.5	206.379	28.4
45- 59 jaar	9.606	15.4	123.566	17.0
60- 74 jaar	4.688	7.5	71.568	9.8
75 jaar en ouder	2.947	4.7	45.049	6.2

Tabel 4.19.

Het gebied is jonger dan Amsterdam in haar geheel. Bijna 43% van de bevolking in 1999 moest nog 30 jaar oud worden, terwijl in Amsterdam dat maar voor 38% van de inwoners geldt.

Aangiften per buurt.

Van alle drie de gebieden die in dit onderzoek worden meegenomen, is West binnen de ring het gebied dat met de meeste criminaliteit per inwoner kampt. Het absolute aantal is wel het laagst.

Aangiften (2000)	Absoluut	Aantal inwoners per aangifte.
Amsterdam	125.744	5.8
West binnen de ring	6.814	9.1

Tabel 4.20.

Migratie.

De migratiecijfers vertellen een ander verhaal dan de migratiecijfers voor de andere gebieden. In het gebied West binnen de ring zijn de interne migratiepercentages hoger dan de externe migratiepercentages. Dit komt overeen met de verhoudingen in Amsterdam als geheel. Hier is steeds het verband tussen interne migratiecijfers en sociale samenhang gemaakt. Conclusie moet dus zijn dat de sociale samenhang bij West binnen de ring het grootst is van de drie programmagebieden.

Maar hierbij kunnen nog wel kanttekeningen worden geplaatst. Zo is het gebied erg aantrekkelijk omdat de huurprijzen laag liggen en het gebied dichtbij het centrum ligt. Er is bovendien een trend waarneembaar dat het centrum van de stad zich uitbreid naar omringende gebieden (Gemeente Amsterdam, 2001:8).

Externe en interne migratie West binnen de ring, 1999	West binnen de ring		Amsterdam	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
<i>Externe migratie (buiten gebied dan wel gemeente)</i>				
Vestiging	3.674	5.9	45.073	6
Vertrek	2.546	4.1	39.663	6
<i>Interne verhuizing (binnen gebied dan wel gemeente)</i>				
Vestiging	6.646	10.6	84.091	12
Vertrek	6.646	10.6	84.091	12

Tabel 4.21.

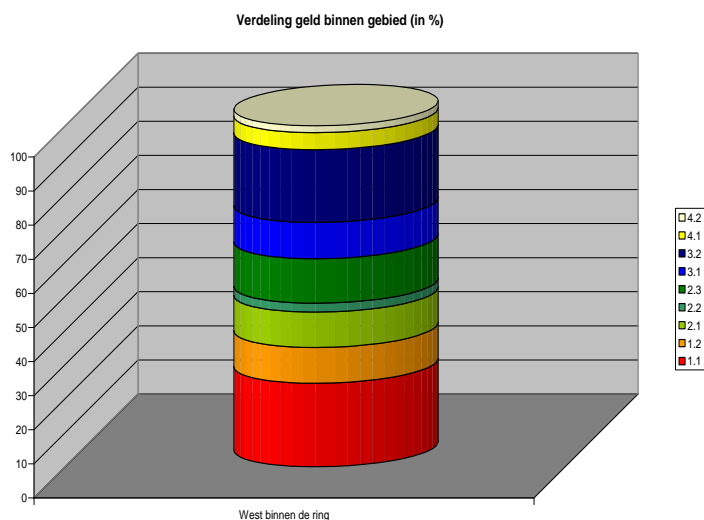

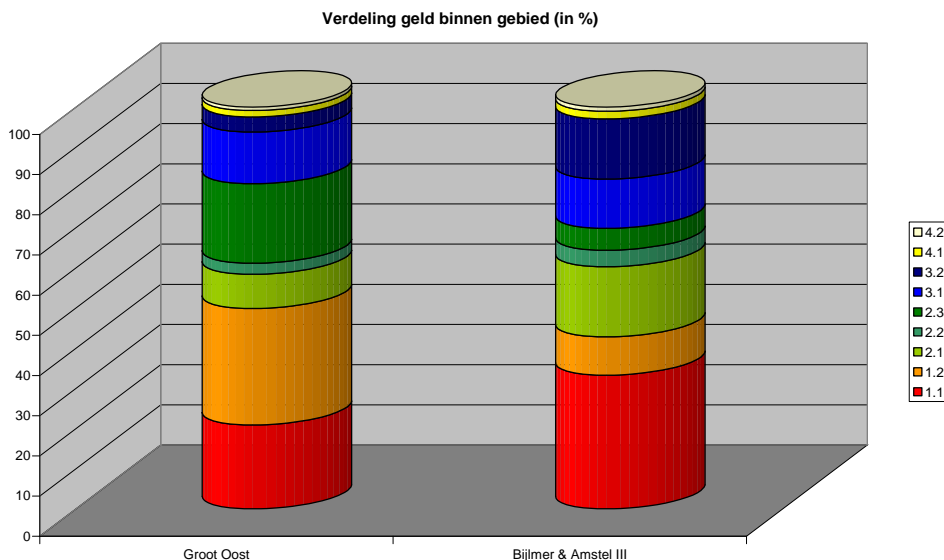
Figuur 4.3: Kaart programmagebied West binnen de ring.

4.6 Vergelijking tussen de inzet van de middelen.

Nu een helder beeld is geschetst van de situatie waarin de drie gebieden verkeerden, zal nu worden weergegeven hoe de verdeling van het beschikbare geld is geweest. Hieronder zijn drie kolommen weergegeven waarin staat hoe de verdeling in percentages tussen de maatregelen zijn. Aan de grootte van de kleuren in de kolommen kan worden gezien waar het stadsdeel meer geld aan wilde uitgeven. Zo is in de kolom van Groot Oost veel meer oranje (maatregel 1.2) en groen (maatregel 2.3) te zien dan in de andere kolommen. In bijlage X is de tabel weergegeven waar deze informatie uit is gehaald. Daar staan de werkelijke percentages ook in.

Hoewel de drie gebieden gelijkenissen hebben, zouden de verschillen in de tabel ingegeven kunnen zijn door fysieke of demografische verschillen. Ook is het mogelijk dat het bestuur de oplossing voor de problematiek ergens anders zag.

Omdat de drie gebieden met verschillende bedragen hebben gewerkt, is voor de analyse gekeken naar de percentages.

Als we eerst kijken naar de prioriteiten, dan zien we dat alle drie de gebieden het meeste geld uitgeven aan prioriteit 1. Opvallend is daarbij wel dat Groot Oost 10% meer aan deze prioriteit uit wil geven dan de andere 2 gebieden. Waar west binnen de ring en Bijlmer & Amstel III ongeveer een derde van haar budget aan prioriteit 1 uitgeeft, daar zit Groot Oost op 45%. Die 10% van het budget die Groot Oost nu kwijt is ten opzichte van de andere twee gebieden, geeft zij nu minder uit aan prioriteit 3.

Als we nu specifieker kijken naar de maatregelen die onder de prioriteiten vallen, dan zijn er 4 maatregelen te ontdekken waarbij de verschillen onderling groter zijn dan 10%. In de tabel in de bijlage zijn deze ingekleurd. Het gaat om:

Maatregel 1.2 Verbeteren duurzame economische kwaliteit en bereikbaarheid.

Het is de bedoeling dat meer dan een kwart van het beschikbare EFRO-geld voor Groot Oost wordt besteed aan maatregel 1.2: Verbeteren duurzame economische kwaliteit en bereikbaarheid. In Bijlmer & Amstel III is dit slechts 9,76%, en in West binnen de ring 10,5 %.

Maatregel 2.1 Versterken bedrijfsleven en verbeteren stimuleren ondernemerschap.

18,57% van het EFRO budget van programmagebied Bijlmer & Amstel III moet worden besteed aan maatregel 2.1, versterking concurrentiepositie bedrijfsleven. Groot Oost besteedt maar 7,85 % van haar budget aan deze maatregel. West binnen de ring 10,40%.

Maatregel 2.3 Verbeteren werking arbeidsmarkt.

Groot Oost wil bijna 17,5 % van het EFRO geld aan maatregel 2.3 besteden, tegen 6,3% van Bijlmer Amstel III, en 13% van West binnen de ring. Het gaat om het verbeteren van de werking van de arbeidsmarkt. Het gat tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moet worden verkleind.

Maatregel 3.2 Sociaal-economische activering.

Bij maatregel 3.2 is het programmagebied West binnen de ring dat een hoger percentage van het EFRO uit wil geven. 21,33 % van het totale budget wil het programma uitgeven, tegen 17,31% dat Bijlmer & Amstel III nodig denkt te hebben. Groot Oost denkt het te kunnen doen met 4,93%. Bij maatregel 3.2 gaat het om sociaal-economische activering. De maatregel moet belemmeringen wegnemen om deel te nemen aan de samenleving. Het gaat met name om nieuwkomers of oude nieuwkomers.

Na aanleiding van deze analyse kan worden geconcludeerd dat in Groot-Oost het geld vooral gaat naar fysieke aanpassingen, en in Bijlmer & Amstel III gaat het geld vooral naar sociale projecten. West binnen de ring verdeelt haar geld redelijk gemiddeld over de prioriteiten.

4.7 Gelijkenissen tussen de drie gebieden.

De drie gebieden zijn nu helder in kaart gebracht. Dit onderzoek maakt een vergelijking tussen de drie gebieden, met als doel te achterhalen in hoeverre theoretische bevindingen in de praktijk worden teruggevonden. Aanname daarbij is dat de drie gebieden te vergelijken zijn en dat verschillen in sociaal-economische kenmerken niet een oorzaak vinden in eigenschappen van de gebieden.

Maar de drie gebieden zijn natuurlijk niet identiek. Geen enkele wijk is identiek aan een andere. Daarom is het hier van belang te analyseren in hoeverre de gebieden te vergelijken zijn en waar de verschillen dan liggen.

Ligging

Als het gaat om de ligging van de drie gebieden dan is het Bijlmer & Amstel III dat het opvallendst is. Waar de andere twee gebieden tegen het centrum van de stad aanliggen, daar ligt Bijlmer & Amstel III buiten de ringweg A10. Gevolg hiervan is dat de bereikbaarheid van dit gebied vele malen beter is.

Bebouwing.

Ook met betrekking tot de gebouwde omgeving is het Bijlmer & Amstel III dat eruit springt. Hier is de bebouwing het jongst. Waar de andere gebieden bebouwing hebben van voor de Tweede Wereldoorlog, daar is Bijlmer & Amstel III na de Tweede Wereldoorlog gebouwd. Ook het type woningen is anders. Bijlmer & Amstel III kent veel hoogbouw, en hoewel dit steeds minder wordt, bepalen deze flats nog steeds het straatbeeld. In de andere twee gebieden is er vooral sprake van etagewoningen. Dit verschil zorgt voor de mogelijkheid van meer groen in Bijlmer & Amstel III zonder dat het gebied dunbevolkt is.

Mensen.

Inkomen

Het inkomen van de bewoners van alle drie de gebieden is laag. Toch is er ook hier nog een verschil op te merken. In het gebied West binnen de ring is het gemiddeld inkomen in 2000 het hoogst en dit scheelt nog 1800 euro op jaarbasis met Bijlmer en Amstel III.

Het percentage NWW'ers, ligt ook in alle drie de gebieden erg hoog. En ook nu weer geldt dat West binnen de ring er relatief het beste voor staat. Het percentage NWW'ers ligt lager dan de 21 en 27% in Groot Oost en Bijlmer en Amstel III.

Werkloosheid.

Ook op het vlak van NWW'ers liggen alle gebieden ruim boven het Nederlandse en Amsterdamse percentage. West binnen de ring doet het nog het best, met een NWW-percentage van 15%. Bijlmer & Amstel III zit daar met een percentage van 27% ruim boven.

Etniciteit.

Wat betreft de etniciteit in de gebieden zijn er ook verschillen te ontdekken. In alle drie de gebieden is een meerderheid van de bevolking niet afkomstig uit Nederland. Bij west binnen de ring gaat het om 51%, bij Bijlmer & Amstel III om maar liefst 78%.

Aangiften.

Omdat het drie gebieden zijn van verschillende grootte en dus verschillende inwonersaantallen, wordt hier gerekend met aantal inwoners per aangifte. Opvallend is dat Bijlmer & Amstel III onder het Amsterdamse gemiddelde zit. Dit kan te maken hebben met het feit dat het een erg dichtbevolkt gebied is, in vergelijking met heel Amsterdam. De andere twee gebieden zitten wat betreft aantal inwoners per aangiften wel boven het Amsterdamse gemiddelde, ondanks dat dit ook dichtbevolkte gebieden zijn.

Cohesie

Om de mate van cohesie te toetsen, wordt hier gebruikgemaakt van de verhuisbewegingen. Er zijn twee opvallende cijfers te vinden. Ten eerste het lage interne migratiecijfer van Groot-Oost. Hieruit kan worden geconcludeerd dat weinig mensen binnen het gebied bereid zijn er te blijven. Bij de andere twee gebieden liggen de interne migratiecijfers op 10%, wat nog steeds onder het Amsterdams gemiddelde ligt.

Ten tweede valt het lage externe migratiecijfers op van West binnen de ring. Dit kan betekenen dat mensen tevreden zijn over hun wijk en niet weg willen, maar het kan ook betekenen dat de inwoners niet de financiële middelen hebben om te verhuizen uit het gebied.

Ten eerste moet worden geconcludeerd dat voor alle drie de gebieden geldt dat zij zijn aan te merken als probleemgebieden. Alle drie hebben ze te maken met problemen en achterstanden op verschillende vlakken. Daarom is het terecht te noemen dat deze gebieden in aanmerking komen voor financiële steun vanuit Europa.

Als er een ranglijst zou moeten worden gemaakt, dan zou het gebied West binnen de ring bovenaan staan. In vergelijking met de andere gebieden, vooral op het gebied van inkomen en

werkloosheid, staat dit gebied er het beste voor. Het gebied dat er het slechtste voor staat, is Bijlmer & Amstel III. Vooral het hoge percentage werkloze werkzoekenden springt eruit.

Natuurlijk zijn de gebieden niet voor de volle 100% met elkaar te vergelijken. Dit zou in het licht van het onderzoek het beste zijn, maar natuurlijk niet realistisch. Zoals uit deze alinea blijkt zijn er ook nogal wat verschillen te ontdekken tussen de gebieden. Toch zullen deze verschillen niet de resultaten van het onderzoek aantasten. Het doel is te onderzoeken in hoeverre theoretische inzichten uit de literatuur terugkomen in de praktijk. Dit houdt in dat gebieden met sociaal-economische problemen al afdoende zijn. Het beste is als de problemen even groot zijn in de gebieden. Op zekere hoogte is dat ook het geval. Alle drie de gebieden hebben een achterstand op bijna alle criteria die in dit hoofdstuk genoemd worden. In het licht van dit onderzoek is dat het belangrijkste criteria. De gebieden kampen met dezelfde soort problemen, maar in verschillende mate.

In het volgende hoofdstuk zal worden geanalyseerd wat er op de criteria die gebruikt zijn in dit hoofdstuk, de laatste 8 jaar veranderd is. Hieruit komt een beeld naar voren welk van de drie gebieden in de programmaperiode de meeste progressie heeft geboekt.

5. Analyse situatie 2008 in de drie gebieden.

5.1 Inleiding.

Het is nu helder onder welke omstandigheden het programma, dan wel Doelstelling 2, dan wel Urban II in de gebieden begon te draaien. De cijfers uit het jaar 2000 (soms 1998, dan waren cijfers uit 2000 niet voorhanden) laten een beeld zien van drie gebieden die op sociaal-economische vlak het moeilijk hadden.

8 jaar en vele miljoenen later moet blijken in hoeverre de gebieden er nu beter voorstaan. Hier wordt dit gedaan door de cijfers van 2008 te vergelijken met die uit hoofdstuk 4. Ook hier geldt weer dat niet altijd de cijfers uit 2008 beschikbaar waren. Altijd zijn cijfers gebruikt die daar het dichtst bij lagen.

In de volgende paragrafen worden de drie gebieden zoals deze er in 2000 voorstonden vergeleken met de gebieden zoals deze er anno 2008 voorstaan. Verschillende grafieken en tabellen zullen laten zien welke verandering de gebieden hebben doorgemaakt. Daarna zal er een mogelijke verklaring worden gegeven waar deze verschillen aan te wijten zijn. Ook worden zwakke punten van deze analyse in het licht van dit onderzoek behandeld.

5.2 Sociaal-economische ontwikkeling in de drie gebieden.

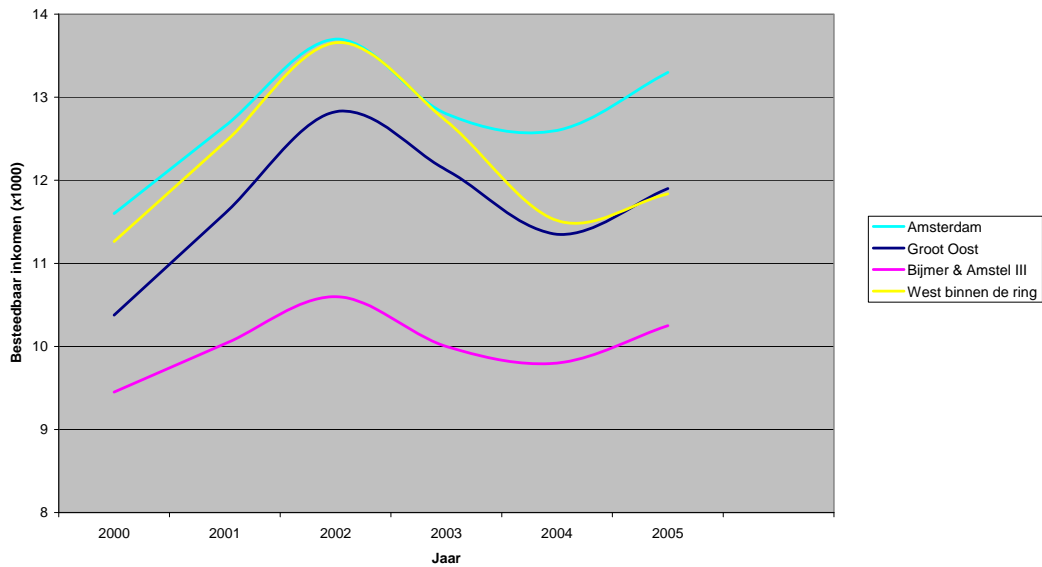
Inkomen.

Om de ontwikkeling in het inkomen te illustreren, wordt hieronder de grafiek weergegeven met het gemiddeld besteedbaar inkomen van de drie onderzochte gebieden en Amsterdam in de periode 2000-2005. Recentere cijfers waren niet voorhanden.

Alle drie de gebieden en Amsterdam volgen dezelfde trend. Een piek in 2002 en dan een daling waarna in 2004 de weg omhoog weer is ingeslagen. Opvallend is dat West binnen de ring tot 2002 bijna op hetzelfde niveau als dat van Amsterdam zat. Dit kan worden verklaard door te wijzen naar het proces van gentrification dat zich in delen van het gebied voordoet. "We merken al een tijdje in Amsterdam in de huizenmarkt dat mensen zich vooral richten op 'binnen de ring A10'. Daar valt de Baarsjes in. We hebben hier mooie panden omdat het komt uit de Amsterdamse School, dat is een fraaie bouwstijl. Hoewel de huisjes klein zijn, wat ze wel betaalbaar maakt, zijn ze wel aantrekkelijk voor een groep mensen. Er is belangstelling, waardoor de prijs stijgt. Het proces van gentrification treedt dus op." (Kempen, 2009: 106). Maar de recessie in 2003 wierp het gebied ver terug in deze ontwikkeling. Het hoge aandeel minder hoog opgeleiden in de wijk lijkt hard te zijn getroffen door de economische teruggang. Bijlmer & Amstel III heeft het laagste gemiddelde besteedbare inkomen en daar is in deze vijf jaar weinig aan veranderd.

In de drie gebieden is de recessie harder aangekomen dan in Amsterdam als geheel. Daarom zijn de verschillen tussen de gebieden en Amsterdam in deze periode groter geworden. Groot Oost heeft de meeste progressie geboekt, zoals blijkt uit grafiek 5.1.

Gemiddeld besteedbaar inkomen per inwoner 2000-2005.

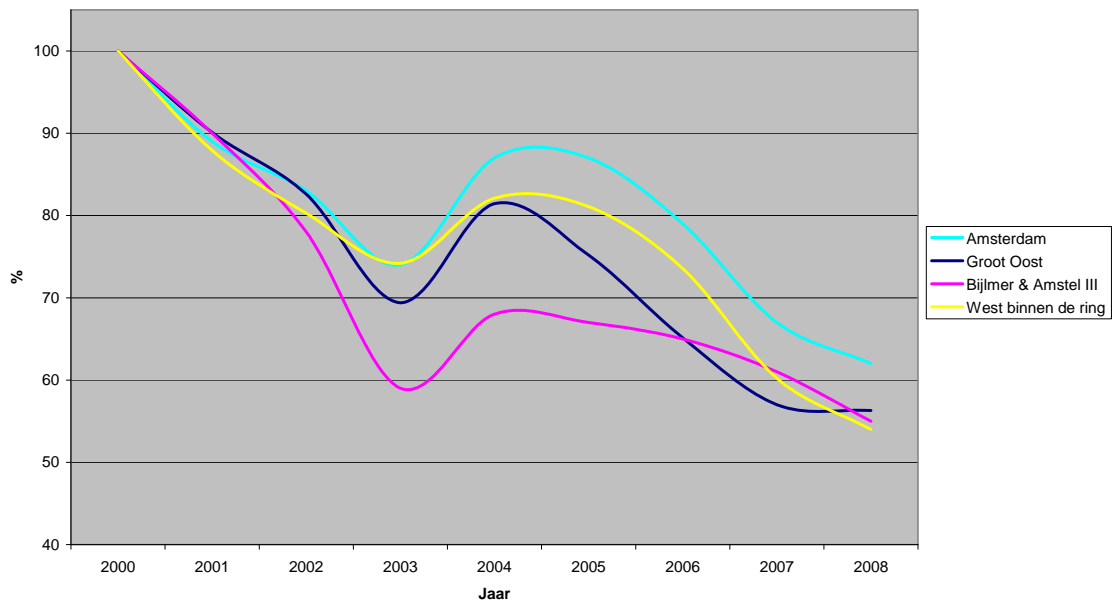
Grafiek 5.1.

Niet-werkende werkzoekenden.

Voor het aantal NWW'ers is hier gebruik gemaakt van een indexering. Voor het jaar 2000 is de waarde 100 genomen en elk jaar daarna is vergeleken met het jaar 2000. Ook nu weer volgen de drie gebieden en Amsterdam dezelfde trend. Opvallend is de sterke daling van Bijlmer & Amstel III tot 2003. Daarna was de daling minder sterk en zo is het verschil in 2008 verdwenen.

Nu hebben alle drie de gebieden het beter gedaan dan Amsterdam als geheel. Er is bij alle drie de gebieden een scherpe stijging te ontdekken. In 2004 steeg het aandeel NWW'ers weer, maar daarna zette de daling weer voort. West binnen de ring had in 2008 de grootste daling NWW'ers, maar de verschillen waren klein.

Indexering NWWers 2000-2008

Grafiek 5.2.

Huishoudens naar type.

Verschillen in type huishoudens zegt vooral iets over veranderingen in de fysieke omgeving.

Huishoudsamenstelling Groot Oost	Groot Oost (1998)	Groot Oost (2008)	Amsterdam (2008)
(Echt)paar zonder kinderen	7	6	10
(Echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	22	10	11
Eenoudergezin met thuiswonend(e) kind(eren)	12	8	9
Alleenstaande	26	52	48
Alleenstaande met éénoudergezin	5	4	5
Twee alleenstaanden	12	13	12
Drie of meer alleenstaanden	5	3	2
Overig	10	4	3
Totaal	100	100	100

Tabel 5.1.

In Groot Oost is er met betrekking tot de huishoudensamenstelling veel veranderd. Meest in het oog springende is wel de stijging van 26% van het percentage alleenstaanden. Dit gaat onder andere ten koste van de echtparen met thuiswonende kinderen (van 22 naar 10%). Ook het percentage eenoudergezinnen met thuiswonende kinderen is gedaald. Alleen het percentage (echt)paar zonder kinderen loopt nog achter op het Amsterdamse gemiddelde. In tien jaar tijd is de wijk wat betreft huishoudensamenstelling erg naar het Amsterdamse gemiddelde toegegroeid.

Huishoudsamenstelling Bijlmer & Amstel III	Bijlmer & Amstel III (1998)	Bijlmer & Amstel III (2008)	Amsterdam (2008)
(Echt)paar zonder kinderen	6	6	10
(Echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	10	8	11
Eenoudergezin met thuiswonend(e) kind(eren)	19	18	9
Alleenstaande	39	41	48
Alleenstaande met éénoudergezin	6	7	5
Twee alleenstaanden	10	10	12
Drie of meer alleenstaanden	3	4	2
Overig	6	6	3
Totaal	100	100	100

Tabel 5.2.

In Bijlmer & Amstel III zijn de veranderingen niet zo hevig. De huishoudensamenstelling is nauwelijks veranderd ten opzichte van 1998. Wat nog steeds opvalt en als problematisch wordt ervaren, is het hoge aandeel eenoudergezin met thuiswonende kinderen in het gebied. Ook is het aandeel echtparen in deze periode gedaald in het gebied.

Huishoudsamenstelling West binnen de ring	West binnen de ring		Amsterdam (2008)
	(1998)	(2008)	
(Echt)paar zonder kinderen	-	6	10
(Echt)paar met thuiswonend(e) kind(eren)	-	9	11
Eenoudergezin met thuiswonend(e) kind(eren)	-	8	9
Alleenstaande	-	53	48
Alleenstaande met éénoudergezin	-	4	5
Twee alleenstaanden	-	14	12
Drie of meer alleenstaanden	-	3	2
Overig	-	3	3
Totaal	-	100	100

Tabel 5.3.

Voor West binnen de ring waren er geen gegevens beschikbaar van 1998, dus hier kan alleen de situatie van 2008 met die van heel Amsterdam worden vergeleken. Hier valt op dat er minder echtparen in West binnen de ring wonen dan gemiddeld in Amsterdam.

De huishoudensamenstelling van de drie gebieden zijn naar het Amsterdamse gemiddelde geschoven. Vooral in Groot Oost zijn de verschillen met 1998 groot. Toch zijn de gebieden op dit aspect er nog niet. In alle drie de gebieden is er nog steeds een significant (minstens 5%) lager aandeel echtparen te vinden. Over het algemeen kan worden aangenomen dat het hier geen starters betreft en dat zij leefomgeving hoger aanslaan dan bijvoorbeeld alleenstaanden. Een kleiner aandeel van deze groep in een gebied duidt op een negatief beeld van de wijk of een mindere leefomgeving.

Samenstelling van de bevolking naar leeftijd West binnen de ring.	West binnen de ring (1999)		West binnen de ring (2008)		Amsterdam (2008)	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
0- 14 jaar	9.674	15.5	8.750	14.3	117.542	15.7
15- 29 jaar	16.993	27.3	16.494	26.9	164.098	21.9
30- 44 jaar	18.337	29.5	18.217	29.6	199.956	26.8
45- 59 jaar	9.606	15.4	10.779	17.6	146.494	19.6
60- 74 jaar	4.688	7.5	5.253	8.5	79.073	10.6
75 jaar en ouder	2.947	4.7	1.908	3.1	40.127	5.4

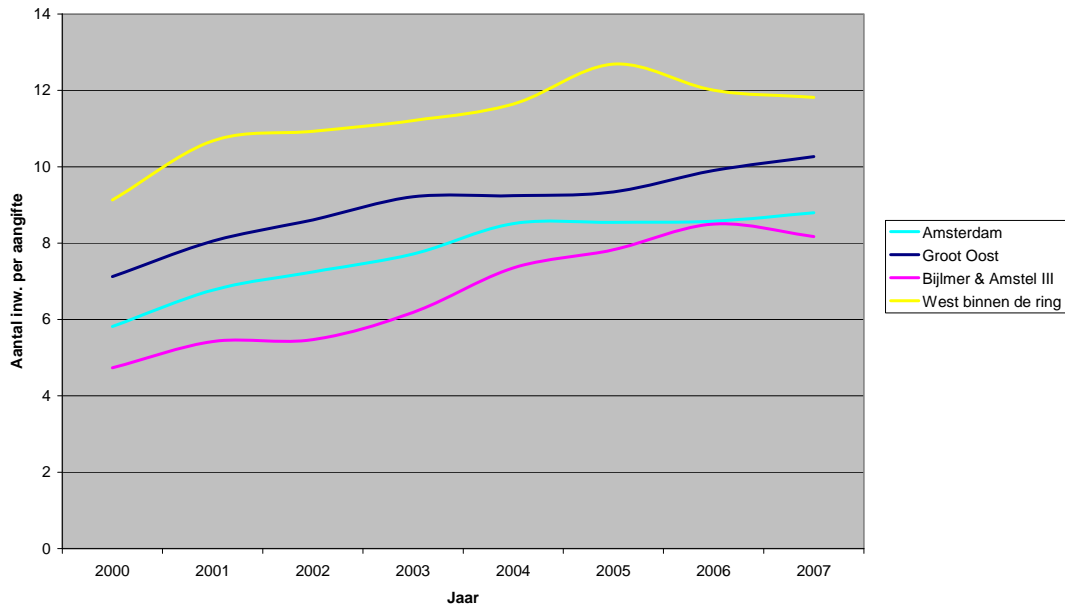
Tabel 5.4.

Wat opvalt aan deze cijfers is dat het Urban II gebied nog steeds een jong gebied is. In Amsterdam is 16% van de bevolking ouder dan 60 jaar, tegen 11,6% in het Urban II gebied. Dit aandeel is in negen jaar zelfs gedaald, ondanks de vergrijzing. Hieruit kan worden herleid dat het gebied veel starterwoningen herbergt, waar vooral jongen mensen in wonen.

Aangiften per buurt.

De mate van criminaliteit wordt hier geïllustreerd aan de hand van aangiften. De eerste figuur laat het aantal inwoners per aangifte zien. In alle vier de gevallen (drie gebieden en Amsterdam) stijgt deze mild. Dit lijkt op een stijging van het aantal aangiften. Maar dat is niet het geval.

Aantal inwoners per aangifte

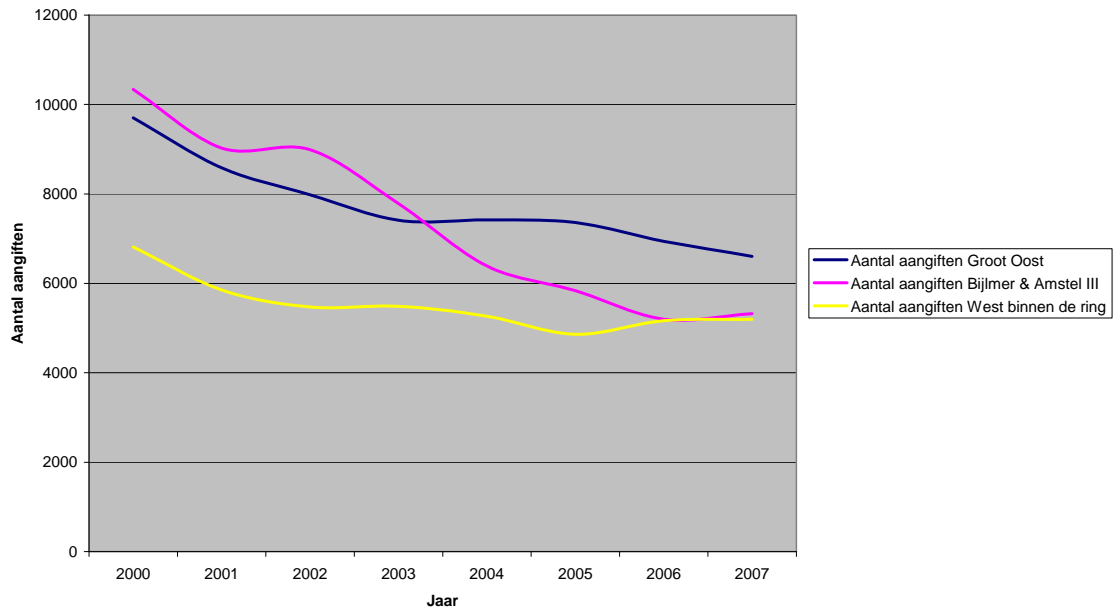

Grafiek 5.3.

In grafiek 5.4 worden alleen het aantal aangiften weergegeven. Amsterdam is niet meegenomen omdat dit natuurlijk op een veel hoger niveau ligt. Hieruit blijkt dat het aantal aangiften wel degelijk is gedaald. Bijlmer & Amstel III kende de sterkste daling van het aantal aangiften. West binnen de ring de minst sterke daling, maar daar lag het aantal aangiften veel lager.

Het verschil tussen deze twee grafieken kan worden verklaard door te wijzen op de daling van het inwoneraantal in alle drie de gebieden. In Bijlmer & Amstel III wonen anno 2008 bijna 5.000 mensen minder dan in 2000. In de andere twee gebieden is de daling ongeveer 1.000 mensen (<http://www.os.amsterdam.nl/tabel/7543/24-04-'09>).

Aantal aangiften, 2000-2007

Grafiek 5.4.

Migratie.

Verhuiscijfers in een buurt vertellen iets over het soort mensen dat er wonen (starters, gezinnen etc.) en over de band die mensen met het gebied waarin ze wonen hebben.

Externe en interne migratie groot Oost.	Groot Oost (1998)		Groot Oost (2007)		Amsterdam (2007)	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
<i>Externe migratie (buiten gebied dan wel gemeente)</i>						
Vestiging	9.019	13	4.370	6	51.587	6
Vertrek	8.869	13	4.440	6	52.245	7
<i>Interne verhuizing (binnen gebied dan wel gemeente)</i>						
Vestiging	3.131	5	6.852	10	77.308	10
Vertrek	3.131	5	7.973	11	77.308	10

Tabel 5.5.

In Groot Oost zijn de verschuivingen het grootst. Waar in 1998 de percentages externe migratie hoger was dan het percentage interne migratie, daar is dat nu omgedraaid. De percentages komen nu erg overeen met de cijfers van geheel Amsterdam.

Inwoners verhuizen nu vaker binnen het doelstelling-2 gebied. Dit kan duiden op het gegeven dat mensen meer tevreden zijn over hun woongebied en wooncarrière willen maken binnen het gebied. De buurt kan aantrekkelijker zijn geworden, maar het kan ook zijn dat er nu pas de mogelijkheid bestaat om wooncarrière te kunnen maken in het gebied. Het lage aantal interne verhuizingen in 1998 bevestigen dit beeld.

Externe en interne migratie Bijlmer & Amstel III.	Bijlmer & Amstel III (1998)		Bijlmer & Amstel III (2007)		Amsterdam (2007)	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
<i>Externe migratie (buiten gebied dan wel gemeente)</i>						
Vestiging	7.357	15	3.740	9	51.587	6
Vertrek	8.347	17	3.637	8	52.245	7
<i>Interne verhuizing (binnen gebied dan wel gemeente)</i>						
Vestiging	5.014	10	6.612	15	77.308	10
Vertrek	5.014	10	6.029	13	77.308	10

Tabel 5.6.

In Bijlmer & Amstel III lage het percentage interne verhuizingen al op het Amsterdamse gemiddelde. Dit cijfer is nu verder gestegen. Veel mensen blijven in de Bijlmer wonen. Dit kan enerzijds te maken hebben met verplichte verhuizingen vanwege de sloop die plaatsvond in het gebied, anderzijds is de sociale cohesie ook sterk daar. Veel mensen kennen elkaar en willen bij elkaar in de buurt blijven wonen.

Aan de andere kant is het externe migratiecijfer sterk gedaald. Dit kan zowel met een verbeterde leefomgeving te maken hebben als de mogelijkheid om wooncarrière te maken binnen het gebied.

Externe en interne migratie West binnen de ring.	West binnen de ring (1998)		West binnen de ring (2007)		Amsterdam (2007)	
	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief	Absoluut	Relatief
<i>Externe migratie (buiten gebied dan wel gemeente)</i>						
Vestiging	3.674	6	4.745	8	51.587	6

Vertrek	2.546	4	4.387	7	52.245	7
<i>Interne verhuizing (binnen gebied dan wel gemeente)</i>						
Vestiging	6.646	10	6.479	10	77.308	10
Vertrek	6.646	10	7.633	12	77.308	10

Tabel 5.7.

In West binnen de ring lagen de migratiecijfers in 1998 al redelijk rond het Amsterdamse gemiddelde. Hier zijn beide verhuiscijfers iets gestegen, dus meer mensen verhuizen binnen het gebied, en naar en van het gebied. Het Urban II gebied is dynamischer geworden.

Als deze migratiecijfers als leidraad wordt genomen, is de conclusie dat in Bijlmer & Amstel III de sociale cohesie het hoogst is. Maar dit is ook het gebied waar de meeste sloopwerkzaamheden zijn uitgevoerd, dus dat vertroebeld het beeld. Verder heeft Groot Oost de meeste veranderingen doorgemaakt, daar is het beeld uit 1998 helemaal omgedraaid.

5.3 Resultaten.

5.3.1 Welk gebied heeft de meeste progressie geboekt?

In het volgende schema hebben de drie gebieden een nummer gekregen, van 1 tot 3. Hiermee wordt aangegeven welk gebied op dat vlak de meeste progressie heeft geboekt. Een 1 is voor de meeste progressie, een drie voor de minste progressie van de drie. Bij het beoordelen is met zoveel mogelijk factoren rekening gehouden die de cijfers uit dit hoofdstuk kunnen verklaren.

<i>Kwantitatieve analyse gebieden</i>	<i>Bijlmer & Amstel III</i>	<i>Groot-Oost</i>	<i>West binnen de ring</i>
Gemiddeld besteedbaar inkomen	2.	1.	3.
Percentage NWW'ers	2.	3.	1.
Huishoudsamenstelling	2.	1.	-
Aangiften (Veiligheid)	1.	2.	3.
Migratie (sociale cohesie)	2.	1.	3.
Algemene positie	2.	1.	3.

De conclusie mag worden getrokken dat in het doelstelling-2 gebied Groot-Oost de meeste progressie is geboekt in de periode 2000-2008 als wordt gekeken naar deze indicatoren.

5.3.2 Verklaring verschillen/ bruikbaarheid informatie.

Hoewel alle drie de programma's in de drie gebieden succes hebben gehad op meerdere vlakken, kan er natuurlijk maar een de beste zijn. Dat West binnen de ring een derde plaats heeft behaald, ligt vooral aan het feit dat de startsituatie in dat gebied het meest florissant was. Dit gebied had met andere woorden de minste ruimte voor verbetering. In het Bijlmer & Amstel III gebied was in de periode voor 2000 al erg veel geïnvesteerd in fysieke verbeteringen (van Essen, 2009: 114). In de periode 2000-2008 werd er daarom meer geïnvesteerd in sociaal-economische verbeteringen. Deze manier van investeren is lastiger in cijfers uit te drukken en dit kan een verklaring zijn voor het feit dat Bijlmer & Amstel III het op sommige vlakken minder doet.

Naast het feit dat de cijfers een andere verklaring kunnen hebben dan dat het gebied minder heeft gepresteerd, kan ook nog worden getwijfeld aan de achterliggende gedachte die aan de cijfers worden toegekend. Zo worden er cijfers over verhuisbewegingen gebruikt om de mate van sociale cohesie in een gebied te verklaren. De achterliggende gedachte is dat mensen in een gebied met een hoge sociale cohesie graag willen blijven wonen. Verwacht wordt dan dat er meer interne verhuizingen plaats zullen vinden en minder externe verhuizingen. Maar natuurlijk is het zo dat mensen om veel meer redenen verhuizen. Een verandering in de gezinssituatie, werk en ga zo maar door. Hierbij kan niet altijd worden gekeken naar de buurt waar ze in wonen. Hiermee wordt niet gesuggereerd dat de indicator migratiecijfers niet geschikt is, want het zou goed mogelijk kunnen zijn dat dit verband er wel

degelijk is, maar er moet zeker een slag om de arm worden genomen. Het is niet per se het geval dat verhuizingen te maken hebben met de sociale cohesie in het gebied.

Wat ook nog kan worden aangemerkt is dat bij veel, vooral sociale investeringen de resultaten nog niet zichtbaar zijn. Het is goed denkbaar dat er voor sommige projecten een bepaalde incubatietijd is, waarna de resultaten pas zichtbaar worden.

Nu de gebieden cijfermatig zijn vergeleken en gepositioneerd, zal in het volgende hoofdstuk worden onderzocht in hoeverre deze gegevens kunnen worden verklaard door te kijken in hoeverre deze gebieden zijn aangepakt naar aanleiding van theoretische inzichten. Hiervoor zullen gegevens worden gebruikt die verkrijgt zijn uit het afnemen van interviews met beleidsmakers en wetenschappers.

Deel III: Theorie in de praktijk?

“Het is een naïeve gedachte dat je denkt dat ergens achter een bureau wordt verzonnen hoe je in die wijken moet ingrijpen.” (van Gent, 2009: 99)

6. Kunnen de verschillende cijfers worden verklaard door te wijzen op het gebruik van andere wetenschappelijke inzichten?

6.1 Inleiding.

In dit hoofdstuk wordt de kwantitatieve analyse uit hoofdstuk vijf gecombineerd met de informatie verkregen uit de interviews. De informatie uit de interviews zijn meningen, ervaringen en visies, over het Europese geld in de gebieden, over hoe wijkverval in het algemeen zou moeten worden aangepakt en over hoe de samenwerking tussen de wetenschap enerzijds en de beleidsmakers anderzijds is. Als deze informatie kan worden gekoppeld aan de statistische informatie uit het vorige hoofdstuk, kunnen er interessante conclusies worden getrokken met betrekking tot de effectiviteit van het geld en de samenwerking van de beleidsmakers met wetenschappers.

6.2 Verantwoording interviews.

Voor dit onderzoek zijn er negen interviews afgenomen. Drie geïnterviewden waren wetenschappers, werkzaam op een universiteit. Alle drie de personen hadden een ander specialisme waar zij mij iets over konden vertellen. Mevrouw Dekker is werkzaam op de universiteit in Utrecht, en ze is gespecialiseerd in beleidsprocessen in stedelijke wijken in ontwikkeling. De heer van Gent is werkzaam als onderzoeker op de universiteit in Amsterdam. In zijn proefschrift onderzoekt hij de context van wijkvernieuwing in Europa. Een van zijn cases is de Bijlmer. Ook mevrouw Pinkster is werkzaam aan de universiteit in Amsterdam. Haar interesses en specialisme ligt op het gebied van armoede, wijk-effecten en sociale netwerken.

De zes overige geïnterviewden waren allen werkzaam bij een van de stadsdelen die vielen in het gebied dat geld heeft ontvangen van Europa in de periode 2000-2008. Uit elk gebied zijn twee personen benaderd. Op deze manier wordt elk gebied in even grote mate behandeld. Voor het gebied Groot-Oost zijn de heer Koeneman en mevrouw ten Voorde geïnterviewd. De heer Koeneman is subsidieadviseur voor het stadsdeel Oost-Watergraafsmeer. Mevrouw ten Voorde is daar deelprogrammamanager voor het sociale domein. Voor het gebied West binnen de ring zijn Joeri Kempen en Yvonne Sevriens geïnterviewd. De heer Kempen is senior beleidsadviseur in het stadsdeel de Baarsjes. Lang heeft hij daar de wijkaanpak gedaan. Mevrouw Sevriens is programmamanager van het Urban-II programma. Zij moest ervoor zorgen dat de afspraken die met Europa waren gemaakt tot goede resultaten zouden leiden. In het gebied Bijlmer & Amstel III zijn Michiel van Essen en Vesna Janjac geïnterviewd. De heer van Essen is coördinator sociaal wijkbeheer in de sector maatschappelijke ontwikkeling in stadsdeel Zuidoost. Mevrouw Janjac tenslotte is programmamanager geweest voor het doelstelling 2 gebied Bijlmer & Amstel III.

De interviewopzet voor zowel de wetenschappers en de beleidsmakers zijn opgenomen in de bijlage. De interviews zijn op een eenvoudige manier geanalyseerd. Er is tijdens de gesprekken gericht naar antwoorden gevraagd van de deelvragen eerder in dit onderzoek gesteld. Er zijn geen ingewikkelde analysemodellen op de interviews losgelaten, en dat was ook niet nodig om tot de benodigde informatie te komen.

Alle negen interviews zijn door mij als zeer interessant en leerzaam ervaren. Vooral de verschillende invalshoeken zijn van grote waarde voor dit onderzoek. De interviews zijn teruggebracht tot een ruime samenvatting, en deze kunnen worden teruggevonden in de bijlage.

6.3 Een kritische blik op de modellen.

Doel van dit onderzoek is de samenwerking tussen beleidsmakers en wetenschappers te toetsen. Dit wordt gedaan door te controleren in hoeverre beleidsmakers op het gebied van wijken kennis hebben van en rekening houden met modellen die hierover in de wetenschap zijn geschreven. In deze paragraaf wordt geanalyseerd hoe tegen deze modellen wordt aangekeken, door zowel beleidsmakers als de wetenschappers zelf.

Wetenschappers.

Ten eerste wordt hier gekeken naar hoe de wetenschappers zelf tegen de modellen aankijken. Opvallend is dat alle drie de wetenschappers eensgezind zijn over het model van Power. Deze wordt niet bruikbaar gevonden. Het is het enige model dat stelt dat de sociale problemen in een gebied voortvloeien uit fysieke problemen. Mevrouw Dekker stelt dat het model geen aandacht besteedt aan de sociale component en de bevolking. "Bewoners worden als passief neergezet, terwijl zij natuurlijk allerlei dingen kunnen gaan doen om de wijk te verbeteren" (Dekker, 2009: 74). Ook mevrouw

Pinkster denkt niet dat de problemen via dit model kunnen worden opgelost. Zij heeft de overtuiging dat fysieke problemen een sociale oorzaak hebben. Met die visie is het model van Power niet bruikbaar. De heer van Gent heeft wel een verklaring voor het feit dat dit model niet zo populair is. "Je moet niet vergeten dat dit vanuit een Brits perspectief is gemaakt. Die wijken daar worden veel minder goed gemanaged. Buitenlanders hebben hier vaak niet eens het idee dat ze door een probleemwijk lopen. Hier ziet het er allemaal nog heel goed uit" (v. Gent, 2009: 95). Ook wordt onderkend dat het principe dat het model aandraagt, al toe wordt gepast.

Het model van Temkin & Rohe levert meer discussie op. Over het algemeen wordt dit model gezien als meer bruikbaar. Maar natuurlijk is er ook kritiek. Zo vindt mevrouw Dekker dat er hier juist weer te weinig naar management wordt gekeken. Ook dat is belangrijk om mee te nemen, want het speelt ook een rol. Mevrouw Pinkster denkt dat het model alleen werkt als de samenstelling van de wijk aan bepaalde voorwaarden voldoet. Want het creëren van sociale cohesie is heel moeilijk. "Als de afstand tussen de mensen te groot is, dan werkt zo'n buurtbarbecue natuurlijk niet" (Pinkster, 2009: 102). Van de drie modellen geniet deze ook de voorkeur van haar. De heer van Gent vindt het een goed model. Alleen hoe de buitenwacht tegen een buurt aankijkt, mist hij een beetje.

Ook het model van Skifter Andersen wordt gezien als bruikbaar. Pinkster erkent dat er op deze manier fysieke problemen worden opgelost, maar op individuele basis help je de oorspronkelijke bewoners niet. In dit licht wordt ook vaak gezegd dat het probleem zo wordt opgelost. 'Het is een oplossing in statistieken', is een veel gehoorde opmerking. Toch vindt Dekker het het beste model van de drie, het meest complete. Ook de heer van Gent denkt dat dit model het beste werkt in de praktijk, in combinatie met het model van Temkin & Rohe.

Beleidsmakers.

Bij de beleidsmakers is dezelfde tendens als bij de wetenschappers te ontdekken. De meningen over Power zijn redelijk eensgezind. Die zien in dat het model van Power gewoonweg niet compleet is. Het sociale aspect wordt node gemist. Dit neemt niet weg dat een meerderheid het wel goed vindt dat kleine fysieke vormen van verval op tijd wordt aangepakt door middel van managers. Het is goed dat het gebeurt, maar het lost wijkverval niet op. De leefbaarheid van een gebied blijft zo wel op peil. Mevrouw Janjac stelt vragen bij het achterliggende principe dat het model hanteert. "Onzin! Kleine fysieke problemen kunnen nooit leiden tot substantieel verval in een gebied. Dat kleine fysieke verval zijn eigenlijk alleen maar symptomen van dieper liggende oorzaken", (Janjac, 2009: 124). Mevrouw ten Voorde vindt dit model wel het meest praktische, en dus ook het meest bruikbaar. Wel mist ze echt het sociale aspect, en ze zegt dan ook met klem dat daar aandacht aan moet worden besteed. De heer Kempen voegt daaraan toe dat sommige actoren helemaal niet gebaat zijn bij een schone en nette buurt, en die zijn dan niet bereidwillig om daar geld in te investeren. Huisjesmelkers zien dat puur als een mindering van de winst.

Over het model van Temkin & Rohe zijn louter positieve geluiden te horen. Het is een principe dat al veel wordt gehanteerd in de praktijk. "In zuidoost staat het versterken van de civil society hoog op de agenda," aldus van Essen (van Essen, 2009: 113). Kempen doet er nog een schepje bovenop. "Vind maar eens een overheid die geen geld stopt in sociale cohesie. Echt dat vind je niet, geloof mij" (Kempen, 2009: 109). Volgens ten Voorde is het dan ook gemakkelijk om voor dergelijke projecten geld te vinden, omdat de politiek het zo belangrijk vindt. Hoe kritisch mevrouw Janjac op het model van Power was, zo enthousiast is ze over dit model. Wat ze erg goed vindt aan het model is dat het een beweging van onderop stimuleert. Dat het fysieke aspect van een wijk weinig aandacht krijgt, is volgens haar geen probleem. "De fysieke operatie wordt altijd van bovenaf gestart. Omdat men gewoon een probleem heeft van huisvesting. Ik heb nog nooit een dergelijk probleem gezien waarbij eerst uitgebreid met de buurt werd overlegd" (Janjac, 2009: 126). Ook mevrouw Sevriens is enthousiast. "Hier zit duidelijk een meerwaarde in. Interactie is belangrijk als je op een duurzame manier de leefbaarheid wilt aanpakken" (Sevriens, 2009: 120).

Het laatste model waar de meningen over zijn gevraagd, is dat van Skifter Andersen. Veel van dezelfde geluiden die bij de wetenschappers te horen waren komen hier ook terug. Het zou een schijnoplossing zijn, een oplossing in statistieken. Bovendien staat menging niet gelijk aan integratie. "Een goede mix is belangrijk," aldus Sevriens. "Maar je moet goed opletten voor wie dat wat oplevert" (Sevriens, 2009: 119). Van Essen voegt daaraan toe: "Het is grotendeels een schijnoplossing om in een wijk met overwegend lage inkomens een mooi wooncomplex te plaatsen. Ze zullen over het algemeen weinig binding met de wijk hebben. Met alleen mengen ben je er nog niet, je zult meer moeten doen. Maar mengen leidt wel tot meer draagvlak voor voorzieningen in de wijk, en dat is wel erg belangrijk" (van Essen, 2009: 114). Mevrouw Janjac is niet de mening toegedaan dat een gemengde wijk voordelen oplevert. "Een mix is niet nodig. Ik geloof sterk in de oplossingskracht vanuit gemeenschappen zelf, ook als die een lage sociaal-economische positie hebben. Het is te zwart-wit

om te denken dat mensen in zo'n dergelijke positie ook meteen een wijk verloederen, dat het ze niks kan schelen" (Janjac, 2009: 124).

Opvallend is, als we de meningen van de wetenschappers en de beleidsmakers met elkaar gaan vergelijken, dat bij de beleidsmakers een veelzijdiger beeld is over de modellen dan bij de wetenschappers. Hierbij moet worden gezegd dat het niet zozeer om de modellen ging, maar over de principes achter de modellen. Van deze specifieke modellen had niemand gehoord. De heer Koeneman stelt dat hoe een wijk moet worden aangepakt, op een hoger niveau wordt bepaald. Elk model is wel bij iemand favoriet. Het is natuurlijk goed voor te stellen dat de beleidsmakers een veel praktischere blik hebben op de modellen. Dat is waarschijnlijk de reden waarom het model van Power als minder slecht werd gezien dan bij de wetenschappers. De praktische implementatie van het model is namelijk redelijk eenvoudig en populair. Dit neemt niet weg dat het niet als een compleet model wordt gezien en er daarom sociale activiteiten naast moeten worden gedaan. Sevriens vindt dat geen van de drie modellen echt het beste is. "De modellen moeten door elkaar gebruikt worden. Op Andersen was veel kritiek, maar niet doen is nog slechter. Power is al heel lang gaande en Temkin & Rohe, die heeft nu een revival" (Sevriens, 2009: 120). Kempen is het hier mee eens. Voordat ik de modellen aan hem voorlegde zei hij al dat hij waarschijnlijk zou gaan vinden dat in elk model wel iets in zat, maar dat er ook een aantal zwakheden in zullen staan. En dat bleek. "Ze zijn eigenlijk alle drie in hun scope te beperkt. Je hebt in dit soort wijken per definitie te maken met een opeenstapeling van problemen. Een model kan je helpen die problemen goed in kaart te brengen. Wat zijn in de wijk de problemen en hun kun je die aanpakken. Je kunt ook aangeven in welke richtingen de oplossingen het meest kansrijk zijn. Maar dat kun je nauwelijks nog een model noemen. Er is niet maar een oplossingsrichting die voor elke wijk zal gelden in een model te gieten. Er zijn zoveel factoren waar het mee te maken heeft. Wijkverval is te complex om dat nog werkbaar in een model te gieten" (Kempen, 2009: 110).

Op de volgende twee pagina's staan de meningen van de geïnterviewden nog eens samengevat.

<i>Meningen over modellen.</i>	A. Power	Temkin & Rohe	Skifter Andersen	Conclusie
Wetenschappers				
K. Dekker	Een mooi model, maar niet zo bruikbaar omdat het alleen naar die twee componenten kijkt. De sociale component en de bevolking worden vooral gemist.	Dit model kijkt weer te weinig naar management. Als je daar zo weinig aandacht aan besteed, mis je ook een stukje.	Er staan veel dingen in het model die er toe doen. Of mengen succesvol is, hangt erg af van de mengvorm.	Het model van Skifter Andersen lijkt het meeste potentie te hebben om in de praktijk succesvol te zijn.
W. van Gent	Erg fysiek deterministisch. Model is vanuit Brits perspectief gemaakt, daar wordt een stuk minder goed gemanaged. De oplossing die ze aandraagt, gebeurt al.	Hier ben ik het wel mee eens, dit past bij mijn wereldbeeld. Wat ik wel mis, is hoe de buitenwacht er tegenaan kijkt, tegen een incidentje.	Ook een heel goed model. De beste van de drie, denk ik.	Een combinatie van Temkin & Rohe en Andersen zou het beste zijn. Qua praktische implementatie is die van Temkin & Rohe het beste.
F. Pinkster	De praktische implementatie gebeurt hier deels al. Maar de problemen los je zo niet op.	Hier zit meer in. Actieve bewoners kunnen heel belangrijk zijn voor een wijk.	De fysieke problemen kunnen zo worden opgelost, maar op individuele basis help je de oorspronkelijke bewoners niet echt.	Het model van Temkin & Rohe is het beste van de drie. "Een sterke sociale structuur is een belangrijke voorwaarde om buurtverval aan te pakken. Maar ik denk ook dat het creëren van zo'n structuur iets heel ingewikkelds is."

Beleidsmakers				
E. ten Voorde	Ze ziet dit al veel gebeuren, met succes. Maar er zijn andere redenen waarom dit soort problemen zich voordoen. Hiermee alleen los je het niet op.	Het stadsdeel doet hier veel aan, maar het is moeilijk te sturen. Politiek wordt het heel belangrijk gevonden, er is makkelijk geld voor te krijgen.	Als je dit doet door slopen en nieuwbouw, los je het probleem in statistieken op. Maar er blijven mensen met een laag inkomen. Het is geen oplossing, het valt minder op. Dit werkt alleen in theorie.	Met het model van Power kun je het meest. Je lost er veel problemen mee op. Als je daarnaast nog oog hebt voor het sociale aspect, ben je al een heel eind.
P. Koeneman	Er wordt veel geld vrijgemaakt om dingen op zo'n manier aan te pakken.	Op deze manier krijgen de bewoners meer het idee dat het om hun gaat. De nieuwe trend is echt de mensen zien te mobiliseren.	Die vermenging is nog steeds belangrijk. Een kwaliteitsimpuls, gecombineerd met sociale activering.	Hoe een wijk moet worden aangepakt wordt vooral op een hoger (landelijk) niveau bepaald.
J. Kempen	Mensen in een probleemwijk zijn bezig met overleven, die hebben een mindere band met de wijk. Zo los je de problemen niet op. Sommige actoren zijn niet gebaat bij een nette buurt, zoals huisjesmelkers. Die krijg je niet mee.	We zijn hard bezig met dit aspect, alleen zal het niet voldoende zijn. Ook met dit model is op zich niets mis, alleen het is niet compleet.	Een kip en ei model. Als je het niet doet, dan klopt hij. Als je hem wel doet, zul je ook wat aan de andere facetten van wijkverval moeten doen.	In elk model zit wat in, maar er zullen ook zwakheden in zitten. De tweede en derde zijn het populairst, en menging is heel gebruikelijk. "Ze zijn alle drie in hun scope te beperkt. Wijkverval is te complex om in een werkbaar model te gieten."
Y. Sevriens	Kan zich hier absoluut in vinden, het gebeurt ook al veel. Hoe sneller je dat soort dingen oppakt, des te minder verval in een wijk, of kans op verval.	Dit is ook duidelijk binnen het programma een aantal keren toegepast. "Interactie is belangrijk als je op een duurzame manier de leefbaarheid wilt aanpakken. Hier zit een meerwaarde in."	Ook dit gebeurt al. Een goede mix is erg belangrijk. Maar je kunt je afvragen voor wie dit wat oplevert. Menging betekent niet automatisch integratie.	De modellen moeten door elkaar gebruikt worden. Op Andersen was veel kritiek, maar niet doen is nog slechter. Power is al heel lang gaande en Temkin & Rohe, die heeft nu een revival.
M. van Essen	Om wijken leefbaar te houden, is het belangrijk dat we dit doen. Maar dit zal vooral het geval zijn in oudere wijken, niet in Zuidoost.	Hier wordt sterk op ingespeeld. Het versterken van de civil society staat duidelijk op de agenda hier.	Het is een schijnoplossing om in een wijk met overwegend lage inkomens een mooi wooncomplex te plaatsen. Ze zullen weinig binding met de wijk hebben. Met alleen mengen ben je er nog niet, je zult meer moeten doen.	Die van Power mist echt het sociale. Die van Andersen is misschien toch de beste. Zo creëer je wel weer een voorzieningen niveau. Ook omdat Zuidoost een diverse wijk wil worden.
V. Janjac	Onzin! Kleine fysieke	"Dit lijkt er meer op.	Een mix is niet	Temkin & Rohe is

	problemen kunnen nooit leiden tot substantieel verval in een gebied. Dat kleine fysieke verval zijn eigenlijk alleen maar symptomen van dieper liggende oorzaken. En die dieper liggende oorzaken zijn een zwakke sociaal-economische positie van de bewoners.	Dit is veel meer wat hier is gebeurd. Zorgen dat mensen aan tafel komen, met het stadsdeel, met de politiek, een beweging van onderop.”	nodig. Ik geloof sterk in de oplossingskracht vanuit gemeenschappen zelf, ook als die een lage sociaal-economische positie hebben. Het is te zwart-wit om te denken dat mensen in zo'n dergelijke positie ook meteen een wijk verloederen, dat het ze niks kan schelen.”	absoluut het beste model. Die grote fysieke ingrepen worden van bovenaf geregeld, dus dat dat er niet in zit is niet zo erg.
--	--	---	--	--

6.4 De modellen in de praktijk.

Ten eerste moet hier aangegeven worden dat het hier gaat om de drie gebieden die in dit onderzoek onder de loep worden genomen, als er wordt gesproken over de praktijk. Vooral de beleidsmakers hebben bij het beantwoorden van deze vraag specifiek naar hun eigen gebied gekeken. Zoals al is aangegeven, waren de modellen niet bekend bij de beleidsmakers. De principes van de modellen en de praktische implementaties waren evenwel wel bekend en dit leidde dan ook niet tot problemen. Er is dus eigenlijk niet sprake van de modellen in de praktijk, maar van de achterliggende gedachte in de praktijk. In deze paragraaf zal per gebied worden gekeken welke van de drie modellen het meeste werd gebruikt. Ook het waarom en hoe komen aan bod.

Groot Oost.

In het beleid van Groot Oost met betrekking tot wijkverval komt de samenhang van fysieke en sociale factoren goed naar voren. De beleidsmakers stellen een aantal problemen vast die in de wijk spelen, en bewoners kunnen uiteindelijk aangeven wat zij belangrijk vinden. Deze input van de bewoners wordt heel belangrijk gevonden, zij zijn tenslotte degenen die in het gebied moeten wonen. Het idee is dat als je mensen betreft bij de problemen, dat je dan al een eind bent (ten Voorde, 2009: 82).

In het beleid staan twee zaken centraal: de combinatie fysiek en sociaal en de participatie van burgers. Er wordt dus geen keuze gemaakt over waar de oorsprong van wijkverval ligt. Dit geeft de mogelijkheid om meerdere modellen naast elkaar te gebruiken. In het model van Temkin & Rohe wordt veel waarde gehecht aan interactie met en tussen actoren in de wijk. Dit speerpunt van het stadsdeel komt het meest overeen met dit model.

Projecten die het model van Power goed illustreren, zijn de 'achter de voordeur aanpak' en 'adoptereren van afvalcontainers'. Bij de eerste wordt actief toegestapt naar mensen die de huur bijvoorbeeld niet kunnen betalen. Er wordt dan gekeken hoe die mensen kunnen worden geholpen. Dit project staat wel ter discussie, het wordt door sommigen als betutteling van de overheid gezien. Waar echt kleine fysieke problemen worden aangepakt, is bij het project 'het adopteren van afvalcontainers'. Het is ook nog eens heel succesvol. "Er zijn rond de honderd bewoners hier die een afvalcontainer hebben geadopteerd. Je hebt in het gebied ondergrondse afvalcontainers waar mensen hun vuil ingooien. Maar meestal is het een troep rond die containers. En mensen die daar vlakbij wonen kijken dan steeds tegen andermans troep aan en storen zich daaraan. Die mensen krijgen een paar handschoenen, een bezem en een telefoonnummer en als ze schoonmaken en hun burens aanspreken op het naast de container gooien dan zien de mensen meteen dat er wat met hun probleem wordt gedaan. Als er ook heel veel afval staat op dagen dat het niet mag, kunnen ze bellen en wordt het vuil ook direct opgehaald. Dit werkt dus heel erg goed, want mensen stoorden zich daar heel erg aan dat dat vuil er steeds staat. Het project loopt nu een jaartje denk ik" (ten Voorde, 2009: 84). Het model van Power stelt dat er managers moeten zijn die in de wijk opletten en ervoor zorgen dat kleine fysiek problemen worden opgelost, maar het feit dat bewoners hier deze rol op zich nemen wordt niet als een probleem gezien.

In het model van Temkin & Rohe wordt de sociale cohesie gezien als de sleutel voor het oplossen van wijkverval. In het gebied Groot Oost wordt dit vertaald naar 'meedoen'. In het kader van meedoen worden er feesten georganiseerd en is er het project 'bakkie in de buurt'. Dat is een kar met koffie die

ergens in de buurt gaat staan en dan gratis koffie gaat uitdelen. Mensen komen daar elkaar dan tegen en gaan een praatje maken. Voor dit soort projecten is relatief gemakkelijk geld te krijgen omdat de politiek het belangrijk vindt (ten Voorde, 2009: 84).

Ook het model van Skifter Andersen, waar een gemêleerde buurt als de oplossing wordt gezien, komt terug in de buurt. Er zijn stedelijke vernieuwingsbuurten in het gebied, waar wordt gesloopt voor nieuwbouw met als doel het gemêleerder maken van het gebied.

Geconcludeerd kan worden dat 'het beleid' van het gebied niet op een van de drie modellen lijkt. Wel worden er zaken aangegeven die belangrijk worden gevonden door de beleidsmakers. Daar vloeien, na interactie met bewoners dan projecten uit. Deze projecten kunnen wel duidelijk worden toegeschreven aan modellen of de achterliggende gedachte ervan, zoals hierboven is beschreven. Dit is ook waar de beleidsmakers in geloven. Elk model komt wel terug in de praktijk hier (Koeneman, 2009: 92), maar geen enkel model alleen is bruikbaar, je moet je erdoor laten inspireren. Tegelijkertijd is het wel verstandig om een model te gebruiken voor de onderbouwing van je beleid (ten Voorde, 2009: 86).

Bijlmer & Amstel III

In het Bijlmer & Amstel III gebied heeft het beleid voor wijkverval een lange geschiedenis. Vanaf begin jaren negentig zijn de problemen in dit gebied rigoureuus aangepakt. De vele honingraatflats moesten verdwijnen en er moest laagbouw voor in de plaats komen. Het beleid had lange tijd een pure fysieke oplossing voor de problemen. Pas veel later zijn de beleidsmakers in gaan zien dat het sociale aspect in het gebied zeer achtergesteld was, en realiseerde men zich ook dat met investeringen op sociaal vlak je veel kon bereiken. Daar ligt nu meer de nadruk op dan vroeger. Ook in Zuidoost is doorgedrongen dat een combinatie erg belangrijk is (Janjac, 2009: 122).

Ook hier geldt dus dat het beleid zich niet laat typeren als de achterliggende gedachte van een van de modellen. Verschillende projecten kunnen wel duidelijk aan een model worden toegeschreven. Zo zien we het model van Power terug in de milieupolitie die patrouilleert in het gebied en natuurlijk de mensen die op dagelijkse basis het vuil van de straten halen (van Essen, 2009: 112).

Ook het model van Temkin & Rohe kan aan een aantal projecten worden gekoppeld. Zo heb je opbouwwerkers in het gebied, dat zijn mensen van ons die in het netwerk van de bewoners zitten. Die kunnen de bewoners van het stadsdeel helpen en zo kan het stadsdeel de bewoners weer helpen. Er is in het stadsdeel ook een bureau actief dat 'diversity joy' heet. Die hebben een Zuid-Afrikaans programma dat moet leiden tot het kweken van begrip tussen verschillende mensen (van Essen, 2009: 113). Uiteindelijk is dit project niet doorgegaan.

Het model van Skifter Andersen vind je ook terug in het programmagebied. Er is bepaald dat binnen twintig jaar er 5.000 nieuwe woningen moeten worden gebouwd in het stadsdeel, en het plan is duidelijk om nieuwe groepen van buiten aan te trekken, middenklasse en hoger (van Essen, 2009: 114).

Ook in Bijlmer & Amstel III zijn alle drie de modellen terug te vinden in het gebied. Maar ook hier valt het beleid dat wordt gevoerd niet te typeren als zijnde een van deze drie. Wijkaanpak is maatwerk, en bovendien een rijdende trein. Die modellen zijn daarom eigenlijk niet zinnig meer in dit stadium (Janjac, 2009: 126).

West binnen de ring.

Net als bij de andere twee gebieden, wordt in het beleid ten aanzien van wijkverval in West binnen de ring geen keuze gemaakt tussen fysiek en sociaal. Er is absoluut een samenspel tussen beide gaande. Stadsdeel de Baarsjes, dat gedeeltelijk in het programmagebied ligt, was altijd een voorloper in Nederland. Zij waren de eerste die niet alleen naar het fysieke aspect van de wijken keek, maar in eerste instantie ook de economie erbij pakten, op het Mercatorplein. De sociale pijler is daar nog weer later als derde pijler bijgekomen. Maar het is absoluut het geval dat het sociale steeds meer leidend wordt aan het fysieke, hoewel fysieke maatregelen sociale gevolgen kunnen hebben en andersom. Ook de term leefbaarheid is belangrijk (Sevriens, 2009: 116).

Het model van Power kom je zeker tegen in het gebied. Lokale managers die een oogje in het zeil houden in de buurt zijn hier actief. Deze managers kunnen dan van verschillende instanties zijn. Van de gemeente, maar ook van woningcorporaties en soms zelfs van bewoners zelf (Kempen, 2009: 108).

Ook het model van Temkin & Rohe zie je terug in het gebied. Als er ergens in het gebied iets is opgeknapt, dan kunnen mensen zich blijvend verantwoordelijk stellen voor het onderhoud ervan. Zo ontstond er een binding tussen mensen maar ook tussen bewoners en het gebied, wat natuurlijk ook

niet onbelangrijk is (Sevriens, 2009: 118). Of het project 'Wij Amsterdammers' waarbij vooral door praten met elkaar radicaliseringsprocessen moeten worden tegengegaan (Kempen, 2009: 109).

Tenslotte nog het model van Skifter Andersen. Ook dit gebeurt al, het Stadsdeel let goed op de mix die het gebied heeft en stuurt hier waar mogelijk door middel van bijvoorbeeld de huurprijzen (Sevriens, 2009: 119).

Ook in dit programmagebied heeft geen van de drie modellen het alleenrecht. Door de beleidsmakers wordt evenwel aangegeven dat deze modellen vooral worden gebruikt op een hoger niveau, zoals het landelijke niveau. Op stadsdeel niveau is wijkaanpak maatwerk, en modellen passen daar minder goed bij (Kempen, 2009: 110).

Het beleid in deze drie wijken kan niet worden toegeschreven aan een van de modellen, maar de projecten, de activiteiten in het gebied als gevolg van het beleid dat gekozen is, des te meer. In alle drie de gebieden zijn de drie modellen terug te vinden, maar het model dat het meest wordt gebruikt in de praktijk, is het model van Temkin & Rohe. Tijdens de interviews met de beleidsmakers, maar ook met wetenschappers werd steeds aangegeven dat deze manier van het aanpakken van wijkverval nu helemaal 'in' is.

Aangezien er al meer dan eens is beargumenteerd dat het aanpakken van wijkverval maatwerk is, kan de conclusie dat het model van Temkin & Rohe het populairste niet worden getrokken voor alle wijken in verval. Voor elk gebied moet apart worden bekeken wat de beste aanpak is daar. Natuurlijk is het versterken van de sociale cohesie nu erg populair en het ligt dan ook wel voor de hand dat dit in vele wijken als de oplossing wordt beschouwd.

De modellen zijn niet precies zoals deze op papier staan waargenomen in de praktijk, maar vaak kon wel een essentieel aspect van het model worden teruggevonden. Hiermee werd genoeg genomen en werd geconcludeerd dat het model in de praktijk is teruggevonden. Een project dat dat goed illustreert is het adopteren van een afvalcontainer in Groot Oost.

Zoals uit deze paragraaf blijkt, is niet zozeer het beleid, maar des te meer de projecten die daaruit voortvloeien te koppelen aan de modellen die zijn voorgelegd. Nu is de vraag echter of die relatie er wel echt aanwezig is. Vaak werd ook gezegd dat het hier om maatwerk gaat. Dit lijkt er op te duiden dat het beleid en de projecten voortkomen uit de wijk zelf, wat er nodig is en waar wat aan gedaan moet worden. De geïnterviewden stelden ook dat dit gedeeltelijk waar is. Hieronder wordt deze paragraaf nog eens schematisch weergegeven.

<i>Kwalitatieve analyse gebieden</i>	<i>Bijlmer & Amstel III</i>	<i>Groot-Oost</i>	<i>West binnen de ring</i>
Speerpunten beleid.	Na veel fysieke ingrepen, moest er aan de sociaal-economische vernieuwing wat gedaan worden.	Samenhang van de componenten fysiek-sociaal-economie.	Samenspel fysiek, sociaal en economie, met nadruk op leefbaarheid.
Project(en) die dat illustreren.	Kweken van onderling begrip, maatschappelijke participatie.	Bakkie in de buurt, adopteren van afvalcontainers.	Spontane acties bewoners en ondernemers faciliteren.
Kennis van modellen.	Nee, de achterliggende principes wel.	Nee, de achterliggende principes wel.	Nee, de achterliggende principes wel.
Voorkeur bij beleidsmakers.	Andersen, Temkin & Rohe.	Power i.c.m sociale activiteiten.	Andersen, Temkin & Rohe.
Toepassing modellen?	Wijkaanpak is echt maatwerk, je moet kijken wat er nodig is. Wijkaanpak is een rijdende trein, die modellen zijn nu ziet zinnig meer.	Geen enkel model alleen is bruikbaar, wel is het goed om er inspiratie uit te halen.	Op hoger niveau wordt er ook rekening mee gehouden, hier nauwelijks. Op dit niveau is het maatwerk.

6.5 Verklaart de kwalitatieve analyse de kwantitatieve gegevens?

Uit de analyse uit hoofdstuk vier en vijf, is naar voren gekomen dat, genomen over zes eigenschappen, het gebied Groot Oost de meeste vooruitgang heeft geboekt. Nu zal de vraag worden behandeld of vooruitgang op een van de zes punten in de drie gebieden kan worden verklaard door te wijzen naar het verschil in gebruik van wetenschappelijke inzichten.

Uit het feit dat alle drie de gebieden bij benadering hetzelfde beleid hanteren, moet worden geconcludeerd dat hiermee niet het verschil in de cijfers kan worden verklaard. Alle drie de gebieden zeggen in het beleid te zoeken naar een evenwicht tussen fysiek en sociaal, en daarbij wordt het sociale steeds belangrijker gevonden.

Het feit dat de gebieden hetzelfde beleid voeren en de modellen op dat punt in dezelfde mate gebruiken kan worden verklaard door te zeggen dat dit beleid op een hoger niveau wordt bepaald en dat daarom op een lager niveau de stadsdelen hetzelfde beleid uitvoeren. Dan is het alleen nog maatwerk voor de beleidsmakers. Dit houdt in specifiek werk gericht op het gebied waar een verandering moet plaatsvinden. Dit is meerdere malen aangegeven tijdens de interviews. Het feit dat Groot Oost succesvoller is, kan zijn dat de projecten succesvoller zijn, zij meer projecten draaien of dat de fysieke en demografische eigenschappen het beleid beter laten aanslaan.

De informatie verkregen uit de interviews verklaren dus niet de verschillen die zijn gevonden in de cijfers over de periode 2000-2008 in de drie gebieden. Het soort beleid dat wordt gevoerd in een gebied is in dit geval niet een doorslaggevende factor als de cijfers uit hoofdstuk vier en vijf moeten worden verklaard.

6.6 Samenwerking wetenschap-beleid.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt in hoeverre instrumenten om wijkverval te bestrijden die in modellen worden aangedragen, in de praktijk worden toegepast. In de vorige paragrafen is al beschreven dat er wel degelijk instrumenten uit modellen terug zijn te vinden in de praktijk. Deze paragraaf zal weergeven hoe de geïnterviewden tegen deze wisselwerking aankijken, wat er volgens hen beter kan en hoe dat moet gebeuren. Deze paragraaf is onderverdeeld in wat de wetenschappers hiervan vinden en wat de beleidsmakers hiervan vinden.

De wetenschappers.

Mevrouw Dekker vindt de samenwerking tussen de wetenschap en de praktijk op het gebied van wijkverval niet optimaal, maar ze ziet wel degelijk verbeteringen in vergelijking tot vroeger. Als voorbeeld noemt ze het Nicis, dat geld voor onderzoek uitgeeft. De resultaten zijn altijd direct toepasbaar voor gemeentes. Ook bij het Restate project worden speciaal boekjes voor beleidsmakers geschreven en er worden conferenties gehouden (Dekker, 2009: 81). De heer van Gent is lang niet zo negatief over de samenwerking. Hij vergelijkt het met andere landen, en dan doet Nederland het helemaal niet zo slecht. "In Amerika kun je de mooiste stukken schrijven op de universiteit, maar daar wordt echt niets mee gedaan. Daar zijn universiteiten alleen om op te leiden" (van Gent, 2009: 99).

Een schuldige voor de gebrekkige samenwerking is er niet. Daar zijn de geïnterviewde wetenschappers het over eens. Dekker illustreerde het probleem zoals zij dat ziet goed. "Twee gebouwen, een van een kennisinstelling en een gemeentehuis en daartussen staat dan een grote muur. Beide hebben ze hun eigen beleidstheorieën. Daar kun je dus bijna niet oversteken. Vooral zijn het verschillende doelen waardoor je niet over die muur komt. En dat is jammer. Ik ga ook al jaren met studenten naar een achterstandswijk in Utrecht. Daar gaan we dan kijken wat er allemaal gedaan wordt. Doordat we al die jaren elkaars verhaal over de wijk horen, leren we daar allebei heel veel van. Dan is die muur dus helemaal niet zo hoog. Zo moet dat eigenlijk altijd gaan, maar realiseer het maar eens" (Dekker, 2009: 82). Verschillende doelen ziet zij dus als het grote obstakel. Van Gent ziet ook in de positie waarin de beleidsmakers zitten als een probleem. "De realiteit van de beleidsmaker is niet alleen de wijk, maar ook de organisatie waar ze in zitten. Ze zitten in instituten, en die hebben hun eigen redeneringen en denkwijzen. Verschillende organisaties denken en praten heel anders over dezelfde dingen. Het is dus heel naïef om te denken dat die beleidsmakers alleen met de wetenschap bezig zijn als ze naar deze modellen kijken. Maar beleidsmakers zijn ook heel procesgericht. Als het er eenmaal is, dan hebben ze het meer over hoe het moet, beleidsintegratie en dat soort dingen. Het waarom is dan van tafel en wat ze nou precies willen bereiken raakt op de achtergrond" (van Gent, 2009: 99). Mevrouw Pinkster merkt ook nog op dat het herstructureringsbeleid een rijdende trein is, en je die niet zomaar even terug fluit om van richting te veranderen. Beleidsmakers kunnen soms dus niet anders dan adviezen in de wind slaan (Pinkster, 2009: 104).

De beleidsmakers.

De beleidsmakers zien het toch iets anders. Dat is natuurlijk niet vreemd, zij kijken met een andere invalshoek tegen de situatie aan. Wel zijn zij er het ook over eens dat de samenwerking niet goed verloopt en dat er meer uit kan worden gehaald dan dat er nu gebeurt. Mevrouw Janjac is het hier niet mee eens. Zij stelt dat er geen ruimte is voor wetenschappelijke inzichten tijdens het uitvoeren van beleid. "Op symposia en congressen worden over deze dingen gepraat, en ik heb ook heel veel van dit soort dingen meegemaakt. Dit zijn dingen waar je iets aan hebt voordat je iets begint te doen, en dit is al lang een rijdende trein. Dus je gaat alleen maar evalueren en beschouwend kijken. Als je aan het begin van zo'n operatie bent, en je weet niet hoe je het moet oppakken, dan is dit typisch iets wat zinnig kan zijn" (Janjac, 2009: 127). Ten Voorde denkt wel dat de wetenschap een meerwaarde kan hebben tijdens het uitvoeren van beleid. En vooral modellen zijn zinnig. "Ik denk dat zo'n versimpeling van de werkelijkheid wel heel erg kan helpen om een kader te geven voor beleid waar je mee bezig bent. Dus ik zou niet willen concluderen dat je niks hebt aan modellen of theorieën in de praktijk. Maar ik denk dat die modellen en theorieën goed genoeg bij de praktijk moeten aansluiten om houvast te kunnen geven" (ten Voorde, 2009: 87).

Bij de vraag wie van de partijen wat aan deze situatie kon doen, daar wezen de vingers naar de andere partij. Vaak werd gezegd dat de wetenschappers meer hun best moeten doen om gerichter handvaten aan te reiken voor de praktijk. Tegelijkertijd zien de meeste geïnterviewden ook in dat dit steeds meer gebeurt. "Aan de andere kant lees je ook wel geregeld in die stukken wat beleidsmakers hiervan kunnen leren. Maar misschien moeten ze het breder bekend gaan maken bij beleidsmakers in Nederland" (van Essen, 2009: 116). Sommige zijn ook bereid de hand in eigen boezem te steken. Kempen ziet de fout niet alleen bij de wetenschappers. "De fout ligt ook bij ons hoor. Ik weet uit ervaring dat de werkdruk hoog is. Je kent vast wel het grapje van de ambtenaar 'hoe knipoogt een ambtenaar? Hij doet een oog open.' Maar de werkelijkheid is het omgekeerde. Je moet kei- en keihard werken. Iedereen is altijd bezig de kosten zo laag mogelijk te houden. Je hebt dus weinig tijd voor vakontwikkeling en het volgen van welke theorieën er nieuw zijn. Je bent constant bezig brandjes te blussen. Er is weinig tijd voor reflectie." Maar voor de wetenschappers is het ook lastig. "Wil je onderwerpen behapbaar maken, dan is het bijna alleen maar mogelijk om je op een onderdeel van de problemen te richten. Of op een beschrijving van het totaal. Maar beide in een boek, is bijna niet te doen. De wetenschap is niet beperkt, maar de mens is beperkt. We kunnen dit in al haar complexiteit niet bevatten, net als de term eeuwigheid." (Kempen, 2009: 111). Dat het de goede kant op gaat merkt mevrouw Sevriens aan den lijve. "Het gebeurt meer. Ik heb wel eens gehad in mijn wijk dat ik een stel wetenschappers hier op de stoep had staan die wel eens wilden weten of alles wat ze hadden bedacht over leefbaarheid in de praktijk ook voorkwam. Ik kom het gelukkig meer tegen en het is een goede tendens om dat meer te gaan doen" (Sevriens, 2009: 122).

Er kan worden geconcludeerd dat de samenwerking tussen de twee partijen een lastige is. Het feit dat beide partijen andere doelen hebben en ingebed zitten in andere organisaties, maakt het helpen van elkaar moeilijk. Toch ziet een meerderheid van de geïnterviewden een verbetering in de samenwerking. Wetenschappers lijken meer moeite te doen om handreikingen te geven aan beleidsmakers in hun teksten. Dit wil niet zeggen dat de partijen nu niets aan elkaar hebben. De modellen zijn dan wel niet bekend bij de beleidsmakers, zij kennen het principe dat erachter zit, en zullen daar al dan niet bewust, rekening mee houden.

Toch lijken de beleidsmakers meer aan de praktijk zelf te hebben. Op het niveau waar hier op onderzocht is (beleidsmakers op stadsdeelniveau) lijkt wijkverval oplossen heel erg een kwestie van maatwerk en dus heel erg gebiedspecifiek. De modellen zijn meer besteed aan beleidsmakers op een hoger niveau, mensen die op een grovere manier beleid uitstippelen.

7. Beantwoording hoofd- en deelvragen en aanbevelingen.

7.1 Inleiding.

Hoewel de conclusies van dit onderzoek in het voorgaande hoofdstuk al naar voren zijn gekomen, is het nog wel verstandig om in dit hoofdstuk op een gestructureerde wijze de deelvragen te beantwoorden en zo een heldere conclusie van dit onderzoek weer te geven. Alles in dit hoofdstuk is kort en krachtig, en vaak zal worden verwezen naar een uitgebreider antwoord in voorgaande hoofdstukken. Daarnaast zal dit hoofdstuk nog aanbevelingen geven voor verder onderzoek op dit gebied, en tenslotte worden nog eens de beperkingen van de gekozen methode erkend.

7.2 Beantwoording hoofd- en deelvragen.

Hieronder worden de vragen zie in het inleidende hoofdstuk zijn gesteld, nog eens kort en bondig beantwoord. Bij sommige vragen is dat niet zo simpel, omdat het een soort essayvragen zijn. In dat geval wordt er dan verwezen naar het antwoord in dit onderzoek en hier wordt nog een korte samenvatting gegeven.

Deelvragen behorend bij de eerste hoofdvraag:

Wat is wijkverval?

De allereerste deelvraag is een vraag die niet hier in drie regels kan worden samengevat. De vraag wordt in het hele tweede hoofdstuk behandeld. Er wordt beargumenteerd dat wijkverval een te complex begrip is om in één definitie te vatten. Wijkverval is bijvoorbeeld een subjectief begrip. Wat de een als wijkverval beschouwt, kan de ander heel anders ervaren. Oorzaken bevinden zich zowel op het sociale vlak als het fysieke vlak, en deze oorzaken zijn vaak dusdanig met elkaar verweven dat niet duidelijk is waar de oorzaak haar oorsprong vindt.

Welke verschillende modellen zijn bekend over sociaal-economische ontwikkeling op wijkgebied en hoe verklaren deze wijkverval?

De tweede deelvraag gaat in op modellen die wijkverval trachten te verklaren. Modellen zijn complexer dan theorieën, ze hebben meer verklaringskracht en daarom worden deze gebruikt voor het onderzoek. Er zijn natuurlijk te veel modellen om in dit onderzoek allemaal te beschrijven, en daarom is uitgegaan van de tekst *'Theories of neighbourhood change and neighbourhood decline: Their significance for post-WWII large housing estates'*. In deze tekst komen vijf modellen aan bod die uitgebreid beschreven worden. In dit onderzoek wordt dat in hoofdstuk drie gedaan. Voor verder onderzoek worden drie van de vijf modellen gebruikt, en deze hebben alle drie een duidelijk idee over hoe wijkverval ontstaan is en opgelost zou moeten worden.

Welke praktische implementaties hebben deze modellen?

Het model van Power stelt dat managers in een buurt moeten worden aangesteld om (klein) fysiek verval vroegtijdig te herkennen en aan te pakken. Het model van Temkin en Rohe stelt dat een sterke sociale structuur in een gebied wijkverval kan voorkomen en verhelpen. Tenslotte stelt het model van Skifter Andersen dat segregatie moet worden tegengegaan. Een gemêleerde wijk is de oplossing voor problemen van deze aard. Deze modellen zullen worden meegenomen naar de praktijk.

Welk beleid is gevolgd met betrekking tot het helpen van gebieden met sociaal-economische achterstanden?

Ook bij deze deelvraag betreft het een soort essayvraag. Samenvattend kan worden gesteld dat in de loop der jaren steeds op andere punten de nadruk is gelegd. Dan waren fysieke ingrepen weer meer in trek dan sociale ingrepen, dan was het weer andersom. Door naar de historie te kijken kan wel worden geconcludeerd dat steeds op een andere manier de problematiek werd getracht op te lossen. Het zou goed kunnen dat het beleid dat nu wordt gehanteerd, over een aantal jaar achterhaald is, en dat iets wat nu als achterhaald wordt gezien, dan weer helemaal 'in' is.

Eerste verkennende hoofdvraag:

Welke relaties die worden beschreven in de wetenschap met betrekking tot wijkverbetering kunnen terug worden gevonden in gevoerd beleid?

De eerste hoofdvraag kan met de antwoorden die op de bijbehorende deelvragen zijn verkregen, worden beantwoord. Het gaat weer te ver om al die relaties hier op te sommen, deze zijn in hoofdstuk twee en drie te vinden. De relaties die daar beschreven staan kunnen worden teruggevonden in gevoerd beleid. Of dat ook het geval is, zal de rest van het onderzoek moeten uitwijzen.

Deelvragen behorend bij de tweede hoofdvraag:

Wat was de situatie in de drie gebieden op het moment dat de programma's begonnen te draaien (2000)?

In hoofdstuk vier is een uitgebreide analyse gemaakt van de situatie in de drie gebieden in het jaar 2000. Hieruit kunnen een aantal conclusies worden getrokken. Ten eerste kan worden gesteld dat het hier om drie gebieden gaat, die alle drie zijn aan te merken als zijnde probleemgebieden. De financiële steun die zij vanuit Europa gekregen hebben is terecht te noemen. Ook is gebleken dat de drie gebieden die in dit onderzoek centraal staan, niet voor de volle 100% met elkaar te vergelijken zijn. Dit is uiteraard geen verrassing, en het zal in het licht van het onderzoek ook niet tot grote problemen leiden. Als een ranglijst moet worden gemaakt, dan zou West binnen de ring het gebied zijn dat het beste ervoor staat, en Bijlmer & Amstel III het slechtst.

Wat is de situatie eind 2008 in deze wijken, het moment dat de programma's ten einde liepen? Wat zijn de verschillen tussen de wijken toen en nu? Wat zijn de verschillen tussen de wijken nu onderling? Analyse van de statistieken.

Daarna is er nogmaals een analyse gemaakt, nu in het jaar 2008. Uit de analyse blijkt dat het gebied Groot-Oost de meeste progressie heeft geboekt. Maar, alle drie de gebieden hebben vooruitgang geboekt in deze periode, ze zijn naar het Amsterdamse gemiddelde toegegroeid. De complete analyse is te lezen in hoofdstuk vijf.

Hoe is de verdeling van het geld geweest? Wat is hierbij de achterliggende gedachte geweest?

Een vergelijking tussen de inzet van de middelen is in paragraaf 4.6 weergegeven. Uitkomst is dat er wel degelijk verschil is hoe de gebieden het geld spenderen. Groot-Oost geeft het geld vooral uit aan fysieke ingrepen, bij Bijlmer & Amstel III gaat het vooral naar sociale projecten. Bij West binnen de ring wordt het geld redelijk verdeeld. De achterliggende gedachte is vooral gebiedspecifiek, dat wil zeggen dat er niet een wetenschappelijke gedachte achter steekt, maar dat het maatwerk is.

Welke type projecten hebben er gedraaid?

In alle drie de gebieden hebben projecten gedraaid die binnen alle drie de modellen passen. Paragraaf 6.4 gaat hier dieper op in.

Hoe past het programma binnen het beleid van het gebied?

Over hoe het programma in het beleid past, wordt nooit moeilijk gedaan. Uit de interviews bleek dat het programma werd gezien als een potje met geld. Met andere woorden, de voorwaarden die aan het geld was 'gehangen', heeft er niet tot geleid dat geld niet besteed kon worden.

Tweede hoofdvraag:

Wat zijn de verschillen in effecten tussen de drie Europese programmagebieden in Amsterdam?

Op alle drie de gebieden heeft het programma een positief effect gehad. Uit analyse is gebleken dat het gebied Groot-Oost het meeste progressie heeft geboekt. Deze uitkomst kan worden verklaard door te argumenteren dat West binnen de ring de minste ruimte had voor verbetering en Bijlmer & Amstel III veel in sociale projecten heeft geïnvesteerd, waar resultaten vaak niet direct zichtbaar van zijn. In hoofdstuk vijf staat de complete analyse.

Deelvragen behorend bij de derde hoofdvraag:

Kunnen de praktische implementaties die de modellen aandragen worden teruggevonden in de praktijk van de drie gebieden?

Ja. Het probleem is echter wel dat in alle drie de gebieden alle drie de modellen teruggevonden zijn.

Zo ja, hebben verschillende implementaties uit de modellen geleid tot een verschil in regionale ontwikkeling (koppeling naar statistische gegevens)?

Omdat alle drie de gebieden op een één of andere manier gebruik maken van de implementaties van alle drie de modellen, kan hier niets zinnigs over worden gezegd. Met ander woorden, de verschillen in statistische gegevens kunnen niet worden verklaard door te wijzen naar verschil in gebruik van wetenschappelijke modellen.

Derde hoofdvraag:

Hoe staan theorie en praktijk met betrekking tot wijkverval met elkaar in verband?

De samenwerking tussen deze twee partijen is een lastige. Er zijn veel factoren die een soepele samenwerking vermoedelijk. Dit wil niet zeggen dat partijen nu niets aan elkaar hebben, want dat is wel degelijk het geval. Toch lijken beleidsmakers (actoren die in de praktijk opereren) meer aan de praktijk zelf te hebben dan aan de wetenschap. Wijkverval is maatwerk. In paragraaf 6.6 wordt hier dieper op ingegaan.

7.3 De wisselwerking tussen wetenschap en de praktijk.

De kiem van dit onderzoek lag in de veronderstelling dat de rol die de wetenschap had, het dienen van de praktijk was. Onderzoek dat wetenschappers doen, moest altijd het doel hebben om de praktijk verder te helpen of problemen aldaar op te lossen, zo was de gedachte.

Inmiddels weet ik dat het zo simpel niet is. De goede wil is er meestal wel, maar er zijn vele obstakels die een soepele samenwerking in de weg staan. Zo hebben beide partijen vaak niet hetzelfde doel met hun werkzaamheden. Bij wetenschappers is het credo 'publish or perish' erg belangrijk. Om gehoord te worden als wetenschapper moet je gepubliceerd worden, maar soms wordt dat een doel op zich. Dit kan een probleem worden als er bewust geschreven gaat worden over zaken die mensen willen lezen en niet zozeer zaken die de praktijk verder kunnen helpen. Nu heeft dit onderzoek zich op dit gebied niet verdiept, dus is dit puur speculeren. Beleidsmakers werken ook met eigen structuren en beleidstheorieën. Beleidsmakers zijn erg procesgericht. Het 'hoe' wordt al snel belangrijker dan het 'waarom' (van Gent, 2009: 98). Ook kunnen beleidsmakers vaak niet advies van wetenschappers opvolgen, omdat het beleid 'een rijdende trein' is, die je niet zomaar even van richting laat veranderen. Deze verschillende denkwijzen zitten vaak in de weg bij een samenwerking.

Maar er zijn ook positieve geluiden te horen. Zo blijken veel beleidsmakers positief over de moeite die wetenschappers steeds vaker doen om aan te geven wat beleidsmakers van teksten of boeken kunnen leren. En hoewel beleidsmakers vaak onder een grote werkdruk moeten functioneren, nemen zij toch nog vaak de tijd om artikelen te lezen. Op deze manier neem je altijd wat mee van de informatie en verwerk je die in de dagelijkse bezigheden als beleidsmaker.

De ideale wereld waarin beleidsmakers speciaal op hun gerichte informatie krijgen van wetenschappers bleek een utopie. Maar ik hoop dat met het aanstippen van de problemen de samenwerking uiteindelijk beter zal worden en dat veel bewoners van probleemwijken daarvan zullen profiteren. Het is vooral een kwestie van moeite willen doen om uit het stramien van de institutie waarin je zit te komen en 'naar de overkant te kijken' en daar wat van willen leren. Want dat beide instanties veel van elkaar kunnen leren lijkt een gegeven te zijn.

7.4 De beperkte mogelijkheden van het onderzoek.

Geen onderzoek is perfect en hier wordt ook niet aangenomen dat de antwoorden die uit dit onderzoek gekomen zijn, voor de relatie wetenschap-beleid altijd gelden. Uit een ander type onderzoek met dezelfde doelstelling zou zomaar hele andere uitkomsten kunnen rollen. Dit is niet iets negatiefs, het is inherent aan het onderzoeksonderwerp.

Tijdens de interviews is meerdere malen door de beleidsmakers verteld dat zij de voorgelegde modellen niet kenden, maar dat beleidsmakers op een hoger niveau (in Den Haag) de modellen zeker wel zouden kennen. Het zou kunnen zijn dat het onderzoek zich op het verkeerde niveau van beleidsmakers heeft gericht. Modellen worden op een hoger niveau misschien belangrijker gevonden. Dat zou niet heel onlogisch zijn, want ook werd aangegeven dat op het niveau waar interviews zijn gehouden, het veel maatwerk betrof. Het werk werd met andere woorden erg aangepast op de praktijk, en dat komt de implementatie van modellen natuurlijk niet ten goede. Op een hoger niveau zal de praktijk een minder belangrijke rol spelen en zal er meer ruimte zijn voor de modellen.

De relatie die beleidsmakers en wetenschappers hebben is achterhaald in dit onderzoek door zowel de wetenschappers en de beleidsmakers te vragen naar wat zij van de samenwerking vinden, wat er beter kan en waarom er problemen zijn. Hierbij is het risico dat de geïnterviewden de situatie florisserender voorstellen dan dat deze in werkelijkheid is, of dat zij juist antwoorden geven waarvan zij denken die de onderzoeker wil horen. Om dit te voorkomen (zonder echt te weten of dit echt is voorgekomen) had ook onderzocht kunnen worden zonder wetenschappers of beleidsmakers te interviewen. Als de werkwijze van de beleidsmakers –of ze wel of niet gebruik maken van wetenschappelijke modellen– zelf kan worden geanalyseerd door projecten te bestuderen, dan is het onderzoek voor een groter deel afhankelijk van eigen waarneming in plaats van andermans waarneming.

De belangrijkste beperking van dit onderzoek is dat de statische gegevens die in hoofdstuk vier en vijf een andere verklaring kunnen hebben dan die in dit onderzoek wordt gesuggereerd. Een oplossing is hiervoor echter niet. Onderzoek doen 'in het veld' is in zoverre lastig omdat de vele factoren die invloed hebben op het onderzoeksveld niet kunnen worden uitgeschakeld. De wijken konden niet in een laboratorium geplaatst worden en daarom moet altijd een slag om de arm worden gehouden als het gaat om uitspraken over veranderingen die waargenomen worden en welke conclusie daaraan verbonden worden.

Zoals uit deze paragraaf blijkt, valt er aan dit onderzoek wel wat aan te merken. Dit komt ten eerste natuurlijk uit het feit dat er keuzes moeten worden gemaakt. Door een keuze te maken, zorg je

ervoor dat je bepaalde problemen niet tegenkomt, maar tegelijkertijd loop je dan tegen andere problemen op. Veel keuzes zijn ingegeven door de beperkte tijd en beperkte middelen die dit onderzoek voorhanden had.

7.5 Ingangen voor verder onderzoek.

Waar dit onderzoek tekort schiet, of waar in dit onderzoek minder aandacht aan besteed is, daar liggen natuurlijk mogelijkheden voor verder onderzoek. Er zijn verschillende manieren om aanvullend onderzoek te doen, of juist onderzoek te doen om misschien een beter resultaat te krijgen.

Een onderzoek dat erg interessant zou zijn, is in hoeverre beleidsmakers op een hoger niveau rekening houden met modellen uit de wetenschappelijke wereld. Deze beleidsmakers hebben minder direct te maken met de praktijk en het lijkt dan ook gerechtvaardigd te zeggen dat zij meer op de lange termijn kunnen denken. De samenwerking zou op dit niveau intenser kunnen zijn.

Ook zou een onderzoek met een andere methode interessant kunnen zijn. In plaats van de wetenschappers en beleidsmakers te vragen hoe zij tegen deze kwestie aankijken, kan ook middels een literatuurstudie worden nagegaan welke projecten er in het verleden hebben gedraaid en in hoeverre daarin wetenschappelijke ideeën zijn verwerkt. Worden deze dan specifiek genoemd, of zijn deze latent aanwezig?

Op de statistische gegevens uit hoofdstuk vier en vijf valt het een en ander aan te merken. Het maakt de uitspraken in dit onderzoek minder sterk. Een onderzoek dat minder 'leunt' op statistische gegevens zou wellicht sterkere uitkomsten hebben.

Literatuur.

- Aalbers, M., van Beckhoven, E., van Kempen, R., Musterd, S., Ostendorf, W. (2004) *Large Housing Estates in the Netherlands: Policies and Practices RESTATE report 3 (D5/6)*, Utrecht, Faculty of Geosciences, Utrecht University.
- Van Beckhoven, E., Bolt, G. en van Kempen, R. (2005) *Theories of neighbourhood change and neighbourhood decline: Their significance for post-WWII large housing estates*, paper for the ENHR-conference "Housing in Europe: New challenges and innovations in Tomorrow's cities".
- van Beckhoven, E., Bolt, G. en van Kempen, R. (2008) *Bloei en verval van vroeg-na-oorlogse wijken*, Nicis Institute, Den Haag.
- Bergeijk, E. van, Bolt, G. en Kempen, R. van (2008) *Social cohesion in deprived neighbourhoods in the Netherlands: the effect of the use of neighbourhood facilities*. Paper for the Housing Studies Association conference, York, 2-4 April 2008.
- Bodd, J en Hofman, J. (1999) *Thuis in de buurt, leefbaarheid en de behoeften loopbaan van bewoners*, verschenen in een brochure in het kader van het project 'Impuls voor leefbaarheid in de woonomgeving' van PON en PRISMA.
- Bolt, G. en van Kempen, R. (2003) *Tussen fysiek en sociaal. Een literatuuronderzoek naar de relatie tussen fysieke en sociale verschijnselen in steden*, in opdracht van NWO en Kenniscentrum Grote Steden.
- Decisio B.V (2001) *Programma aanvraag gebied 'Bijlmer en Amstel III*, Amsterdam.
- Decisio B.V. , Stadsdelen Zeeburg en Oost/Watergraafsmeer, dienst Binnenstad Amsterdam (2001) *Programma aanvraag Amsterdam Groot Oost, EFRO doelstelling 2 Nederland Stedelijk Luik 2000-2006*, Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam (2001) *Programma Communautair Initiatief Urban II*, Amsterdam.
- van Gernerden, E. Staats, H. (2006) *Ontwerp en sociale veiligheid, eindrapportage*, Universiteit Leiden, sociale en organisatiepsychologie.
- Gent, W.P.C. van (2008) *The Context of Neighbourhood Regeneration in Western Europe. A comprehensive Study of Nine Neighbourhoods Undergoing Physical and Social Economic Regeneration* Habiforum AMIDSt, Universiteit van Amsterdam.
- Grigsby, W., Baratz, M., Galster, G. en Maclennan, D (1987) *The Dynamics of Neighborhood Change and Decline*, in *Progress in Planning*, Vol. 28, pp 1-76 Pergamon Journals Ltd.
- Kempen, R. van en Ozuekren, A.S. (1998) *Ethnic segregation in cities: New forms and explanations* in *A dynamic world in Urban Studies*, Vol. 35, No 10 1631-1656
- Kempen, R van, Murie, A, Knorr-Siedow, T, Tocics, I (eds.) (2006) *Regenerating large housing estates in Europe. A guide to better practice* RESTATE Urban and Regional research centre Utrecht, faculty of Geosciences, Utrecht University.
- Kullberg, J (2006) *De tekentafel neemt de wijk, beloften en beperkingen in het herstructureren van buurten*, Den Haag, Sociaal Cultureel Planbureau.
- van Marissing, E. (2006) *Stedelijk beleid en sociale cohesie, Een interpretatie van sociale structuren in de Amersfoortse wijk Liendert door professionals die in deze wijk werkzaam zijn*, een uitgave van Habiforum in het kader van Vernieuwend Ruimtegebruik, Gouda.

- Massey, D.S. (1990) *American apartheid – Segregation and the making of the Underclass*, in *The American Journal of Sociology*, Vol 96, No 2 329-357
- Megbolugbe, I., Hoek-Smit, M. en Linnenman, P (1996) *Understanding neighbourhood dynamics: A review of the contributions of William G. Grigsby*, in *Urban Studies*, Vol. 33, No 10, 1779-1795.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), afdeling grotestedenbeleid (2000) *Enkelvoudig Programmeringsdocument, Doelstelling 2 Stedelijke Gebieden Nederland 2000-2006*, Den Haag.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), afdeling grotestedenbeleid (2001) *Urban II 2000-2006 Nederland*, Den Haag.
- Ministerie VROM, (2004) *Leefbaarheid in wijken*, Den Haag, Ministerie van VROM.
- Ministerie VROM, (1997) *Nota stedelijke vernieuwing*, Ministerie van VROM, Den Haag.
- Ministerie VROM (2007) *Beleidsdoorlichting Grotestedenbeleid, 1 juni 2007*, Kamerstuk. www.vrom.nl/get.asp?file=docs/kamerstukken/Tue10Jul20071623460200/GSB2007044917B.doc 26-02-2009.
- Newman, O (1997) *Defensible spaces*, NHI paper, shelterforce online.
- Ogdul, H.G. (2000) *Social cohesion, is it sufficient? Migrant communities in two disadvantaged neighbourhoods in Istanbul*, in *Geojournal* Vol 51 321-328.
- Power, A (1997) *Estates on the Edge. The social consequences of mass housing in northern Europe*, MacMillian Press Ltd, Chippenham.
- Prak, N. en Priemus, H. (1986) *A model for the analysis of the decline of post-war housing in The International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 10, pp. 1-7.
- Priemus, H. (2005) *Decay of large housing estates revisited*, Keynote speech at the RESTATE Conference for Researchers and Policy-makers, Ljubljana, May 21, 2005.
- Rooy, A. de (2007) *Investeren in vitaliseren, Een kwestie van gewoon doen!* In Real Estate wijkvernieuwing
- Short, J.R. (1996) *The Urban Order: An Introduction To Urban Georgraphy* Blackwell publishing, Chicago.
- Skifter Andersen, H (2003) *Urban Sores. On the interaction between segregation, urban decay and deprives neighbourhoods*, Ashgate Publishing Company, Burlington.
- Temkin, K. en Rohe, W. (1996) *Neighborhood Change and Urban Policy*, in *Journal of Planning Education and Research* 15: 159-170.
- Thacher, D. (2004) *Order maintenance reconsidered: moving beyond strong causal reasoning*, in *The Journal of Criminal law and Criminology*, Vol. 94 NO. 2.
- Uitermark, J. (2003) *'Social Mixing' and the Management of Disadvantaged Neighbourhoods: The Dutch Policy of Urban Restructuring Revisited* in *Urban Studies*, Vol. 40 No. 3 531-549 2003.
- Verschuren, P en Doorewaard, H (2005) *Het ontwerpen van een onderzoek*, Uitgeverij Lemma BV, Utrecht.
- Vromraad (2006) *Stad en stijging. Sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing*, Vromraad, Den Haag.

Websites.

- http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_1/index_nl.htm 12-03-'09
- <http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/g24206.htm> 12-03-'09
- www.cbs.nl 18-03-'09
- <http://www.os.amsterdam.nl/tabel/8777/> 16-03-'09
- <http://www.os.amsterdam.nl/tabel/7543/> 24-04-'09
- <http://www.postbus51.nl/nl/home/themas/wonen-en-leefomgeving/wijkverbetering/wat-houdt-het-grotestedenbeleid-gsb-in.html> 12-03-'09

Figuren.

- Figuur 1.1: Uit Friedrichs, J, Galster, G en Musterd, S 2003 *Neighbourhood effects on social opportunities: The European and American research and policy context*, in Housing studies, Vol. 18 No, 6 797-806, Carfax publishing, pagina 801.
- Figuur 1.2: Marcel Jansen.
- Figuur 2.1: Uit Short, J.R. (1996) *The Urban Order: An Introduction To Urban Geography* Blackwell publishing, Chicago, pagina 61.
- Figuur 3.1: Uit Prak, N. en Priemus, H. (1986) *A model for the analysis of the decline of post-war housing in The International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 10, pp. 1-7, pagina 6.
- Figuur 3.2: Uit Power, A (1997) *Estates on the Edge. The social consequences of mass housing in northern Europe*, MacMillian Press Ltd, Chippenham pagina 103.
- Figuur 3.3: Uit Power, A (1997) *Estates on the Edge. The social consequences of mass housing in northern Europe*, MacMillian Press Ltd, Chippenham, pagina 110.
- Figuur 3.4 Uit Grigsby, W., Baratz, M., Galster, G. en Maclennan, D (1987) *The Dynamics of Neighborhood Change and Decline*, in *Progress in Planning*, Vol. 28, pp 1-76 Pergamon Journals Ltd, pagina 29.
- Figuur 3.5: Uit Temkin, K. en Rohe, W. (1996) *Neighborhood Change and Urban Policy*, in *Journal of Planning Education and Research* 15: 159-170, pagina 165.
- Figuur 3.6: Uit Skifter Andersen, H (2003) *Urban Sores. On the interaction between segregation, urban decay and deprives neighbourhoods*, Ashgate Publishing Company, Burlington pagina 109.
- Figuur 4.1: Uit <http://www.doelstelling2.amsterdam.nl/archief/grootoost/gebiedskaart.htm>, 07-09-2009.
- Figuur 4.2: Uit <http://www.doelstelling2.amsterdam.nl/archief/zuidoost/gebiedskaart.htm> , 07-09-2009.
- Figuur 4.3: Uit <http://www.urban-2.nl/static/over.asp>, 07-09-2009.

Tabellen.

- Tabel 4.1: Uit Decisio B.V. , Stadsdelen Zeeburg en Oost/Watergraafsmeer, dienst Binnenstad Amsterdam (2001) *Programma aanvraag Amsterdam Groot Oost, EFRO doelstelling 2 Nederland Stedelijk Luik 2000-2006*, Amsterdam, pagina 12.
- Tabel 4.2: Decisio B.V. , Stadsdelen Zeeburg en Oost/Watergraafsmeer, dienst Binnenstad Amsterdam (2001) *Programma aanvraag Amsterdam Groot Oost, EFRO doelstelling 2 Nederland Stedelijk Luik 2000-2006*, Amsterdam, pagina 17
- Tabel 4.3: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.4: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.5: Decisio B.V. , Stadsdelen Zeeburg en Oost/Watergraafsmeer, dienst Binnenstad Amsterdam (2001) *Programma aanvraag Amsterdam Groot Oost, EFRO doelstelling 2 Nederland Stedelijk Luik 2000-2006*, Amsterdam, pagina 12.
- Tabel 4.6: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.7: Decisio B.V. , Stadsdelen Zeeburg en Oost/Watergraafsmeer, dienst Binnenstad Amsterdam (2001) *Programma aanvraag Amsterdam Groot Oost, EFRO doelstelling 2 Nederland Stedelijk Luik 2000-2006*, Amsterdam, pagina 13
- Tabel 4.8: Decisio B.V (2001) *Programma aanvraag gebied 'Bijlmer en Amstel III*, Amsterdam, pagina 15.

- Tabel 4.9: Decisio B.V (2001) *Programma aanvraag gebied 'Bijlmer en Amstel III*, Amsterdam, pagina 19.
- Tabel 4.10: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.11: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.12: Decisio B.V (2001) *Programma aanvraag gebied 'Bijlmer en Amstel III*, Amsterdam, pagina 15.
- Tabel 4.13: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.14: Decisio B.V (2001) *Programma aanvraag gebied 'Bijlmer en Amstel III*, Amsterdam, pagina 16.
- Tabel 4.15: Gemeente Amsterdam (2001) *Programma Communautair Initiatief Urban II*, Amsterdam, pagina 9.
- Tabel 4.16: Gemeente Amsterdam (2001) *Programma Communautair Initiatief Urban II*, Amsterdam, pagina 13.
- Tabel 4.17: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.18: Gemeente Amsterdam (2001) *Programma Communautair Initiatief Urban II*, Amsterdam, pagina 11.
- Tabel 4.19: Gemeente Amsterdam (2001) *Programma Communautair Initiatief Urban II*, Amsterdam, pagina 10.
- Tabel 4.20: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 4.21: Gemeente Amsterdam, dienst Onderzoek en Statistiek.
- Tabel 5.1: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Tabel 5.2: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Tabel 5.3: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Tabel 5.4: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Tabel 5.5: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Tabel 5.6: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Tabel 5.7: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.

Grafieken.

- Grafiek 5.1: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Grafiek 5.2: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Grafiek 5.3: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.
- Grafiek 5.4: Marcel Jansen, bron Onderzoek en Statistiek Gemeente Amsterdam.

Bijlage I: Interview met mevr. K. Dekker

Datum Interview: 31 maart.

Mevrouw Karien Dekker is universitair docent Sociologie. Dit houdt in dat zij de helft van de tijd onderzoek doet aan de universiteit van Utrecht, en de rest van de tijd onderwijs geeft aan studenten. Ze geeft vooral onderwijs over beleidsanalyse. Hoe komt beleid op de agenda, maar ook veel beleidsanalyse-onderwijs. Hoe analyseer je een bepaalde beleidsinterventie, en hoe ga je kijken of iets wel of geen effect heeft gehad. Het gaat hier altijd om sociaal beleid. In haar onderzoek bestudeert zij de samenwerking tussen verschillende partijen in de aanpak van problemen in wijken. Het gaat dan over de overheid, woningcorporaties maar ook bewonersorganisaties. Hier heeft zij zich de laatste drie jaar op gericht. Nu richt zij vooral op algemene wijkverval theorieën. Ze houdt zich nu bezig met de vraag hoe het nou komt dat sommige wijken wel vervallen en andere wijken niet vervallen, en wat de rol van de bevolkingssamenstelling daarin is. Wat kan de bevolking doen om dat verval te voorkomen.

Bovendien is zij manager geweest van het Restate project, een project dat zich richt op het achterhalen van de redenen 'van de staat van de wijk'. Hoe kan het dat sommige naoorlogse wijken er zo slecht voor staan? Het blijkt dat er veel verschillen zijn binnen Europa, niet alle wijken zijn achterstandswijken.

De theorie.

Nadat ik haar heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik haar de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt mevrouw Dekker tegen dit model aan?

K: "Nou, even denken hoor. Het is wel grappig want Ronald van Kempen en ik zijn net bezig met een hoofdstuk en dat gaat ook over die vijf modellen en wij hebben ons zesde model gemaakt, en die hebben we langs een aantal cases gelegd die in het Restate project zijn bestudeerd. Wat wij zagen was dat dat management wel heel belangrijk is, maar het is niet het allerbelangrijkste in het verklaren van hoe wijken vervallen. Het is een van de vele aspecten, en die fysieke kenmerken waar Power het ook over heeft zijn ook heel belangrijk. Maar het komt er eigenlijk allemaal op neer dat de bevolkingssamenstelling van de wijk op een gegeven moment veranderd. Dus wat dat betreft is het model van Power wat minder bruikbaar, of handig omdat zij alleen maar naar die twee punten kijkt, naar het management en het fysieke verval. En ik vind dat je veel meer moet kijken naar wat het gevolg is van dat management en het oorspronkelijke design en de huidige fysieke staat van onderhoud. En wat het effect dat samen met de positie op de woningmarkt heeft op de bevolkingssamenstelling en de problemen die ontstaan. Dus ik vind het een mooi model, maar ik vind dat het nog niet helemaal compleet is."

M: "Je mist de sociale component?"

K: "Ik mis de sociale component en ook de bevolking. Haar model houdt geen rekening met de mensen die in de wijk wonen. Ze worden als passief neergezet, en dat is niet de bedoeling. Zij kunnen bijvoorbeeld hun vertrouwen verliezen en daar gaat het niet alleen om, het gaat heel erg hier om, om dat fysieke verval en dat sociale verval, criminaliteit en hoe komt dat dan. Zaken als bevolkingssamenstelling daar kijk ze helemaal niet naar en ik denk dat dat een tekortkoming is aan het model."

M: "Ja want zij begint met fysiek verval, die leiden tot sociale problemen die weer leiden tot meer fysiek verval."

K: "Ja, en dat is ook wel zo, maar ik denk dat de rol die zij toekent aan bewoners, dat die veel te passief is en veel te veel een gevolg van andere dingen, net alsof die bewoners zelf helemaal niets hebben in te brengen. Ze kunnen bijvoorbeeld iets gaan doen om de wijk te verbeteren, ze kunnen veel cohesie kennen. In Engeland is een wijk die fysiek weliswaar heel slecht is, en waar ontzettend slecht onderhoud wordt gepleegd etcetera, maar die een hele sterke sociale cohesie kent, dat is echt zo'n witte arbeidersbuurt, iedereen kent elkaar, woont er al twintig jaar en de mensen zijn best tevreden. Alleen, ja het ziet er niet uit."

M: "Maar vindt u dan dat er in die wijk sprake is van wijkverval?"

K: "Nou dat hangt er vanaf hoe je wijkverval definieert hè."

M: "Hoe definieert u wijkverval?"

K: "Ik weet het niet, dat is heel lastig. Ik denk dat je moet kijken naar dingen als onveiligheid, en percentage lage inkomens en dat soort indicatoren."

M: "Dus dat je echt op een kwantitatieve manier kunt bepalen wat een wijk in verval is?"

K: "Ja, dat doe ik wel ja"

M: "Terwijl je ook kunt zeggen dat als de bewoners, die toch in de wijk moeten leven, de criminaliteit niet als een probleem zien, dat het dan ook geen probleem is."

K: "Nee maar dat is wel grappig want het hangt natuurlijk veel vanaf wiens probleem dat is en als het management hoge kosten heeft doordat er veel criminaliteit is en etcetera, dan is het wel een probleem voor het management. En ik denk dat niemand het fijn vindt om in een hele criminele wijk te wonen, of in een hele vieze wijk. En ik kan me voorstellen dat er een wijk is waarin veel sociale cohesie is, niet per se schoon of veilig hoeft te zijn, je kunt dan nog wel heel blij zijn met je burens."

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Aangezien mevrouw Dekker veel met sociale cohesie is bezig geweest, leek het er van tevoren op dat zij dit model hoger aan zou slaan. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

De vraag is: Komt dit model dichterbij de werkelijkheid dan het model van Power?

K: "Ja, maar wat weer goed is aan Power en weer minder goed aan Temkin & Rohe, als ik het me goed herinner, is dat er hier weer vrij weinig aandacht is voor management terwijl Power daar wel weer veel meer aandacht voor heeft. En juist dat management, bijvoorbeeld het toewijzingsbeleid dus wie laat je in de wijk wonen en wie niet, dat is weer heel essentieel voor wijkontwikkeling en als je daar weer zo weinig aandacht voor hebt als zij, dan denk ik dat je ook een stukje mist."

M: "U bent dus voor een gemêleerde wijk, segregatie moet worden voorkomen?"

K: "Nou niet per se, dat bedoel ik niet, ik bedoel meer als je wil kijken waarom een wijk zich op een bepaalde plek bevindt, op de woningmarkt of het wel of niet goed gaat met de wijk, dan denk ik dat je heel erg moet kijken naar zowel management issues als de fysieke staat als de sociale. En Temkin & Rohe kijken weer te weinig naar de management issues. Dus hoe wordt er onderhoud gepleegd, door wie, hoe is de samenwerking, is er voldoende geld om de wijk te onderhouden. Maar vooral hoe werkt het toewijzingsbeleid, wordt er geselecteerd op leefstijl, op inkomen, op etniciteit. En met dat soort dingen kan je heel goed sturen wie er allemaal in de wijk komen te wonen. Dat sociale, wat hier staat kan je sturen, en dat gebeurt naar mijn idee niet helder genoeg in dit model."

M: "Het is natuurlijk wel zo dat wijken in problemen meestal veel sociale huurwoningen hebben, in Nederland."

K: "Ja, wist je dat het toewijzingsbeleid in de Bijlmer heel lang los stond van het toewijzingsbeleid van Amsterdam. Dus de lange wachttijden die je nodig had in Amsterdam golden heel lang niet voor de Bijlmer. Dus je kon veel makkelijker een woning krijgen daar. Nou moet je raden wie daar komen te

wonen dan. Dat zijn niet de mensen die tijd hebben om te wachten, en ook niet de mensen die geld hebben om ergens anders een woning te kopen. Dat betekent dus dat er een soort negatieve selectie heeft plaatsgevonden in de Bijlmer, tot 2001 of zo of 2004, ik weet het niet precies. Dus daarom heb je daar zo'n concentratie van eerste generatie immigranten en illegalen en dat soort mensen."

M: "En 'dat soort mensen' zie je niet terug in alle wijken in verval?"

K: "Nee, en dat komt weer door dat toewijzingsbeleid. In Utrecht bijvoorbeeld is er een toewijzingsbeleid voor alle wijken. Dus dan kom je op zo'n lijst en dan mag je reageren. En in Rotterdam hebben ze weer een toewijzingsbeleid waarbij ze wel selecteren op inkomen en etniciteit. Etniciteit zeggen ze niet, maar dat is weer gerelateerd aan inkomen. En zo krijg je dus een hele andere bevolkingssamenstelling, en een ander soort problemen. Dus ik denk dat als ik het model van Power naast dat van Temkin & Rohe leg, dat ze allebei een beetje hun tekortkomingen hebben. Als je de Nederlandse situatie wil verklaren in ieder geval."

Nu wordt het laatste model behandeld, die van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Daar blijkt een term voor te zijn. Het is een AHMAS-model, alles hangt met alles samen. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

K: "Ja. Ja ik ken dit model niet heel goed moet ik zeggen, maar ik zie zo wel heel veel dingen waarvan ik denk dat is heel goed dat dat erin staat. Zoals bijvoorbeeld de organisatie, en de sociale problemen, en fysieke problemen, en de reputatie. Het zijn allemaal dingen die er heel erg veel toe doen. Wat een beetje gek is, is dat je hier bewoners hebt en daar ook bewoners, volgens mij zijn mensen die vertrekken geen bewoners, maar ik ken het model niet goed genoeg om daar een oordeel over te hebben.

M: "Maar het feit dat een gemêleerde wijk een voorwaarde is voor een wijk om niet in verval te raken, kunt u het daarmee eens zijn?"

K: "Ja dat hangt heel erg van de soort mengvorm af, denk ik. En we weten het ook niet hè, we hebben geen idee wat de goede verhouding is. Het idee van het sociaal mengen is heel lang aangehangen door de Nederlandse beleidsmakers, maar die zijn er ook weer een beetje vanaf inmiddels. Sociaal mengen is prettig omdat je dan minder problemen in de wijk hebt, maar de mensen zelf schieten er in ieder geval niet zo heel erg mee op. Want mensen praten dan niet met elkaar. Dus ik weet het niet of sociaal mengen goed is. Het hangt heel erg af van wie je met elkaar mengt. Sommige mensen vinden het prettig dat je in een heterogene wijk woont, en anderen vinden het helemaal niet prettig."

M: "Maar een bepaalde concentratie van gelijkgestemden leidt natuurlijk wel tot meer sociale cohesie."

K: "Ja dat kan. Maar je kunt ook gelijkgestemd zijn terwijl je wel hele verschillende achtergronden hebt. Ik weet niet of je Lombok kent in Utrecht. Maar dat is echt zo'n multi-culti wijk waar mensen heel blij mee zijn. Er gebeurt heel veel, er zijn veel kunstenaars en er wonen veel etnische minderheden, en dat werkt heel goed. Terwijl je ook wijken met dezelfde sociaal-economische mix hebt, waar het helemaal niet goed gaat. En dat heeft te maken denk ik met de geschiedenis, hoe kennen ze elkaar al en hoe lang wonen ze bij elkaar."

M: "Het is dus een heel persoonlijk iets, het is maar net waar je het leuk wonen vindt."

K: "Ja, wat ze tegenwoordig ook doen is selecteren op leefstijlen. Met het idee dat als je het leuk vindt om met verschillende leefstijlen bij elkaar te wonen, ga dan ook lekker bij elkaar wonen. En als je wat meer rust wilt, ga dan ook bij elkaar wonen en je rustige leven leiden. Ik ben heel benieuwd hoe dat uitpakt, of dat werkt, selecteren op leefstijlen."

M: "Wordt dit al veel gedaan?"

K: "Nou ik weet van Vestia, dat is een grote corporatie in Zuid-Holland, die zijn daar veel mee bezig. Maar goed je weet het effect nog niet, want het is allemaal net begonnen. Je weet niet of het op lange termijn ook werkt. Want wat ze nu doen is dat alle mensen die rust zoeken, die worden in een flat geplaatst. En iedereen die een beetje van 'lang leve de lol' is, die wordt ook in een flat geplaatst. Dus je hebt straks allemaal flats met verschillende leefstijlen. Maar wat gebeurt er nu als je een andere leefstijl wilt? Moet je dan verhuizen? Ik heb nu wel kinderen die de hele dag krijsen, dus ik pas niet meer in een stille flat. Maar goed daar hebben ze vast een oplossing voor bedacht. Maar je vraag was eigenlijk of ik voor een sociale mix ben of voor segregatie hè. Nou ik denk dat het van de situatie afhangt."

M: "Van de mensen en de locatie?"

K: "Ja. En van het type wijk. Het maakt natuurlijk nogal uit of dat je leuke en aantrekkelijke eengezinswoningen hebt of dat je van die grote massieve grijze blokken hebt. Het hangt er ook vanaf hoeveel last je van elkaar hebt. "

M: "Maar dan is het dus ook lastig om daar beleid op aan te passen. Je zou dan eigenlijk een gebied wel segregeren, of in bepaalde mate, en een ander gebied juist niet. Dat mensen zelf die vrijheid hebben."

K: "Ja of dat je kan kijken wat het effect is van het ene of het andere. En dat weet je nooit. Dat is het lastige van wijkonderzoek, je hebt geen controlegroep. En je kunt ook een wijk niet onthouden van beleidsingrepen, dat je daar even 30 jaar niets doet, kijken wat er gebeurt."

M: "Dat zou wel interessant zijn."

K: "Ja maar zo werkt het natuurlijk niet."

Nu komt de term wijkverval aan de orde. Hoe ziet zij de wisselwerking tussen fysiek en sociaal? Het is natuurlijk lastig zomaar een oorzaak en het gevolg aan te wijzen. Maar mevrouw Dekker heeft er wel een idee over.

K: "Nou volgens mij verschilt het heel erg per wijk wat precies de oorzaak is en wat het gevolg is. Je kunt natuurlijk een fantastische wijk hebben, zoals de Bijlmer, dat is eigenlijk kwalitatief gezien een hele goede wijk. Maar de wensen van de tijd veranderen, de mensen die er komen veranderen heel sterk maar oorspronkelijk was het een heel mooi idee. En de kwaliteit van de gebouwen is ook niet slecht, het onderhoud is dan wat minder geweest bij de oorspronkelijk gebouwen. Maar het is een soort intersectie geworden tussen de mensen die er zijn komen wonen en het type design dat de wijk had."

M: "Het probleem bij de Bijlmer was ook dat ze hebben geprobeerd ruimtes te creëren die gezellig moesten zijn, maar niet goed controleerbaar bleken en daarom criminaliteit aantrok. Dus dat design heeft niet zo goed uitgepakt."

K: "Nee precies, maar de materialen die zijn gebruikt waren heel prima, en voor die tijd was het een heel mooi idee. Ik heb ook andere wijken in Europa gezien en die huizen vallen gewoon van ellende uit elkaar. Er zijn bijvoorbeeld geen parkeerplaatsen, dus op al die grasvelden staan alleen maar auto's. En het lekt, er zijn geen ramen, allemaal van dat soort dingen. Dan heb je ook een fysiek probleem. Wat je in Oost-Europa bijvoorbeeld ziet, daar heb je haast geen etnische minderheden. En door het communistische systeem heb je daar veel meer gemengde wijken, ook qua sociaal-economische klassen die door elkaar heen wonen. Dus daar is het veel meer alleen een fysiek probleem en niet zozeer een sociaal probleem."

M: "En wat bij de Bijlmer waarschijnlijk ook heeft meegespeeld is de trend van suburbanisatie."

K: "Ja, en dan heb je het over de lokale woningmarkt, dat andere wijken aantrekkelijker zijn geworden. Almere en dat soort plaatsen. Iedereen die het kon betalen, de leavers, die gingen."

M: "Ik heb het idee dat van deze drie modellen dit model (Skifter Andersen) volgens u de meeste zaken waar bij beleid rekening mee moet worden gehouden aanstipt. Bij de anderen mist u dan wel het sociale aspect, dan wel het management aspect."

K: "Ja dat kun je denk ik wel zeggen ja. Maar ik moet wel zeggen dat ik het model van Skifter Andersen niet goed ken hoor, die anderen ken ik beter. Maar inderdaad hierbij denk ik vaak ja het zijn allemaal dingen waarmee je rekening moet houden. Wat ik wel vind is dat het niet allemaal problemen zijn, het is niet allemaal zo problematisch. Je hebt ook leuke dingen in de wijk, ook al heb je het over probleemwijken. Het is niet alleen maar drama, dat vind ik soms wel een beetje jammer, dat er net gedaan wordt alsof het alleen maar erg is."

M: "De wijken hebben een imagoprobleem?"

K: "Jawel, maar een slechte reputatie betekent niet dat het ook een slechte wijk is, dat is natuurlijk een verschil. En vaak verschilt ook hetgeen dat de bewoners vinden en wat de buitenstaanders vinden. Vaak zijn mensen in een wijk veel tevredener dan buitenstaanders. Zo'n reputatie is dus heel hardnekkig, terwijl de wijk al lang niet meer zo slecht is."

M: "Zien de bewoners de reputatie die de wijk heeft ook als een probleem?"

K: "Nou soms wel. Stel je voor dat je solliciteert, en ze horen dat je uit de Bijlmer komt, dan is dat niet positief voor je. En dan is het natuurlijk wel een probleem."

M: "Maar denkt u dat een slechte reputatie ook criminaliteit en dergelijke aantrekt?"

K: "Dat weet ik niet. Ik denk niet dat criminelen zich heel veel aantrekken van een reputatie. Die gaan liever naar Huis ter Heide een ruitje intikken en een breedbeeld tv zo mee kunnen nemen."

M: "Maar zaken als drugsgebruik en dat soort dingen?"

K: "Ja, volgens mij kijken hangjongeren alleen maar naar hun 'peer-group' en niet zozeer naar de reputatie die de wijk heeft. En als de wijkagent te lastig wordt in de ene wijk dat schuiven ze gewoon op naar de volgende wijk."

M: "Maar een slechte naam voor een wijk zorgt niet voor een 'self fulfilling prophecy'?"

K: "Ik weet het niet, het zou een leuk onderzoek zijn. Naar de lange termijn kijken van reputatie en buurtontwikkelingen. Ik durf er in iedere geval geen uitspraken over te doen."

De praktijk.

M: "Een wijk in verval, wat ziet u daar als kenmerken van?"

K: "O wist ik het maar. Natuurlijk herken je een wijk in verval als je er doorheen loopt. Maar wetenschappelijk gezien, wat precies een wijk in verval is, dat is moeilijk te zeggen."

M: "Leegstand?"

K: "Nou niet per se. Dat hangt weer heel erg af van de woningmarkt. In Utrecht vindt je geen lege huizen, terwijl in Leeuwarden kan de halve wijk leegstaan, terwijl het helemaal geen wijk in verval is. Misschien een beetje maar niet heel verschrikkelijk. Ken je het werk van Sampson? Die is gewoon door dit soort wijken gereden en heeft geturfd hoeveel 'physical disorder' hij tegenkwam. Hoeveel vuil ligt er op straat, hoeveel ruiten zijn er stuk, hoeveel graffiti, hoeveel hangjongeren, hoeveel drugsgebruik etcetera. En het lijkt me prachtig om dat eens toe te passen op de Nederlandse situatie. Hoe zien die wijken er nou precies uit? Wat is nou een teken van wanorde?"

M: "En dan wordt er dus gekeken naar zowel fysiek als sociale aspecten?"

K: "Ja, en economische aspecten. Het percentage werklozen is natuurlijk ook heel belangrijk, als je kijkt naar de statistieken. Als je op straat gaat kijken dan zie je ze natuurlijk vaak niet, maar als je de

statistieken erbij pakt dan zie je wel hoeveel werklozen er zijn en hoeveel vrouwen er nooit naar school zijn geweest. “

M: “En wat vindt u van beleid dat gevoerd wordt met betrekking tot wijken en wijkverval?”

K: “Aiaiai. Tja, wat ik daarvan vind. Ik denk dat sommige dingen succesvoller zijn geweest dan andere beleidsinterventies. Ik denk dat Nederland sterk is geweest in het leren van haar fouten, Nederland loopt heel erg voorop in het evalueren van de maatregelen. Doen we de goede dingen, en wat we doen, doen we dat goed? Het kan natuurlijk altijd beter. Bijvoorbeeld de manier waarop mevrouw Vogelaar die veertig wijken heeft aangewezen dat is nog steeds een groot mysterie voor mij. Maar ik denk dat het heel verstandig is dat die hele manna van we moeten een sociale mix creëren, we moeten slopen, we moeten nieuwe huizen neerzetten, dat dat een beetje opgehouden is. Dat is prettig. Ik denk dat er te lang te veel geld is gegaan naar fysieke ingrepen en dat er te weinig aandacht en geld naar sociale projecten. Want je kunt wel mooie huizen bouwen, maar als je sociaal verder weinig doet, dan heeft dat niet zoveel zin. En dan blijf je houden dat de hangjongeren niet naar school gaan en dat ze geen kansen zien in hun leven en dat ze andere mensen gaan lastigvallen. Dus ik denk dat het verstandig is dat er meer aandacht is voor het sociale, en het economische.”

M: “En ook dat er niet meer echt sprake is van een overkoepelend beleid, maar dat er meer sprake is van beleid per wijk?”

K: “Ja, dat vind ik heel goed. Want ik denk niet dat er een oplossing is. Als je ziet van hoeveel factoren het allemaal afhangt. Stel dat dit de Bijlmer is, dan is dit situatie X. Maar als je alle factoren hetzelfde houdt, maar je neemt een andere woningmarkt, dan is het een hele andere situatie.”

M: “Die ook om andere oplossingen vraagt.”

K: “Precies. Dan moet je iets heel anders doen. Bijvoorbeeld in je toewijzingsstelsel waardoor je andere bewoners krijgt. Andere nieuwkomers en je zorgt ervoor dat andere mensen vertrekken. En dan heb je al een heel ander ‘trickle down’ effect in de rest van de wijk. En dat is relatief heel simpel. Er zijn wat juridische hobbels te overwinnen. Maar het is minder zichtbaar, dus daarom kiezen veel beleidsmakers daar in eerste instantie niet voor. “

M: “Het is natuurlijk ook lastig erachter komen dat die ingreep tot het juiste effect leidt.”

K: “Nou ik denk dat je wel goed na kunt denken over wat voor een soort bewoners wil ik hebben in mijn wijk, want daar wordt nu ook goed over nagedacht. Op het moment dat er gesloopt wordt en nieuwbouw moet worden gebouwd, dan wordt er nagedacht over het percentage dat gesloopt moet worden, wat er voor terug moet komen en wat voor type mens ze daar dan voor op het oog hebben. Dus dat kan je net zo goed doen voor je toewijzingsbeleid. Dat je ervoor kiest om alleen mensen te kiezen die Marokkaanse burens willen hebben. Maar dan wil ik wel dat jij een hoge opleiding hebt ofzo. In Overvecht hebben ze daar een project mee gedaan. Daar hebben ze studenten tussen de Marokkaanse en Turkse mensen gezet. Die studenten mochten daar dan heel goedkoop wonen, maar ze moesten dan wel een keer in de week eten met de burens ofzo weet je wel. Dan dat werkte best heel goed. Op de lange termijn weet ik niet wat het effect is, maar het was te proberen.”

M: “Denk je dat de mensen die het beleid bepalen naar deze modellen hebben gekeken, dat ze daar kennis van hebben?”

K: “Dat hangt er vanaf wie je bedoelt met degene die het beleid bepalen. Want als je hier kijkt naar buurtmanagers, zoals je die hier hebt in Utrecht en Amsterdam, dat die heel goed weten wat het probleem is in hun wijken, maar die modellen die kennen ze echt niet. Maar het principe kennen ze wel natuurlijk, uit de praktijk. En ze hebben hun eigen theorieën, beleidstheorieën en dat is hun theorie over wat er werkt en wat precies het probleem is. Dus waarschijnlijk als je met twee buurtmanagers gaat praten uit dezelfde wijk, dan zul je twee verschillende ideeën horen over wat de oorzaak van de problemen is en wat ze daaraan moeten doen. In de loop van tijd zal dat wel naar elkaar toegroeien, want ze praten natuurlijk wel met elkaar, maar ze zullen heel verschillende ideeën hebben. Dus ik denk niet dat zij deze modellen kennen, maar bijvoorbeeld op het ministerie daar werken ze natuurlijk met meer abstracte beleidsmodellen en daar zit vast iemand die deze modellen wel begrijpt.”

M: "Dus bij beleid op een hoger niveau?"

K: "Ja, en veel geografen die komen daar ook terecht en die kennen die modellen ook, maar of ze die ook toepassen in hun dagelijkse praktijk, daar heb ik zo mijn twijfels over. Maar zij hebben vaak ontzettend veel praktijkervaring waar zij opbouwen en dat is natuurlijk ook ontzettend veel waard. Het is aan de wetenschappers om theorie te maken en het is aan de beleidsmakers om het goede beleid te verzinnen en uit te voeren."

M: "En staan deze werelden in het geval van wijkverval een beetje los van elkaar? Dat er weinig interactie is?"

K: "Ik vrees van wel. Ik denk wel dat het beter is dan tien jaar geleden, er is wel steeds meer kennisuitwisseling. Bijvoorbeeld het Nicis, ken je dat? Die geven geld aan universiteiten om onderzoeken uit te voeren, maar er is altijd een universiteit bij betrokken. De uitkomsten zijn altijd direct toepasbaar voor die gemeentes. En dat is voor onderzoekers heel moeilijk, om je aan die vraag van gemeentes te houden. Het is wetenschappelijk gezien helemaal niet zo'n interessante vraag."

M: "Maar praktisch gezien wel."

K: "Ja, dus dan is het de kunst van de wetenschapper om er zo een draai aan te geven dat het voor hem ook interessant is, terwijl de gemeente ervoor moet zorgen dat het dicht genoeg bij zijn vraag blijft. Het is altijd trekken en duwen."

M: "Maar zijn deze modellen dan niet gemaakt met in het achterhoofd: 'Deze modellen beschrijven de zaken in de praktijk en zo kan het dan opgelost worden.'"

K: "Ja, ik denk dat je altijd moet kijken naar wat voor een doel mensen hebben en wetenschappers hebben natuurlijk ook een maatschappelijk doel. Maar in principe ben je als wetenschapper verantwoording verschuldigd aan je meerdere. En dat betekent gewoon dat je voldoende moet publiceren, en dat je voldoende geld binnen moet halen. En dat zijn de primaire doelen van een wetenschapper die wil in de juiste journals staan. En je hebt ook wetenschappers die zich heel erg op de maatschappelijke bijdrage richten, maar als je je alleen daar op richt, kom je nooit hogerop. Dan wordt je nooit hoogleraar. Tenminste die indruk heb ik. En natuurlijk heb je mensen die het ook doen, maar nooit alleen maar. Die ook in de krant staan en met beleidsmedewerkers praten etcetera."

M: "En hoe zit het met u? Denkt u bij uw werk ook na hoe het de praktijk verder kan helpen?"

K: "Nou, ik heb het een hele tijd gedaan. Met het Restate project schrijven we bijvoorbeeld boekjes voor beleidsmakers en dat brengen we dan het land in en we hebben conferenties voor beleidsmakers. Dat moet ook voor de EU, dat zijn EU-gefinancierde projecten. Maar dan merk je pas hoe groot het verschil is in belevingswereld tussen beleidsmakers en wetenschappers. Een beleidsmaker wil alleen maar weten wat moet ik doen in deze situatie en als wetenschapper ben je nooit in staat al die vragen te beantwoorden. Want iedere situatie is weer zo anders en dan zou je je weer in die situatie moeten verdiepen en daar zijn we niet voor daar heb je adviesbureaus voor."

M: "Die zouden eigenlijk de wetenschappers voor de beleidsmakers moeten zijn."

K: "Nou, ik denk dat zij beter in staat zijn om sneller en goedkoper te kijken hoe het nou in een specifieke wijk zit. Wetenschappers werken toch vaak theorievormend en dat betekent dat je algemeen geldende theorieën maakt en niet voor een specifieke situatie."

M: "Maar die managers die Power aandraagt, die kom je wel tegen in de wijk. Maar dat is haast toeval dan?"

K: "Nou ik ken wel managers en ik ga ook wel eens naar ze toe, maar ik kom ze dan niet vertellen: Dit zijn mijn onderzoeksuitkomsten, want ik heb dat wel gedaan en ik houd ook wel lezingen, maar dat is dan vaak een algemeen verhaal. Ik hoop dan dat die mensen geïnspireerd raken. Vaak zitten daar ook beleidsmakers bij. Maar ik krijg dan wel vaak de vraag in de pauze: Maar wat moet ik nou met mijn wijk? Maar dat kan ik niet voor ze verzinnen, ik kan wel een algemeen beeld geven van dit is wat er gebeurt met naoorlogse wijken in Europa, en dit gebeurt er met de sociale cohesie in dit type

wijken, maar hoe het precies in jouw wijk zit, dan zou ik er eerst naar moeten kijken en daar heb ik ook geen tijd voor natuurlijk.”

M: “Wetenschappers willen dus eigenlijk veel bredere en algemenere uitspraken doen dan de beleidsmakers willen horen.”

K: “Ja, en dat tot wanhoop van beide partijen.”

M: “In een ideale wereld zou hetgeen dat de wetenschapper onderzoekt direct implementeerbaar zijn door de beleidsmakers.”

K: “Ja en met die EU projecten werkte het ook wel. We hadden bijvoorbeeld een conferentie in Ljubljana en daar hebben we toen tweehonderd beleidsmakers naartoe gevlogen, en dat kost natuurlijk waanzinnig veel geld en daar hebben we workshops gehouden met die mensen en dan presenteerden wij onze bevindingen, en dan gingen de beleidsmakers onderling over praten. Maar dit is natuurlijk niet zo heel duurzaam om een keer zo’n dure bijeenkomst te organiseren. Dat moet op een structurele basis gebeuren en dat gebeurt veel te weinig. En dat komt weer door het systeem waarin iedereen vastzit. Beleidsmakers zijn ook druk met nota’s en overleggen, die hebben helemaal geen tijd voor reflectie. Ze willen het wel, maar ze hebben er gewoon geen tijd voor. En dan komen wij met onze wetenschappelijke verhalen en details en hoe we het gemeten hebben. Dat interesseert hen helemaal niet, ze willen alleen weten hoe ze het nu moeten doen.”

M: “Het zijn gewoon twee verschillende werelden.”

K: “Ja Frans Leeuw die maakt daar altijd een mooie tekening van. Twee gebouwen, een van een kennisinstelling en een gemeentehuis en daartussen staat dan een grote muur. Beide hebben ze hun eigen beleidstheorieën. Daar kun je dus bijna niet oversteken. Vooral zijn het verschillende doelen waardoor je niet over die muur komt. En dat is jammer. Ik ga ook al jaren met studenten naar een achterstandswijk in Utrecht. Daar gaan we dan kijken wat er allemaal gedaan wordt. Doordat we al die jaren elkaars verhaal over de wijk horen, leren we daar allebei heel veel van. Dan is die muur dus helemaal niet zo hoog. Zo moet dat eigenlijk altijd gaan, maar realiseer het maar eens.”

Nu tekent mevrouw Dekker ‘haar’ model nog, waarin zij naar eigen inzicht het beste uit de vijf modellen heeft gepakt. Sommige zaken zijn niet van belang voor de West-Europese wijken en die komen er dan ook niet in. Ook zaken zoals trends op een hogere schaal, waar je als beleidsmaker voor een wijk toch niet veel aan kunt doen. Een model is ook niet universeel, sommige modellen kunnen best waar zijn, maar niet voor bijvoorbeeld een Amsterdamse wijk.

Bijlage II: Interview met mevr. E. ten Voorde.

Datum Interview: 8 april.

Mevrouw Ellen ten Voorde is een deelprogrammamanager voor het sociale domein van het stadsdeel Oost-Watergraafsmeer. Ze coördineert programma's voor de Planning en Controle cyclus. Daarbij kijkt ze vooral naar de beleidsinhoudelijke kant. Het stadsdeel moet verantwoording afleggen naar de deelraad, wat er met het toegewezen geld is gebeurd. De deelraad stelt vast welke effecten zij wil bereiken in de maatschappij en het stadsdeel moet rapporteren wat zij doet om die doelstellingen te bereiken en hoe succesvol zij daarin zijn. Zij coördineert dit proces. Het stadsdeel kent tien begrotingsprogramma's die op thema gaan, zoals jeugd, welzijn etcetera. Daar doorheen lopen buurtprogramma's en die moeten integraal onderwerpen op buurtniveau uit die begrotingsprogramma's nemen. Deze zullen meer op activiteitsniveau zijn. Ook hier is zij mee bezig. Zij zelf zit meer in het sociale gebeuren, maar deze activiteiten kunnen ook fysieke ingrepen zijn.

Mevrouw ten Voorde kende de term 'wijkverval' nog niet.

M: "De definitie die ik in mijn onderzoek gebruik is een negatieve verandering op sociaal, fysiek en economisch gebied. Maar ik stel er meteen bij dat het een erg complex gebeuren is, en dat deze definitie alleen die complexiteit niet goed weergeeft. Daarom ga ik daarna verder met beschrijven wat wijkverval is, omdat op die manier de complexiteit beter weergegeven wordt. Ik leg de vinger dus niet echt op de zere plek, geef alleen aan wat wijkverval allemaal is, zonder alles te willen behandelen. Ik kan het dus zelf ook niet maar ik ben benieuwd of mensen daar een idee over hebben."

E: "Nee ik kan me voorstellen dat bij gemeentes de term minder bekend is, omdat je gewend bent wijken juist op te bouwen. Je probeert positieve ontwikkelingen in een bepaalde wijk te stimuleren en je doelstellingen zijn geformuleerd dat het beter gaat. Sociaal, fysiek en veilig, dat moet allemaal beter gaan."

M: "Maar van tevoren moet je toch wel een gebied aanwijzen waarvan je denkt: Daar moet het beter, dus je moet wel weten dat het ergens slechter gaat. Bij de gebiedsafbakening zou je daar wel rekening mee moeten houden."

E: "Ja, wij maken onderscheid tussen A, B en C buurten. Waarbij C-buurten echt een integrale aanpak nodig hebben om alle problemen op te lossen, en A-buurten zijn dan zelfreddende buurten, waar het allemaal goed gaat. B-buurten zitten daar dan natuurlijk tussenin. Daar is geen integrale aanpak nodig, maar er zijn daar wel specifieke problemen waar wat aan gedaan moet worden. En we hebben de buurtfoto's. Per buurt hebben we monitorgegevens van buurten waarop je kunt aflezen hoe het ervoor staat, gewoon harde cijfers."

M: "Bij wijkverval heb je altijd een fysieke en een sociale component. Wat is denk je belangrijker, zie je een oorzaak-gevolg?"

E: "Nou, dat is een leuke vraag, daar zijn we ook best veel mee bezig hier. Er is een onderzoek geweest in de Oosterparkbuurt, naar de sociale pijler. Om inzicht te krijgen in die sociale pijler. Wat vinden bewoners nou belangrijk op het sociale domein, wat er nog moet gebeuren volgens hen. En wat is dat nou, tastbaar gezien. We hebben vooral beleid gericht op doelgroepen, kwetsbare groepen, terwijl als je kijkt naar de grote bevolking dan heb je nog cijfers als thuisvoelen, prettig samenleven die heel moeilijk definieerbaar zijn. De vraag in het onderzoek was: 'Wat heb je nodig je prettig te voelen in je wijk.' En het moest vooral schoon zijn, en netjes. En ik geloof daar ook wel in, dat als het fysiek op orde is, dat ze dan al heel prettig kunnen leven in een wijk."

M: "Dus de relatie is als er fysieke problemen zijn dan ontstaan er sociale problemen."

E: "Ja, het is wederkerig. En je kunt denk ik ook niet hard maken dat het een het andere stimuleert maar ik denk dat je binnen het sociale domein heel goed moet beseffen hoe belangrijk het fysieke domein is. En van de andere kant als je het ook hebt over kwetsbare groepen dan heb je het al snel over mensen die in kleine woningen wonen en de kinderen daarvan hangen op straat en daar heb je dan al snel overlast van. Ik denk dus dat je niet aan de ene of andere kant de oorzaak kunt aanwijzen."

M: "Komt dit idee ook terug in het beleid dat wordt gevoerd in dit gebied? Het feit dat de fysieke componenten een trigger kan zijn voor de sociale componenten?"

E: "Ja, dat proberen we juist ook in die buurtprogramma's inzichtelijk te maken, die samenhang. Omdat je daarmee zowel de fysieke als de sociale component mee in beeld brengt en daar gaan we dan mee in gesprek met de bewoners. We zien uit de buurtfoto's een aantal problemen, en daar hebben we ook beleid op, dat stellen we af op wat andere externe partners doen zodat er een soort actieplan ontstaat. Bewoners kunnen dan hun prioriteiten aangeven. Wat vinden zij nou het belangrijkste. En daardoor krijg je ook echt inzicht in die samenhang."

M: "En de bewoners hebben ook echt een stem in wat er wordt gedaan binnen het gebied."

E: "Ja, je presenteert wel in een laat stadium pas wat je gaat doen, dus zij hebben niet zo heel veel input in de acties die uitgevoerd gaan worden, maar ze geven wel de prioriteiten aan. En je zit toch in een politiek orgaan, dus er is geen deelraad die zegt dat doen we niet als je aangeeft dat dit is wat de bewoners willen. Want dat zijn natuurlijk wel ook de kiezers. Dus in die zin heb je als bewoner wel veel invloed. Maar we hebben ook per buurt een buurtbeheergroep en een participatiebeleid waarbij echt vastgesteld wordt dat als je beleid opstelt, dat je daar meteen bewoners bij moet betrekken. En dat gebeurt dan door enquêtes en de actieve bewoners. Maar dat is wel iets dat nog heel erg in ontwikkeling is, dat is lastig en kost tijd. En wat we hopen met die buurtprogramma's dat het een middel is om mensen te betrekken bij alle problemen die de buurt heeft en niet alleen die vijftien mensen uit de buurtbeheergroep. Al doe je dit maar een keer, op een markt of een festival, je bereikt dan wel mensen."

M: "Kun je een instrument noemen waarmee je de wijk in gaat deze zomer?"

E: "Nee, daar zijn we nog mee bezig. Voor dat Oosterpark onderzoek waar ik net over vertelde hebben we ook een zuil gebruikt waar mensen konden vertellen via een camera wat ze van de buurt vonden. Maar nu liggen er alleen nog de fysiek buurtprogramma's, daar zit nog niet de sociale component in. Dat wordt een grote flap waar tien problemen op staan, zoals hondenpoep, onverzorgd groen, propjes en mensen kunnen daar dan stickertjes bij plakken om weer de prioriteit aan te geven. En die zaken worden dan ook echt uitgevoerd. En het goede eraan vind ik dat je ook aangeeft dit vind ik even minder belangrijk want je kunt niet alles oplossen, maar dit doen we eerst. Maar echt concrete acties waar we nu de buurt mee ingaan hebben we nog niet."

M: "Komt het geld dat jullie mogen besteden eigenlijk op een grote hoop?"

E: "De verantwoording van dat geld.. Eerst wordt bedacht wat voor een beleid je in de wijk gaat doen, en dan wordt bedacht welk geld je daarvoor in kan zetten. Voor Europese subsidies moet allerlei aanbestedingen doen en formulieren en ik weet dat voor het GSB zijn er natuurlijk resultaatsafspraken gemaakt, maar is die scheidslijn niet altijd zo helder als dat zou moeten. En omdat er nu moet worden afgerond is er nu zo'n slag van we moeten wel nog even bewijzen dat we het geld goed hebben uitgegeven. Maar pin me er niet op vast."

De theorie.

Nadat ik haar heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik haar de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

Hoe kijkt mevrouw ten Voorde hier nu tegenaan, ziet ze dit in de praktijk terug?

E: "Nou waar ik aan moet denken is een paar dingen, de achter de voordeuraanpak, waarbij actief naar mensen wordt toegestapt die bijvoorbeeld hun huur niet kunnen betalen. Vaak blijkt dan namelijk dat er nog veel meer aan de hand is. En daar bieden we dan actief hulp bij aan en proberen we dus zichtbaar te zijn. Het staat nog wel ter discussie hoor, is het geen betutteling van de overheid? Maar het schijnt wel succesvol te zijn."

M: "Ja, je laat je wel echt zien dan als overheid, waardoor mensen gaan denken, er gebeurt wel iets, ze doen er wel wat aan. En daarom vindt het proces van wijkverval misschien niet plaats."

E: "Ja en wat verder een leuk project is, is het adopteren van afvalcontainers. Ik dacht eerst dat kan nooit succesvol zijn, maar dat is dus heel succesvol. Er zijn dus iets van honderd bewoners hier die een afvalcontainer hebben geadopteerd. Je hebt hier ondergrondse afvalcontainers waar mensen hun vuil ingooien. Maar meestal is het een troep rond die containers. En mensen die daar vlakbij wonen kijken dus steeds tegen andermans troep aan en storen zich daaraan. Het grappige is dat je die mensen een paar handschoenen, een bezem en een telefoonnummer en als ze daar af en toe een beetje schoonmaken en hun burens aanspreken op het naast de container gooien dan zien de mensen meteen van kijk er wordt wat met mijn probleem gedaan. Als er ook heel veel afval staat op dagen dat het niet mag, kunnen ze bellen en wordt het vuil ook direct opgehaald. En dit werkt dus heel erg goed, want mensen stoorden zich daar heel erg aan dat dat vuil er steeds staat. Het project loopt nu een jaartje denk ik. Dus dan zit je wel in het direct oplossen van kleine fysieke problemen."

M: "Ja het zijn dan niet echt managers, maar wel bewoners die van bovenaf gestuurd worden."

E: "Ja, maar op deze manier worden ze ook meer betrokken bij hun buurt. Maar in dit verhaal mis ik wel dat je andere redenen kan hebben om deze problemen te hebben. Ik denk niet dat je het alleen hiermee oplost."

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem. Hier mis je wel een beetje het fysieke verhaal.

M: "Denk je dat je hier wat mee kunt in de praktijk? Ken je een aanpak waardoor je een sociale structuur versterkt?"

E: "Het stadsdeel probeert daar wel op te sturen. Sociale cohesie heette het eerst, toen maatschappelijke ontwikkeling en nu meedoen. Politiek wordt dit heel belangrijk gevonden. Maar het is natuurlijk heel lastig om op te sturen. We hebben een denktank sociale cohesie in het stadsdeel, waarin 'kansrijken' uit het stadsdeel meedenken over hoe de sociale cohesie kan worden verbeterd. Welke projecten kunnen we opzetten. Deze worden dan ook opgezet met de bewoners zelf. Hierdoor krijg je in de organisatie meer binding, maar ook met het project zelf."

M: "En aan wat voor soort projecten moet ik dan denken?"

E: "Nou bijvoorbeeld, feesten en wat hier ook een groot succes was, dat is bakkie in de buurt. Dat is een kar met koffie en die gaat dan ergens in de buurt staan en gratis koffie uitdelen. Hierdoor kunnen mensen met elkaar even een praatje maken. Dus daar wordt wel aandacht aan gegeven en het wordt ook erg belangrijk gevonden en dat komt ook vanuit deze veronderstelling. Maar vaak zijn het ook externe factoren waardoor een buurt zich bindt. En daar heb je geen invloed op, dus dat is lastig beleid voor maken. We hebben bijvoorbeeld de moord op van Gogh gehad, vlak voor het oude stadsdeelkantoor. Nou dat soort dingen kun je natuurlijk niet regisseren, maar die hebben wel veel invloed op de buurten. Het heeft voor een hoop negativiteit gezorgd, maar het zorgde er ook voor dat er heel veel projecten in gang zijn gezet, juist om die sociale cohesie weer sterk te maken. Er was veel angst voor moslims in de samenleving. Vanuit de stad heeft Cohen daar heel erg op gestuurd. Dat idee van wij Amsterdammers moeten het samendoen."

M: "De moord op van Gogh is eigenlijk een soort katalysator geweest?"

E: "Ja, eigenlijk wel, om heel erg met elkaar in gesprek te blijven. Maar hier kun je natuurlijk geen beleid op staven. Je kunt er wel op reageren."

M: "Met dit soort projecten krijg je ook geen harde resultaten, het is een erg 'soft' beleid. Denk je dat er daarom minder op wordt ingezet?"

E: "Nou ik vind juist, dat het ondanks dat het moeilijk is te verantwoorden, dat het redelijk makkelijk is om geld te krijgen voor dit soort projecten. Politiek is het heel belangrijk. Maar het is inderdaad heel lastig om resultaten te verantwoorden op dit vlak. Het is zelfs al lastig om te beschrijven wat je precies hebt gedaan. Wat wil je nou bereiken met koffie drinken in de buurt? De banden naar het bereiken van bepaalde effecten zijn moeilijk hard te maken."

M: "Maar het adopteren van een vuilnisbak is natuurlijk makkelijker te verantwoorden."

E: "Ja, en we zetten in dit stadsdeel nu heel actief in op sporten. Als middel van sociale cohesie en ook om de gezondheid te stimuleren. Dus wat je wilt bereiken met dit sporten is het percentage mensen dat zich gezond voelt. We hebben veel sportvelden aangelegd, veel mensen zijn gaan bewegen. Maar het aantal mensen dat zich gezond voelde, daalde. Dat is logischerwijs geen verband dat je zou verwachten. Maar je kunt niet in kaart brengen hoe dat verband dan wel in elkaar steekt. Dat lijkt me hier ook erg lastig."

Nu wordt het laatste model behandeld, die van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval.

M: "Kun je dit idee vertalen naar beleid?"

E: "Ik zit te denken aan onze stedelijke vernieuwingsbuurten waar veel gesloopt wordt voor nieuwbouw, en het doel daarvan is een meer gemêleerde wijk krijgen. Ik vind altijd dat je daarvoor gemiddeld in de statistieken geen grote problemen meer hebt, maar je blijft mensen hebben die een laag inkomen hebben en geen huis kunnen betalen. Dus je sloopt woningen die mensen nog wel kunnen betalen, maar inderdaad wel slecht zijn. Het is in principe goed om daar nieuwe woningen neer te zetten, maar waar laat je die mensen?"

M: "Het is dus een soort fantoombestrijding? Dat je op een te hoog niveau naar de resultaten kijkt en het individu uit het oog verliest?"

E: "Ja ik vind het wat dat betreft ook wel grappig dat het als de oplossing van het probleem wordt gezien. Terwijl ik denk dat het daardoor alleen wat minder opvalt. Want de problemen van die gezinnen moet je alsnog oplossen. Kijk als je een totale homogene buurt hebt, met alleen maar tweeverdieners in eengezinswoningen dan is het totaal niet gemêleerd, maar je hebt ook geen probleebuurt. Mengen maakt de problemen op buurniveau kleiner, omdat je een gemiddeld hoger inkomen hebt etcetera, maar of het echt het probleem oplost."

M: "Ik kan me wel voorstellen dat doordat je een gemêleerde wijk heb, dat de fysieke problemen zich minder voordoen in die wijk. En als die fysieke problemen een trigger zijn voor grotere problemen, dan los je dus wel iets op door deze maatregel. Maar je denkt niet dat het een oplossing is?"

E: "Nou misschien werkt het in theorie, maar dat krijg je in de praktijk nooit voor elkaar. Dan zou je steeds na drie grote huizen een flatgebouw neer moeten zetten."

M: "Maar er wordt hier wel gesloopt, dus het gebeurt wel."

E: "Ja, je probeert het wel, maar ik geloof niet dat het werkt."

M: "Welke van de drie modellen vind je nu het meest bruikbaar voor beleid?"

E: "Ik zou met de eerste het meeste kunnen, denk ik (Power). Met als toevoeging dat je de problemen hier niet alleen moet toeschrijven aan fysiek verval. Dus in die zin ben ik het er niet mee eens. Ik denk

dat als je volgens dit model handelt, dat je dan veel problemen kunt oplossen, en als je daarnaast scherp blijft op andere oorzaken van deze problemen, dan heb je die wederkerigheid van fysiek en sociaal er in zitten. Dan kom je denk ik een heel eind. Ik denk ook niet dat je de mensen serieus neemt als je tegen ze zegt 'ik veeg wel een keer extra en dan is je probleem opgelost'. Het heeft heel veel invloed op hoe mensen hun buurt ervaren en hoeveel problemen ze hebben, maar dat dat niet de enige oorzaak is. Als je het zo bekijkt, dan laat je denk ik ook bepaalde groepen aan hun lot over. Maar als je hier iemand in de buurt hebt die ervoor zorgt dat acute problemen worden opgelost, en aanwezig is. En tegelijkertijd oog heeft voor problemen die geen fysieke oorzaak heeft, dan je dan een goed verbindingspunt tussen fysiek en sociaal hebt."

M: "Dus in geen van de drie modellen kun je je helemaal vinden? Dat is natuurlijk ook erg lastig, omdat het vereenvoudigde weergaven van de werkelijkheid zijn. De praktijk is te complex om in een model te vatten?"

E: "Ja, dat is duidelijk ja. Maar wat ik wel denk dat het goed is om van bepaalde modellen uit te gaan en die te gebruiken als onderbouwing van je beleid en daar ook als stadsdeel een keuze in te maken, of als beleidsgroep."

M: "Gebeurt dat al?"

E: "Nou wij gebruiken een model, of ik gebruik een model en ik hoop dat meer mensen daarmee aan de slag gaan, waarmee je de samenhang tussen fysiek en sociaal veel beter in kaart kunt brengen. Het is natuurlijk meer een systematiek dan zo'n soort model, maar je ziet zo beter dat problemen met elkaar samenhangen."

M: "De complexiteit van wijkverval staat dus wel centraal."

E: "Ja, en dat geef je dan ook de ruimte."

M: "In mijn onderzoek bestudeer ik ook de wisselwerking tussen de wetenschap en de praktijk. Nou zijn deze modellen natuurlijk niet een op een te hanteren in de praktijk."

E: "Nee, maar als in dit model (Power) nou iets meer het sociale domein aan bod zou komen, dan denk ik dat zo'n versimpeling van de werkelijkheid wel heel erg kan helpen om een kader te geven voor beleid waar je mee bezig bent. Dus ik zou niet willen concluderen dat je niks hebt aan modellen of theorieën in de praktijk. Maar ik denk dat die modellen en theorieën goed genoeg bij de praktijk moeten aansluiten om houvast te kunnen geven. Ik denk wel dat daar behoefte aan is."

M: "Maar dat gebeurt nu nog te weinig? Dus de wetenschap moet zich meer richten op de praktijk? Wetenschappers moeten meer een model maken met in het achterhoofd: Hoe kan de praktijk hier mee verder?"

E: "Ja, want zeker de verbanden tussen problemen en oorzaken en oplossingen die zijn heel moeilijk hard te maken. We hebben een dienst onderzoek en statistiek die allerlei resultaten produceert, maar om goed te kijken naar wat draagt waartoe bij en hoe kun je dat daadwerkelijk inzichtelijk maken. Ja ik denk dat daar behoefte aan is."

M: "En daar zou de wetenschap aan kunnen bijdragen. Wetenschappers hebben natuurlijk ook een heel ander doel, die willen vooral publiceren en zijn misschien minder bezig met hoe zij de praktijk kunnen dienen."

E: "Ja maar ik denk dat er wel mogelijkheden zijn, maar misschien is dat meer de wens vanuit de praktijk dan de praktijk vanuit de wetenschap. Want je zegt het doel van wetenschappers is publiceren, maar je moet toch altijd de problematiek centraal zetten en dan is de vraag hoe los je dat nu op vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines."

M: "Ja die optiek heb ik ook, dat de wetenschap in dienst staat van de praktijk."

E: “Ja, je doel is niet publiceren neem ik aan. Je kans om te publiceren zou groter moeten zijn als het een theorie is waar je in de praktijk wat mee kan, lijkt mij. Ik zou een wetenschapper niet zo goed vinden als hij alleen gefixeerd is op publiceren.”

M: “Maar in de praktijk zal het er wel op neerkomen, dat als je invloed wilt uitoefenen, dat je gepubliceerd moet worden. En dan ga je je daar meer op richten.”

E: “Ja, maar als dan vervolgens niets met je publicatie gebeurt, dan is het alsnog verspilling van tijd en geld. En het werkt ook van twee kanten. Ik probeer ook wel eens de tijd te nemen om van het SCP wat onderzoeken erbij te pakken, wat theorieën over sociale cohesie. Maar je merkt ook in de praktijk dat je maar gewoon doorgaat en alvast wat dingen uitzet zonder dat het in een theoretisch kader past. Dan ren je ergens achteraan omdat de politiek ineens iets wil, er zijn zoveel factoren die dat verstoren.”

M: “Je raakt de wetenschap langzaam kwijt?”

E: “Ja, en ik denk zeker mensen die al langer werken. Ik denk ook dat uit de praktijk die vraag er steeds meer is, van wetenschappelijke onderbouwingen en samenwerkingen daarin. Beide werelden zouden elkaar veel meer op moeten kunnen zoeken.”

Bijlage III: Interview met dhr. P. Koeneman.

Datum Interview: 8 april.

Meneer Koeneman is werkzaam bij het stadsdeel Oost-Watergraafsmeer. Hij is daar subsidieadviseur voor het stadsdeel. Dat houdt in advies geven aan partijen bij aanvragen, het begeleiden van de aanvraag, het indienen etcetera. Een intern adviseur. Hij komt in aanmerking met wijken in verval door bijvoorbeeld projecten en programma's als de Transvaal, die advies nodig hebben. Transvaal is een aandachtsgebied, waar moeten activiteiten moeten worden ontplooid. Dit gebeurt door in de buurt te vragen waar behoefte aan is. Hij neemt daar een hele bottom-up benadering waar. De rol van meneer Koeneman is dan bij de prioriteiten die door bewoners zijn aangegeven, geldstromen te vinden om bijvoorbeeld een speelplaats mooi te maken, het snel door te voeren etcetera. Om alle ambities te vervullen zal Amsterdam geld van derden moeten 'vinden'.

M: "Dus eerst worden er problemen in het stadsdeel, op wat voor een manier dan ook gevonden en dan worden daar financiële middelen voor gezocht?"

P: "Nou daar ligt nog wel iets aan ten grondslag. Je hebt namelijk ook nog het programma-akkoord. Daarin worden de doelstellingen bepaald. Zoals kinderen meer laten spelen. En dan maak je een speelruimteplan. Dat is een vertaling van het akkoord. Daarmee geef je invulling. Dan ga je toetsen of die behoefte ook echt aanwezig is. Dus eigenlijk vinden bottom-up en top-down elkaar ergens in het midden. Want het programma-akkoord vloeit ook al voort uit de behoefte die er is in een wijk."

M: "Hanteer je een definitie van wijkverval? Ikzelf hanteer de definitie een negatieve verandering in een wijk op fysiek, sociaal en economisch gebied. Maar ik kan me voorstellen dat je daar als beleidsmaker niet veel mee kunt."

P: "Ja, ik denk dat ik het wel met je eens ben. Het zijn natuurlijk ook de elementen die je altijd hoort. Daar hoort denk ik ook de mate van onveiligheid bij. Ik weet niet of daar wat van te vinden is in de literatuur."

M: "Ik denk dat dat onder sociaal valt."

P: "Nou in Amsterdam wordt dat nog wel als een aparte pijler gezien, ook in het kader van het GSB. Nou, misschien heb je ook wel gelijk, maar ik denk dat er nog wel pijlers zijn die onder die sociale pijler hangen die er nog weer extra uitspringen bij de grote steden. Educatie, onderwijs, maar veiligheid dus ook. Daar is extra aandacht voor, op alle niveaus. Een ander aspect van wijkverval, wat je de laatste tijd ziet, is dat die nieuw gebouwen gebieden, nu al gaan vervallen. En dat ligt aan de wijze van bouw. Het materiaal. Maar dat is meer een verdieping van jouw definitie. Alles heeft ook met elkaar te maken. Wat ik ook heel veel hoor is: De wijk is te geïsoleerd. En dat komt ook ergens vandaan. Door de sociale samenstelling, mensen keren zich van de stad af, door de infrastructuur, het gebied ligt klem tussen wegen, sporen. Maar de vraag is waar het begonnen is. Ja dat is lastig."

M: "In de literatuur kom ik dus veel tegen dat men op zoek is naar de oorzaak van wijkverval. En er wordt vanuit gegaan dat als je dat weet, dat je dan het proces van wijkverval kunt tegengaan en voorkomen."

P: "Heb je voorbeelden gezien, van hoe dat gaat?"

De theorie.

Nadat ik Peter heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik hem de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat

inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.
De vraag is nu herken je dit model, zie je het terug in beleid?

P: "Je bedoelt de oplossingsrichting? Ja, je merkt wel dat er meer mensen en geld wordt vrijgemaakt om een aantal zaken aan te zwengelen. Je hebt bijvoorbeeld zoiets als contactvaders. Vooral Marokkaanse vaders die jongeren aanspreken op hun gedrag, en ook een soort vraagbak zijn. En je hebt toezichthouders in de buurt. En je hebt natuurlijk op een iets hoger niveau ook nog straatmanagers. Die zie je opeens overal in Amsterdam en dat is echt iets van de laatste tien jaar."

M: "En denk je dat deze trend uit de literatuur is opgepikt, op hebben ze het als het ware zelf 'ontdekt'?"

P: "Dat zou ik niet weten. Wat me wel opvalt, uit eigen ervaring, dat is de trend uit de jaren negentig en dat is sloop en bouw nieuwbouw, en dan komt het vanzelf weer goed. Het fysieke aspect dus echt. Maar de nieuwe trend is nu een beetje, en dat zie je ook terug in de literatuur denk ik, dat is mobiliseer de mensen. Bijvoorbeeld met het project achter de voordeur. Waarom gaat je kind niet naar school toe? Spreek ze aan op hun verantwoordelijkheid. En het andere aspect is wijkeconomie. Daar moeten de faciliteiten zijn een bijvoorbeeld een zaak te kunnen starten, werk te vinden. Haal mensen uit hun isolement. Computercursussen, taalcursussen, en doe dit in de probleemwijk. En de grote initiators zijn natuurlijk VROM, Kei Nicis."

M: "Dus die ideeën hoe wijken in verval moeten worden aangepakt komen van een hoger, landelijk niveau?"

P: "Nou, ik vind van wel. Ik heb via mijn werk, het was een jaar of zes, zeven geleden, gehoord dat het VROM extra geld heeft vrijgemaakt, speciaal voor de grote steden. Dat was voor speciaal aangewezen wijken. Dat waren nog niet de Vogelaarwijken. Het maffe is er wel overlap is tussen die wijken van toen en de Vogelaarwijken. En het VROM stelde zes jaar geleden speciaal geld beschikbaar voor een integrale aanpak van die wijken. En dan dus fysiek, sociaal, ruimtelijk en economisch. En wat ik me nog herinner van de gesprekken die ik met die gemeenten had is dat al die steden gingen inzetten op de lijn die VROM inzette. Voldoen aan die voorwaarden etcetera."

M: "Dus ze doen precies wat VROM wil dat ze doen, zonder echt naar hun specifieke wijk te kijken? Ze lopen het idee van bovenaf achterna?"

P: "Nou je hebt natuurlijk wel te maken met bepaalde randvoorwaarden zie al zijn geschapen. Je weet je mix allochtoon-autochtoon, hoge werkloosheid, volksbuurten. Vooral in de oude steden. Je weet je dat er toen dus geld is ingezet, en dan krijg je nu de uitvoeringskant. Is het allemaal wel realistisch wat we doen? Hoeveel jaar is er nodig om het niveau te bereiken wat je wenst te bereiken? En nu zie je de resultaten van die periode, die fysieke verbeterlagen. En nu maak je die nieuwe periode alweer mee, van de sociale investeringen, meer begeleiding. En deze keer worden de steden ook weer uitgebreid. Steden waarvan je denkt, daar? Daar valt het toch wel mee? Maar die dreigen toch ook al tussen wal en schip te vallen. Vooral op economisch vlak. Almere, die stad is dertig jaar oud. Ligt dat aan de wijze van bouw, van die bloemkoolwijken? Oude wijken worden hier wel gestimuleerd, die zijn al relatief verzwakt. Zelfs Ede heeft al probleemwijken, dat ligt in de 'Biblebelt'. Nou wil ik niet chargeren, maar je begrijpt wat ik bedoel."

M: "Dit is ook het enige model dat het fysieke als oorzaak ziet."

Nu wordt het model van Hans Skifter Andersen behandeld. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval.

P: "Ja, dit is dus die trend van toen, slopen en nieuw bouwen."

M: "Welk kamp denkt u dat die trendbreuk heeft veroorzaakt? De praktijk of de wetenschap?"

P: "Ik denk dat het veel van doen heeft met de sociaal-maatschappelijke situatie waarin je zit. Eind jaren negentig was de economie booming, en de immigratiestromen van eind jaren tachtig zal daar ook een rol in hebben gespeeld. Daarna kwam de luchtbel van de ICT, in 2002. En het heeft ook te maken met de gelden die beschikbaar zijn. De woningcorporaties zijn ook geprivatiseerd, het doel van die corporaties werd meer winst maken, maar wat doe je terug voor de wijk?"

M: "Om even terug te pakken naar het model, hoe sta je tegenover dit segregatie-idee?"

P: "Ik vind economische activering belangrijker. Dat is ook de trend van nu. Taal, wees betrokken bij je omgeving, stop energie in je wijk, voel je er verbonden mee. Maar toch ook die vermenging, je ziet nu ook dat woningcorporaties gaan verkopen in plaats van alleen verhuren. Dit betekent dus dat je een bepaalde groep mensen wilt aantrekken. En dit is bewust gedaan. Met het idee van we moeten deze wijk gemêleerder maken. Dus je ziet een kwaliteitsimpuls in dit soort wijken, maar nu gecombineerd met sociale activering."

M: "De oplossing is in feite een sociale, maar om dat te realiseren moet je het fysieke aanpakken."

P: "Ja, maar wat is dan leidend? Je moet voorwaarden scheppen, voor dat sociale. Bijvoorbeeld een winkeltje in de wijk, waar mensen naar binnen kunnen lopen en een krantje pakken en een praatje maken. Wil je de leefbaarheid van de wijk vasthouden, hou dan de voorzieningen vast. Maar voor sociale cohesie heb je parkjes nodig, sportvelden, die schaarse openbare ruimtes. Breiavonden voor jongen moeders, en wat dan je etnische achtergrond was, dat maakt niet uit. Je ziet dat er echt een wisselwerking tussen fysiek en sociaal is hier, beide dragen bij aan een prettige leefomgeving. Het nadeel van fysiek, wat ik heb ervaren, is dat je dan nog met beheer en onderhoud zit. Dat moet je goed opnemen in je begroting. Iets wat hierbij ook kan helpen is buurtbudgetten. Dan krijgt de buurt gemeenschappelijk geld om bijvoorbeeld een tuintje of een plein te beheren.

Ik hoop dat je hier allemaal wat aan heb, want ik loop ook maar te ratelen, zeg gewoon wat er in me opkomt. Wat ik nu wel merk, uit subsidie land, is dat er steeds meer wordt gestuurd op de output. Een mooi voorbeeld daarvan is Verdonk, die toen nog minister was. Zij had een regeling waarbij je geld kon krijgen als mensen met verschillende achtergronden elkaar via projecten zouden ontmoeten. Hier moest je ook verantwoorden wat je met het geld had gedaan. Hoeveel mensen heb je bereikt, op welke manier etcetera. Wat is de output, wat zijn de resultaten."

M: "Denk je dat omdat de nadruk erg ligt op output, wat heb je bereikt, dat sociale projecten dan juist minder in trek raken, omdat het daar toch lastiger is om output aan te wijzen?"

P: "Dat hangt ook af van waar komt het geld vandaan. Zoals het GSB, dat geeft geld ook specifiek voor veiligheid. Dat kun je monitoren, is het aantal aangiften naar beneden gegaan. Maar je moet het wel goed monitoren natuurlijk."

M: "En bijvoorbeeld op het gebied van sociaal-economische activering?"

P: "Ja, sommige projecten zijn gewoon lastig hard te maken. Maar ik denk dat veel valt of staat met betrokkenheid en scherpste, dat je alles in de gaten houdt. En als je niet hoeft te monitoren, oftewel je krijgt het geld gewoon, dan is die druk er niet en werken die projecten ook een stuk minder goed. Er wordt wel een hoop gedaan om die sociale projecten meetbaar te maken. En het kan dus ook voorkomen dat je je targets niet haalt, op sociaal gebied. In het ergste geval zou je dan je geld moeten terug betalen. Maar dan moet je het wel erg bont maken. Die rapportageplicht is daarom ook heel goed denk ik. Dat zorgt voor scherphouden."

M: "Wat mij nog niet helemaal duidelijk is, hoe het D-2 geld nu op haar plaats komt, want de doelstellingen die daaraan gekoppeld zijn, zullen niet 1 op 1 gelijk zijn met de doelstellingen van het stadsdeel."

P: "Zoals het zou moeten zijn is dat je als stadsdeel iets wil, en dat daar dan toevallig geld voor is, waar de doelstellingen gelijk mee zijn. Het probleem moet van onderen komen en er moet dan 'toevallig' geld voor zijn. En je moet niet vergeten dat er altijd nog geld bij moet hè. Dus de drive om iets te veranderen moet er ook bij andere partijen zijn. Is het geld het doel of een middel? Je moet aan de subsidieverstrekker ook laten zien dat je zelf bereid bent te investeren in de wijk. En dit is voor potjes uit Brussel moeilijker dan voor potjes op een lager niveau."

M: "En als je als stadsdeel nu inzet op fysieke maatregelen, terwijl de potjes met geld zijn gelabeld voor sociale projecten, wat doe je dan?"

P: "Ja, dat is lastig, dan krijg je het geld niet op. De vraag is dan moet je je beleid hierop aanpassen. Ik hoor ook heel vaak dat mensen zo veel subsidies missen. Maar je moet wel goed bedenken wat voor een soort subsidies, pasten die wel bij ons? Heeft het wel een toegevoegde waarde? Loopt het geld achter het beleid aan of loopt het beleid achter het geld aan? En je moet je ook nog realiseren dat het D-2 geld er vooral is om ander geld te genereren. Dat geld alleen is in principe nooit genoeg. Daarom is het ook zo belangrijk dat je laat zien dat hetgene wat je doet ook aansluit bij wat hogere overheden willen. Het Doelstelling 2 geld werd heel goed gemonitord. Wie wat waar, je moest het allemaal vertellen. Terwijl bij de landelijke budgetten, het GSB, dat was eigenlijk van je mag doen wat je wilt. En dat schept natuurlijk een hoop verwarring. Je hoeft geen verantwoording af te leggen. ... Want je wordt denk ik afgestraft op het moment dat je iets doet dat totaal buiten proporties valt. En die verantwoordingsperikelen worden groter naarmate de minister wil weten wat er eigenlijk met het geld is gebeurd. Vorige week was ik nog bij het ministerie en daar was het eigenlijk andersom. Ze zeiden dat Amsterdam geld kreeg wat ze mochten doorsluizen naar ons toe. Maar dan willen ze achteraf toch wel weten wat er mee is gebeurd."

M: "En wat denk je dat het beste werkt, zo'n strenge controle of juist wat losser. Want ik kan me voorstellen dat bij zo'n strenge controle, dat je dan misschien zelfs op zoek gaat naar problemen om maar geld uit te geven. Op die manier luister je minder naar de bewoners omdat je het geld niet zo maar uit mag geven."

P: "Ja, daar heb je een punt, dat klopt. Dat is een leuk dilemma. Wat ik van de Transvaal weet is dat het programma is vastgesteld door middel van de bewoners, en daar gaan we mee werken. En als je geld toegewezen krijgt, dan moet je dat wel willen. En je moet er nog geld bijstoppen ook nog. Het kan dus zo zijn dat je geen geld hebt voor een bruggetje, maar dat er wel geld blijft liggen. En dat kun je zonde vinden. Maar wat ik zo leuk vind aan dit werk is dat je die fysieke dingen ook echt terugziet in de wijk, die de wijk ook beter maken."

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem. De vraag is of Peter dit op een een of andere manier terug ziet in de wijk.

P: "Naast het 'bakkie in de buurt' en de sociale denktank die Ellen al genoemd had, heb je hier natuurlijk ook op economische vlak de straatmanagers, die een spreekbuis zijn tussen stadsdeel en de bewoners. Het sterke van deze zaken is ook dat het van de buurt is, er zitten geen zware managers op om het maar zo te noemen. Zo krijgen de bewoners meer het idee dat het om hun gaat. Bovendien is teveel media-aandacht ook niet goed hè, de SBS 6 retoriek. Zoals vorig jaar in Ondiep. Daar werd iemand neergeschoten en dan komt er al die media-aandacht. Daardoor krijg je ook weer een versterking van een bepaalde situatie die je niet wil hebben. Als je bijvoorbeeld een wijk hebt met veiligheidproblematiek, en daar lopen heel veel politieagenten met wapenstukken en dergelijke, dan werkt dat anders dan dat daar toezichthouders rustig een praatje maken met de bewoners. Dat werkt meer agressie afwekkend. Wat ik ook heel belangrijk vind wat betreft de sociale structuurversterking, is ontmoeting door sport in de wijk. En dan vooral kinderen natuurlijk. Laat ze spelen, laat ze sporten. Het stadsdeel heeft geld gekregen om daar activiteiten voor te ontplooiën. Hier in de buurt is bijvoorbeeld een paar keer per jaar een speelfestijn. Met trampolines en weet ik allemaal wat nog meer. Jonge kinderen raken zo dus met elkaar verknoopt, om het maar zo te zeggen.

De Vogelaarwijken zijn op basis van sociaal economische situatie, maar ook op achtergrond. En waar zit de meeste sociaal-economische achterstand, inderdaad, bij allochtone gezinnen. En het goede aan dat sportplan is dat je jongens en meisjes bereikt. Natuurlijk ook vanwege het gezondheidsideaal, mensen zijn te dik, kinderen komen te weinig buiten. Dus zeggen we: Ga naar een sportclub. En als dat kan bijdragen aan het versterken van de sociale structuur, dan zijn we goed bezig. Natuurlijk verhuizen mensen ook, je zou eigenlijk moeten gaan kijken wat de verhuisdrift is van de mensen daar. En dan kom je weer op die gemêleerdheid, ben je bereid te blijven wonen, en wie trek je aan? Waar stuur je je kind heen? Wat vroeger populair was, waren die wijkcervice-centra. Daar werden verschillende leeftijden met elkaar gemengd. Er zat bijvoorbeeld een verzorgingstehuis bij een

kinderopvang. Ouderen gaan naar buiten toe, waar de kinderen spelen, een beetje genieten. Woningcorporaties waren daar belangrijke aanjagers voor.

Ik heb het er ook vaak met mijn vrienden over van hoe komt het nou dat het in Watergraafsmeer zo wit is en hier zo gemengd? Waar stuur je je kinderen naartoe? Ik weet dat mensen die in west wonen hun kind op school willen doen op het Leidseplein. Terwijl er ook goede scholen zijn in west.

... Ik denk ook dat de woningcorporaties een beetje zijn teruggekomen van die marktrol die ze hadden in de jaren negentig. Er zijn ook takken binnen de woningcorporaties die zich meer ontwikkelen richting sociaal-economisch vastgoed.

M: "En het beleid dat dit stadsdeel voert, is dat specifiek een sociaal beleid, of is het echt gericht op die wisselwerking tussen fysiek en sociaal? Is daar bewust over nagedacht?"

P: "Ik zou het niet weten, ik kan wel een beetje inschatten wat mij opvalt. Het meeste geld gaat toch wel naar zaken als de straten schoonhouden en dergelijke, dus die fysieke ingrepen. Maar beide worden wel erg belangrijk gevonden hier. Maar fysiek is natuurlijk ook veel duurder dan sociaal. Het even herbestraten van de weg, dat kost miljoenen."

M: "Ik heb hier een tabel waarin staat waar en hoe de D-2 gelden besteed zijn. En sociaal – economische activering, daar besteed groot Oost maar 5% van haar geld aan, terwijl Bijlmer & Amstel III daar bijna 20% aan uitgeven. De vraag is nu komt dit verschil door de eigenschappen van de gebieden die verschillend zijn, of zien jullie een andere oplossing voor de problematiek dan de andere gebieden?"

P: "Ik denk dat het ook aan de soort projecten ligt. D-2 gelden is een mooie manier om kosten te dekken van plannen die er al heel lang liggen. Hier krijg je straks wel een gebied met een mooie mix van sociaal en koop, een versterkte economische structuur, er komt meer winkelruimte bij, meer horeca, meer sportcentra, je krijgt straks wel een levendige wijk. Maar die effecten zijn pas op langere termijn zichtbaar. En zaken als bereikbaarheid en ontsluiting van de gebieden zijn belangrijke uitgangspunten voor dat Europese geld."

M: "En wat mij ook opviel, is dat het geld in west binnen de ring op een hele 'afgevlakte' manier is uitgegeven. In Groot Oost zie je dat er heel erg is ingespeeld op fysieke veranderingen, en in de Bijlmer juist op de sociale activering. Waaraan liggen deze verschillen. Is dat een verschil in oplossing, of een verschil in eigenschappen die de wijk heeft?"

P: "Ja, dat is een interessante constatering. Ja, dat zal erom spannen. Kijk, wat je van oost kunt zeggen, is dat de aansluiting op de arbeidsmarkt 10 jaar geleden veel slechter was. En die vernieuwingsoperatie in de Bijlmer was al in gang gezet. Dus dat speelt ook nog mee, daar hoefde geen geld naartoe."

M: "Heeft de verdeling van het geld tussen de prioriteiten ook te maken met het feit dat fysieke ingrepen gemakkelijker te verantwoorden zijn?"

P: "Ja, dat zou ook mee kunnen spelen. Maar dat moet natuurlijk niet het belangrijkste zijn. .. Als ik even terugkom op de modellen dan denk ik dat de schifting van meer fysieke ingrepen (Power) naar een meer sociale aanpak het belangrijkste is geweest. Dit is de jaren negentig (Power). Maar ik zie van alle modellen wel dingen terugkomen hoor, wat dat betreft is het erg lastig."

M: "Dus eigenlijk zijn de modellen apart te kort door de bocht om zinnig te zijn voor de praktijk, maar als je kennis hebt van al deze modellen, dan kan het een handreiking vormen voor beleid. Dan kun je er specifiek op je gebied gericht zinnige dingen uit halen."

P: "Ja, inderdaad. Het is ook interessant om te bedenken wie nu wat volgt. Volgt de realiteit het model of is het het model dat de realiteit volgt."

M: "Ik denk dat deze modellen zijn ontworpen om problemen in de wijk te verhelpen. Daarbij hebben ze natuurlijk wel in de wijken gekeken en dingen van meegenomen, maar in principe moeten deze modellen de werkelijkheid veranderen."

P: "Maar de vraag is dan ook waar komt de inspiratie van de beleidsmakers op hoger niveau vandaan? Is dat het bekende verhaal van de ivoren toren of zit dat anders.

.. Kijk, ik kijk er ook met een bepaalde vogelvlucht naar. En het is voor jou natuurlijk ook ondoenlijk om iedereen te spreken. Ik heb ook een integrale blik en mijn waarneming is mijn waarneming. Ik hoop dat je wat aan dit gesprek hebt gehad."

M: "O ja zeker hoor het is altijd interessant om iemand uit de praktijk te spreken en te discussiëren over deze modellen."

P: "Ja, het is altijd leuk om even zo te sparren."

Bijlage IV: Interview met dhr. W. van Gent.

Datum interview: 9 april.

Wouter van Gent is promovendus. Hij is nu bezig met een van zijn laatste artikelen van zijn proefschrift. Zijn proefschrift gaat over de context van wijkvernieuwing. Hoe vindt wijkvernieuwing in West-Europa plaats? Hij heeft onderzocht hoe de eigenschappen van de woningmarkt in 4 wijken in West-Europa de wijkaanpak beïnvloedt. Daarbij is hij vooral geïnteresseerd in de sociale component. W: "Als we het in Nederland over armoede hebben dan wordt er altijd gezegd we hebben de 40-wijken aanpak. Daar zit veel politiek kapitaal in. Nu heb ik onderzocht hoeveel mensen in de wijken hulp nodig hebben, dan is dat maar 8.1%. Dan komen ze met het argument van dat het wonen in zo'n buurt negatief is voor je kansen. Maar dat is in Nederland heel moeilijk aan te tonen. Dus ik vroeg me af waarom dan voor zo'n strategie gekozen is. Waarom draagt het stedelijk beleid een sociale vlag? Vroeger was het gewoon we moeten de economie van de stad er bovenop helpen, dus kantoorpanden bouwen. Of we moesten de oude wijken opknappen. Maar nu worden er wijken opgeknapt de dertig jaar oud zijn, zoals de Bijlmer. Daar wordt gesloopt onder de vlag van de sociale redenen, en daar valt veel voor en tegen te zeggen.

Je ziet nu ook dat er meer plaatsgericht beleid wordt gemaakt, dat de plaats voorop staat en niet de individuen. Het is nu heel selectief, op kleine plaatsen ingrijpen."

M: "Is er nu meer sprake van een bottom-up beleid? Hebben de bewoners nu meer inspraak?"

W: "Nou dat is wel wat er gezegd wordt. Waar het vroeger de staat was die alles van bovenaf deed, daar is het nu meer de bewoners vragen. In mijn onderzoek is nu wel gebleken dat daar ook een gevaar in zit. Er zit een gevaar in van 'blaming the victim'. Die mensen die zitten in die wijken, zijn arm, spreken geen Nederlands. En dan zeg je we moeten die mensen helpen zichzelf te helpen. We gaan ze 'empoweren' om zichzelf te redden. Maar daarmee impliceer je dat zij ook zelf de schuld hebben voor het feit dat zij in die positie zitten. En dat hoeft natuurlijk niet per se zo te zijn.

Ik heb het idee dat het Nederlandse Grote Steden beleid nog redelijk op stadsniveau is. Pas als het sociaal wordt gaan ze meer op buurtniveau denken. Met de redenering we moeten ondernemerschap stimuleren, de lokale economie helpen. Het is dus heel erg vanuit de aanbodkant geredeneerd. En als je dan aan de beleidsmakers vraagt hoeveel banen dat heeft opgeleverd, dan is dat vaak maar heel weinig. De Bijlmer claimt nog het meeste succes te hebben.

Wat ik ook onderzoek is de herstructurering van de woningmarkt. Het was vroeger ondenkbaar dat je van sociale woningen koopwoningen ging maken omdat die sociale woningen de verkeerde mensen aantrok. Dat is iets dat in de jaren negentig pas opkwam, daarvoor was dat ondenkbaar. Daarom zie je nu dat er geïnvesteerd wordt in wijken die pas dertig jaar oud zijn. Eigenwoningbezit is nu de norm waar we naar streven, ook in Amsterdam, waar traditioneel veel huurwoningen zijn. Wat ik ook merk is dat die lokale managers die bezig zijn met die wijken heel gefrustreerd raken als de bewoners die het goed doen, en de kans krijgen te verhuizen, dan ook weg gaan. Dan gaan de kansrijken weg en dan komt er weer een nieuwe golf binnen. Ze vinden het niet eerlijk dat hun wijk dat allemaal te verduren krijgt. Dan komt er dus ook een stukje buurtidentiteit bij kijken. Zet je daar dan koopwoningen neer, dan heb je de kans dat die mensen wooncarrière maken in hun eigen buurt. Of dat er een goede middenklasse komt. In de Bijlmer is dat redelijk goed gelukt. Hoewel het wel zo is dat alles wat nu nog in de Bijlmer wordt bijgebouwd, sociale huur is. De corporaties hadden natuurlijk eerst het geld van de koopwoningen nodig om verder te kunnen bouwen.

Dit is ongeveer in een notendop waar ik me in mijn proefschrift mee bezighoud."

M: "Heb je een eigen definitie van wat wijkverval is?"

W: "Wijkverval is natuurlijk een politiek geconstrueerd en door het publiek geconstrueerd iets. Vroeger keken ze echt naar dingen als het aandeel woningen zonder toilet en zoveel woningen staan op instorten. Dus echt het fysieke. En het gezondheidsaspect was ook al belangrijk. Dat hoor je nu niet meer. Dat verschoof eerst naar de economische kant en nu is daar het sociale bijgekomen. En in Nederland durft men ook te zeggen dat de etniciteit van de bewoners daar wat mee te maken heeft. Zo'n wijk als de Kolenkitbuurt in west. Maar in het publieke discours gaat het nooit over Amsterdam Noord, terwijl daar ook heel veel arme mensen wonen. Maar daar woont een blanke lagere klasse. De huizen kunnen daar ook wel mooier, maar het gaat vooral om het sociale probleem. Wijkverval is een 'tricky' concept. Ik hanteer heel erg het beeld dat bestaat over een wijk in het beleid en bij het publiek. Maar dat wil niet zeggen dat een wijk ook echt vervallen is in de zin van dat de huizen in elkaar storten en de kogels in de rondte vliegen."

M: "In mijn scriptie stel ik ook dat wijkverval een heel complex begrip is en dat daarom een definitie nooit compleet is. Maar je zou kunnen stellen dat het concept wijkverval een verschuiving doormaakt van fysiek naar sociaal?"

W: "Ja maar dat is niet van de laatste twee jaar, maar daar zijn tientallen jaren overheen gegaan. Maar vanuit beleid gezien hè. Wat mij ook opvalt, is dat de lokale managers heel erg pushen voor een wijkaanpak, die vinden dat geweldig. Beleid speelt daar ook wel op in. Maar er wordt niet gewezen naar achterliggende oorzaken, zoals scholing, inkomen."

M: "Bedoel je dat er met wijkaanpak vooral de gevolgen worden aangepakt zonder de oorzaken te bestrijden?"

W: "Ja dat is een klein beetje wat ik probeer te zeggen ja. Het is meer symptoombestrijding. Er wordt wel iets gedaan natuurlijk, en die wijken knappen ook wel op. In Nederland wordt er gelijk gemengd. Maar de armoede daalt dan natuurlijk niet, als je mensen wegjaagt. Het ziet er alleen beter uit. De achterstand in statistieken wordt aangepakt, en niet de sociale achterstand. Dit is natuurlijk wel een erg kritische houding. Tuurlijk worden er dingen bereikt op individueel niveau. Als je gemeentes dit zouden doen, dan vond ik het prima. Maar dit is landelijk beleid en ik vind dat dat een veel bredere aanpak moet zijn. Als je armoede wilt bestrijden, vind ik dat je dan ook gewoon inkomen moet aanpakken."

De theorie.

Nadat ik meneer van Gent heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik hem de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt meneer van Gent tegen dit model aan?

W: "Ik gebruik Anne Power niet zozeer omdat zij heel erg fysiek deterministisch is. Het is niet zo dat ik het sociale mis, maar je moet niet vergeten dat dit vanuit een Brits perspectief is gemaakt. Die wijken worden daar over het algemeen minder goed gemanaged. Daar schrok ik zelf van toen ik een van mijn cases ging bekijken. Buitenlanders hebben hier vaak niet eens het idee dat ze in een probleemwijk lopen. In Nederland ziet dat er nog zo netjes uit, in vergelijking met bijvoorbeeld Engeland. Dus ik kan me voorstellen waar dit vandaan komt, maar het is erg op de Engelse case gebaseerd. Ik vind het wel een beetje waar, maar in Nederland is dit eigenlijk niet aan de orde. Fysiek wordt in Nederland al heel erg goed onderhouden."

M: "En de oplossing die zij aandraagt, het aanstellen van lokale managers zodat die kleine fysieke problemen niet escaleren, is ook niet voldoende volgens u om wijken in verval te helpen?"

W: "Het is wel waar voor Nederland, maar het gebeurt al. Het is een aspect, maar het niet voldoende om wijkverval, zoals dat in Nederland geconstrueerd wordt, als sociaal probleem, te verhelpen. Maar het is wel een manier om te laten zien hoe wijkverval in Nederland wordt tegengegaan. Het hangt natuurlijk ook erg van de woningmarkt af. Jij kijkt naar de woningmarkt in Amsterdam. Een wijk kan er hier een beetje 'shaby' uit zien, maar als het een beetje dicht bij het centrum is, en er zijn een aantal koopwoningen, dan worden die echt wel verkocht. Locatie is in Amsterdam heel belangrijk. En in vergelijking met Engeland zijn de wijken hier echt goed schoon hoor. Het is allemaal relatief."

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

W: "Ja, ik ben het hier wel grotendeels mee eens, dit past wel bij mijn wereldbeeld. Wat ik wel mis, maar misschien zie ik het nu even niet, is hoe de buitenwacht er tegenaan kijkt, tegen een incidentje. Dus de mensen die niet in de wijk wonen. Een goed voorbeeld daarvan is natuurlijk Gouda. Daar gebeurt een ding in een bus, en vervolgens worden er Kamervragen gesteld waarom er rellen waren in Gouda. Dat is natuurlijk een bizarre situatie. De verantwoordelijke moet dan zeggen: 'Ja, er waren geen rellen.' Het ligt dus niet helemaal in hand van de wijk zelf. Maar als je in dit model nog een soort buitenwacht idee plaatst, dan is het een goed model."

M: "De reputatie van een wijk?"

W: "Ja, niet zozeer reputatie. Het gaat om namen. De diamantbuurt heeft het, de Bijlmer heeft het, Slotervaart heeft het en Bos en Lommer heeft het ook een beetje. Dan krijg je van 'o het is daar weer'. Daar worden dan incidenten heel snel gezien als structuur, en dingen die goed gaan juist als incidenten. Als je daar inkomt als wijk, dan heb je daar ook last van."

M: "Maar zorgt hetgene wat de buitenwacht van een wijk vindt, ook voor meer problemen in de wijk? Of is dit alleen de manier hoe mensen tegen elkaar aankijken?"

W: "Ja dat is interessant, heeft hoe de buitenwacht tegen een wijk aankijkt, ook negatieve effecten op de bewoners. Het antwoord dat je meestal krijgt is ja. Het bekende voorbeeld van stigmatisering is 'wij weten waar je woont dus wij hebben een idee van hoe je bent'. Maar het heeft ook met zelfbeeld te maken, hoe zo'n wijk benaderd wordt. En als er dan ook nog eens beleid wordt gevoerd dan laat je helemaal zien dat het hier een probleemgebeuren is. Het punt is dat hoe de buitenwacht er tegenaan kijkt, dat definieert wat wijkverval is. Je komt dan natuurlijk een beetje in een cirkelredenering terecht. Als je in Zweden kijkt, die hebben in de jaren tachtig heel veel immigranten opgenomen. En zij worstelen ook erg met die immigranten. Hoe kunnen we ze Zweeds laten praten. Dus hoe zij bezig zijn met wijken kan je niet begrijpen als je ook niet het bredere integratiedebat begrijpt. In Nederland precies hetzelfde. We hebben een minister van wijken, wonen en integratie. Het integreren moet dus in de wijken plaatsvinden. Dit is absoluut een beter model. Ik heb het nu over het theoretische model wat je me laat zien hé, en niet het model van integreren. Maar het is ook nog niet het hele verhaal wat wijkverval precies is."

Nu wordt het laatste model behandeld, die van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

W: "Ja, je probeert echt de veranderingen in een wijk aan te stippen, terwijl ik meer bezig ben met macrofactoren die daar invloed op hebben. Dus misschien praten we wat dat betreft een beetje langs elkaar heen. Ja dit model ziet er ook prima uit. Maar als alles met alles te maken heeft, waarom zou je het dan nog opschrijven. Maar goed je kunt je nog afvragen waarom het een buurt en wijk gebeuren moet zijn. Dat is politiek geconstrueerd. Ik heb als case bijvoorbeeld Kanaleneiland. En daar heb je noord en zuid. En dan praat je met iemand over een incident en dan zegt hij 'ja maar dat is in noord'. Of een gedeelte heet nu Transwijk en dat hoort er dan opeens niet meer bij, dat ligt aan de andere kant van de weg. Dus kan je wel over wijken spreken, moet je niet over een stad spreken, of over straten. Maar dit is denk ik het beste model dan. Hoewel het macro-economische verhaal er dan weer niet in zit."

M: "Ja trends en zaken op een hoger niveau dan de wijk neemt hij inderdaad niet mee."

W: "Ja dit model laat in ieder geval goed zien hoe de woningmarkt op wijkniveau opereert. Ik moet nu even goed kijken wat nu het verschil tussen deze en deze (Temkin & Rohe, red.) is."

M: "Nou, qua praktische implementatie is het zo dat bij Temkin & Rohe het niet erg uitmaakt wie er in de wijk woont, als ze maar een binding met elkaar en de wijk hebben. Bij Andersen is het juist heel belangrijk dat je oplet wie er in de wijk woont."

W: "Ja, als dat het verschil is wat je nu zegt, kijkt er wordt een verschil gemaakt tussen getto's en enclaves. Kijk, als Chinezen een beetje bij elkaar gaan wonen, dan is dat helemaal niet erg, dat wordt gezien als een enclave. Er wonen heel veel Koreanen en Japanners in Buitenveldert. Maar er is niemand die zegt 'o jee, die mensen integreren voor geen meter, ze hebben hun eigen winkels, ze spreken geen Nederlands', dat zegt niemand."

M: "Omdat ze geen problemen veroorzaken?"

W: "Blijkbaar niet, hoewel je voor Chinezen nog kan zeggen dat ze wel wat georganiseerde misdaad met zich meebrengen. Maar daar wordt inderdaad niet zo'n stennis over gemaakt. Marokkanen blijken het beste te integreren, maar dat doet het meeste pijn lijkt het wel. Turken iets minder. Maar daarin hebben Temkin & Rohe wel een beetje gelijk. Niet alle geconcentreerde etniciteiten vormen een probleem. Wat dat betreft is het een model vanuit een Deens perspectief. Denen vinden dat wel een probleem. De Deense staat maakt zich heel druk om wat het is om Deen te zijn. Ze zijn veel nationalistischer, veel homogener dan in Nederland. Ik wil die Skifter Andersen niet afvallen, maar ik denk dat hij heel erg vanuit een Deens perspectief redeneert. Hij redeneert vanuit autochtone bewoners."

M: "Welk model vind je nu het best, lijkt het meest op de realiteit?"

W: "Nou, realiteit, de laatste twee lijken het meest op mijn realiteit. Hier (Andersen) zitten een aantal vooraannames in. Over welke wijken het gaat. Die problemen hoeven niet vanuit die immigranten te komen. Het klopt allemaal wel, maar ik mis een beetje de context waarin alles zich afspeelt. Problemen in een wijk, komen ook uit een wijk. Maar dat wil niet zeggen dat de oplossing ook daar moet worden gezocht. Er zit een context omheen, die heel belangrijk is. Een combinatie van deze twee zou heel goed zijn."

M: "En de praktische implementatie die zij aanreiken? Welke is wat dat betreft het beste volgens u?"

W: "Ja dan zou ik zeggen deze, het versterken van de sociale structuur (Temkin & Rohe). In Nederland tenminste. Maar in Amerika zou ik zeggen dat de segregatie ook wel iets minder kan. Maar daar heb je ook echt kilometers wijken met alleen maar armoede. Het beste lijkt mij, maar dat kan ik niet wetenschappelijk staven, is heterogene wijken met homogene buurtjes."

M: "Omdat mensen toch gelijkgestemden zoeken?"

W: "Nou dat blijkt wel weer uit data, je kunt wel middenklasse naast hele arme mensen zetten, maar die gaan niet met elkaar om. Er is jaren onderzoek gedaan en het blijkt dat als er een beetje klassenverschil is, dat mensen nog met elkaar omgaan, maar als dat te groot wordt dan niet meer. Het is zo simpel als je het leest."

M: "Maar is die menging dan ook een oplossing voor wijkverval?"

W: "Nou dat vind ik dus niet. Het maakt de wijk wel stabiel, maar het lost geen sociale problemen op, en daar gaat het mij om. Maar achterstand in statistieken los je er wel mee op. En dat is ook belangrijk voor politici. En ook voor bewoners, die vinden het fijn dat er niet veel te veel problemen in de wijk ontstaan, en dat er ook goede mensen wonen. Dat ze geen kapitein op een zinkend schip zijn. Beleidsmakers zijn wel betrokken bij de wijk, maar ze vinden het ook heel belangrijk dat het een beetje genormaliseerd wordt. Dat valt me overal in Europa op, hoe zeer mensen streven naar normalisering in een wijk."

M: "En dat is fantoombestrijding?"

W: "Ja dat is hoe je wijkverval omschrijft. Maar als iedereen roept dat we sociale problemen zo aan het oplossen zijn, dan is het fantoombestrijding. Maar als ze zeggen dat ze die wijken aan het normaliseren zijn, dan klopt dat ook. Of de wijken leefbaarder maken, de mensen tevredener. De vromraad zegt bijvoorbeeld dat ze de buurt gaan vernieuwen zodat er sociale stijging kan plaatsvinden. Nou dat is onzin. Nou geen onzin, maar het verhaal is wel flinterdun. En er wordt heel veel politiek kapitaal ingestoken. Als het tegengaan van wijkverval het stabiliseren van een wijk is, dan kan mening heel erg nuttig zijn."

M: "Dus in hoeverre je wijkverval definieert, dat bepaalt of het beleid hier succes heeft."

W: "Ja zo kun je dat wel zeggen. Mijn onderzoek begon ooit met het idee om succesverhalen en niet-succesverhalen op te schrijven. Maar wat is nou een succesverhaal, en voor wie? Bewoners kunnen heel tevreden zijn, maar dat zijn niet de bewoners die er ooit woonden, begrijp je? Die lokale managers zullen vaak succes claimen zodra het een stabiele wijk geworden is, en dat het wat schoner is en dat soort zaken. Maar hoe zit het met de totale werkloosheid in de stad, en de sociale agenda die steeds naar voren komt? Een fysieke verandering spreekt heel erg aan. Eerst stonden de cameraploegen steeds bij hetzelfde winkelcentrum de hangjongeren te filmen, en nu staan ze bij dat mooie gebouw de Kandelaar. Dat is een heel selectief beeld natuurlijk."

M: "Kun je iets zeggen over de theorie en de praktijk op dit gebied. In hoeverre de theorie bij de praktijk aan sluit?"

W: "Nou vanuit de wetenschap kan ik hier wel wat over zeggen. Nou hier heb ik een boek geschreven door wetenschappers voor beleidsmakers. Ik weet niet of dit in de boekenkast staat van iedere beleidsmaker, maar het is een mooi boek geworden. Als ik Nederland vergelijk met Spanje, dan worden daar wetenschappers helemaal niet gehoord. Maar daar zijn ze ook pas net een beetje begonnen, die komen er nu net achter van 'he, we hebben immigranten', vroeger waren zij zelf de immigranten dus wat dat betreft lopen zij nog een beetje achter. Maar ook vergeleken met Zweden en Engeland vind ik dat er hier best veel interactie is tussen wetenschap en praktijk. Wij hebben bijvoorbeeld het Nicis. Wij schrijven bijvoorbeeld een stukje voor een vaktijdschrift, dat wordt opgepikt door de mainstream media en uiteindelijk worden er Kamervragen gesteld en moet de minister zich verantwoorden. Dan verandert er op zich misschien niet zoveel, alleen de beeldvorming misschien en op de lange termijn zou er iets kunnen veranderen. Maar in Amerika kun je de mooiste stukken schrijven op de universiteit, maar daar wordt echt niets mee gedaan. Daar zijn de universiteiten alleen om op te leiden. Hier is er veel meer interactie. Maar kijk hetgeen waar ik nu kritisch op ben, dat wordt natuurlijk in de wind geslagen."

M: "Maar je kunt niet stellen dat die beleidsmakers deze modellen op hun bureau hebben liggen en denken van 'o, die man denkt dat als we het zus en zo doen dan komt het goed, laat ik het ook maar zo aanpakken'?"

W: "O, op die manier. Nou ik denk dat beleidsmakers over het algemeen niet echt een idee hebben waar ze het over hebben. Nou dat is niet goed gezegd. Vooral als het gaat om sociale processen en hoe beleidsinterventies op een abstract niveau die processen zouden moeten beïnvloeden. Als ik ging doorvragen, zoals 'welke veranderingen wilt u nu teweeg brengen?', dan verzandden ze meestal in vage noties."

M: "Omdat ze die transitie van praktijk naar wetenschap niet goed kunnen maken?"

W: "Misschien wel. Maar beleidsmakers zijn ook heel procesgericht. Als het er eenmaal is, dan hebben ze het meer over hoe het moet, beleidsintegratie en dat soort dingen. Het waarom is dan van tafel en wat ze nou precies willen bereiken raakt op de achtergrond. En als je dat wilt weten moet je gaan kijken naar stukken van de Vromraad en dergelijke."

M: "Dus op hoger niveau, daar komen meestal de oplossingsrichtingen vandaan?"

W: "Ja, maar ook wel op gemeentelijk niveau hoor. Maar als die mensen eenmaal in dat project zitten, dan wordt er niet meer op deze manier over nagedacht. Dat denkwerk is als het ware al gedaan. Sommige waren ook gewoon heel eerlijk als ik doorvroeg. Dan zeiden ze 'ja kijk, we proberen gewoon al die Marokkanen die daar zijn uit elkaar te slaan. Nu spreken ze allemaal Marokkaans met elkaar en dat schiet natuurlijk helemaal niet op. Als dat lukt dan hebben we meer controle over de wijk. ' "

M: "Daar zit dus eigenlijk nul wetenschap achter."

W: "Nou, daar zit best wat wetenschap achter, want daar zitten aannames achter. Ten eerste moet je weten over welke wetenschap heb je het. Op een lager niveau, gemeentelijk en daar nog onder, die zitten vaak al in een proces, een discours van de beleidsstukken. En achter die beleidsstukken zit vaak wel wat achter. Die Anne Power bijvoorbeeld, ik weet dat zij veel invloed heeft op het Britse

beleid. Maar het is ook politiek he. Dus kan wordt er nog wat opportunisme geplaagd, en dan krijgt het een bepaalde vorm en zo moet het dan gebeuren. Kijk het is een naïeve gedachte dat je denkt dat ergens achter een bureau wordt verzonnen hoe je in die wijken moet ingrijpen. Elke wijk heeft ook een eigen context waarbinnen je moet spelen. Deze modellen zijn dan wel leuk, maar op een gegeven moment moet je wel een beetje pragmatisch zijn. Die lokale managers zijn pragmatisch niet op de manier van we willen verandering op deze en deze manier, maar meer pragmatisch van dit heb ik van bovenaf meegekregen en zo moet het gebeuren. Tuurlijk hebben ze ook oog voor de wijk, maar ze zitten er een beetje tussenin. De realiteit van de beleidsmaker is niet alleen de wijk, maar ook de organisatie waar ze in zitten. Ze werken binnen instituties, en die hebben hun eigen redeneringen en denkwijzen. Verschillende organisaties denken en praten heel anders over dezelfde dingen. Die hebben een heel ander rationaal. Een woningcorporatie zal altijd denken aan zijn bezit, terwijl hij dat helemaal niet meer bewust doorheeft. Gemeentes hebben weer andere prioriteiten, openbare veiligheid en dat soort zaken. De politie zal heel erg naar de criminaliteit denken. Iedereen werkt binnen zijn of haar eigen instituties. Dat geldt natuurlijk ook voor wetenschappers. Het is dus heel naïef om te denken dat die beleidsmakers alleen met de wetenschap bezig zijn als ze naar deze modellen kijken. Deze modellen hebben ze vast op hun opleiding gehad, maar ze zijn eigenlijk aan het schipperen. Vaak hebben deze mensen wel heel trots op de wijk, hebben ze hart voor de wijk en delen ze hun identiteit met de wijk. Het zijn dus absoluut geen koele 'reaalpolitikers' die het ze verder niks kan schelen maar ze hebben wel een beeld van wat er aan de hand is, en dat wordt gevormd door de organisatie waarin ze zitten. Maar er is dus heel veel interactie, en wetenschappers proberen veel te sturen, maar het is naïef om te denken dat dat het enige is dat beleidsmakers beïnvloeden. Als je een waarheid kunt 'creëren', door in alle colleges te verkondigen dat het zo en zo moet, dan blijft dat in hun achterhoofden zitten en dan ga je dat uiteindelijk wel terugzien in beleid."

Bijlage V: Interview met mevr. F. Pinkster.

Datum Interview: 15 april.

Mevrouw Pinkster heeft zojuist haar promotie onderzoek afgerond en ze wordt nu universitair docent stadsgeografie. In haar onderzoeken houdt ze zich bezig met de gevolgen van de concentratie van armoede. Ze houdt zich meer bezig met de gevolgen van wijkverval dan met de oorzaken ervan. Ze is vooral geïnteresseerd in de gevolgen voor de arbeidsperspectieven en sociale mobiliteit. In hoeverre leidt het wonen in een achterstandswijk tot verslechterde kansen op een baan. In haar promotieonderzoek was de maatschappelijke context het herstructureringsbeleid. Dat beleid was gericht op het opwaarderen van buurten door middel van het mengen van de woningvoorraad.

M: "Ik heb al veel gehoord dat je bij mengen het probleem niet oplost, maar verdunt. Dat het puur statistische resultaten zijn. "

F: "Ja, dat is een beetje het waterbed idee he, dat als je op de ene plek gaat duwen, dat het dan op een andere plek terug komt. Daar ben ik het deels mee eens, en deels niet. De vraag is of de problemen in die wijken ook hun oorsprong vinden in die wijken. Als dat niet zo is, dan heb je te maken met het waterbedeffect. Want de oorzaak van het probleem ligt ergens anders dan waar je bezig bent. Ik denk dat het een beetje van allebei is. Ik denk dat er in achterstandswijken processen gaande zijn die belemmerend kunnen zijn voor bewoners. Maar er zijn ook heel veel mooie processen gaande in dat soort wijken. Ik ben niet kritisch op het herstructureringsbeleid omdat het zou leiden tot het verplaatsen van het probleem, er zijn vast problemen in die wijk die ook in die wijk ontstaan. Maar de methode die wordt gebruikt om de problemen op te lossen, mening, is niet de goede en bovendien maak je dan meer stuk dan dat je ooit kan terugbouwen. We hebben het altijd over de negatieve aspecten van die wijken, maar er zit ook heel veel potentieel in die wijken, mensen die in dezelfde positie zitten, ontwikkelen contacten met elkaar en kunnen steun aan elkaar geven. Ook kunnen ze via via werk vinden. Dit ontstaat ook allemaal omdat die mensen bij elkaar zitten. En op het moment dat je zo'n wijk op de schop neemt, en je dwingt 70% van de bewoners om tijdelijk dan wel voor altijd te verhuizen, want de terugkeer garantie is vaak maar beperkt, dan is dat erg ingrijpend voor die mensen. Je zet hun hele werkende, sociale en dagelijks leven op de kop. Je creëert er ook weer nieuwe problemen mee, en daar houd ik me in mijn onderzoek mee bezig. Er zijn twee perspectieven. De eerste is dat je zegt dat de oorzaken van de problemen buiten de wijken ligt, en als je dan iets in de wijk gaat doen, dan verplaatst je het alleen maar. Maar misschien is het wel zo dat sommige problemen worden veroorzaakt door de buurt, doordat er veel arme mensen op een kluitje wonen in zo'n buurt. Maar we kijken nooit naar de positieve kanten die dat heeft voor de bewoners die daar zitten. Die functie van het op een kluitje zitten moet je niet negeren. Buurtgericht beleid is niet zinnig en logisch, maar de vraag is of dat wel de vorm moet hebben zoals dat nu is. Moet je niet een mensgericht beleid in die buurten gaan voeren. Geef die mensen in de buurt de kans om hun positie te verbeteren."

M: "Maar het beleid nu toch ook niet puur slopen?"

F: "Nee de nadruk is wel iets verschoven, maar als je kijkt naar de praktijk, dan wordt nog steeds 70% van de sociale huurwoningen gesloopt. En dan kunnen ze wel sociaal beleid voeren, maar die bewoners zijn straks weg, en dat sociale beleid verhuist niet mee. De nadruk moet op het sociale liggen. En de orde en handhaving en het goed verzorgen van de openbare ruimte. Wat ook opvalt, is dat veel van die achterstandswijken heel erg jong zijn. 30% van de inwoners is jonger dan 18. Jonge mensen maken veel troep. En is die troep nou een afspiegeling van de bevolking, of zijn het mensen die zich niet goed gedragen. En zou je niet gewoon meer onderhoud moeten plegen in dat soort buurten. Hier ligt wel een taak voor de corporaties samen met de gemeenten. Je moet ook kijken naar wat een wijk nodig heeft, niet elke wijk vraagt om dezelfde maatregelen. Maar slopen is voor mij niet de oplossing. Deels verplaatst je het probleem en deels vererger je het probleem. Die mensen hebben geen vangnet meer en moeten ergens anders helemaal opnieuw opstarten. En dit kan ook weer allemaal problemen achter de voordeur veroorzaken."

M: "Heb je een definitie van wijkverval?"

F: "Wijkverval impliceert dat een wijk achteruit gaat. En dat zijn langdurige processen en dat is deels ook een natuurlijk proces. Het downgrading van buurten is iets wat al door de Chicago School

beschreven is. Het is een veel natuurlijker proces dan upgrading, of gentrification. Dus het hangt af van hoe open je het formuleert. Een minder sterke positie op de woningmarkt na verloop van tijd is heel normaal. Maar wijkverval impliceert een beetje dat het iets negatiefs is. Dat het een probleem is.”

M: “In mijn scriptie gebruik ik de definitie dat wijkverval een negatieve verandering is op sociaal, economisch en fysiek gebied. Maar ik zeg erbij dat het erg complexe processen zijn die dat in gang brengen dat een definitie alleen niet genoeg is. En daarom beschrijf ik ook hoe hoe processen kunnen lopen.”

F: “En verval kan natuurlijk ook zijn dat je van een hele dure wijk naar een middeldure wijk gaat. Maar wanneer ga je het over verval hebben. Als er problemen ontstaan? Waar zit dat moment dat je over verval kan spreken? In vooroorlogse wijken wordt al veertig jaar beleid gevoerd. De schilderswijk is een mooi voorbeeld. Daar is al zoveel gedaan, daar valt niks meer te slopen en nieuw te bouwen. En alsnog is het niet een wijk zoals zij dat voor ogen hadden. In zo’n probleemwijk zit ook vrij veel dynamiek, mensen zitten er niet vast. Het heeft ook een functie. Als je een bepaalde sociale positie hebt, dan woon je daar en als je die verbetert dan verhuis je weer weg. Het feit dat er arme wijken zijn, hoeft geen probleem te zijn. Eerste generatie migranten beginnen onderaan de woningladder.”

M: “Er is behoefte aan een dergelijke woonomgeving?”

F: “Ja, mensen hebben dat nodig. Ze kunnen in die buurt geld lenen, iemand kookt voor ze als ze ziek zijn, al dat soort dingen. Maar je moet ervoor zorgen dat ze wel verder kunnen komen, dat je dat aanpakt. Er wordt dan wel gezegd dat 40% uit een dergelijke wijk wil verhuizen, maar niemand weet hoeveel mensen uit een gemengde wijk wil verhuizen. Ik ben erg kritisch over de gedachte dat achterstandswijken per definitie een probleem zijn.”

De theorie.

Nadat ik mevrouw Pinkster heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik haar de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt mevrouw Pinkster tegen dit model aan?

F: “Nou ik denk dat dit deels wel gebeurt. Voor de fysieke kant dan. In veel herstructureringswijken zijn er buurtopbouwwerkers, toezichhouders, Melkertbanen van mensen die dan in zo’n jasje rondlopen. Als je met bewoners praat beginnen ze ook meteen te mopperen over het fysieke verval. Ik heb meegewerkt aan een rapport, waaruit blijkt dat de mensen dus vooral veel mopperen over die fysieke dingen, maar dat de echte problemen dus sociaal van aard zijn. En die zijn ook het moeilijkst op te lossen, want die los je niet op door zo’n toezichthouder.”

M: “Maar dat wordt hier dus wel gesteld, dat het voorkomen van die fysieke problemen ook leidt tot het voorkomen van sociale problemen.”

F: “Ja, daar zou ik zelf niet zo voor zijn. Ik denk zelfs eerder dat het andersom is. Sampson heeft het over sociale desorganisatie. En hij stelt dus dat het fysieke verval een symptoom is van sociale problemen, van een wijk zonder gedeelde normen en waarden. Dit leidt tot een lage sociale controle op straat, wat de deur opent voor vandalisme en dergelijke. Als ik mijn vuilnis twee keer te vroeg buiten zet, dan zeggen mijn burens er wel wat van. Maar daar zal dat dan niet meer gebeuren. Ik heb dus de overtuiging dat fysieke problemen deels een sociale oorzaak hebben. En met dit model zul je dat niet oplossen.”

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

F: "Ja, dit sluit aan met wat Sampson, waar ik het net over had het over had, beschreef. Hij heeft het over neighbourhood disorder and crime. Als dat in een wijk aan de hand is, dan gaat het niet goed met de wijk. Dus ja, daar zit wel wat in, denk ik. Ze schrijven ook een rol toe aan institutional actors hier, mensen van woningcorporaties en dergelijke, als wetenschapper vind ik het mijn taak om heel kritisch te zijn. In mijn onderzoek was er een buurt, dat was een 'de wijk aan zet' buurt. Er werd heel erg geprobeerd dat buurtbewustheid en buurtbetrokkenheid te stimuleren. Maar dat is heel moeilijk te creëren als het er niet is. En dat heeft misschien wel iets met de samenstelling te maken. Als de afstand tussen de mensen te groot is, dan werkt zo'n buurtbarbecue natuurlijk niet. Dat wordt structureel sociaal kapitaal genoemd. Kan je dat creëren, dat is de vraag. Ik denk dat dat heel ingewikkeld is, en de vraag is ook of dit soort initiatieven van die actoren zoden aan de dijk zet."

M: "Dus het beleid dat dit model aanreikt zal volgens u alleen helpen als de samenstelling van de wijk aan bepaalde voorwaarden voldoet?"

F: "Ja, dat denk ik wel. Ja ik denk dat dat wel belangrijk is. Ik denk dat je een paar actieve sleutelbewoners in zo'n buurt het verschil al kunnen maken. Die kunnen de rest meetrokken. Of als er maar eentje was die steeds de politie belt als er rottigheid wordt uitgehaald. Maar dat is erg intensief, je moet enorme vertrouwensbanden opbouwen. Mijn onderzoeksbuurt heeft jaren subsidie gekregen om een 'wijk Transvaal-gevoel' te creëren, maar de afstand tot de formele figuren in die wijk, gemeenteambtenaren, corporatiemedewerkers nog steeds erg groot is. Zo'n wijk is voor 89% allochtoon, maar de bewonersvergadering, een groep actieve bewoners, is voor 90% autochtoon. Ik denk wel dat het werkt, maar ik denk ook dat het heel intensief is om mensen te betrekken. Je komt er niet met een barbecue, je moet echt vertrouwensrelaties opbouwen. Maar ik denk ook dat het een heel essentieel onderdeel is van het voorkomen of aanpakken van verval, dat idee van collectiviteit. Maar het is niet zo dat dat per se in elke arme wijk ontbreekt. In sommige wijken is er wel die bereidheid om mensen aan te spreken op bepaalde zaken, daar gaan die dingen wel heel goed."

Nu wordt het laatste model behandeld, die van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

F: "Dus hij zegt in principe laat segregatie gewoon z'n gang gaan, want segregatie is het zoeken naar buurten die bij je past. Dat krijg je wijken die relatief homogeen zijn. Het probleem met arme wijken is dat het een soort restcategorie is, want eigenlijk zijn dat hele heterogene wijken. Je kunt wel zeggen dat 80 of 90% allochtoon is, maar dan heb je het over zoveel verschillende nationaliteiten. In de allerarmste wijken in Nederland, daar zit nog steeds 6 of 7% van de inwoners in de hoogste inkomenscategorie. En de meerderheid van die bewoners zit in de middencategorie, nog steeds. Maar het gevaar van gemengde wijken is juist dat de sociale afstand te groot wordt, waardoor ze niet hetzelfde idee hebben over wat hoort en wat niet hoort. Dus ik denk hoe homogener, des te makkelijker het is om een soort collectiviteit te creëren. En dit model redeneert vanuit gemêleerd als zijnde niet arm, denk ik. Dus hij zegt hoe minder arme mensen, hoe beter. Arm-geconcentreerd is dus wel een probleem voor hem, maar rijk-geconcentreerd niet natuurlijk. Hij heeft het dus over gemêleerd ten opzichte van arm, want in rijkere wijken komen er niet van deze problemen voor. Voor de organisatiegraad is gemêleerd beter dan arm, daar heeft hij gelijk in. Welvarende mensen kunnen natuurlijk ook beter hun standpunt duidelijk maken, die zijn mondiger. Als ze bij het museumplein iets willen veranderen, dan liggen er meteen 10 bezwaarschriften op de stoep van advocaten die in de buurt wonen. Er zijn daar mensen met vaardigheden om zich met de buurt te bemoeien en dat is altijd prettig. En mijn ervaring is ook dat als je heel hard werkt, dagen van 13 uur maakt, en je best moet doen om rond te komen, dan heb je ook niet zoveel energie meer om je ook nog met de buurt te bemoeien. Dus vanuit de individuele positie van de mensen geredeneerd kan ik me voorstellen dat als je een buurt hebt die meer gemengd is, waar dus mensen tussen zitten die de tijd en de vaardigheden hebben om zich tegen die buurt aan te bemoeien. Maar ik denk niet dat zij de brug kunnen bouwen naar die armere mensen toe, dat denk ik dus niet."

M: 'Maar als die rijkere mensen ervoor zorgen dat die dingen gebeuren in die buurt, dan hebben die arme mensen daar ook profijt van? Dus dan zou zo'n buurt beter werken dat wanneer die rijkere er niet zijn.'

F: 'Ja, als je het hebt over mondigheid en organisatiegraad, dan kan ik me voorstellen dat dit beter is. Maar dan zijn dus niet de arme mensen in de buurt mondiger en georganiseerd. De betere bewoners die importeer je, en het zullen dus ook vaak de belangen zijn van die bewoners. Dus dan kom je al gauw bij het NIMBY idee. De nieuwe bewoners gaan dan ook klagen over de oude bewoners.'

M: 'Vind je dan dat dit model aan het symptoombestrijding is? Dat de arme mensen, waar het eigenlijk om te doen is, dat die er niet beter van worden? Op individuele basis.'

F: 'Ja het kan dat ze er beter van worden, voor de fysieke problemen, of de bereidheid van de politie om te komen. Want die komt ook niet altijd even graag naar een bepaalde wijk.'

M: 'Zo werkt het bij de politie?'

F: 'Nou zo denken de mensen er wel over soms. Ik zeg niet dat het zo werkt, maar de indruk bij de bewoners is dat de gemeente meer hun best doen bij de betere buurten. '

M: 'Kunnen we concluderen dat het model van Temkin & Rohe jou het meeste aanstaat?'

F: 'Ja ik denk dat dat het beste van de drie is. Een sterke sociale structuur is een belangrijke voorwaarde om buurtverval aan te pakken. Maar ik denk ook dat het creëren van zo'n structuur iets heel ingewikkelds is. Van die derde oplossing van Andersen, daar worden de bewoners in hun privéleven niet beter van. Misschien dat de buurt wel vooruit gaat, het leven op straat wordt wel makkelijker te managen. Wijkmanagers willen gewoon graag een gemengde wijk, omdat dat het probleem behapbaarder maakt. En dat is ook zo, de problemen die op straat liggen worden waarschijnlijk wel behapbaarder. Dus de vraag is ook wat is het probleem, hoe definieer je wijkverval? Doe je dat als fysiek verval, problemen met misdaad, vandalisme, vervuiling, problemen die voor een hele wijk als groep geldt, dan zit er wel wat in dat derde model. Maar als je denkt er zit een probleem in de kansen die de mensen in die buurten hebben, dan heeft zo'n omgeving niet zoveel te bieden. Het is dus een beetje waar je de focus op legt. De leefbaarheidkant of de integratiemobiliteitskant. Is het leefbaarheidsidee heel belangrijk, dan is het model van Temkin & Rohe het beste. En het ligt ook aan mijn eigen specialisme.'

M: 'Ik ben nog wel benieuwd hoe u denkt over de wisselwerking tussen de wetenschap en wat daar met beleid wordt gedaan. Ik heb altijd geleerd, of ik houd me dat voor dat de wetenschap in de dienst staat van de praktijk.'

F: 'Ja, dat is een optimistische visie. Er zijn al heel lang de nodige kritische geluiden vanuit de wetenschap over het huidige herstructureringsbeleid. Pakt het wel de problemen aan op de juiste manier, of je wel de beoogde resultaten kan behalen, of je niet allerlei neveneffecten creëert, zoals het kapot maken van allerlei sociale vangnetten. Deze geluiden zijn er al heel lang en mijns inziens wordt er maar mondjesmaat op gereageerd. Er was een discussie over de waterbedeffecten, dat het beleid niet veel zin had omdat de problematiek ergens anders weer terugkwam. Maar daar waren absoluut geen oren naar. De minister heeft die hele publicatie gewoon naast zich neergelegd.'

M: 'Weet je waarom er te weinig of niet naar de wetenschap wordt geluisterd?'

F: 'Ja dat kan twee kanten op het. Het heeft een beetje met rollen te maken. De rol van de wetenschapper is om te nuanceren en de complexiteit van dingen uit te leggen. En de rol van beleidsmakers is om die complexiteit terug te brengen naar iets waar je wat aan kan doen. Dat is veel praktijk gericht. Er werd ook begonnen met stenen stapelen, want daarvan zie je direct resultaat. Nu gaat het meer naar sociaal beleid en dat is veel moeilijker te meten. Er zijn veel lange termijn resultaten. Beleid nu betaalt zich pas over 10 jaar uit ofzo, of misschien wel helemaal niet dat is zo moeilijk te berekenen. Wetenschappers willen graag de problematiek in al haar complexiteit bespreken, terwijl de politiek bruikbare problemen wil zien, waar ze wat aan kunnen doen en dat botst.'

En dat is niet de schuld van de een of de ander, maar die rollen zijn zo moeilijk op elkaar in te passen. Je praat een beetje een andere taal. Maar die herstructureringstrein is een trein die rijdt. En die fluit je niet zomaar terug. Die plannen zijn voor de komende tien jaar al uitgerold. Daar zit heel veel geld in en dat zet je ook niet zomaar even stop. Je kunt niet zeggen 'dit is fout beleid, dus daar stoppen we mee'. Politici en ambtenaren zullen ook best erkennen dat je bepaalde problemen niet oplost met dit beleid. Maar je moet toch iets en dit is waar we mee bezig zijn. Beleidsmaker moeten ook scoren en resultaten halen en je moet zichtbaar zijn. Maar dit zijn allemaal langetermijnplannen. Het is ook de praktijk, hoe verander je zo'n koers, kan dat wel? Kunnen we nog afbuigen."

M: "Je merkt nu toch wel dat we van fysiek naar sociaal gaan."

F: "Ja en je merkt dat dat heel langzaam gaat. Dat is een worsteling, van moeten die woningcorporaties nou met werk voor allochtone jongeren? Het geld zit nu ook op de verkeerde plekken. Het is deels niet willen horen, maar het is ook deels niet kunnen horen snap je?"

Bijlage VI: Interview met dhr. J. Kempen.

Datum interview: 22 april.

Joeri Kempen is senior beleidsadviseur bij het stadsdeel de Baarsjes. Dit soort adviseurs hebben normaal gesproken en bepaald terrein waarmee zij zich bezighouden. Meneer Kempen doet op het moment losse klussen, maar hiervoor heeft hij heel lang de wijkaanpak gedaan. Daar had hij een regie-achtige rol. Met interne en externe partners werd gekeken wat er nodig was in de wijk en er werd een programma gemaakt. Het ging hier vooral om extra activiteiten bovenop het beleid. Waar is versnelling nodig, waar verbreding, waar iets nieuws of aanvullends. Zo is de wijkaanpak bedacht. Het is niet een nieuw aanpak, maar het kunnen versnellen en verbeteren van de bestaande aanpak. Daar de maatregelen voor nemen, de financiering voor regelen etcetera.

M: "En aan wat voor partners moet ik dan denken?"

J: "Nou bijvoorbeeld hogere overheden, Soms hebben we centraal stedelijk diensten nodig, omdat wij een stadsdeel zijn. Maar ook de corporaties en de bewoners zijn een belangrijke actor in dit spel. Dat kunnen ook ondernemers zijn, maar tot nu toe hebben we dat nog niet echt. Ook uitvoerende instellingen, bijvoorbeeld welzijnsinstellingen. Deze partners heb je allemaal nodig om resultaten hier te boeken."

M: "Hanteert u een definitie van wijkverval?"

J: "Nee we hebben niet echt een definitie als stadsdeel zijnde. We schrijven wel steeds bij de plannen wat er sterk is, wat er zwak is, wat de kansen en wat de bedreigingen van een buurt zijn. Je geeft daar dus aan wat de redenen zijn waarom je bezig gaat met zo'n buurt. Het enige wat in de buurt komt van een definitie die gebruikt wordt dat is een lijst van indicatoren die het Rijk en Amsterdam hebben gebruikt om te bepalen wat de wijken zijn die worden aangeduid als Vogelaarwijken."

M: "Dus jullie gebruiken geen definitie omdat wijkverval in elke buurt zo verschillend is? Want dat stel ik in mijn scriptie."

J: "Het bevat heel veel factoren. Men heeft voor die twee onderdelen dus wel een lijst van indicatoren gemaakt die samen aangeven hoe een wijk ervoor staat. Dat heeft te maken met hoe de veiligheid daar is, hoe wordt de sociale cohesie beleefd, wat is de staat van onderhoud van de woningen en hoe zit het met de voorzieningen, met het inkomen. Naar dat soort dingen wordt dan gekeken."

M: "Maar er is niet een definitie die hanteerbaar is voor verschillende wijken. "

J: "Die rijksdefinitie is gebruikt om verschillende wijken te vergelijken. Of hij bruikbaar is daar mag je een bepaalde mening over hebben, maar hij bestaat en hij is gebruikt."

M: "Vind jij hem bruikbaar?"

J: "Nou ik vind dat er wijken zijn in Amsterdam waarvan mensen dachten die horen op die lijst, maar ze staan er niet op. De Baarsjes zit er in, dat had van mij persoonlijk niet hoeven. En daarom heb ik inderdaad wat twijfels of de mensen wel de juiste indicatoren gebruikt. Men heeft bijvoorbeeld gekeken op postcode-gebied. Dat heeft een praktische reden. Maar nou hebben wij in de Baarsjes een gebied waar relatief veel koopwoningen zitten, en waar de inkomens dus relatief hoger zijn. Dat vertekend het beeld dus erg. En dit is nog een fijnmaziger beeld dan de postcodes. Die gebieden zijn nog groter. Het Rijk heeft dus op een redelijk hoog niveau gebieden aangewezen. En hier, hier en hier is dat terecht, maar hier kun je de vraag stellen of dat wel nodig was geweest."

M: "En met beleid kun je er toch wel voor zorgen dat het geld terechtkomt op de plaatsen waar het het meest nodig is?"

J: "Tuurlijk. En dat doen we ook. Maar het zou in mijn ogen terecht zijn geweest als ze helemaal niet de Baarsjes hadden gekozen en ze er een wijk in Zuidoost erbij hadden gedaan. Of in noord. Als ik kijk naar de Baarsjes dan zie ik een wijk die meedrijft op de golf van de gentrification. We merken al een tijdje in Amsterdam in de huizenmarkt dat mensen zich vooral richten op 'binnen de ring A10'.

Daar valt de Baarsjes in. We hebben hier mooie panden omdat het komt uit de Amsterdamse School, dat is een fraaie bouwstijl. Hoewel de huisjes klein zijn, wat ze wel betaalbaar maakt, zijn ze wel aantrekkelijk voor een groep mensen. Er is belangstelling, waardoor de prijs stijgt. Het proces van gentrificatie treedt dus op. Er komen meer koopkrachtige mensen binnen en dat differentieert je wijk. Dit proces is er zonder dat we er beleid op hebben, het is een autonoom proces. We proberen hem wel te faciliteren omdat we hem wel nodig achten. Je zou ook kunnen zeggen dat het centrum aan het uitdijen is.”

M: “Wat zijn de speerpunten van het beleid met betrekking met wijken in verval in dit gebied. In de literatuur zie je steeds de tweedeling fysiek-sociaal. Kan hier die tweedeling ook worden gemaakt?”

J: “Ja hoor. Natuurlijk is het een samenspel van beide en wordt naar beide gekeken. De Baarsjes is daar ook een van de voorlopers van in Nederland. Wij waren een van de eersten die niet alleen naar fysiek keken, maar ook economie erbij pakten, op het Mercatorplein. En daar is ook nog een derde pijler bijgekomen, de sociale. Er is zeker een scheiding aan te brengen tussen fysiek en sociaal, dat ligt ook aan de kennis die je hebt in je organisatie. Maar er is ook veel samenspel. Maar hoe bedoel je deze vraag precies?”

M: “Nou ik probeer erachter te komen of beleid in dit gebied heel erg gebied-afhankelijk is, dus of het beleid zich aanpast aan de eigenschappen van het gebied. Of hebben jullie een idee van hoe de oplossing eruit moet zien en is het beleid daar heel erg op aangepast.”

J: “Okee helder. We zijn steeds meer bezig op sociaal gebied, en dat sociale is steeds meer leidend aan het worden ten opzichte van het fysieke. Maar het is natuurlijk ook zo dat fysieke maatregelen sociale effecten kunnen hebben en andersom. Met het fysieke wordt altijd gekeken hoeveel ruimte heb je om bepaalde voorzieningen te maken en de ruimte fysiek te vernieuwen, dus dat speelt altijd een rol. Maar de ingang nu is veel socialer. We kijken bijvoorbeeld naar kansen voor kinderen. Proberen de reproductie van armoede te doorbreken. Wat bedoelen we daarmee? Op het moment dat je in een arm gezin wordt geboren, is de kans dat jezelf ook arm wordt, groot. Dus armoede reproduceert zich. Door kinderen kansen te geven en te investeren in hun mogelijkheden op een goede opleiding en inkomen te vergroten, proberen we die cirkel te doorbreken.”

M: “En hoe wil je dat gaan doen?”

J: “Nou daar hebben we een meerjarig programma voor opgezet, dat deze college periode loopt en waarschijnlijk de volgende ook nog. Dat is investeren in de kwaliteit van het onderwijs, en een programma daarnaast. Dat bestaat uit het volgen van de kinderen in hun leven. Vanuit het ouder-kind centrum in de gaten houden met welke kinderen het goed gaat en met welke niet. En als we merken dat het niet goed gaat met een kind, dan zijn er afspraken met organisaties die dat dan oppakken.”

M: “Dus er wordt per kind heel specifiek gekeken naar wat die nodig heeft.”

J: “Ja, er wordt direct op het niveau van het kind of het gezin gekeken naar wat er nodig is om het kind te helpen. En naarmate de problematiek groter is wordt sneller op het niveau van het gezin gekeken.”

M: “Dus kan ik concluderen dat jullie ergens een oplossing zien, zoals hier het doorbreken van de armoedecirkel, en daar wordt dan beleid voor gemaakt.”

J: “Ja. Wij zijn niet zozeer op zoek naar het tegengaan van verval, als wel een ontwikkeling te zoeken om uit het verval te raken. Want van fysiek verval is niet zoveel sprake meer, daar hebben we de afgelopen jaren in geïnvesteerd. Dus we zijn niet meer echt aan het puinruimen, maar meer aan het creëren en pakken van kansen. Overigens kijken we nu met de crisis wel heel erg naar hoe voorkomen we dat een aantal mensen terugvalt naar werkloosheid en dergelijke. Omdat mensen daardoor niet meer de kans krijgt om te ontsnappen aan de armoede.”

M: “Bent u op de hoogte van de doelstelling-2 gelden? Daar mag niet de hele Baarsjes gebruik van maken toch?”

J: "Nee. De doelstelling-2 gelden, daar ben ik op de hoogte van. Ik heb het proces vanaf de zijlijn meegemaakt, maar ik ben wel bij een aantal projecten direct dan wel minder direct betrokken geweest."

M: "Aan dat geld hing natuurlijk een bepaalde doelstelling. Viel die te rijmen met het beleid dat hier wordt gevoerd?"

J: "Ik weet er onvoldoende van om dat heel specifiek te kunnen zeggen. Ik heb die stukken wel gelezen en de globale doelstelling was ervoor zorgen dat wijken met een achterstand zich konden blijven ontwikkelen. Maar daar zaten zo verschrikkelijk veel doelstellingen achter, dat het haast onmogelijk was om er niet eentje te vinden waarbij je kon zeggen 'o daar kunnen we op mee'. Je zoekt dus altijd naar raakvlakken tussen je eigen beleid en wat zo'n regeling aan doelstellingen te bieden heeft."

M: "Dus eigenlijk was het een algemeen potje met geld eigenlijk, waar altijd wel een ingang voor was te vinden."

J: "Ja. Maar per doelstelling is er ook geld gereserveerd, dus er zaten wel schotten in dat potje met geld. En niet elk stadsdeel kon evenveel geld krijgen. En sommige richtten zich mee op economie, en het andere stadsdeel weer op openbare ruimte. Dus in zoverre was het niet zomaar een potje met geld."

M: "Kent u projecten die met dat Europese geld zijn gefinancierd?"

J: "Ja, je ziet daar tussen de spijlen door het gebouw dat tegenwoordig 'Het Sieraad' heet. Het was een schoolgebouw. Het is omgebouwd tot een centrum met maatschappelijke functies, er zitten een aantal opleidingen in, een café en een aantal bedrijfsruimten. We hebben ook 'bouwen aan burgerschap', een werkgelegenheidsproject mee gefinancierd. We hebben ook een project gehad waarbij bewoners zelf projecten konden organiseren. We hebben een centrum voor kunst en cultuur gerealiseerd, waar ateliers zitten en ook projecten in worden opgezet."

M: "Dat Urban-II geld, dat is bedoeld voor innovatieve oplossingen, anders dan de doelstelling-2 gelden. Hoe is dat gegaan, leverde dat problemen op? Dat sommige projecten op de plank bleven liggen?"

J: "Er zat altijd een innovatief aspect in. Maar innovatie, dat is nogal genuanceerd. Wat is innovatie? Wat is echt nieuw en innovatief? Vaak waren de samenwerkingsverbanden innovatief. Inspelen op die creatieve industrie, die de laatste jaren erg opkomt. Het samenpakken van inburgering, taal en gezondheid werd als innovatief gezien. Maar soms leidt dit inderdaad tot het inzicht dat sommige projecten niet kunnen worden gefinancierd omdat er geen innovatief aspect in zit."

M: "Maar dan vind je wel een ander potje met geld?"

J: "Soms wel, soms niet. Maar ambtenaren zijn over het algemeen wel creatief in het vinden van potjes met geld. Maar soms laat je een idee op de plank liggen voor het geval er een potje komt. En als er geen potje komt, dan is dat jammer."

M: "Want als ik het goed begrijp, dan heeft dit stadsdeel een idee hope wijkverval moet worden opgelost en aangepakt, ze hebben een beleid en maken ideeën, en ze zoeken daarna financiering daarvoor."

J: "Ja, vaak gaat het zo, het gebeurt ook weleens omgekeerd. Dat er geldstromen langskomen waar we plannen voor ontwikkelen. Maar we proberen altijd plannen op de plank te hebben liggen, zodat we snel kunnen reageren. Want zulke financieringsregelingen zijn vaak ook zo ingesteld dat je niet een half jaar hebt om te reageren."

M: "Ik heb ook begrepen dat er heel veel van dat Europese geld is blijven liggen omdat er niet genoeg ideeën waren."

J: "Dat verbaast me niet. Maar ik heb het gevoel dat we bijna alles hebben opgemaakt. Op een gegeven moment wijs je geld toe aan projecten, en het kan zo zijn dat later blijkt dat die projecten dat niet helemaal gaan opmaken. En wat wij dan doen, is dat geld dat overblijft nog weer weg te zetten bij andere projecten. Ik weet niet precies in hoeverre we daar i zijn geslaagd, maar ik weet wel dat we het grootste gedeelte hebben opgemaakt. In elk geval bij de Baarsjes, ik weet niet hoe het in andere stadsdelen is gegaan of bij Amsterdam in het algemeen."

De theorie.

Nadat ik meneer Kempen heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik hem de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt meneer Kempen tegen dit model aan?

J: "Het zal zo zijn dat ik bij elk van deze modellen denk 'er zit wat in, maar er zitten ook een aantal zwakheden in'. Wat hier met name zwak is dat je niet overall alles kunt beïnvloeden. In Nederland wordt dit bij buurten met veel corporatiebezit redelijk op orde gehouden. Maar bij particulier bezit is dat moeilijker. De mensen die dat beheren zijn toch vooral huisjesmelkers. Die hebben maar een beperkt belang in het goed houden van hun pand en alles wat daar omheen zit. Als ze slim zijn zien ze in dat de waarde van hun huizen stijgen als de omgeving er goed bijligt. En zeker als ze op de lange termijn willen verkopen. Maar als ze tot het einde der tijden willen verhuren, dan gaat elk bedrag dat ze aan onderhoud besteden van de winst af. Dit model zal dus meer opgaan in gebieden met corporatiebezit, met meer maatschappelijk belang of in gebieden waar mensen uit zijn op verkopen. In andere gebieden zal dit model niet opgaan simpelweg omdat je de belangrijke actor, de verhuurder, niet meekrijgt. Maar het is absoluut waar dat, naarmate een gebied er meer vervuild, kapotter of slechter uitziet, dat het dan sneller in verval raakt."

M: "En zie je in deze buurt ook dat dat gebeurt?"

J: "O ja. Je kunt dat soort lokale managers bij verschillende instanties hebben hè. Bij de gemeente, bij woningcorporaties en in mindere mate ook bij bewoners. Als zij hun straatje schoonhouden en hun woning bijhouden heeft dat natuurlijk invloed op de wijk. Maar dit zit vooral bij grotere spelers, bij instanties die er veel geld tegenaan gooien."

M: "Maar het is niet zo dat iemand daar dit model op zijn bureau heeft liggen en denkt 'hé zo moeten we dat doen'.

J: "Nee, hij is onvoldoende, en wel op twee manieren. Je bent alleen bezig met fysiek problemen in de wijk. Laten we een volstrekte getto nemen. Er is 100% corporatiebezit, een stevige overheid. De huur is zodanig laag dat er een grote hoeveelheid allochtone bewoners is komen wonen met een laag inkomen. Dat bereikt een bepaalde kritische grens waardoor mensen zeggen 'daar moet je niet willen wonen'. Dan komen daar alleen nog maar mensen met een slechte sociaal-economische positie in, mensen die geen keuze hebben. Dan kun je als corporatie en overheid je best doen om de panden zo goed mogelijk te houden, wat je erg veel geld gaat kosten. Want des te minder kansen de mensen voor zichzelf zien, des te minder goed zij hun buurt schoon houden. Ze hebben een mindere band met hun omgeving. En dat is niet gek, want ze zijn bezig met overleven. Er zal veel criminaliteit zijn, een gevoel van onveiligheid, waarschijnlijk zal de lokale economie het niet volhouden, hierdoor is er weer minder sociale controle. Dat zijn dingen die je met dit model niet voor elkaar krijgt. Het mist het feit dat je een lokale economie nodig hebt, en ook dat je enige differentiatie in je bevolking nodig hebt. Een wijk kan maar zoveel probleemgevallen hebben. Als je daar niet op stuurt, dan zal dit niet genoeg zijn om verval tegen te houden."

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

J: "We zijn natuurlijk ook bezig met dit aspect, het zal waarschijnlijk alleen niet voldoende zijn. We zijn vooral de laatste jaren heel erg bezig met het probleem signaleren. Zorg ervoor dat je de percepties die mensen hebben, dat je die ontvangt. We zijn heel erg bezig met hoe ervoor te zorgen dat wat mensen om ons heen zien, dat wij dat te weten krijgen en dat we daar op de juiste manier op acteert. Want dat loopt nogal eens fout. Je kunt niet alles zien. Als de bewoners een probleem zien in de wijk, geven ze de eerste keer heel vaak een signaal af. Maar op het moment dat ze er niets van terug horen, of dat ze geen verandering zien, dan raken ze bij een volgende keer minder gemotiveerd om weer een signaal af te geven. Dus dit werkt als je als actoren met elkaar bereid bent iets te doen met wat je percipieert. Maar er gaan daarin vaak dingen mis, ook al heb je de intentie wel. Als ik een bewoner ben, en er komt de milieupolitie langs. Als ik tegen die man zeg dat ik last heb van jongeren, dan komt die informatie niet per se terecht op de juiste plek. Die man weet alleen wat van vuilniszakken. Maar ik zie dat als 'de overheid', en ik raak gedemotiveerd. Als je dit goed regelt, dan kun je hier heel veel mee ondervangen. Deze werkt alleen als als als als. Een goede probleemsignalering, een goede samenwerking."

M: "En doen jullie er veel aan om die voorwaarden te scheppen?"

J: "We zijn de laatste tijd hard bezig onze signalering te verbeteren, want daar gaat nog erg veel in fout kan ik je vertellen. Het is namelijk een mentaliteitskwestie, je moet wat willen met hetgeen dat mensen tegen je zeggen. Die man met de vuilniszakken krijgt zijn geld toch ook wel, hij moet ook een binding met de wijk hebben."

M: "En tussen bewoners onderling, worden daartussen ook banden gemaakt?"

J: "Veel minder. Het idee bewonersinitiatieven en bewoners actief krijgen speelt wel een rol, maar verder zijn we daar niet echt mee bezig. Ik denk wel dat als wij die signalering op orde krijgen, dat dit soort zaken ook beter gaat werken dan, via mond-op-mond reclame."

M: "Dit model heeft ook een stukje sociale cohesie in zich. Wordt daar ook wat aan gedaan?"

J: "Overigens kan dit principe prima werken zonder sociale cohesie. Maar er is natuurlijk een grotere kans van slagen als die wel aanwezig is. Vind maar eens een overheid die geen geld stopt in sociale cohesie. Echt dat vind je niet, geloof mij. We hebben het programma 'wij Amsterdammers'. Dat bestaat al een aantal jaar, en is ontstaan na de dood van Theo van Gogh. Dat ging over het tegengaan van radicaliseringprocessen, en daarna van de boel bij elkaar houden, een beetje het Cohen verhaal."

M: "En hoe moet ik me dat dan voorstellen, praatessies organiseren?"

J: "Ook, ja. Praatessies zitten bijvoorbeeld bij de denktank sociale cohesie. Dat zijn de slimme mensen van de buurt die gaan zitten denken wat er nodig is om de buurt beter te maken. Maar dit is heel erg een denk-club. Daarnaast is er nog uit het programma 'wij Amsterdammers' het 'meld moslimdiscriminatie' voortgekomen. Daaruit zijn ook gesprekken voortgekomen tussen bevolkingsgroepen met een andere achtergrond om begrip en respect voor elkaar te kweken. Dat ging tot voetbalwedstrijden tussen de synagoge, de moskee en het stadsdeel. We zijn ook bezig met het mensen laten melden van tekenen van radicalisering, maar dat voelt voor velen nog als verraad. Dat is eigenlijk niet gelukt. In een moskeebestuur zit heel veel weerstand tegen de overheid in, heb ik gemerkt."

Nu wordt het laatste model behandeld, die van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

J: "Dit is een kip en ei model. Als je het niet doet, klopt hij. Als je niet zorgt voor een wijk met ook midden en hogere inkomens, dan krijg je problemen, absoluut. Maar om die differentiatie te krijgen en te onderhouden, zul je wat aan die andere factoren moeten doen. Stel je hebt een volstrekt vervallen wijk. Je sloopt er een flatgebouw, zet er koopwoningen neer en wie gaat dat dan kopen? Niemand toch? Je wilt toch niet in zo'n wijk wonen? Als je niet de andere factoren aanpakt zal niemand het kopen en dus krijg je die wijk niet gemêleerd. Dus om die differentiatie te kunnen doen, moet je wat aan die andere dingen doen. Maar de wijk aantrekkelijk, leefbaar. Als het imago van een buurt is, dat je er niet moet willen wonen, krijg je hem niet gemêleerd. Misschien als je de woningen heel goedkoop maakt, maar die zijn dan weer weg zodra ze het kunnen."

M: "Kun je een favoriet benoemen, waar je in de praktijk het meeste mee kan?"

J: "Het tweede en het laatste model krijgen de laatste jaren het meeste navolging. Differentiatie is als oplossingsrichting een hele gebruikelijke. Die andere twee niet. Ze zijn eigenlijk alle drie in hun scope te beperkt."

M: "Modellen zijn natuurlijk ook vereenvoudigde voorstellingen van de werkelijkheid. Is dat dan ook het probleem van de ze modellen?"

J: "Je hebt in dit soort wijken per definitie te maken met een opeenstapeling van problemen. Een model kan je helpen die problemen goed in kaart te brengen. Wat zijn in de wijk de problemen en hun kun je die aanpakken. Je kunt ook aangeven in welke richtingen de oplossingen het meest kansrijk zijn. Maar dat kun je nauwelijks nog een model noemen. Er is niet maar een oplossingsrichting die voor elke wijk zal gelden in een model te gieten. Er zijn zoveel factoren waar het mee te maken heeft. Wijkverval is te complex om dat nog werkbaar in een model te gieten."

M: "En wetenschap in het algemeen, kun je daar als beleidsmaker wat mee?"

J: "Nou, toen je je vragenlijst opstuurde bedacht ik dat we er eigenlijk heel erg weinig mee doen. Als er boeken uitkomen, lezen we die wel degelijk. Maar wil je onderwerpen behapbaar maken, dan is het bijna alleen maar mogelijk om je op een onderdeel van de problemen te richten. Of op een beschrijving van het totaal. Maar beide in een boek, is bijna niet te doen. De wetenschap is niet beperkt, maar de mens is beperkt. We kunnen dit in al haar complexiteit niet bevatten, net als de term eeuwigheid. De wetenschap kan wel heel veel aanreiken, want al deze modellen hebben een punt van waarheid, ze zijn alleen niet genoeg omdat ze niet alles kunnen omvatten."

M: "Je zei net dat je te weinig met de wetenschap deed. Waar ligt volgens jou de fout dan?"

J: "Ja ook bij ons hoor. Ik weet uit ervaring dat de werkdruk hoog is. Je kent vast wel het grapje van de ambtenaar 'hoe knipoogt een ambtenaar? Hij doet een oog open.' Maar de werkelijkheid is het omgekeerde. Je moet kei- en keihard werken. Iedereen is altijd bezig de kosten zo laag mogelijk te houden. Je hebt dus weinig tijd voor vakontwikkeling en het volgen van welke theorieën er nieuw zijn. Je bent constant bezig brandjes te blussen. Er is weinig tijd voor reflectie."

M: "Beleid is meer van de korte termijn?"

J: "Nee, niet altijd. De politiek heeft de neiging zich heel erg bezig te houden met de waan van de dag, dus de korte termijn. En dat is zeker het geval op een lager niveau als het stadsdeel. Op hogere niveaus wordt er meer aan de langere termijn gedacht en vind je wetenschappelijke ideeën ook terug. Hoe dichter je bij de problemen zit, hoe meer de focus op het oplossen daarvan en minder op reflectie. We hebben dus onvoldoende tijd om ons er in te verdiepen, maar we nemen die tijd ook gewoon niet."

M: "Dus als ik met deze modellen naar iemand gaat die op een hoger niveau werkt, dan is de kans groter dat hij meer met deze theorieën heeft?"

J: "Ja die kans is groter. Op het ministerie bijvoorbeeld. Maar ze kunnen er veel minder mee, want wij zitten in die wijken zelf. Er is een soort machtsstrijd gaande tussen de politieke lagen. Iedereen wil voorkomen dat men op een hoger niveau gaat bepalen wat hier gebeurt, want daar zijn wij toch voor. Die hogere overheden zijn er alleen om te faciliteren, grote lijnen uitzetten en geld vrijmaken."

Bijlage VII: Interview met dhr. M. van Essen.

Datum interview: 22 april.

I: Interviewer.

G: Geïnterviewde.

Meneer van Essen's functie heet coördinator sociaal wijkbeheer. Hij werkt in de sector maatschappelijke ontwikkeling, waar al het sociaal beleid wordt gemaakt. Hij is onderdeel van een team die heel wijkgericht bezig is. Hoe gaat het nou in de wijken, hoe gaat het met de leefbaarheid, welke signalen worden er afgegeven? Dat team werkt meer binnen de sector wijkbeheer. Hij is eigenlijk het verbindingsstuk tussen de twee afdelingen. Meneer van Essen heeft een soort netwerkfunctie. Hij onderhoudt het netwerk dat zich bezighoudt met leefbaarheid, zoals buurtregisseurs, mensen van de woningcorporatie, opbouwwerkers, soms ook schooldirecteuren, welzijnsorganisaties en bewoners. Uit dat netwerk haalt hij signalen over de wijk naar boven, die ik hier in het stadsdeel aan de juiste mensen doorgeef. Andersom kan ik ook uitleggen aan de beheerders in de wijk wat het stadsdeel van plan is te gaan doen. Het is een nieuwe functie, en het is een uitdaging mensen die met sociaal beleid bezig zijn, wijkgericht te laten denken, aldus van Essen.

G: "Het is een stadsdeel van 80.000 mensen en die bestaat uit 7 of 8 wijken eigenlijk. Maar beleid wordt nog voor het hele stadsdeel gemaakt, er wordt thematisch gedacht. Terwijl je ziet dat in bepaalde wijken bepaalde problemen groter zijn, en dus bepaalde behoeften groter zijn. En dat vraagt om een meer wijkgerichte visie. Ook als het gaat om de samenhang, tussen beleid. Zuidoost wil nu van een wijk een woonservice wijk maken. Daar moet dat een bepaalde hoeveelheid aan zorgvoorzieningen zijn. In het kader daarvan komt er een nieuwe zorgcentrum in de wijk, met een loket waar je eigenlijk alles kan krijgen op het gebied van zorg en welzijn. En tegelijkertijd zie je dat andere instanties in de wijk met iets dergelijks bezig zijn. En die twee zijn maar in beperkte mate op de hoogte van elkaar wat ze aan het doen zijn. Of activiteiten voor de jeugd. Dat zit bij mensen die met sport bezig zijn, de scholen, kunst en cultuur en nog meer van dat soort afdelingen. En dan moet je wel van elkaar weten wat je aan het doen bent. En ik moet daarbinnen op wijkniveau mede een coördinerende rol spelen. Ook signaleer ik problemen. En ik ben een soort adviespunt voor de sector Maatschappelijke Ontwikkeling aan het worden, ze kunnen aan mij vragen wat er in de wijk speelt."

I: "Heb je een definitie van wijkverval?"

G: "Nee, niet dat ik twee regels heb van dat is het. We hebben in zuidoost wel een idee wat wijkverval is. Vroeger waren de wijken om de Bijlmer heen over het algemeen de betere wijken. Meer middenklasse, minder armoedeproblematiek, minder vuil, het was daar gewoon prettiger wonen. Maar nu er in de Bijlmer zoveel is veranderd, minder hoogbouw, meer koop, zie je het probleem gewoon verplaatsen. Met name in Holendrecht-west en Vensepolder is sprake van het waterbedeffect. Daar is 90, 95% sociale huurwoningen. Veel mensen die daar zijn komen te wonen, zijn mensen uit de Bijlmer met sociale problemen. Er is dan een kleine groep autochtone ouderen die daar al vanaf het begin woont, en daar komt nu deze jonge groep van mensen, met een lage opleiding, vaak matige taalbeheersing en een niet-westerse afkomst bij. Dat leidt vaak tot problemen. Maar echt een definitie hanteren we niet."

I: "In mijn scriptie ben ik er ook achter gekomen dat het lastig is te definiëren omdat het zo een complex proces."

G: "Ja wij zijn nou niet bepaald met wetenschap bezig hier, we springen redelijk ad hoc op problemen in. Meestal gaat het dan om vervuiling. In die woonflats daar, daar zit middenklasse in maar ook nog sociale huur. Daar hebben we klachten gekregen dat er in de lift wordt gepist. En nu zijn we met een project bezig rondom gedragsverandering met betrekking tot vuil. De inzet van de schoonmaak organisatie is enorm hier, als je gaat vergelijken met andere stadsdelen. Er wordt op veel plekken dagelijks geveegd, of drie vier keer per week en ook nog meerdere malen per week grof vuil opgehaald. Maar de vervuiling blijft enorm."

I: "Met betrekking tot wijkverval, worden altijd de componenten fysiek, sociaal en economisch genoemd. Welk van deze componenten zie je dan het meeste terug in de praktijk?"

G: "Nou, de woningen worden natuurlijk enorm opgeknapt hier. Er wordt veel gesloopt en nieuw gebouwen of gerenoveerd. Dus fysiek ziet het er daar goed uit. Met de openbare ruimte hebben we wel problemen, met vervuiling. Vooral in wijken als Holendrecht-west is dat toegenomen de laatste tien jaar, maar het speelt eigenlijk heel het stadsdeel. Maar ik denk dat verval vooral sociaal is. Veel meer problemen en overlast in portieken en dergelijke. In semiopenbare ruimten. In Holendrecht-west bijvoorbeeld was het daar gewoon gezellig bij wijze van spreken. Nu wonen daar veel meer mensen met sociale problemen en schijnt de overlast wel te zijn toegenomen. En hanggedrag in openbare ruimten. Veel jongeren, die in grote groepen rondhangen en met criminele dingen lijken bezig te zijn. Ze beïnvloeden het gevoel van veiligheid erg negatief. Maar je hebt ook de oudere hangmensen, die duidelijk al jaren inactief zijn, geen werk hebben. Die zijn minder bedreigen, maar wel verstorend voor de leefbaarheid. En wat bedoel je precies met economisch?"

I: "Nou bijvoorbeeld beleid om ervoor te zorgen dat die inactieve ouderen een baan krijgen. Of het stimuleren van een lokale economie."

G: "Nou in de eerste plaats zie je dat het werkloosheidscijfer daalt. Maar op sommige plaatsen is de afname veel minder sterk dan gemiddeld. Waar vroeger de Bijlmer altijd hoger zat dan wijken als Holendrecht en Vensepolder, is dat nu in sommige gevallen andersom. En hoe we daar met beleid op insprijngen, dat gebeurt natuurlijk wel, maar daarin ben ik geen specialist. Daar houden collega's van me zich mee bezig. Ik kan je daar maar beperkt dingen over zeggen. Ondernemerschap wordt gestimuleerd en bedrijven worden aangetrokken. En niet alleen in het centrum. Het is ook goed voor de leefbaarheid en de sociale controle dat er winkeltjes midden in de wijk zijn."

I: "Het beleid dat hier wordt gevoerd, met betrekking tot wijkverval, is dat in een zin te duiden?"

G: "Nee, ik kan dat niet. Het is ook een erg algemene vraag. Je zou aan andere mensen moeten vragen hoe dat concreet voor de Bijlmer is geweest. Vanuit mijn functie kun je wel zeggen dat het niet echt structureel beleid is. Ik merk vooral dat het gaat om incidentele projecten."

De theorie.

Nadat ik meneer van Essen heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik hem de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt meneer van Essen tegen dit model aan?

G: "Ik denk niet dat dit voor zuidoost geldt omdat het een relatief nieuw gebied is. Ik denk dat dit geldt voor oudere woongebieden. Er is hier veel corporatiebezit en het is een vrij jonge wijk, dus van echt fysiek verval is hier geen sprake denk ik."

I: "Maar dat afvalprobleem wat u net beschreef. Dat zou je ook als een fysiek probleem kunnen zien."

G: "Ja, daar ben ik het met je eens. Om te voorkomen dat bepaalde mensen in de wijken wegtrekken en dat sommige gebieden alleen nog worden bewoond door de echt kansarmen, moeten we ervoor zorgen dat die wijken leefbaar blijven. En dat heeft hier een belangrijke fysieke factor, namelijk die vervuiling."

I: "Heb je weet van projecten die er lopen dat er mensen zijn die aanwezig zijn in de wijk om verval tegen te gaan, de boel in de gaten te houden?"

G: "We hebben sowieso de milieupolitie natuurlijk. We hebben veel handhavers, wijkcoördinatoren. Maar het besef is er nu echt dat we met corporaties echt moeten samenwerken om die vervuiling tegen te gaan. Maar een iemand hoeft rotzooi te trappen, en honderd gezinnen hebben er last van."

Via die wijkcoördinatoren proberen we daarop in te springen. En we zijn ook bezig met het verbeteren van de bedrijfsvoering van de vuilophaaldienst.”

I: “Als je gedrag probeert te veranderen, is dat eigenlijk een sociaal project, maar wel heel erg met een fysieke uitkomst. Dus wat dat betreft is het een wisselwerking.”

G: “Nee, precies en het heeft ook wisselende reacties opgeleverd. Sommige vinden dat er niet goed wordt schoongemaakt, en die zeggen dan ook dat we daar eerst maar eens mee moeten beginnen. Anderen zien dat er gewoon mensen zijn er lak aan hun omgeving hebben en alles maar op straat gooien.”

I: “Denk je dat dat komt omdat die mensen bezig zijn met overleven, het druk genoeg hebben met zichzelf?”

G: “Ja, zou kunnen. Sommige zeggen dat het cultureel bepaald is, anderen zeggen voorbeeld doet volgen. En je hoort vanuit de wijk ook dat ze gewoon belasting betalen dus dan verwachten ze er gewoon elke dag geveegd kan worden.”

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst ‘langs’ actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

G: “Ja, hier wordt heel sterk op ingespeeld. Sociale cohesie, de WMO. Kernpunt uit de WMO is het versterken van de civil society. We willen ervoor zorgen dat mensen naar elkaar omzien en elkaar helpen. Dat staat heel duidelijk op de agenda hier.”

I: “Hoe doe je dat dan?”

G: “Ja dat is een goeie. Bij ons speelt opbouwwerk een grote rol. Dat is een organisatie die mensen in het stadsdeel hebben rondlopen en de netwerken van de bewoners een beetje kennen. Het werkt tweeledig. We laten op deze manier de bewoner meedenken over het beleid, en aan de andere kant helpen wij de bewoners te emanciperen. Ervoor zorgen dat de maatschappelijke participatie omhoog gaat. Hoe dat verder concreet is, is een goede vraag. We willen gewoon veel aandacht besteden aan het feit dat mensen naar elkaar zullen gaan omzien, dat die sociale cohesie versterkt wordt. Daar hebben we een aantal projecten voor. Die zijn op dit moment nog wel incidenteel, maar het structurele is eigenlijk het werk van de opbouwwerkorganisatie. Het besef is er echt hier overal dat dat heel erg belangrijk is, die sociale cohesie. En dat dat in bepaalde wijken ook niet sterk genoeg is. Je ziet wel dat binnen etnische groepen die banden er zijn, maar onderling minder. Maar om dat structureel op te zetten heb je goede opbouwwerkers nodig die goed samenwerken met mij en de wijkcoördinatoren, ons voedt met signalen.”

I: “Maar kun je ook echt projecten noemen die bijdragen aan die sociale cohesie?”

G: “Nou, er worden bijvoorbeeld in Holendrecht-west wel trainingen gegeven op het gebied van sociale cohesie. Dat bureau heet ‘diversity joy’. Die hebben een Zuid-Afrikaans programma dat moet leiden tot het kweken van begrip tussen verschillende mensen. Je bereikt dan maar 45 bewoners, maar die kunnen wel de bruggenbouwers zijn. Het kan dan best nuttig zijn. “ (Dit project is helaas niet doorgegaan).

I: “En verplicht je die mensen om mee te doen?”

G: “Nee, dat is op vrijwillige basis. Het is ook een uitdaging om 45 gemotiveerde vrijwilligers te vinden.”

I: “Maar als zij gemotiveerd zijn, zijn het dan wel de juiste mensen?”

G: “Ja, dat is altijd lastig natuurlijk. Een ander project dat er nog is, is om via het netwerk van een professional, zoals een schoolhoofd, mensen te benaderen en te prikkelen om actief te worden voor de eigen wijk. We laten ze dan brainstormen voor ideeën om de wijk te verbeteren en wij hebben dan

wel een potje om dat te financieren. Heel erg bottom up. Maar als dat gaat slagen kunnen we dat heel makkelijk naar andere wijken kopiëren.”

Nu wordt het laatste model behandeld, die van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

I: “Uit ons gesprek proef ik al een beetje dat je vind dat dit tot het waterbedeffect gaat leiden.”

G: “Ja. Het is grotendeels een schijnoplossing om in een wijk met overwegend lage inkomen een mooi wooncomplex te plaatsen, zoals in de Baarsjes, waar alleen maar yuppen komen te wonen en die s’ochtends met hun leaseauto de wijk uitrijden en pas heel laat weer terugkomen. Ze zullen over het algemeen weinig binding met de wijk hebben, hun netwerk is veel breder. En ze gaan bijvoorbeeld vier keer per jaar op vakantie. Je kunt je afvragen of die mensen elkaar wel gaan ontmoeten, leidt dit tot sociale cohesie. Alleen puur mengen, dan ben je er nog niet, daar zul je meer aan moeten doen.”

I: “Maar is dat niet wat hier gebeurt? Hier wordt veel hoogbouw gesloopt en er komt laagbouw voor in de plaats. En bovendien stijgt het percentage koop erg.”

G: “Nee klopt, maar je moet ook even kijken naar het schaalniveau. Als je de Bijlmer als geheel bekijkt, zijn we hier zeker mee bezig. Dat doen we op een fysieke manier, slopen en nieuw bouwen. Maar we moeten ook nog heel hard werken aan sociale vernieuwing. Maar om die nieuwe mensen met de oudere bewoners in contact te brengen, daar helpt stenen stapelen niet, dan moet je wat anders verzinnen. En daar wordt ook wel beleid op gemaakt. Maar via stenen stapelen proberen we het hier meer gemengd te maken, maar daarnaast proberen we die mensen ook nog met elkaar in contact te brengen. Alleen of dat gaat lukken is een tweede. Maar als je op een lager niveau gaat kijken is het hier ook niet gemengd. De vogeltjesweide bijvoorbeeld, dat zijn koopwoningen of hele dure huur. Daar zit alleen maar middenklasse. Die menging op een laag schaalniveau zie je in de Baarsjes wel terug, maar is hier wat minder.”

I: “Dus het is een kwestie van op welk schaalniveau je kijkt of dit model van toepassing is?”

G: “Ja. Maar er zit ook duidelijk een idee achter. Door die middenklasse weer aan te trekken creëer je ook weer voorzieningen voor iedereen. Dat idee zit ook achter het hele stadsdeel. Binnen twintig jaar moeten hier 5.000 nieuwe woningen worden gebouwd, en we willen ook heel duidelijk nieuwe groepen van buiten trekken, met name middenklasse en hoger. Maar ook mensen binnen het stadsdeel de kans bieden om wooncarrière te maken. Maar dit model focust heel erg op met elkaar omgaan, maar je moet ook de problemen oplossen. Enkel een goed contact met je burens, daarmee los je armoedeproblematiek bijvoorbeeld niet op.”

I: “Ja, het model slaat meer op de wijk zelf, en niet op de individu.”

G: “Ja, natuurlijk. “

I: “Welk van de drie vind je het beste?”

G: “Voor zuidoost? Ja dat is lastig. Die eerst mist het sociale natuurlijk heel erg. Misschien wel de laatste. Het zorgen voor een gemêleerde wijk.”

I: “En is dat zo omdat die het gemakkelijkst te vertalen is?”

G: “Nee dat is niet de reden. De bevolkingsamenstelling was hier zeker in de jaren tachtig en negentig extreem eenzijdig op sociaal-economische positie. We waren echt het afvoerputje van Amsterdam. Ook mensen met psychische problemen vonden hier hun toevlucht. En het besef is er nu dat we een volledig diverse wijk willen worden, van hoog tot laag. Dat is goed voor deze wijk. Die ‘betere’ mensen helpen die anderen ook. En dat is overal ook wel de visie. Maar we willen ook divers blijven. Je ziet bijvoorbeeld dat er veel Surinamers zijn teruggekomen uit Almere. Daar zijn nu aantrekkelijke woningen voor hier, en dan zie je dat ze toch een binding hebben met dit gebied. En

zo'n middenklasse wil je natuurlijk hebben. Vroeger moesten die naar Almere voor wooncarrière, nu kunnen ze blijven en komen ze terug. Dus deze."

I: "En dat is vanwege de fysieke eigenschappen van het gebied? Of meer vanuit de oplossing die jullie zien?"

G: "Ja, vooral vanwege de bewoners die er wonen."

I: "Maar het is niet zo dat voor elke wijk dit de oplossing is?"

G: "Nee dat denk ik niet nee. Ik geloof niet dat het nodig is dat een wijk volledig gemengd is. We kennen allemaal het voorbeeld van immigrantenwijken in de grote steden. Daar helpen en ondersteunen de mensen elkaar juist heel erg, en van daaruit groeien ze verder. Een gesegregeerde wijk hoeft helemaal niet slecht te zijn. Ook etnische. Dat geeft ook een beetje kleur aan het stedelijk gebied. Ik vind het fascinerend dat je zoveel verschillende werelden in een stad tegen kunt komen. Maar het heeft dus twee kanten, ik ben er niet uit. Je moet eenzijdige wijken ook niet maar laten gaan. Ik vind dat je dat wel degelijk ook moet aanpakken. Als je bijvoorbeeld in Amsterdam-west kijkt, daar zijn zoveel zwakke Marokkaanse gezinnen gaan wonen, die situatie kun je als overheid niet laten bestaan, daar moet wat aan gebeuren. Die bewoners erkennen dat zelf ook. Hun netwerk is beperkt, ze kennen nauwelijks Nederlanders."

I: "Denk je dat er een universele, algemene oplossing is voor probleemwijken?"

G: "Aan een eenzijdig sociaal-economische beeld in een wijk moet je zeker wat doen, alhoewel dat lang niet altijd kan. Maar wat het belangrijkste is, is dat je voor een minimumniveau van leefbaarheid en veiligheid moet zorgen. Laat zien dat de overheid er ook voor hen is. Pak vervuiling aan, zorg dat de lantaarnpalen het doen. En een belangrijk deel ligt bij de jeugd.. Zorg ervoor dat zij zich rustig kunnen ontwikkelen, op sociaal en intellectueel gebied. De jeugd is de toekomst."

I: "Wat vind je van de wisselwerking tussen de wetenschap –deze modellen- en de praktijk?"

G: "Ja kijk, ik werk hier nog niet zo heel lang dus wie ben ik om dat te zeggen. Kijk ik lees wel eens een wetenschappelijke publicatie, niet heel veel over dit onderwerp. Die zijn vaak erg interessant, wel vaak heel lang. Maar dat is logisch, want het is wetenschap. Maar misschien kunnen wetenschappers wel meer naar beleidsmaker toestappen of meer congressen houden om bepaalde inzichten die zij hebben duidelijk te maken. Aan de andere kant lees je ook wel geregeld in die stukken wat beleidsmakers hiervan kunnen leren. Maar misschien moeten ze het breder bekend gaan maken bij beleidsmakers in Nederland. Maar ik weet er niet zoveel van. Wat is jouw idee hierover?"

I: "Nou ik had altijd het idee dat de wetenschap er moest zijn voor de praktijk, hij staat in dienst van de praktijk. Je wilt de praktijk verder helpen. Maar wat ik tijdens deze interviews wel merk is dat dat niet echt van de grond komt. Dat komt omdat wetenschappers ook andere doelen hebben, die willen uiteindelijk alleen maar publiceren. En beleidsmakers denken veel meer op korte termijn, terwijl wetenschappers de trend proberen te ontdekken. Wetenschappers willen ook de complexiteit aanstippen, terwijl beleidsmakers juist implementeerbare oplossingen willen zien."

G: "Ja ik kan dat wel volgen, het zijn wel interessante bevindingen."

I: "Als deze modellen alleen zijn geschreven zodat ze in een boek komen te staan, dan heb je er natuurlijk niets aan."

G: "Ja beleidsmakers zijn met de korte termijn bezig, maar dat is ook logisch, want je hebt met bestuursperiodes te maken, wensen van politiek, budgetten moeten uitgegeven worden, er spelen andere machten."

Bijlage VIII: Interview met mevr. Y. Sevriens.

Datum interview: 4 juni.

Mevrouw Sevriens is programmamanager van het Urban-II programma. Dit houdt in dat zij ervoor moet zorgen dat de programma-afspraken die er zijn met Europa tot goede resultaten leiden. Dit zijn resultaten op het gebied van fysieke omgeving, economie en leefbaarheid.

Y: "Het Urban-II gebied heeft die investering ook gewoon nodig dat er een aantal zaken worden aangepakt. Dat doen we door verschillende projecten en we kijken heel goed naar of die verschillende projecten elkaar aanvullen en versterken, zodat je niet alleen mooie resultaten hebt op het programmagebied, maar ook op het gebied fysiek, economisch herstel en op het gebied van leefbaarheid."

M: "En hoe komen die projecten tot stand? Is dat bottom-up vanuit de bewoners of gebeurt dat hier in het stadsdeel?"

Y: "Dat is wisselend, in het begin was het vooral vanaf hier dat de projecten tot stand kwamen, maar dat was nodig om uit te leggen wat je met het Europese programma kon doen. Maar het is natuurlijk sterker is om projecten te doen die meer vanuit de bottom-up noodzakelijk worden geacht. Dat kan zijn soms vanuit bewoners, maar ook vanuit projectmanagers van het stadsdeel die de wijk beter kennen."

M: "Maar komt het ook wel eens voor dat een bewoner hier naar binnen stapt en zegt dat hij heeft gehoord dat er hier nog ergens een potje met geld staat, ik heb nog een leuk projectje?"

Y: "Ja, niet precies zo, we proberen het wel altijd in een kader te gieten. We hebben een aantal projecten waarbij we zeggen dat er wat aan de leefbaarheid en de sociale samenhang schort in de wijken. Daar willen we iets aan doen, maar we willen wel dat dat vanuit de buurt moet komen. We geven wel veel vrijheid voor de ideeën waarmee die mensen dan komen, maar er is toch een duidelijk kader. Maar er zijn dus op deze manier best een aantal projecten geweest."

M: "Waren er nog bepaalde instructies van Brussel dat die ideeën op een bepaalde manier tot stand moest komen?"

Y: "Nee die instructies waren er niet nee. En dat was heel prettig. Mensen hebben vaak het idee dat als je met Brussel te maken krijgt, dat dan alles heel strikt is. Het leuke vond ik te merken dat er projectleiders waren die in eerste instantie niet mee wilde doen, want Brussel, dat was toch zo vreselijk en dat werd een gedoe. Die mensen wilde ik juist hebben, want dat waren ambtenaren die niet achter hun bureau werkten, maar in de wijken. Die zijn eigenlijk tegen de regels en de bureaucratie, maar ze weten wel precies wat er in de wijk speelt en leeft. Dat zijn ook de meest succesvolle projectleiders gebleken. En de meest enthousiaste. Ze kwamen erachter dat er op creatief gebied in Europa veel meer mogelijk was dan dat zij dachten. Ze werden qua 'ideeënrijkdom' niet begrensd. Ze werden juist uitgedaagd en dat was heel verassend voor ze."

M: "Herkent u een wijk in verval? Als u bijvoorbeeld hier door Bos en Lommer loopt, denkt u dan: 'Ja, hier is dat geld echt nodig?'"

Y: "Nou, als ik denk aan tien jaar geleden, als ik toen door de wijk heen fietste, het er wel behoorlijk anders uitziet dan nu. De basis waarop dit gebied ook is geselecteerd, lage inkomens, hoge werkloosheid, en sommige wijken stonden ook helemaal bovenaan in Nederland, dat zag je ook wel terug in de wijken. Het soort mensen dat er woonde, vervuiling op straat, leefbaarheid die onder druk stond, dat zag je echt wel terug. En het gemeentelijk beleid in combinatie met het Europese programma heeft er wel voor gezorgd dat het gebied er een stuk beter uit is gaan zien. Ik zou nu niet direct zeggen dat dit een wijk in verval is. Er is door de aanpak enorm veel verbeterd."

M: "En moet ik dan denken aan minder vuil op straat, meer bedrijvigheid."

Y: "Ja, op alle drie de componenten. Het aantal meters openbare ruimte dat is opgeknapt, dat is echt gigantisch. Alle bekende winkelstraten zijn hier opgeknapt. En die winkelstraten zijn heel belangrijk voor een buurt, die moeten het of heel leuk maken of die verpesten het. De Kinkerstraat, tien jaar

geleden wilde je daar niet komen. Veel berovingen, veel verloedering, winkels trokken weg. Daar hebben we een ommekeer teweeg weten te brengen, en dat maakt heel veel uit.”

M: “Hebt u een definitie van wijkverval?”

Y: “Nou binnen Amsterdam, en volgens mij is het heel gebruikelijk om gewoon naar de drie pijlers te kijken. De fysieke omgeving, de economie in een buurt en dan de leefbaarheid. Zoals kapotte bushokjes, vuil op straat etcetera. Als je dat niet weet op te pakken, dan kun je zeggen dat je een wijk hebt die in verval is.”

M: “In mijn scriptie gebruik ik ook een dergelijke definitie. Een negatieve verandering op sociaal, economisch en fysiek gebied. Maar er is in de literatuur wel een discussie gaande hoe dat verval nou precies begint. Op fysiek, sociaal of economisch, waar begint het? Hebt u een idee hoe dat hier tot stand is gekomen?”

Y: “Het fysieke werd altijd als uitgangspunt genomen. Als het niet goed ging in een buurt, dan ging je de gebouwen en woningen opknappen. En dat was het, als je dat deed, dan kwam het weer goed. En op een gegeven moment kwamen ze erachter dat als dezelfde mensen in de wijk bleven wonen, dat over tien jaar die dure investering gewoon weg was. Die wijk is dan toch weer in een spiraal naar beneden gegaan. Wat moet je dan toevoegen aan het fysieke om die neerwaartse spiraal tegen te gaan. Toen is dus aangegeven dat je een goede menging moet hebben tussen economie, fysiek en leefbaarheid. We hebben ook steeds bij ons Urban-II programma gekeken wat we naast dat fysieke moeten doen om dat fysieke te ondersteunen. Winkelgebieden levendig houden, ondernemers en bewoners beter laten samenleven, en hoe kan je culturen beter laten samenleven.”

M: “Maar als ik het goed begrijp ligt de nadruk nog op het fysieke.”

Y: “Nee, in Amsterdam staan we er juist om bekend dat we de nadruk juist leggen op de leefbaarheid. Ik denk dat tientallen jaren terug die omslag van fysiek naar sociaal zo is begonnen, En natuurlijk moet je fysiek nog steeds snel iets doen. Als je rommel niet direct opruimt, dan schaadst dat direct de leefbaarheid. Maar leefbaarheid staat absoluut bovenaan in Amsterdam, dat merk je ook in het programma, er werd steeds gekeken naar hoe we die prioriteit drie zo groot mogelijk konden maken. Leefbaarheid vinden we heel belangrijk om die spiraal naar boven te vinden.”

M: “Dus u vind dat projecten die met sociale cohesie te maken hebben, een duurzamere oplossing zijn voor wijkverval.”

Y: “Nou duurzamer wil ik niet zeggen, ik denk gewoon dat je ze in combinatie van alle drie moet doen. Je moet een evenwicht zoeken. Ik wil niet zeggen dat je het fysieke wel los kunt laten als je het leefbare maar doet. “

M: “En het beleid dat dit gebied voert met betrekking tot wijkverval, is er dan ook niet echt een speerpunt te noemen?”

Y: “Vanuit het programma gezien hebben we inderdaad gekeken hoe we alle drie de componenten tot z'n recht konden laten komen. Dat was ook zo met Europa afgesproken en ik denk dat dat ook goed voor het gebied is. Maar de leefbaarheidkant heeft altijd extra aandacht gekregen.”

M: “En deze nadruk op de leefbaarheid, komt dat voor uit fysieke eigenschappen van het gebied of is het puur de oplossing die jullie zien? Is dit hoe jullie het doen alleen toepasbaar op Bos en Lommer of kun je dit zo in elke wijk doen?”

Y: “Volgend mij is het heel erg maatwerk en kijk je telkens wat er in het gebied speelt, want dat is steeds heel verschillend. In Westerpark bijvoorbeeld daar wonen heel veel creatievelingen. Die mensen willen iets met kunst ofzo. En die hebben dus hele andere wensen dan de mensen hier in Bos en Lommer. De leefbaarheid heeft natuurlijk ook te maken met de fysieke omgeving, en die fysieke omgeving is natuurlijk nergens hetzelfde. Dus de leefbaarheid staat overal op een andere manier onder druk. Je moet telkens kijken welke ondernemers zitten hier, wat voor een soort bewoners zitten hier, hoe ziet de omgeving eruit en wat moet je hier nou doen om die leefbaarheid te verbeteren. En ik zie dat dat in elke wijk toch wel anders wordt aangepakt. En ook met succes. Hier in Bos en Lommer

hebben we bijvoorbeeld nog best wel wat allochtone bewoners. Er werd op een gegeven moment een afval ophaal systeem ingevoerd. En het vuil moest in de container en niet ernaast. En hoe zorg je er nou voor dat mensen die dat niet kunnen lezen dat toch gaan doen, want anders wordt het echt een rotzooi. En toen is iets heel moois bedacht, dat heet 'voor en door bewoners'. Dan worden gewone burgers opgeleid als buurtvoorlichters die aanbellen en mensen in hun eigen taal uitleggen wat het beleid van het stadsdeel is etcetera. En die mensen werden op een gegeven moment ook de oren en ogen van het stadsdeel, want die konden ook de problemen die de mensen hadden ook weer aan ons doorgeven. En dit principe wordt nu in heel Nederland uitgevoerd. Je slaat ook twee vliegen in een klap. Je zorgt er ook voor dat die buurtvoorlichters kunnen doorgroeien naar een mooie baan. De afstand tussen de gemeente en de bewoners moet je zo klein mogelijk maken. Op sommige plekken wil het stadsdeel ook meer ondernemers hebben, omdat dat goed voor de buurt is. Maar bewoners die willen dat niet, want die hebben er last van. Met goederen, en lawaai en wat nog niet meer. En toen zijn er per straat gesprekken geweest van bewoners en ondernemers, en daar is gevraagd of de ondernemers iets konden terugdoen voor de buurt en daar zijn zulke mooie dingen uit gekomen. Een houthandel ging bijvoorbeeld bankjes maken voor de ouderen in de straat. Zo is de onrust al jaren weg in bepaalde straten en dat is allemaal in gang gezet door met elkaar te gaan praten, en dat werkt."

M: "Die Urban-II gelden hadden ook een bepaalde doelstelling, Brussel wilde ook iets met het geld bereiken. En het stadsdeel had ook bepaalde doelstellingen. Viel dat met elkaar te rijmen?"

Y: "Nee, dat viel allemaal wel behoorlijk te rijmen hoor. Er waren inderdaad vier stadsdelen bij betrokken met eigen doelstellingen en dan had je ook nog de doelstellingen van de cofinanciers, bijvoorbeeld de centrale stad. In het begin hadden we ook zoiets van, gaat dit wel lukken, maar dat bleek dus altijd wel behoorlijk mee te vallen. De doelstellingen zijn meestal zo ruim en sluiten ze zo bij elkaar aan dat je daar genoeg ruimte in vindt."

M: "Dus er zijn geen goede ideeën op de plank blijven liggen omdat het geld er niet aan mocht worden besteed?"

Y: "Nee, dat vind ik niet. Af en toe moest je wel zeggen van 'jongens dit kan niet'. In het begin mochten dingen met kinderen en brede scholen niet, omdat het vooral een economisch programma is, maar later is dat ook opgerekt. En iets met wonen dat past ook niet in het programma. Maar dat zijn ook de enige dingetjes."

M: "Ik heb hier een schema met hoe het geld is verdeeld bij de drie gebieden tussen de drie prioriteiten. Een aantal opvallende percentages heb ik hier ingekleurd. Het viel me bijvoorbeeld op dat de percentages bij Urban-II redelijk afgevlakt zijn, niets springt eruit. In de andere gebieden is dat wel het geval."

Y: "Wat ik merkte bij ons, en wat ik ook het gemak van het programma vond is dat we het geld redelijk simpel konden verdelen, omdat er projecten waren die gemakkelijk in een andere prioriteit konden vallen. Daarmee hebben we goed gepuzzeld en konden we de wensen die er lagen voor elkaar krijgen. Dus als je een project had dat in een en in drie kon, maar je wist dat er ook een project had die per se in drie moest, dan schoof je die eerste in een."

M: "Zijn deze percentage vooraf vastgesteld, of kon daarmee nog worden geschoven?"

Y: "Op maatregelniveau mag je schuiven, bijvoorbeeld tussen 1.1 en 1.2. Maar tussen prioriteiten is het veel ingewikkelder, dan moet je toestemming vragen van Brussel. En we hebben gezegd dat zolang we creatief kunnen zijn gaan we dat niet doen, want dat kost veel tijd. En dat lukte wel. Maar als het nodig was geweest dan hadden we dat gedaan natuurlijk. De percentages zijn nooit leidend. Ik zei ook altijd dat mensen niet projecten naar een prioriteit toeschrijven. Die mensen moesten kijken wat nodig was in de buurt, want anders span je het paard achter de wagen. Laat ons maar puzzelen. Dat zou echt zonde zijn, dan ga je verkeerde dingen doen. .. Oud-west, dat is het meest dichtbevolkte stadsdeel, dus de leefbaarheid stond hier het meest onder druk. Dus hebben we heel veel in prioriteit drie gedaan. Bij Bos en Lommer was toch meer die combinatie nodig met fysiek nodig. En in Westerpark zat het weer net iets anders. Dus je ziet echt dat er gekeken is naar wat deze buurt nodig heeft, zoals het hoort."

M: "Dus een allesomvattend model om wijkverval aan te pakken bestaat volgens u niet?"

Y: "Nee dit soort dingen bedenk je niet achter een tafel, je moet door die buurt lopen."

De theorie.

Nadat ik mevrouw Sevriens heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik haar de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt mevrouw Sevriens tegen dit model aan?

Y: "Ja, ik kan me hier absoluut in vinden, volgend mij is dit ook al iets wat toegepast wordt. De snelheid waarmee je fysieke dingen oplost zorgt ervoor dat je niet in een neerwaartse spiraal terechtkomt. Huisvuil wat niet op haar plaats ligt nodigt alleen maar uit to meer vuil dat niet op haar plaats ligt, dus snel weg ermee."

M: "En zijn er ook projecten met dit idee in het achterhoofd opgezet?"

Y: "Nou binnen ons programma specifiek niet. Die waren en zijn er al eigenlijk. Wel dingen die aansluiten bij zo'n aanpak. "

Nu wordt het model behandeld van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

Y: "Ja ook dit gebeurt al veel. Binnen de gemeente Amsterdam en deze stadsdelen wordt al gekeken om een goede mix te hebben. Maar een goede mix houdt ook in dat de bestaande bewoners behouden worden voor de wijk."

M: "Hoe zorg je dan voor een goede mix als die er niet is, maar als je wel iedereen wilt behouden?"

Y: "Nou als je bij de stadsdelen rondom het centrum niets doet, dan zullen ze waarschijnlijk gaan 'veryuppen', en je zou dan kunnen stellen dat je dan minder problemen zult hebben, want de mensen die extra aandacht vergen die zijn er niet meer. Maar die mensen komen dat buiten de ring terecht, en dat soort beleid wordt door de politieke partijen niet wenselijk geacht. De kwetsbare groepen die willen we ook behouden en blijven steunen. Maar aan de andere kant moet je ook inzien dat een groep mensen met geld ook wel goed is voor de wijk. Dus gebruik maken van die gentrification, en ook die andere groepen zien te behouden."

M: "En hoe krijg je dat voor elkaar?"

Y: "De huurprijs is een belangrijk middel om dat te sturen. En door de bouw van sommige appartementen wel toe te staan, en andere niet."

M: "Ik hoor ook veel geluiden dat deze oplossing niet helpt, want je verplaatst het probleem alleen maar. Het is een oplossing in statistieken, individuele huishoudens schieten er niets mee op. Je verdunt het probleem."

Y: "Ja dat klopt in zoverre dat je je kunt afvragen wat die menging oplevert en voor wie. Dat is inderdaad een lastig punt. Wat je ziet inderdaad, is dat die basale projecten om de leefbaarheid te

bevorderen, daar gaat het om dat mensen elkaar tegenkomen. En die menging betekent niet automatisch integratie.”

M: “Maar aan de andere kant kun je ook stellen dat een concentratie van arme mensen tot een exponentiële groei van problemen leidt en als je mengt dat er dan mensen zijn die zich beter gedragen omdat er mensen in de buurt wonen die ook beter voor de buurt zorgen.”

Y: “Ja, ik denk ook dat het zo werkt. Ik denk dat die mensen profiteren van die betere omgeving.”

M: “Die arme mensen die zijn ook aan het vechten voor hun bestaan zou je kunnen zeggen, en die hebben gewoon geen tijd en interesse om die wijk op orde te houden. Dan is het goed om mensen in die wijk te hebben die dat wel hebben.”

Y: “Ja precies, zo werkt het.”

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst ‘langs’ actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

Y: “Ja dit is echt binnen het programma een aantal keren toegepast. Mensen zien echt in dat als je naast je fysieke en bedrijfseconomische aanpak die leefbaarheid op een duurzame manier wilt oppakken dan zul je deze interactie tot stand moeten zien te brengen. Hier zit echt een meerwaarde in.”

M: “Kunt u een project noemen waar dit in voorkomt?”

Y: “Dat was een project dat erop gericht was hoe je een buurtje dat net was opgeknapt zo mooi te houden. Bewoners mochten zelf plannen indienen en daar zijn hele mooie dingen uitgekomen. Mensen hebben zich bijvoorbeeld blijvend verantwoordelijk gesteld voor of een pleintje of voor dit of voor dat. Zo ontstond er ook een binding tussen mensen. Ook tussen mensen en ondernemers. Buurtcoördinatoren mogen dan gewoon beleid voor een paar straten maken. Wat gebeurt hier, wat hebben jullie nodig, wat vinden jullie dat jullie nodig hebben? En zo zijn er zulke mooie dingen naar voren gekomen. Er is bijvoorbeeld een kunstroute ontstaan langs allemaal pandje die in eerste instantie erg lelijk waren, en daarom is er kunst op geplaatst. Of zo’n houthandel die elke ochtend twee kannen koffie buiten neerzet voor de buurt, dan krijg je echt een binding tussen mensen.”

M: “Heeft een van deze modellen de waarheid in pacht?”

Y: “Nou nee dat lijkt me niet. Je moet die dingen door elkaar gebruiken. Op zich is deze (Power) al heel lang gaande, deze ook (Skifter Andersen), hoewel daar veel kritiek op is geweest omdat het toch niet alle oplossingen biedt. Maar hij blijft gangbaar omdat het alternatief van niet doen tot nog slechtere situaties leidt. En die laatste heeft nu echt een revival, iedereen vind dat we het zo moeten doen.”

M: “Dat is ook eigenlijk de enige van de drie waarbij het op het sociale vlak moet gebeuren. En die komt ook in de andere stadsdelen het meest naar voren.”

Y: “Nou, daar kan ik me absoluut bij aansluiten.”

M: “Kende u deze modellen al?”

Y: “Nou de theorieën wel, maar de specifieke modellen niet. Maar de drie gedachtegangen zijn wel algemeen bekend bij beleidsmakers.”

M: “Wordt bij het bepalen of maken van beleid dit soort inzichten gebruikt of wordt echt alleen maar naar de praktijk gekeken?”

Y: “Nou, je maakt eerst strategisch beleid, voor een aantal jaren. Je kijkt dan naar wat nodig is, en daar worden beleidskaders gemaakt. Die stem je dan af met de stadsdeelraad en dan heb je een kader waarin je kunt kijken hoe je die doelen specifiek voor de buurt gaat halen. Het is dus geen of of

maar een en en situatie. Want we moeten ook niet doorslaan naar de andere kant, dat we elke week een buurtbarbecue houden en dan doen we de goede dingen. Niet alleen maar in de buurt rondlopen en kijken wat je moet doen, je moet ook het beleid in de gaten houden.”

M: “Deze modellen laten nog wel ruimte voor het maatwerk dat de buurtaanpak is?”

Y: “Ja, maar als die modellen die ruimte niet zouden geven, dan zou dat ook niet goed zijn.”

M: “Ik heb ook geluiden gehoord dat mensen graag van de literatuur wat meer maatwerk willen zien, zodat zij er meer mee kunnen.”

Y: “Maar dat vind ik meer het werk van de beleidstrateeg. Beleidskaders moet je ook operationaliseren. Het zijn gewoon stappen die je moet doorlopen.”

M: “Maar de samenwerking tussen de mensen die deze modellen verzinnen en de beleidsmakers vindt u prima?”

Y: “Als je dat bedoeld, dan denk ik dat het leuk zou zijn als de mensen die dat soort boeken maken een deel een en een deel twee maken. Dat er dan in deel twee de praktijk aan bod komt. Dat soort boeken komen er gelukkig steeds meer. Dan ze de vertaling naar de praktijk maken en laten zien hoe dat dan moet gaan werken.”

M: “Dus de samenwerking tussen de wetenschap en de praktijk wordt steeds beter?”

Y: “Nou, het gebeurt meer. Ik heb wel eens gehad in mijn wijk dat ik een stel wetenschappers hier op de stoep had staan die wel eens wilden weten of alles wat ze hadden bedacht over leefbaarheid in de praktijk ook voorkwam. Ik kom het gelukkig meer tegen en het is een goede tendens om dat meer te gaan doen.”

Bijlage IX: Interview met mevr. V. Janjac.

Datum interview: 4 juni.

Mevrouw Janjac werkt al vanaf 1990 al bij de gemeente als ambtenaar. Ze is begonnen als adviseur werkloosheidsbestrijding etnische minderheden bij de stad Amsterdam. Daarna is ze naar het stadsdeel Oud-west gegaan en vervolgens naar het stadsdeel Zuidoost. Gaandeweg is ze van beleidsadvisering overgegaan naar projectmanagement. Het stadsdeel had Europese middelen doelstelling 2 in beheer had ontvangen met inhoudelijke doelstellingen die omschreven zijn in het programmacomplement. Dit waren sociaal-economische doelstellingen. Er zijn maatregelen uitgedacht die moeten helpen de doelstellingen in het gebied te bereiken. En die maatregelen met de daarbij horende budgetten moesten vertaald worden naar projecten, concrete acties. Daar heeft zij een rol in vervuld. Dit proces verloopt via een projectontwikkeling. Eerst heb je een projectidee. Die moesten we eerst toetsen, omdat de ook beheersautoriteit zijn. Dat projectidee wordt dan een projectplan, dat is niet meer dan een aantal woorden op papier met een begroting. En uiteindelijk wordt het tastbaar, of een gebouw, of een aantal ondernemers die een onderneming starten. Bij dat proces is ze nauw betrokken geweest.

M: "En waar komen die projectideeën vandaan meestal?"

V: "Oorspronkelijk is dat bottom-up, omdat in de jaren voordat de doelstelling-2 er was, is er een soort inspraak ronde geweest om de bewoners en de bewonersorganisatie bij de ontwikkeling van het gebied te betrekken. In het biedboek staan aangeboden projectideeën door bewoners, dat is een aantal jaren voordat het programma begon aangeboden en een aantal van die ideeën zijn in het proces beland dat ze concreet worden. Daarnaast hebben we ook nog projectideeën zelf geformuleerd want je hoeft niet altijd putten uit de ideeën van de bewoners, want zij komen met behoeften in gewone mensen taal. Wij moeten dat dan weer vertalen naar projecten. Het komt altijd een beetje van beide kanten."

M: "Heeft u een definitie van een wijk in verval? Als u hier door het stadsdeel loopt, heeft u dan het idee dat het geld hier goed op haar plaats is?"

V: "Nou in dit stadium niet meer, de vernieuwingsoperatie loopt al een aantal jaren, we zitten nu in de laatste fase waarin je de resultaten moet consolideren. We kunnen niet meer praten over Zuidoost als een wijk in verval, maar er zijn delen die aan een facelift toe zijn omdat ze ruimtelijk niet meer bij de tijd zijn, er infrastructuur moet worden opgebouwd, winkels moeten worden gerenoveerd, parkeerplaatsen die moeten worden gesloopt. Er zijn nog deelgebieden in Zuidoost waar in de laatste fase pas de vernieuwingswerkzaamheden moeten worden uitgevoerd. Maar voor een groot deel is het al voltooid."

M: "En u kunt ook zien dat er wat veranderd is?"

V: "O absoluut. Je hebt naast wat het oog kan waarnemen, de fysieke verschijnselen ook nog de sociaal-economische positie van de bewoners, en die is ook moeilijker aan te pakken. En die monitoren we ook, wij als ambtenaren zijn ook de voelsprietten van het bestuur. Maar wat zou een wijk in verval zijn dat is een wijk die zowel fysiek niet in orde is plus bewoners met sociaal-economische problemen. Lage inkomen, schuldenproblematiek, problemen met opvoeding, etcetera."

M: "In mijn scriptie gebruik ik ook een dergelijke definitie. Een negatieve verandering op sociaal, economisch en fysiek gebied."

V: "Ja, dat klopt wel met wat ik zei, het zijn altijd die drie facetten."

M: "Het beleid dat hier werd gevoerd met betrekking tot wijkverval, is er ergens een nadruk op gelegd?"

V: "Er zijn een aantal speerpunten geweest, ik weet ze niet meer helemaal uit mijn hoofd. Aan alle programma's en projecten liggen andere stukken ten grondslag. In ieder geval was een speerpunt om de ruimtelijke vernieuwing die gefinancierd werd door de woningbouwcorporaties en de gemeente Amsterdam, dat die aangevuld moest worden met sociaal-economische vernieuwing. En de

vernieuwing in het beheer van de openbare ruimte. Er is namelijk als eerste gestart met de fysieke vernieuwingsoperatie. Al die honingraatflats werden voor een deel vervangen door laagbouw. En met name kwam er een reactie van de bewoners, die zeiden dat je niet alleen maar kunt investeren in steden, je moet ook naar mensen kijken en in mensen zelf investeren. Dus eigenlijk was er eerst de ruimtelijke vernieuwing, die later werd aangevuld met sociaal-economische vernieuwingen waarbij werd gekeken naar initiatieven van onderop. Dat is een hele belangrijke fase geweest, waarin veel projectideeën zijn ontstaan. Je moet ook de bevolkingmix laten terugkomen in het gemeentebestand. Participatie is eigenlijk ook een tweede prioriteit. Zo laat je beleid natuurlijk goed aansluiten bij de behoeften van mensen. Ook een heel belangrijk speerpunt was het creëren van betaalbare ruimtes in nieuwbouw, om te werken. Je hebt in de rest van Amsterdam bijvoorbeeld oude panden die je kan herinrichten, en laten gebruiken voor broedplaatsen met goedkope huur. Maar in nieuwbouw wijken zoals deze heb je dat soort ruimtes niet. Dus die goedkope ruimtes kun je dan niet realiseren. We moesten ze dus bewust creëren in de plinten van flats en door gebouwen te bouwen waarin werd geïnvesteerd door het verlagen van de huren.”

M: “Het stadsdeel had natuurlijk een doelstelling met betrekking tot de wijk, maar het Europese geld, daar hangt ook een doelstelling aan. Liep dat een beetje met elkaar samen?”

V: “Op zich is doelstelling-2 meer economisch. En er is behoefte om die economische doelstelling indirect te behalen. Want direct kun je die doelstellingen niet altijd behalen. Die sociale aspecten zijn heel belangrijk voor de economische doelstellingen, maar ze zijn niet altijd direct te vertalen naar indicatoren. Doelstelling-2 is met name een economisch programma. En sociale projecten passen daar moeilijk in. Dus we moesten moeite doen om die sociale projecten te onderbouwen. Vaak meer kwalitatief dan kwantitatief. Economische maatregelen pur sang zijn makkelijker toe te passen op gebieden die al goed lopen. Wil je investeren in een wijk in verval, of een wijk in een opwaartse spiraal, dan moet je toch meer in sociaal-economisch investeren. Daarom zijn resultaten niet altijd uit te drukken in economische cijfers. Om een voorbeeld te geven, je hebt lokale organisaties nodig als voorportaal voor participatie van bewoners. Zij zijn de schakel tussen bevolkingsgroepen en beleidsmaatregelen. Als je die lokale organisaties niet faciliteert, dan houdt je die kloof. In die schakel moet je dus investeren, maar die kan niet altijd op economische basis draaien. Die organisaties bestaan vooral uit vrijwilligers en die hebben het ook over andere dingen. We hebben dus voor die lokale organisaties een betaalbare ruimte gecreëerd, maar dat is best moeilijk gegaan omdat de economische betekenis lastig te onderbouwen is. Cultuur is een ander voorbeeld. Cultuur is een cement in veel buurten, een voorbode van ontwikkeling. En het creëren van ruimtes voor culturele organisaties is lastig, maar we omschrijven die dan altijd als ‘creatieve industrie’. Ook een theater waar jongeren ervaring opdoen hoeft niet per se te leiden tot arbeidsplaatsen, maar op den duur misschien wel.”

M: “En heeft dit probleem ook geleid tot het feit dat goede ideeën niet betaald konden worden door Europa omdat er te weinig economie in zat?”

V: “Nou het is wel gelukt, door een enorme inzet vanuit ERAC, maar ook onszelf, om alle maatregelen goed te onderbouwen. Het gaat er vaak om hoe je iets uitlegt, en daar zijn we tot het uiterste gegaan. Maar we kregen nog wel geregeld te horen dat projecten meer voor ESF waren, dat is altijd lastig bij geld uit Brussel.”

M: “Nog even over die speerpunten van het centrale stadsdeel hier. U zei dat hier vooral op sociaal gebied veel gedaan werd. Waarom is daar voor gekozen? Vanwege de eigenschappen die het gebied heeft, of werd er heel oplossingsgericht gedacht?”

V: “Nee, het is echt puur vanuit de eigenschappen die het stadsdeel heeft. Zeker in die voorfase is veel geïnvesteerd in de participatie van bewoners. En we kregen daarbij ook veel input. En het personeelsbestand van het stadsdeel is divers, waardoor er beter ingeleefd wordt in de situatie van de bewoners. Dat zorgt ervoor dat je een hele goede antenne hebt. Daarin is het stadsdeel vind ik erg vooruitstrevend.”

M: “Dus hoe het stadsdeel haar problematiek aanpakt, dat zou niet per se werken in andere gebieden?”

V: "Ja, ik denk dat het altijd maatwerk is. Zoals ik al zei, wij moeten betaalbare ruimtes op een andere manier creëren dan een ouder stadsdeel. Dat zegt al iets, we moeten op een andere manier omgaan met het gebied.

M: "Ik heb hier een schema met hoe het geld is verdeeld bij de drie gebieden tussen de drie prioriteiten. Een aantal opvallende percentages heb ik hier ingekleurd. Het viel me bijvoorbeeld op dat de percentages bij Urban-II redelijk afgevlakt zijn, niets springt eruit. In Zuidoost is vooral veel naar prioriteit 3 gegaan."

V: "Ja, en dat is ook onderbouwd. Er is een kadernotitie waarin wij deze keuze hebben onderbouwd. En de keuze is eigenlijk dat is in dit stadsdeel al een grootscheepse ruimtelijke reorganisatie aan de gang is die voor een groot deel wordt gefinancierd door middelen van de woningbouwcorporaties en de centrale stad. En daarin werd geen rekening gehouden met de behoefte voor sociaal-economische investeringen, er waren geen directe investeringen in mensen. Daarom is ervoor gekozen bij doelstelling-2 voor meer sociale regelingen. In andere gebieden ging het geld misschien wat meer vanzelfsprekend naar de drie pijlers. Maar we hebben het dus goed onderbouwd. Prioriteit een is met name fysiek, prioriteit 2 is meer economisch en prioriteit 3 is sociaal-economisch. En daar is behoefte aan. We gingen natuurlijk investeren in leemtes. Zoals een wegbewijzing in het Arena-gebied."

De theorie.

Nadat ik mevrouw Janjac heb uitgelegd wat ik van plan ben met mijn onderzoek, het onderzoeken in hoeverre praktische implementaties uit drie modellen in de praktijk terug te vinden zijn, leg ik haar de drie modellen voor.

Eerst wordt het model van Anne Power voorgelegd. Zij stelt in haar model dat wijkverval een fysieke aangelegenheid is. Dit betekent dat als je ervoor zorgt dat een wijk op het fysieke vlak niet in verval raakt, dan zullen er verder geen problemen ontstaan. De aanname hierin zit dat fysiek verval leidt tot sociaal verval en niet andersom. De praktische oplossing voor wijkverval uit het model is dan de aanwezigheid van managers in de wijk. Deze mensen moeten actief in de wijk aanwezig zijn, zodat inwoners ook kunnen zien dat er wat gebeurt met de wijk. Kleine beginnetjes van verval, een gebroken ruit, vuil op de weg, kunnen zij snel verhelpen.

De vraag is nu hoe kijkt mevrouw Janjac tegen dit model aan?

V: "Onzin! Kleine fysieke problemen kunnen nooit leiden tot substantieel verval in een gebied. Dat kleine fysieke verval zijn eigenlijk alleen maar symptomen van dieper liggende oorzaken. En die dieper liggende oorzaken zijn een zwakke sociaal-economische positie van de bewoners. Dat wordt geuit in het minder druk maken om fysieke aspecten van de wijk, dat is als het gaat om vuil. Leegstand is een signaal dat er onvoldoende belangstelling is om een bedrijf te vestigen. Ik ken dit model niet, maar ik vind hem vrij negatief."

M: "Zij stelt dus echt dat de kleine fysieke problemen tot sociale problemen leiden. Maar het is precies andersom volgens u."

V: "Precies, ja dit vind ik echt flauwekul. De volgende."

Nu wordt het model behandeld van Hans Skifter Andersen. Het model ziet er in eerste instantie erg warrig uit. Als het boek van Skifter Andersen erbij wordt gepakt, dan valt het wel te ontcijferen. Skifter Andersen gebruikt het segregatie idee. Hij stelt dat een concentratie van lage inkomens of etniciteit moet worden voorkomen. Dit zorgt namelijk voor een slechte organisatie in de wijk. Mensen hebben geen binding met de wijk, willen er geen energie in steken en daardoor kom je in een proces van wijkverval. Een gemêleerde wijk voorkomt dit.

V: "Hij zegt dus dat je moet mixen, mensen met hogere en lagere inkomens. Indirect zeg je dus dat mensen met hogere inkomens die zaken in een wijk wel oppakken. En dat is nu precies wat ik probeer te vertellen over Zuidoost. Een zwakke sociaal-economische positie van bewoners zegt nog steeds niet veel over de kracht vanuit de bewoners. De bewoners weten zich op hun manier, die niet de blanke of autochtone manier is. Te binden aan elkaar. In dit gebied is de grote sociale cohesie toch wel opvallend. Ik geloof sterk in de oplossingskracht vanuit gemeenschappen zelf, ook als die een lage sociaal-economische positie hebben. Het is te zwart-wit om te denken dat mensen in zo'n dergelijke positie ook meteen een wijk verloederen, dat het ze niks kan schelen."

M: "Wat ik wel hoor, is dat mensen in zo een positie, dat die druk zijn met zichzelf, dat ze niet tijd hebben om aan hun omgeving te denken."

V: "Ik denk dat die buurten wat meer overbevolkt zijn en dat is moeilijk in goede banen te leiden. Als je flats hebt waar weet ik niet hoeveel mensen wonen, dat leidt tot rotzooi. Dat is niet zozeer de mensen, maar de situatie. Nee, dat vind ik ook te kort door de bocht. Dat het ze niks kan schelen omdat hun prioriteiten ergens anders liggen. Het is gebleken dat als je op een bepaalde manier die groep weet aan te spreken, dat je die dan ook aan de praat krijgt, ik vind de conclusie te kort door de bocht."

M: "Het is niet de eigenschap van de mensen die voor de rotzooi zorgt, maar de omstandigheden waar zij in zitten."

V: "Precies. En vaak zijn het hele praktische problemen. Als we inspraakavonden organiseerden, hebben we altijd constructieve oplossingen gevonden, want je moet kijken wat werkt in zo'n buurt. En flats neerzetten of mensen huisvesting bieden dat betekend nog steeds niet dat alles geregeld is. En soms moet je daar als overheid in helpen. Als je een hele drukbevolkte wijk zou hebben met alleen maar hoge inkomens, zouden zij zich dan goed gedragen over hun vuil? Zouden die kinderen minder op straat en meer in verenigingen spelen? Je kunt je bij veel zaken afvragen of dingen wel zo zijn zoals wetenschappen ze voorstellen. Om een heel extreem voorbeeld te geven hoe wetenschappers zich kunnen vergissen. Je hebt theorieën die stellen dat als mensen zich meer bedreigd voelen in hun bestaan, dat zij dan zich minder druk maken om zaken die niet met de existentie van hun bestaan te maken hebben. In de belegerde stad Sarajevo waar mensen juist in het geval van gevaar een heel georganiseerd leven hadden. Ik heb hier met gerenoveerde bureaus gewerkt, en die kwamen dan met zo'n theorie en ik weet uit mijn eigen ervaringen dat dat nergens op slaat."

M: "Je zou verwachten dat mensen zich om bepaalde zaken niet druk maken omdat er een veel groter gevaar is, maar dat gebeurt dus wel."

V: "Dat zijn wetenschappers die zitten gewoon theoretische dingen te bedenken die nergens op gebaseerd zijn. Nee, je kunt niet zeggen dat dit een op een is."

M: "Maar u stelt dat een wijk met alleen maar lage inkomens, best een goede wijk kan zijn. Die mix is niet nodig."

V: "Ja, ik denk dat de problemen meer in de persoonlijke sfeer zijn. Dat er onvoldoende kansen benut worden voor kinderen en ook volwassenen. En dat ze een onvoldoende netwerk hebben."

M: "En kan dat netwerk niet een beetje geholpen worden als de mensen in een meer gemixte wijk wonen?"

V: "Nou hier is dat ook toegepast door het creëren van woningen voor hogere inkomens. Het gebeurt hier dus wel, omdat het een formule is die overal toegepast wordt. Men doet dat, maar wat het teweeg brengt zijn soms hele andere resultaten als dat je van tevoren verwacht had. Maar je moet niet verwachten dat als je middenklassers je buurt inhaalt, dat zij dan de problemen van de organisatie van de buurt gaan oplossen. Zo makkelijk is het niet. Maar dat mengen van hoog en laag, daar gaat men altijd van uit. En op zich is het zeker goed, want je creëert een buurt die niet alleen maar die arme uitstraling heeft, en dat is hoopgevend. Soms zijn effecten heel anders, maar men weet niet goed ze te interpreteren. Een wijk met bijvoorbeeld bekende Nederlanders zorgt voor meer trots. Dat is een onbewust effect, en daar zijn er denk ik heel veel van. Etnische minderheden, die vaak tot de lage inkomensgroepen horen, hebben vaak hele sterke familiebanden, en die zorgzaamheid voor elkaar is heel groot. Die mensen gaan op een hele andere manier om met bijvoorbeeld vrijwilligerswerk. En dat kun je niet in feiten en cijfers uitdrukken. En daarom zijn mensen die hier werken en zelf uit dat soort groepen afkomstig zijn heel belangrijk. Zij kunnen die vertaling maken."

Dan komt het model van Temkin & Rohe aan bod. Het model stelt dat het behouden of creëren van een sociale structuur, wijkverval kan voorkomen. Het is ook een model waarin potentiële problemen in wijken eerst 'langs' actoren moeten komen, en dan wordt het pas wel of niet een blijvend probleem.

V: "Dit lijkt er meer op. Dit is veel meer wat hier is gebeurd. Zorgen dat mensen aan tafel komen, met het stadsdeel, met de politiek, een beweging van onderop."

M: "Is wijkverval denkt u ook een probleem van mensen die langs elkaar heen leven, van elkaar niet begrijpen en daarom makkelijker hun vuil zomaar op straat gooien?"

V: "Je hebt het steeds over het voorbeeld van het vuil, heb je een ander voorbeeld. Vuil op straat zie ik meer als fysieke obstakels om het op de juiste en goede manier te doen. Er waren voorbeelden van grote flats, waar gewoon afval door het raam werd gegooid, want anders was het zo'n gedoe. Maar toen zijn er gesprekken geweest en zijn er afspraken gemaakt. En nu zijn er dingen geregeld om ervoor te zorgen dat dit wel goed gaat. Mensen worden nu vanuit de gemeenschap 'getriggered' om het niet te doen. En dat moet je hebben."

M: "Ik begrijp dat u de derde het beste vindt?"

V: "Ja, het stadsdeel dan hè."

M: "Maar in dit model mis je wel de fysieke component. Maar u stelt dat als je het sociale goed regelt, dan komt dat fysiek vanzelf niet meer voor."

V: "Bedoel je kleine of grote fysieke problemen. Kijk, die fysieke operatie wordt altijd van bovenaf gestart. Omdat men gewoon een probleem heeft van huisvesting. Ik heb nog nooit een dergelijk probleem gezien waarbij eerst uitgebreid met de buurt werd overlegd. Ja, er zijn wel wat inspraak rondes, maar dat zijn meer abstracte processen. Daar worden maar een bepaald soort bewoners aan mee. Eigenlijk is die fysieke ingrepen van bovenaf. Toen kwamen ze tot de conclusie dat ze de bewoners waren vergeten, en toen is dit tot stand gekomen. En dit zorgt voor een aanvulling, en zo zijn de projecten uit de D-2 gelden tot stand gekomen. En dat zijn echt de oplossingen en die hele sociaal-economische vernieuwing wordt niet alleen maar gedaan door een fonds, maar onze sectoren houden zich daarmee bezig, het beleid van het stadsdeel stoelt daarop. Elke vier jaar na de verkiezingen komt er een bestuursakkoord en de plaatselijke politiek wil doelstellingen realiseren en die hebben te maken met mensen, of met ondernemers. Maar op lokaal niveau zijn die verschillen nooit heel erg groot."

M: "U zegt het is een aanvulling op de fysieke vernieuwing. Maar die was dus ook noodzakelijk?"

V: "Ja, men heeft dat op een bepaald moment besloten, waarschijnlijk niet alleen maar met een sociaal-economische noodzaak. Ja, het is die voorgeschiedenis, Er is hier een hele nieuwe wijk gebouwd die ziektes vertoonde waar men niet op voorbereid was. Dit is dus een hele andere buurt dan ergens anders in Amsterdam. Grote groepen migranten woonden in gigantische flats, waar men aan elkaar en aan een dergelijke manier van wonen moest wennen. Een grote concentratie van lage inkomens, gezinnen waar mensen niet op vakantie kunnen gaan. Waar niet iedereen het geld heeft om deel te kunnen nemen aan een vereniging. Veel werkloosheid, hele andere buurtproblematiek."

M: "Dit zijn natuurlijk modellen die wetenschappers hebben bedacht. Vindt u het zinnig wat wetenschappers doen, kunt u er wat mee in de praktijk?"

V: "Op symposia en congressen worden over deze dingen gepraat, en ik heb ook heel veel van dit soort dingen meegemaakt. Dit zijn dingen waar je iets aan hebt voordat je iets begint te doen, en dit is al lang een rijdende trein. Dus je gaat alleen maar evalueren en beschouwend kijken zoals wij nu doen. Maar in de periode dat de ruimtelijke fysieke vernieuwing begon, toen werden er ook allerlei externe bureaus ingeschakeld die ook met dit soort modellen kwamen, dat hoort dat de start van de ontwikkeling. Als je aan het begin van zo'n operatie bent, en je weet niet hoe je het moet oppakken, dan is dit typisch iets wat zinnig kan zijn."

M: "Hoe kan de wetenschap wel van nut zijn voor de praktijk van wetenschap? Moet het meer specifiek zijn?"

V: "Ik verwijt de wetenschap dat zij te weinig empirisch onderzoek doen. Waar is dit allemaal op gebaseerd? Hup, ga de wijk in, ga ergens wonen. Kijk naar alle voorbeelden, dat werkt veel beter."

M: "En dan denkt u dat de communicatie tussen wetenschap en praktijk beter zal zijn?"

V: "Ja, ongetwijfeld, in beginprocessen."

Bijlage X: Tabel verdeling EU-gelden in de drie gebieden.

(bedragen in miljoenen euro's)	Groot Oost					Bijlmer & Amstel III			
	Totale kosten	%	EFRO	%		Totale kosten	%	EFRO	%
Prioriteit 1	28,815	49,84	9,257	45,73		14,249	42,81	5,128	35,56
1.1	12,071	20,88	3,880	19,17		11,072	33,26	3,721	25,81
1.2	16,744	28,96	5,377	26,56		3,177	9,54	1,407	9,76
Prioriteit 2	17,969	31,08	5,649	27,91		8,532	25,63	4,266	29,59
2.1	4,946	8,55	1,588	7,85		5,808	17,45	2,677	18,57
2.2	1,588	2,75	0,522	2,58		1,362	4,09	0,681	4,72
2.3	11,435	19,78	3,539	17,48		1,816	5,46	0,908	6,30
Prioriteit 3	9,620	16,64	4,628	22,86		9,076	27,27	4,538	31,47
3.1	7,442	12,87	3,630	17,93		4,084	12,27	2,042	14,16
3.2	2,178	3,77	0,998	4,93		4,992	15	2,496	17,31
Prioriteit 4	1,414	2,45	0,707	3,49		0,974	2,93	0,487	3,38
4.1	0,916	1,58	0,458	2,26		0,632	1,90	0,316	2,19
4.2	0,498	0,86	0,249	1,24		0,342	1,03	0,171	1,18
Totaal Programma	57,818	100	20,241	100		33,285	100	14,419	100

(bedragen in euro's)	Urban Amsterdam II			
	Totale kosten	%	EFRO	%
Prioriteit 1	10.902.439	35,00	3.129.000	35,00
1.1	7.631.707	24,50	2.190.300	24,50
1.2	3.270.732	10,50	938.700	10,50
Prioriteit 2	8.098.955	26,00	2.324.400	26,00
2.1	3.239.582	10,40	929.760	10,40
2.2	809.895	2,60	232.440	2,60
2.3	4.049.478	13,00	1.162.200	13,00
Prioriteit 3	9.967.944	32,00	2.860.800	32,00
3.1	3.322.647	10,67	953.600	10,67
3.2	6.645.297	21,33	1.907.200	21,33
Prioriteit 4	2.180.488	7,00	625.800	7,00
4.1	1.557.491	5,00	447.000	5,00
4.2	622.997	2,00	178.800	2,00
Totaal Programma	31.149.826	100	8.940.000	100

Bijlage XI: Interviewopzet beleidsmakers.

Doel:

Achterhalen in hoeverre wetenschappelijke inzichten met betrekking tot wijkverval, worden gebruikt in de praktijk (in de wijken).

Introductie.

Wat doet u precies in het dagelijks leven? Op welke manier bent u met achterstandswijken bezig?

Deel I: De praktijk.

Hoe herkent u een wijk in verval? Hoe ziet u de relatie fysiek/ sociaal?

Wat is uw definitie van wijkverval? Hoe verloopt volgens u dit proces?

Wat zijn de speerpunten van het beleid met betrekking tot wijken in verval in uw gebied?

Waarom is hiervoor gekozen?

Kunt u projecten noemen die deze speerpunten illustreren?

Hoe passen de D-2 gelden en haar bijbehorende doelstelling in het beleid van dit gebied?

Levert dit problemen op?

Hoe is de verdeling van het D-2 geld tot stand gekomen?

Deel II: De theorie.

Uitleggen wat ik in mijn scriptie heb gedaan:

3 modellen selecteren die een praktische oplossing aandragen voor wijkverval:

- Power: Managers in een buurt, waardoor fysiek verval wordt voorkomen.
- Temkin & Rohe: Een sterke sociale structuur creëren/ behouden. Dit kan wijkverval voorkomen en verhelpen.
- Skifter Andersen: Tegengaan van segregatie, ervoor zorgen dat een gebied gemêleerd is wat betreft bewoners.

De oplossing waar de modellen mee komen als stellingen gebruiken om een discussie te starten.

- De dagelijkse aanwezigheid van managers in de buurt zullen ervoor zorgen dat een wijk niet in verval raakt of er bovenop komt.
- Een sterke sociale structuur, waarbij actoren goed met elkaar communiceren, zorgt voor een wijk die resistent is tegen wijkverval.
- Een gemêleerde wijk, zorgt voor een goede organisatie, wat wijkverval kan voorkomen. (Onder organisatie wordt hier verstaan de mate waarin bewoners energie willen steken in de wijk, en in hoeverre zij actief betrokken zijn bij het managen van de wijk).

Kent u deze modellen, wat vindt u van deze ideeën, geniet een uw voorkeur? Waarom?

Deel III: Theorie in de praktijk?

Maken beleidsmakers gebruik van deze theoretische inzichten?

Wat is het probleem met deze samenwerking?

Hoe kan dit worden verholpen?

Bijlage XII: Interviewopzet wetenschappers.

Doel: Achterhalen in hoeverre wetenschappelijke inzichten met betrekking tot wijkverval, worden gebruikt in de praktijk (in de wijken).

Introductie.

Wat doet u precies in het dagelijks leven? Op welke manier bent u met achterstandswijken bezig?

Deel I: De theorie.

Wat is uw idee van wijkverval? Hoe ziet u dat proces?

Uitleggen wat ik in mijn scriptie heb gedaan:

3 modellen selecteren die een praktische oplossing aandragen voor wijkverval:

- Power: Managers in een buurt, waardoor fysiek verval wordt voorkomen.
- Temkin & Rohe: Een sterke sociale structuur creëren/ behouden. Dit kan wijkverval voorkomen en verhelpen.
- Skifter Andersen: Tegengaan van segregatie, ervoor zorgen dat een gebied gemêleerd is wat betreft bewoners.

Bent u bekend met deze modellen?

De oplossing waar de modellen mee komen als stellingen gebruiken om een discussie te starten.

- De dagelijkse aanwezigheid van managers in de buurt zullen ervoor zorgen dat een wijk niet in verval raakt of er bovenop komt.
- Een sterke sociale structuur, waarbij actoren goed met elkaar communiceren, zorgt voor een wijk die resistent is tegen wijkverval.
- Een gemêleerde wijk, zorgt voor een goede organisatie, wat wijkverval kan voorkomen. (Onder organisatie wordt hier verstaan de mate waarin bewoners energie willen steken in de wijk, en in hoeverre zij actief betrokken zijn bij het managen van de wijk).

Waar staat u in de discussie fysieke aanpak/ sociale aanpak?

Waar ligt de oorzaak, waar gevolg? Of is het niet zo zwart-wit?

Deel II: De praktijk.

Hoe herkent u een wijk in verval?

Wat vindt u van beleid dat wordt gevoerd met betrekking tot wijken in verval?

Deel III: Theorie in de praktijk?

Hoe is de wisselwerking tussen praktijk en theorie op dit gebied?

Komt u de drie aangedragen oplossingen bewust tegen bij beleid?

Bij nee, is dit een probleem en waar moet er iets veranderen, om tot een effectieve samenwerking te komen?

Vindt u dat onderzoek erop gericht moet zijn om de praktijk verder te helpen?

Zijn uw onderzoeken 'op de praktijk gericht'?